

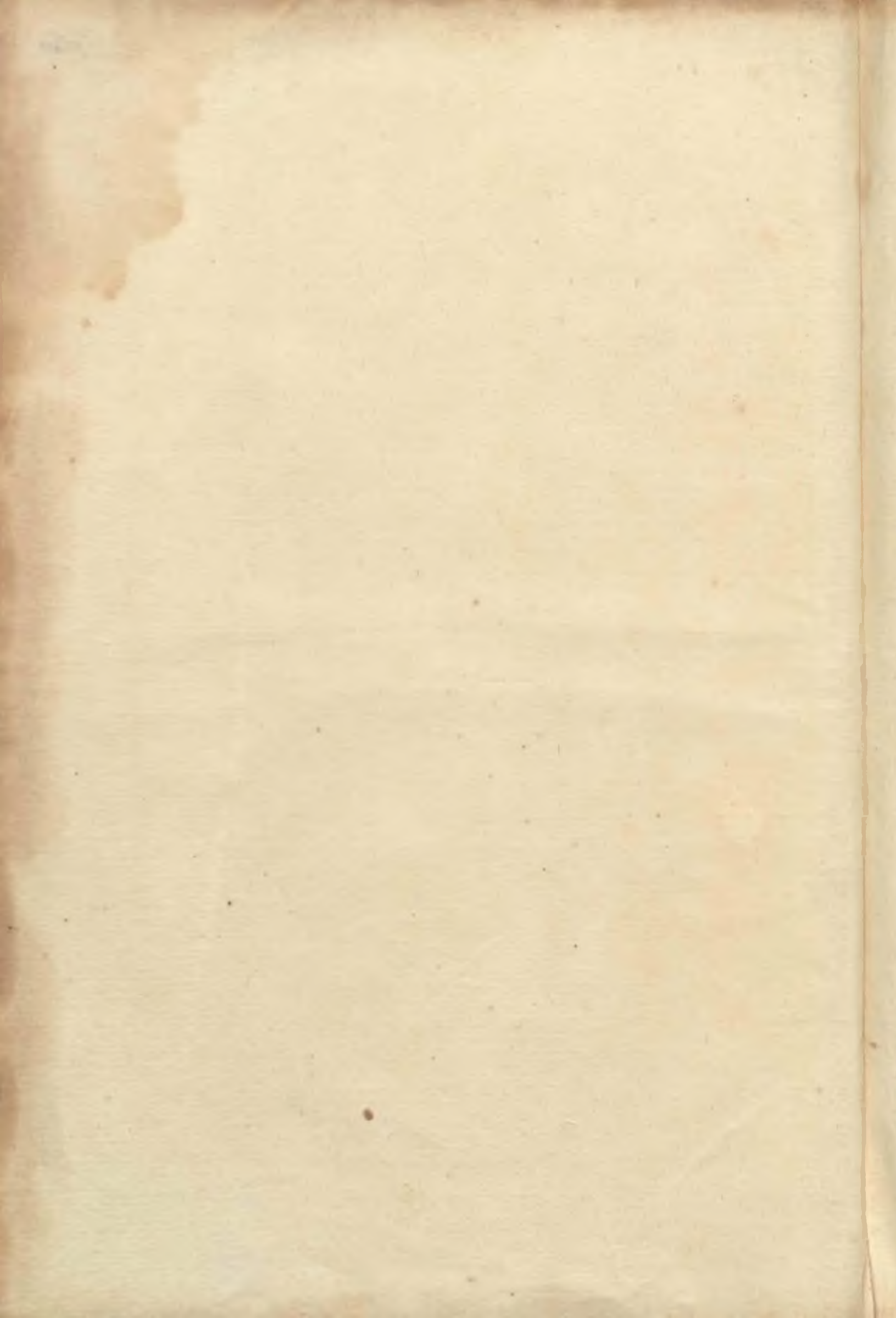
[Faint handwritten signature]

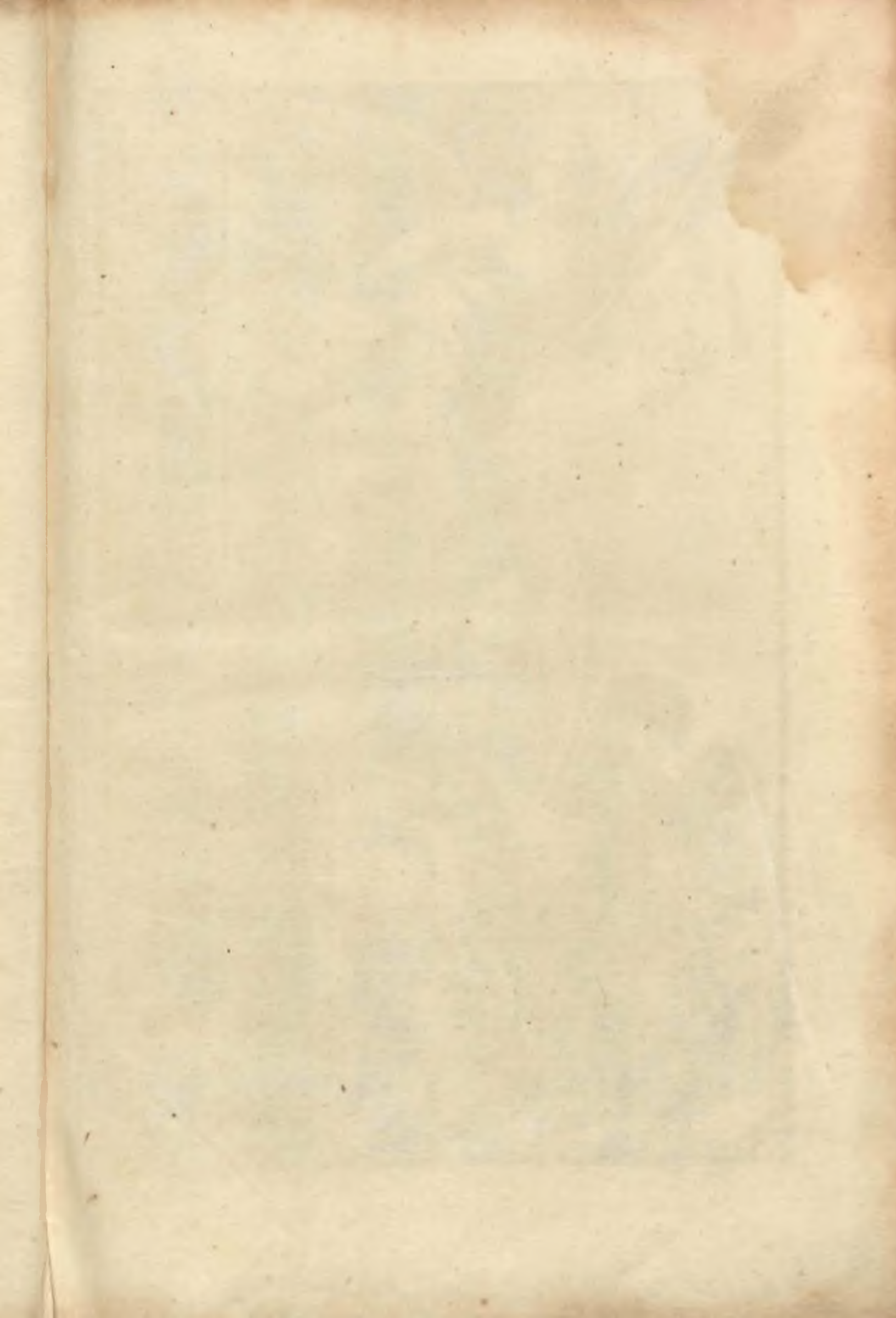
4/6

K7

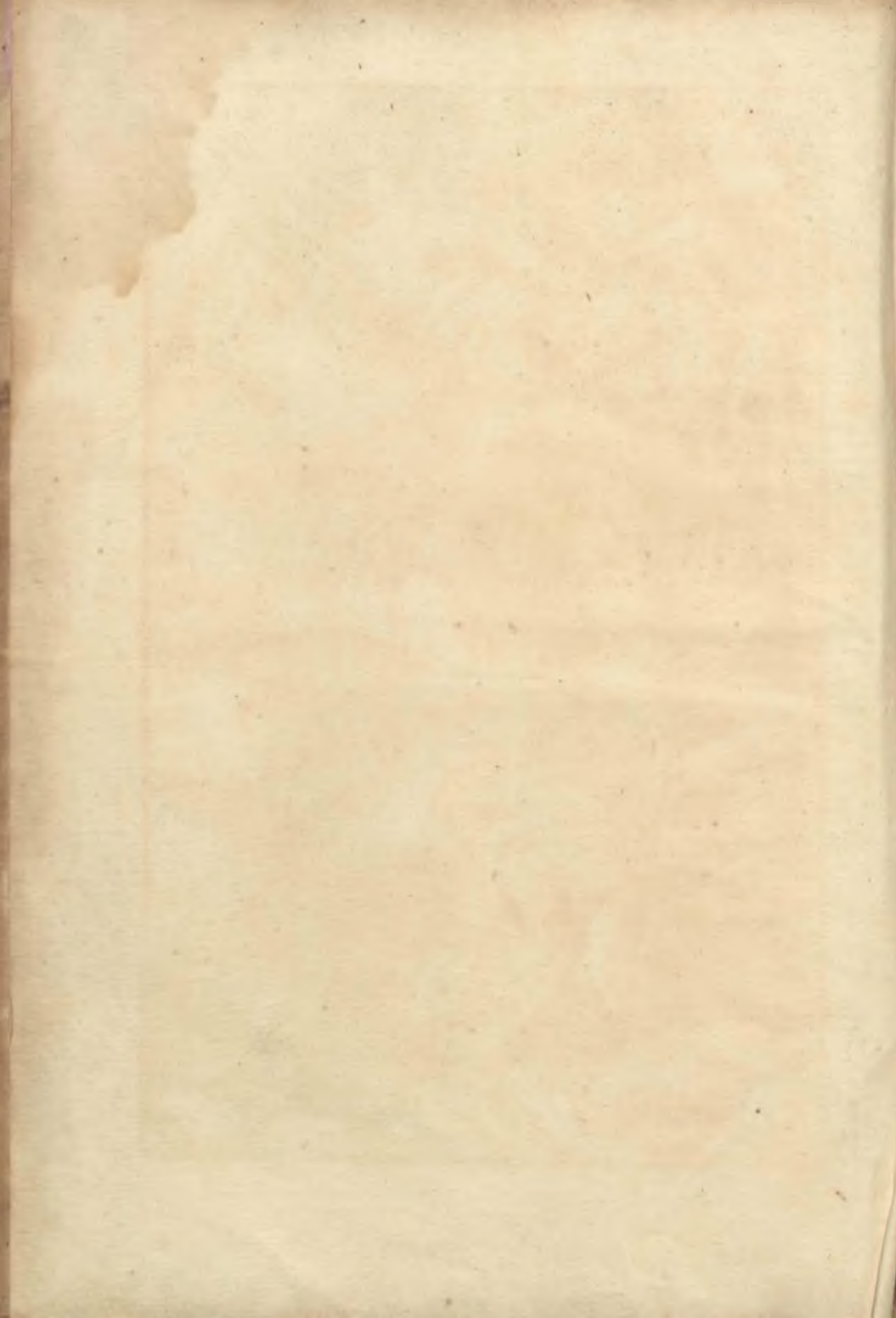

Ludovicus Gimignarus invenit

N. Billy Sculpsit

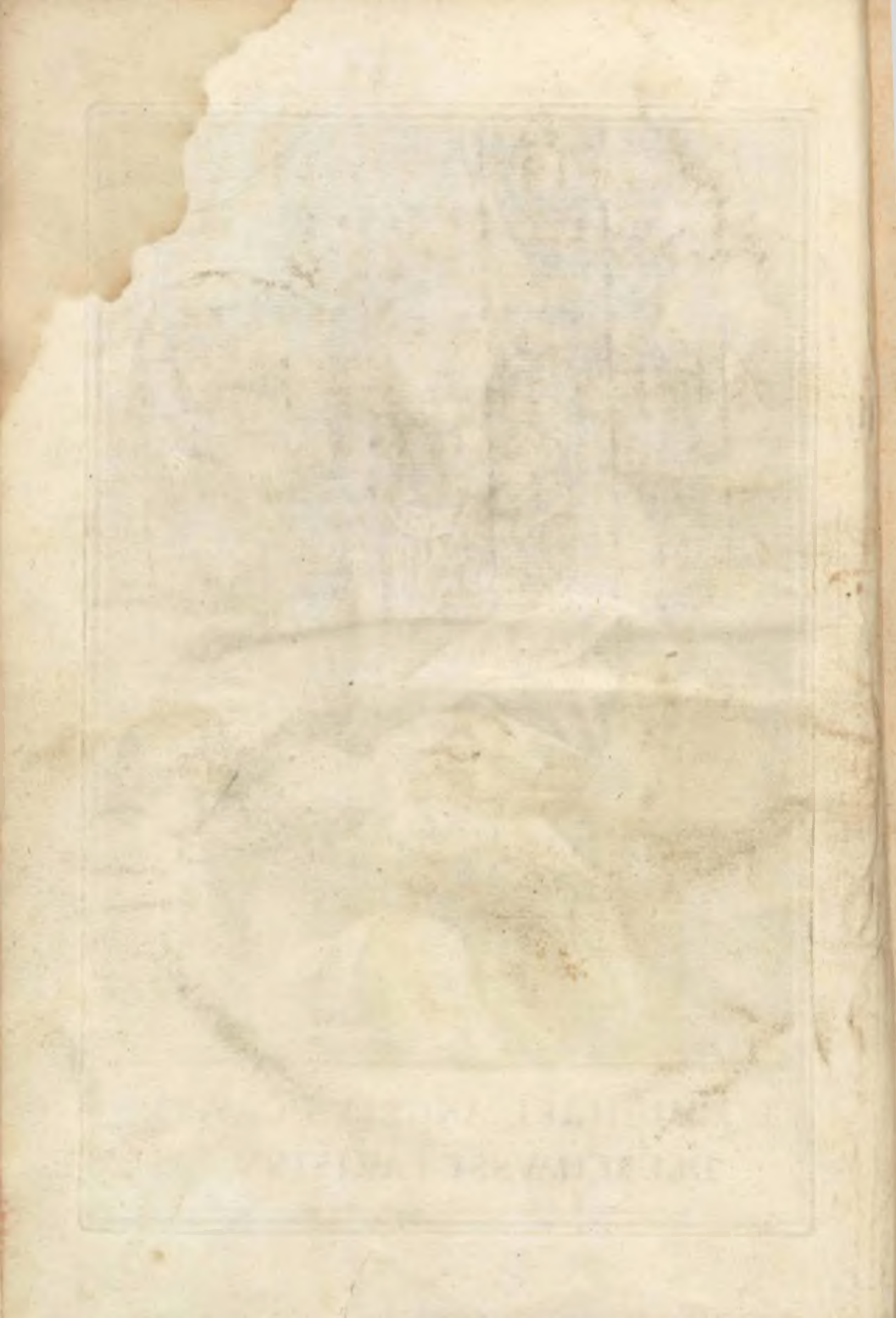
M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

EQ. MICHAEL ANGELVS CAVSEVS
DELACHAVSSE PARISINVS.

MICHAELIS ANGELI CAUSEI
DE LA CHAUSSE PARISINI
ROMANUM
MUSEUM
SIVE
THESAURUS
ERUDITÆ ANTIQUITATIS:

I N Q U O

Gemmæ , Idola , Insignia Sacerdotalia , Instrumenta sacrificijs
inservientia , Lucernæ , Vasa , Bullæ , Armillæ , Fibulæ ,
Claves , Annulli , Tesseræ , Styli , Strigiles , Gutti ,
Phialæ lacrymatoriæ , Vota , Signa Militaria ,
Marmora &c.

*Adiectis in hac secunda editione plurimis annotationibus , & figuris
proponuntur , ac dilucidantur .*

Ex antiqua pictura Barberina

ROMÆ MDCCVII.

Typis Jo. Francisci Chracas , prode S. MARCUM in viâ Cursus.

SUPERIORUM PERMISSU.

MICHAEL B. BAKER

DE LA CHAUSSÉE PARISIENNE

RUE MATHURIN

M. J. S. E. U. M.

THE 2nd

REPUBLICAN

W. C. B.

General, John, the
Executive, the
Chief, the
Public, the
the

the

ROME MEDICAL

the

SUPPLEMENT

SERENISSIMO CELSISSIMOQUE
P R I N C I P I
LUDOVICO AUGUSTO
B O R B O N I O

C E N O M A N E N S I U M,
E T A L B A M A L L E N S I U M
D U C I,

P A R I F R A N C I Æ,
H E L V E T I O R U M R H Æ T O R U M Q U E
P R Æ T O R I,

P R O R E G I O C C I T A N I Æ,
T R I R E M I U M P R Æ F E C T O,
R E G I O R U M O R D I N U M C O M M E N D A T O R I
E Q U I T I, &c.

MICHAEL ANGELUS CAUSEUS DE LA CHAUSSE FEL.

*P E R U M meorum pri-
mitias, qualescunque sint,
T I B I vivæ, ac spiranti
mei Regis imagini offero,
P R I N C E P S S E R E-*

*N I S S I M E, tuo nomini tutelari ve-
luti numini illas ausus consecrare.
Museum ex pluribus museis confeci;*

*dispersa tot seculorum spatio vetustatis
monumenta in unum redege; ut SE-
RENISSIMA TUA CELSI-
TUDO, quæ veteris memoriæ studio
summoperè delectatur; in his selectis
priscae ætatis reliquijs veterum mores,
numina, superstitiosæ religionis insignia,
variaque ad rem antiquariam tum sa-
cram, tum profanam pertinentia possit
eruditis oculis intueri. Licet exiguum,
ac tenue fortassis videatur hoc munus,
PRINCEPS SERENISSIME,
in eo tamen multa continentur indoli tuæ
cujusvis doctrinæ, rerumque antiquarum
cupidæ consentanea. Jam enim à teneris
annis rarissimam numismatum seriem in
ditissimo cimeliarchio instruxisti, cui CL.
V. Joannem Foy-Vaillant in re numma-
ria versatissimum uti Antiquarium tuum
laudabili delectu præfecisti. Ille SE-
RENISSIMAM TUAM CEL-
SITUDINEM suam, omniumque
litteratorum Mæcenatem prædicat: ille
tuum in symbolica nummorum expositio-
ne, enodandisque obscurioribus historiæ
locis promptissimum, ac solertissimum in-*

genium cunctis plaudentibus commendat.
Nullum profectò studium sapientissimo,
& eruditissimo LUDOVICI MAGNI
filio dignius; siquidem eò magis præclara
Optimi Principis genitoris tui facta elu-
cent, quòd tota illa veneranda antiquitas
sive in adulatorijs Romanorum, Græco-
rumve Heroum historijs, sive in fictitijs
suorum numinum fabulis nihil mentibus
nostris offert, quod ætas nostra innume-
ris LUDOVICI MAGNI victorijs
semper nominanda oculis nostris penè cre-
dentibus illustriori sanè modo non præ-
beat. Stupenda illa quotidie cernimus
miracula, quæ priscis Heroibus attributa
legimus; & si aliquando Historicorum
sinceritatem in minoribus factis suspe-
ctam habemus; quid posteri nostri? cùm
mirabilem, ac memoratu incredibilem
LUDOVICI MAGNI perlegent hi-
storiam. Minuenda profectò erunt, non
augenda felicitis nostri seculi prodigia, ut
jidem tot, & tantis attoniti miraculis
Majoribus suis incredibilia, sed vera
scribentibus fidem adhibeant, animoque
capiant, & contemplantur, quod oculis

non poterunt. Etenim quis umquam fuit
inviētissimo Rege nostro virtutibus cla-
rior? Ille hic est, qui Trajanum boni-
tate, pietate Antoninum, Constantinum
magnanimitate longè, multumque supe-
rat. Optimus Princeps subditorum suo-
rum commodis, publicæque utilitati sem-
per intentus. Pius, ad orthodoxam reli-
gionem propagandam, hæresimque fundi-
tus extirpandam totâ mente, totis viribus,
omnique virtute, studio, & authoritate
incumbens. Maximus Heros, non solum
ob innumeros deviētos hostes, tutosque
amicos, & fœderatos, sed ob inauditum
viētoriae genus, novisque, & illustrioribus
dignum triumphis: **LUDOVICUS**
MAGNUS viētoriarum, ac gloriæ
plenissimus inviētis suis armis plura su-
bacturus semetipsum viētozem hætenus
inauditâ moderatione vincendo orbi pa-
cem imposuit, potiorique jure, quàm olim
Septimius Severus, **FUNDATOR**
PACIS debuit acclamari. Fulmini-
bus diū dimissis ultricem denuò armavit
dextram Princeps regiae Anglicæ Maje-
statis offensæ acerrimus vindex. Magnæ

Britanniæ Regem sanguine , religione ,
& amicitia sibi conjunctissimum , regnis
à perfidis subditis expulsum , inclytemq;
Reginam augustissimi Regis consortem
una cum infante Principe paternorum
regnorum hærede profugam regiâ ma-
gnificentia regijs ædibus excepit LÛ-
DOVICUS MAGNUS : Jovis Pa-
catoris habitum illicò deposuit , assumpsit
Tonantis ; Regem amicum protexit , ad-
juvit ; Duces , copias , opes ei ad recupe-
randam Hyberniam tradidit , eundem in
alia regna , Deo juvante , restitutus .
Hæc sunt virtutis , ac fortitudinis exem-
pla PRINCEPS SERENISSIME ,
quæ Tibi proponuntur imitanda ; perge ,
ut incepisti ; gloriosa Magni Parentis
vestigia tutò sequere ; Christianissimi , &
invictissimi Regis illustrem , generosumq;
victoriarum comitem audacter Te præ-
be ; miram SERENISSIMI DFL-
PHINI ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΟΥ artem ,
& peritiam imitare : fac denique , ut
Gallia nostra , quæ in Te PRIN-
CIPEM JUVENTUTIS ,
SPERMQUE PUBLICAM in.

*tuetur , MARTEM Te sentiat
PROPUGNATOREM ; ut
paterne , ac fraternæ gloriæ , regionum-
que triumphorum particeps esse merearis.
DEUS invictissimos Heroes REGEM,
DELPHINUM, TE,
PRINCEPS SERENISSIME,
totamque regiam familiam , quàm diu-
tissimè servet incolumes ; ut orthodoxa
religio longè , latèque propagetur ; hæresis
funditus extirpetur ; Reges fidei , ac ve-
ritatis amici quamprimum in sua regna
restituantur ; Proditores de solijs iniquè
occupatis citissimè deijciantur ; unicus ,
& verus D.O.M. cultus firmiter ubique
stabilatur ; Galliaque inclyta Regum
Christianissimorum , fideique Propagato-
rum sedes , tot & tantorum Heroum ma-
ter , Te Duce , PRINCEPS SE-
RENISSIME , condignam victo-
riarum , ac triumphorum consequatur
æternitatem .*

*Vovebam Romæ in nostro museo Kal.
Junij ANNO REP. SAL. MDCXC.*

P R Æ F A T I O

A D L E C T O R E M.

R EI antiquariæ studium adeò nostris temporibus increvit, ut vix ullus reperiatur Princeps, ullusque homo literarum, ac cujusvis scientiæ cupidus amator, qui eo in primis non delectetur. Testes mihi sunt innumeræ summorum virorum gazæ, plurimaque privatorum cimelia, in quibus numismata, statuæ, idola, gemmæ, aliæque antiquæ supellectilis monumenta magno labore, magnisque expensis acquisita conservantur. Roma, è cujus ruderibus, arvisque nova quotidie prodeunt miracula, totam Rempublicam literariam eruditis suis messibus ditat: illa plurimis gloriatur thesauris, ex quibus unum amplissimum, nobilissimumque instruxi, ut studiosus exterus, cui Romanas invisendi magnificentias copia non est, gaudeat se in hoc selectissimo Museo ea omnia possidere, quæ tot Principum, virorumque literis, ac doctrinæ præstantium ædes, & bibliothecas exornant.

Totum opus plurimis annotationibus, & figuris in hac secunda editione auctum in quinque Sectiones dividitur. Gemmæ, quæ primam, & pretiosiores ejus partes conficiunt, in duas classes distinguuntur; altera Deorum, Illustriumque icones; altera figuras exhibet. Illæ omnes sculpturâ vel elevatâ & extante, vel cavâ reperiuntur; de priorum numero sunt camei, qui ornamenti tantum causâ tenebantur; posteriores sigillorum vicem gerebant, quarum multæ superstitiosæ varijs characteribus, figurisque insignitæ tamquam amuleta gestantur. Etsi quotannis innumeræ gemmæ è Romanis agris eruantur, paucas tamen exquisitissimi artificij hætenus videre mihi licuit; paucæ ideo hic exhibentur, sed omnes aut à celeberrimis artificibus sculptæ, aut alicujus capaces eruditionis.

Secunda Sectio versatur circa Deorum simulacra, Idola, aliasque Imagines æreas.

Tertia Flaminis Dialis, Pontificis Maximi, & Auguris Insignia, nec non Instrumenta sacrificijs inservientia proponit.

Quarta exhibet elegantes æneas Antiquorum Lucernas.

Quinta Miscellanea continet, Vasa nempe, Bullas, Armillas, Fibulas, Annulos ferreos, Claves, Tesseræ, Stylos, Strigiles, Guttos, Phialas lacrymatorias, manus æneas hieroglyphicis insignitas symbolis vota referentes, & signa militaria, necnon antiquam picturam Barberinam notis illustratam; quibus subjungitur Dissertatio de Mutini simulacris. Adjectum est in fine Corollarium marmora, aliaque antiqua monumenta declarans.

Hæc sunt, benevole Lector, quæ in hoc opere pro ingenij mei modulo, at tenuitate dilucidantur. Si hæc meas lucubrationes, & conjecturas, qualescumque sint, tibi omnibusque studiosis arrisisse sentiam, mihi deinceps in alijs fortè adhuc ignotis, aut accessu difficilioribus cimelijs Domini benignitate patebit aditus: aliam editionem prioribus auctiorem parabo, cum rei antiquariæ messis minimè deficiat; partemque alteram Sacra Ægyptiaca continentem huic primæ addam, quæ confidentius prodibit. Superest, ut te moneam elegantem B. B. Petri, & Andreæ Lucernam olim apud Cardinalem Leopoldum Mediceum extantem, nunc in celeberrima Magni Hetruriæ Ducis gaza custodiri; necnon aliqua alia in hoc libro contenta in Urbe amplius non extare, sed a pluribus annis alio translata esse; qualia sunt illa, quæ penes Illustriss. & Reverendiss. Leonem Potier de Gesvres tunc Prothonotarium Apostolicum, nunc Archiepiscopum Bituricensem, Joannem de VVith Batavum, Abbatem Robertum Harpeur Anglum, Petrum Andream Andrinum, & quosdam alios asservari notantur. Illi enim, cum primam huic operi manum imponebam, in Urbe commorabantur, ex qua deinde ad patrios lares redituri migravêre. Alij ab eo tempore vitâ cesserunt, quorum tamen nomina, & musea conservandæ virorum eruditorum, reique antiquariæ studiosorum memoriæ causâ hic recensentur. Prolixiori sermone uti, nec ratio postulat, nec otium permittit. Vale igitur, studiose Lector, & quidquid in hoc opusculo incultum est, id totum meæ tenuitati indulgenter condona.

NOMEN

NOMENCLATURA AUTHORUM.

QUI IN HOC OPERE CITANTUR.

Ordine Alphabetico.

A Benephius Arabs apud Kircherium pag. 57	Aufonius. 10. 21. 35. 39. 51. 52 53. 78. 81. 102.
Aelianus. 8. 10. 12. 55. 72. 94 109. 115.	Baronius. 119
Aelias Cretensis. 35. 124	Basilides. 56
Albricus. 24. 34. 44. 45. 53	Bellorius. 40. 65. 76. 82. 99 119.
Alciatus. 6	Beyerlinck in Theatro Vita Hu- mane 119
Alexander ab Alexandro. 51. 105	Boetius. 53
S. Ambrosius. 17. 40. 65	Budæus. 38
Ammianus Marcellinus. 37. 38 118.	
Anacreon. 26	C. Caesar. 38. 102
Androcydes apud Clem. Alex. 64	Celius Rhodiginus. 4. 7. 8. 11. 14 38. 39. 48. 63. 65. 69.
Angelonus. 71	Calpurnius. 71
Antistius Labeo apud Festum. 77	Camillus Leonardus. 20
Apollodorus. 7. 36. 53	Caninius. 5
Appianus. 20	Cardanus. 32
Apulejus. 1. 2. 3. 18. 36. 40. 46 52. 56. 57. 59. 61. 65. 67 80. 109. 112. 114. 116.	Casalius. 121
Aratus. 9	Cassiodorus. 97
Aristophanes. 37	Catullus. 48. 69. 70. 123
Aristotiles. 72. 125. 126	Censorinus. 116
Arnobius. 7. 21. 35. 45. 69. 84 94. 112. 116. 122. 124.	Cheremon ex Rhodigino. 63
Athenæus. 2. 9. 35. 54. 79	Chifletius. 122
S. Augustinus. 1. 2. 5. 9. 18. 24 32. 35. 50. 56. 70. 75. 87 104. 122. 125.	Chronicon Eusebii. 2
Aulus Gellius. 75. 97	Ciampinus. 29. 127
	Cicero. 6. 11. 13. 18. 24. 34 41. 71. 75. 88. 107.
	Claudianus. 35. 118
	b 2 Clemens

Nomenclatura Authorum .

<i>Clemens Alexandrinus.</i>	21. 26 61. 64. 78. 91.	<i>Fulgentius.</i>	5. 6. 9. 19. 21. 22 23. 24. 36. 37. 84. 86. 98.
<i>Clemens Roman. Pontif.</i>	50. 74 116.	<i>Galenus</i>	7
<i>Columella .</i>	123	<i>Georgius Codinus.</i>	23. 37. 38. 40 86. 124.
<i>Coluthus.</i>	20	<i>Gratianus .</i>	75
<i>Concilium Bracharense 11.</i>	19 20.	<i>Gruterus .</i>	30. 110
<i>Concilium Eliberinum .</i>	127	<i>Heliodorus .</i>	61
<i>Constantinus Cæsar .</i>	7	<i>Hermes . Vide Mercurius .</i>	
<i>Corippus .</i>	34	<i>Herodianus .</i>	117
<i>Cornelius Tacitus 2. 28. 44. 109</i>		<i>Herodotus .</i>	2. 4. 35. 62. 63. 65 71. 72. 79. 81. 95. 96. 111 124.
117.		<i>Hesychius .</i>	43
<i>Cujacius :</i>	106	<i>S. Hieronimus .</i>	34. 39. 49. 65 107.
<i>S. Cyprianus.</i>	75. 88. 91	<i>Hippocrates .</i>	7
<i>Democritus ex Gellio .</i>	116	<i>Homerus .</i>	6. 22. 45. 84. 127
<i>Dio Cassius .</i>	14. 33	<i>Horatius .</i>	6. 35. 46. 51. 67. 71 77. 83. 124.
<i>Diodorus Siculus .</i>	2. 4. 6. 8. 34 35. 53. 61. 87. 97. 112. 127	<i>Horus Appollo .</i>	55. 57. 59. 62 125.
<i>Diogenes Laertius .</i>	10	<i>Hyginus .</i>	4. 28. 37. 99
<i>Dionysius Halicarnassæus .</i>	85 120.	<i>Jamblichus .</i>	7. 17. 38. 58. 60 82.
<i>S. Epiphanius .</i>	12. 56	<i>S. Joannes Chrysostomus .</i>	13. 90
<i>Eritius .</i>	99	<i>Josephus .</i>	9
<i>Euripides .</i>	26	<i>S. Iræneus .</i>	56
<i>Eusepius .</i>	1. 4. 34. 35. 40. 41. 42. 43. 46. 56. 57. 70. 81 86. 109. 115. 119 124. 126.	<i>Isidorus .</i>	2. 4. 34. 38. 46. 52. 73 75. 80. 81. 83. 86. 93. 123
<i>Fabrettus .</i>	15. 107	<i>Julianus Imperator .</i>	114
<i>Fenestella .</i>	75	<i>Julius Capitolinus .</i>	15. 107
<i>Ecstus .</i>	66. 74. 76. 77. 88. 103 104. 114. 117.	<i>Justinus .</i>	92. 93
<i>Firmicus .</i>	40. 87. 110. 126	<i>Justus Lipsius .</i>	127
<i>Furtunius Licetus .</i>	92. 96. 98 122.	<i>Juvenalis .</i>	3. 14. 16. 28. 47. 62 65. 68. 69. 71. 79. 87. 102 103. 105. 108. 126.
<i>Frontinus .</i>	29. 30	<i>Kircherius .</i>	

Nomenclatura Authorum .

<i>Kircherius</i> .	43. 57. 112. 116 126.	<i>Ovidius</i> :	3. 4. 5. 7. 18. 22. 23 24. 27. 34. 36. 37. 46. 47 49. 50. 52. 53. 69. 70. 76 77. 78. 81. 83. 86. 93. 95 104. 105. 107. 115. 116 117. 124.
<i>Lactantius Firmianus</i> .	3. 24. 27 28. 47. 62. 69. 122. 123 125.	<i>Paralipomenon II</i> .	78. 80
<i>Latinus Pacatus</i> .	52	<i>Patinus</i> .	99
<i>Lampridius</i> .	15. 52. 106	<i>Pausanias</i> .	4. 5. 6. 8. 9. 20. 23 32. 38. 41. 42. 45. 52. 79 85. 96. 97. 108. 123. 124
<i>S. Leo Magnus</i> .	19	<i>Persius</i> .	51. 103. 108
<i>Leonardus Augustinus</i> .	122	<i>Petronius Arbiter</i> .	38. 51. 108
<i>Leviticon</i> .	64	<i>S. Petrus Chrysologus</i> .	9. 22
<i>Lucianus</i> .	3. 7. 18. 21. 23. 43 45. 49. 58. 108.	<i>Philo</i> .	39. 68
<i>Lucilius</i> .	108	<i>Philostratus</i> .	36
<i>Lucretius</i> .	21	<i>Phornutus</i> .	5. 21. 23. 28. 35. 39 41. 86. 93.
<i>Lyllius Girardus</i> .	4. 28. 35	<i>Pierius Valerianus</i> .	53. 60. 65 111. 127.
<i>Macarius</i> .	121	<i>Pignorius</i> .	17. 67
<i>Macrobius</i> .	1. 2. 3. 4. 7. 8. 17 18. 19. 38. 40. 42. 43. 49 50. 51. 53. 54. 56. 67. 82 84. 85. 87. 103. 109. 110 113. 114. 115. 125. 126.	<i>Pindarus</i> .	7
<i>Manilius</i> .	10	<i>Plato</i> .	57
<i>Masurius apud Macrobius</i> .	51	<i>Platus</i> .	7. 26. 37. 38. 45. 48. 53. 103.
<i>Martialis</i> .	34. 77. 79. 107. 126	<i>Plinius</i> .	4. 7. 9. 10. 11. 14. 21. 25 27. 30. 31. 36. 39. 45. 47. 49 51. 57. 67. 68. 72. 82. 87. 93 95. 96. 97. 99. 104. 105. 107 111. 117. 118. 120.
<i>Martianus Cappella</i> .	4. 78	<i>Plotinus</i> .	127
<i>Menander</i> .	26	<i>Plutarchus</i> .	2. 3. 10. 12. 13. 25 32. 35. 39. 41. 45. 47. 50 51. 55. 56. 58. 60. 62. 65. 67 74. 80. 81. 82. 93. 97. 98 112. 113. 114. 115. 120. 124 127.
<i>Menetrejus</i> .	40	<i>Polydorus Virgilius</i> .	65
<i>Mercurius Trismegistus</i> .	17. 57 62. 59.	<i>Politianus</i> .	49
<i>Minutius Felix</i> .	41. 109. 122	<i>Pompejus</i>	
<i>Museus</i> .	22		
<i>Nigidius ex Macrobio</i> .	42		
<i>Nonnus</i> .	69		
<i>Octavius Ferrarius</i> .	103		
<i>Onuphrius Panvinius</i> .	20		
<i>Oppianus</i> .	36		

Nomenclatura Authorum .

<i>Pompejus . Vide Festus .</i>		<i>Suidas .</i> 6. 8. 9. 10. 11. 27. 36
<i>Pomponius Latus .</i>	74. 75	43. 98. 124.
<i>Pomponius Mela .</i>	71	
<i>Porphyrius .</i>	5. 40. 41. 44. 50	<i>Taantes apud Eusebium .</i> 46. 115
	55. 56. 57. 63. 64. 86. 97.	<i>Tabula Bembina .</i>
	109.	58
<i>Proclus .</i>	38. 84	<i>Terentius ,</i>
<i>Propertius .</i>	6. 20. 26. 34. 103	44. 124
<i>Prudentius .</i>	19. 31. 42. 52. 81	<i>Tertullianus .</i> 7. 16. 19. 23. 34
<i>Publius Victor .</i>	45	40. 69. 72. 90. 111. 117
<i>Pythagoras .</i>	65. 93	119. 125. 127.
		<i>Thales .</i>
<i>Quintus Curtius .</i>	12	2. 48. 55
		<i>Theodoretus .</i>
<i>Ruellius .</i>	110	44. 56
<i>Ruffinus .</i>	2. 54. 66	<i>Theophrastus .</i>
		3. 17
<i>Sanchuniathon ex Eusebio .</i>	115	<i>Thomassinus .</i>
<i>Sedulius .</i>	62	106.
<i>Seguinus .</i>	41	<i>Thibullus .</i> 2. 6. 8. 23. 26. 27. 34
<i>Seneca Philosophus .</i>	35. 49. 87	35. 36. 51. 54. 67. 77. 82
	105.	87. 98. 124.
<i>Seneca Tragicus .</i>	116	<i>Titus Livius .</i>
<i>Servius .</i>	3. 36. 61.	14. 25. 33
<i>Sidon Appollinaris .</i>	116	74. 75. 97. 104. 106. 116
<i>Socrates .</i>	66. 122	120.
<i>Solinus .</i>	32. 97	<i>Trebellius Pollio .</i>
<i>Sozomenus .</i>	66. 123	12
<i>Spanhemius ,</i>	41	<i>Trismegistus . Vide Mercurius .</i>
<i>Sponius :.</i>	30. 31. 48. 106	
<i>Stadius .</i>	4. 37. 43. 44	<i>Vaillant :.</i>
<i>Stephanus de Urbibus .</i>	99	25
<i>Strabo .</i>	10. 27. 32. 36. 62. 72	<i>Valerius Flaccus .</i>
	97. 99.	46
<i>Svetonius .</i>	8. 14. 15. 31. 92. 102	<i>Valerius Maximus .</i> 10. 11. 12
	104. 108. 114. 117.	13. 88. 104. 120.
		<i>Varro :.</i>
		1. 4. 25. 53. 73
		<i>Vegetius .</i>
		117. 118
		<i>Velleius Paterculus :.</i>
		13. 14
		<i>Verrius Flaccus ex Macrobio .</i> 51
		<i>Virgilius</i> 25. 37. 38. 43. 67
		71. 76. 83. 85. 93. 96. 98.
		108. 111. 118. 123. 126.
		<i>Vitruvius :.</i>
		39.
		<i>Xenophon :.</i>
		28. 83.

INDEX

C I M E L I A R C H I O R U M,

*Equibus res antiquæ in hoc Libro citatæ
depromptæ sunt.*

<i>Musei</i>	Albani.
<i>Jo. Angeli</i>	Alberetti.
<i>Princip. Gasp. de</i>	Alterijs.
<i>Petri Andree</i>	Andrini.
<i>Gazæ</i>	Barberinæ.
<i>Petri Sancti</i>	Bartoli.
<i>Jo. Petri</i>	Bellorij, nunc Thesauri Brandeburg.
<i>Francisci</i>	Bianchini.
<i>Principis</i>	Burghesij.
<i>Cardinalis</i>	Carpinei.
<i>Mich. Angeli</i>	Causei de la Chauffe Authoris.
<i>Cardinalis</i>	Chigij.
<i>Princip. Aug.</i>	Chigij.
<i>Reginæ</i>	Christinæ Augustæ.
<i>Luce</i>	Corfi.
<i>Antonij</i>	De Cavalerijs.
<i>Raphaelis</i>	Fabretti.
<i>Iosephi</i>	Felice.
<i>Francisci de</i>	Ficoronis.
<i>Caroli Ant.</i>	Galliani.
<i>Roberti</i>	Harpeur.
<i>Isidori</i>	Huart.
<i>Anne</i>	Le Fevre.
<i>Cardinalis</i>	Maximi.
<i>Gazæ</i>	Medicæ.
<i>Marij</i>	Piccolominei.
<i>Musei</i>	Pontificij.
<i>Leonis</i>	Potier de Gesvres Archiep. Bituricen.
<i>Marchionis</i>	Raggij.
<i>Urbani</i>	Roccij.
<i>Petri Antonij</i>	Rolandi Magnini.
<i>Musei</i>	Rondaninij.
<i>Marci Antonij</i>	Sabbatini.
<i>Leonis</i>	Strozzæ.
<i>Ioannis</i>	Vvith.

APPRO.

APPROBATIONES.

EX præscripto Reverendiss. Patris Magistri Fr. Thomæ Mariæ Ferrari Sacri Palatii Apostol. Magistri perlegi hunc Librum, cui titulus est Romanum Museum, &c. Auctore D. Michaele Angelo Causeo De la Chaussée Parisino, illumque typis commendari posse arbitror, cum multa, & varia eruditione refertus sit, & nihil contineat, quod fidei Catholicæ puritati, bonisque moribus adversetur. Romæ hac die 15. Aprilis 1690.

Raphaël Fabrettus J. U. D. Urbinas.

REIMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendiss. Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Dominicus de Zaulis Episc. Verulanus Vicesg.

Ex mandato Reverendissimi Patris Paulini Bernardini Sacri Palatii Magistri vidi Additiones factas Museo Romano, a D. Michaele Angelo Causeo de la Chaussée, & illas judico publica luce dignos, cum selecta eruditione refertæ sint, nihilque contineant, quod fidei Catholicæ, & bonis moribus adversetur. Romæ primâ Septembris 1707.

Philippus Bonanni Societatis Jesu.

REIMPRIMATUR.

Fr. Joannes Baptista Carus Magister & Reverendissimi P. Sac. Apostol. Palatii Magistri Socius Ordinis Prædicatorum,

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

S E C T I O P R I M A

Gemmæ antiquæ.

ARTICULUS PRIOR

Gemmæ capita referentes.

INITIUM facimus à primo, & maximo Ægyptiorum numine Eusebium, Augustinum, Apulejum, & Macrobius sequentes, qui Serapidem apud Ægyptios primum Deum appellatum, & maximum creditum fuisse referunt. Varro lib. 4. de Lingua Latina Principes Deos statuit Cælum, & Terram, qui Dei sunt in Ægypto Serapis, & Isis. Tot ferè nomina sortitus est ille, quot numina finxit vana veterum superstitio; eundem enim creditum, fuisse & Jovem, & Ammonem, & Solem, & Aesculapium, & Ditem,
A & Nilum,

Romanum Museum.

& Nilum, & Osirim, & Bacchum testantur Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 17. Herodotus in Euterp. Cornelius Tacitus lib. 4. histor. Plutarchus in Opusculo de Iside, & Osiride, Athenæus lib. 5. & Diodorus Siculus lib. 1. cap. 2. Communis tamen sententia fuit Ægyptiorum, quam deinde secutus est Thales, qui principium, & ortum rerum omnium posuit aquam, Osiridem esse omne principium facultate humectandi præditum, utpotè causam ortus, & substantiam seminis, & sic humidæ dominus naturæ vocabatur, ideòque ante sacra in pompa semper præcedebat vas aquarium in ejus honorem. Auctor est Plutarchus loco citato. Repræsentatur autem hic Deus denso capillitio, barbâ hirsutâ, cum modio, sive calathio in capite. Calathus à verbo Græco *κάλον*, quod lignum significat, derivatus est; describitur ab Isidoro lib. 19. Orig. cap. 29. leve gestamen ex ligno, vel canna, aut junco factum, in quo vel pensa ponuntur, vel flores leguntur. Modius etiam capiti Serapidis superpositus fœcunditatem, & abundantiam denotat: *Vel quia (ut scribit Ruffinus lib. 2. histor. Eccles. cap. 23.) cum mensura, modoque cuncta docet moderari, vel vitam mortalibus frugum liberalitate præberi.* Nunc de fictitijs ad historicam transeamus veritatem. Serapis fuit Rex Ægyptiorum, qui cum varias artes eos docuisset, illisque ostendisset cultum vitium, & aratrum, unâ cum sorore, & conjuge Iside divinos honores meruit. Scribit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. Apim quemdam Argivorum Regem in Ægyptum navibus transvectum, cum ibi mortuus fuisset, factum esse Serapidem maximum Ægyptiorum Deum; fuisse autem Apim tertium eorundem Regem testatur Eusebius in Chron. Inventa ab hoc sapientissimo Principe vide apud Tibullum lib. 1. cap. 7.

Serapidis & sororem, & conjugem fuisse Isidem, unâque cum fratre, & marito divinos honores obtinuisse apud Ægyptios satis constat, & diximus: sed quot nominibus invocata fuerit hæc Dea, quot ritibus consecrata, discite ex Apuleio lib. 11. Metam. Isidem sicloquentem introducente: *En assum tuis commota, Luci, precibus, rerum natura parens, elementorum omnium domina, seculorum progenies initialis, summa numinum, Regina Manium, prima Cælitum, Deorum, Dearumque facies uniformis, quæ cæli luminosa culmina, maris salubria flamina, inferorum deplorata silentia nutibus meis dispenso: cujus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis. Me primigenii Phryges Pessinunticam nominant Deûm Matrem; hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem: Cretes*

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

3

Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam: Siculi trilingues Stygiam, Proserpinam: Eleusini vetustam Deam Cererem: Junonem alij: Bel- lonam alij: Hecatē isti: Rhamnusiā illi: & qui nascentis Dei Solis inchoantibus radijs illustrantur Aethyopes, Ariique, priscâque doctrinâ pollentes Aegyptij cæremonijs me prorsus proprijs percolentes appellant vero nomine Reginam Isidem. Pingitur hæc Dea cum coma torta, & reflexa, gestans in capite aliquando modium abundantiæ symbolum, aliquando perseam typum silentij, & veritatis, ei de stirpibus Aegyptiis maximè consecratam, teste Plutarcho lib. de Isid. & Osir. *Οπ καρδία μὲν ὁ καρπὸς αὐτῆς, γλώττῃ δὲ τὸ φύλλον ἔοικεν.* *Quod ejus fructus cordis, folium linguae speciem refert.* Et quæ duo simul juncta componunt veritatem. Lotus eidem sacer erat, cujus flos in se, ut docet Teophrastus lib. 4. & aperiendo, & claudendo Solis motum sequitur ab ortu ad occasum, Isis autem juncta reli- gione cum Serapide, sive Sole plerumque habebatur pro terra, vel natura rerum subjacente Soli, si fides Macrobio Saturn. lib. 1. cap. 20. Sistrum gestat, de quo Servius ad lib. 8. Aeneid. *Isis est genius Aegypti, qui per Sistri motum, quod gerit in dextra, Nili accessus significat.* Apulejus lib. 11. Metamorph. describit ejus vestimentum stellis dis- persis corruscans, quod in hac tertia gemma faberrimè videtur ex- pressum aliquam Aegypti Reginam unionibus exornato collo, & cri- nibus reflexis sub Isidis imagine forsitan repræsentante. Velo ejus capiti imposito noctis tenebræ innuuntur, quas Isis, seu Luna nocturno suo splendore illuminat, Noctiluca enim dicta est: stellis verò be- nefici astrorum influxus in hæc inferiora indicantur. Hæc Dea navi- gantibus prodesse credebatur, teste Luciano, unde servati ex naufragio pictas tabulas in illius templo ponebant. Velificia ferebatur etiam primùm invenisse, dùm amissum filium Harpocratem nave quæreret. *Certus dies habetur in fastis* (ait Lactantius lib. 1. cap. 11.) *quo Isidis navigium celebratur.* Existimabant veteres Isidem ferire perjuros, & illos maximè non servantes fidem per eam juratam. Ovid. in Pontos

Vidi ego linigeræ numen violasse fatentem

Isidis, Isiacos ante sederes focos.

Alter ob huic similem privatus lumine culpam

Clamabat mediâ se meruisse viâ.

Et Juvenalis Sat. 13.

Decernat, quodcumque volet de corpore nostro

Isis, & irato feriat mea lumina sistro:

Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.

Isis filia fuit Inachi Argivorum Regis, quæ de Græcia veniens

Aegyptios litteras, leges, & instituta docuit, terrasque colere instituit, unde Terra nominata est, ut scribit Isidorus lib.8. Orig. cap. 11. Afferit Varro lib.4. de Lingua Latina Aegyptios ab Iside prima rudimenta scientiarum accepisse, quod verisimile est, si quidem ætate Mosis litteræ apud illos jam florebant.

4

Ammon sic dictus à græco vocabulo ἄμμον, quod arenam significat, sub arietis forma in desertis Libyæ colebatur, cui Bacchus templum miræ magnitudinis in arena constituit, eo quod ipsi in Indiam proficiscenti apparuerit ille cum cornibus arietinis, & vestimento lannicio, fontisque undam sitienti ejus exercitui monstraverit. Putant alii hoc nomen ductum à quodam Ammone Aegypti Rege galeam gestante, cujus insigne caput erat arietinum, unde νεαπορόεγς, idest, corniger vocabatur. Ovidius lib.5. Metamorph.

Sed grave Heroidum numen, sed corniger Ammon.

Solebant enim Reges, virique illustres capita ferarum in armis sculpta gerere ad terrorem hostibus incutiendum. Statius lib.3. *Ferrarum rictibus horrificant galeas.* Meminit Eusebius lib.3. de præp. Evang. cap.3. Ammonis simulacri cærulei coloris caput arietinum habentis, quod in Elephantinopoli Urbe colebatur, cujus explicationem refert his verbis: Δηλὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ τῆ κεφαλῆ τοῦ εἰδωμένου ἔχον καὶ αἰγὸς κεφαλή, τὴν ἐν κεφαλῇ συνίστην Ἡλίου καὶ Σελλῶν. τὸ ὅτι ἐκ κυανῆς χρωμῆς, ὅτι ὑδραγωγὸς ἐν συνόδῳ ἢ Σελλῶν. *Arietina igitur facies, caprinaque cornua conjunctionem Solis, & Lune in ariete significant; cæruleus verò color ei attribuitur, quia Luna in ea conjunctione humidior est.* Eundem enim esse Ammonem, atque Solem docet Macrobius Satur. lib.1. cap. 21. *Nec solus Leo (inquit) sed signa quoque universa Zodiaci ad naturam Solis jure referuntur. Et ut ab ariete incipiam, magna illi concordia est. Nam & is per sex menses hybernales sinistro incubat lateri, ab æquinoctio verno supra dextrum latus; sicut & Sol ab eodem tempore dextrum hemisphaerium, reliquo ambit sinistrum. Ideo & Ammonem, quem Deum Solem occidentem Libyes existimant, arietinis cornibus fingunt, quibus maximè id animal valet, sicut Sol radiis.* Narrat Plinius lib.2. cap. 103. Jovis Ammonis fontem in Illyrijs interdium frigidum noctibus fervere. Plura vide apud Hyginum in fabul. Martianum Capellam lib.2. de nupt. Herodotum in Euterpe, Pausaniam in Messan. & Lil. Gyraldum de histor. Deor. syntagm.2.

5

Minerva, sive Pallas providentiam significat intellectualem; ut docet Cælius Rhodiginus lib. 14. lect. ant. cap. 18. diciturque virgo, sive quia numquam consenescit prudentia, nec ullâ inficitur labe, sive, ut vult Diodorus lib.1. cap.2. quia eadem existimatur ær, qui
non

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

5

non corrumpitur . Scribit D. Augustinus lib.7. de Civit. Dei cap.16. eam vel summum æthera , vel Lunam creditam fuisse ; quam sententiam confirmat Porphyrius apud Eusebium lib. 3. cap. 3. his verbis : *Ὅτι δὲ Ἀπόλλων ἐν Ἡλίῳ, τὸ τοῦ Ἀθηνᾶς ἐν Σελῳ. ἔστι γὰρ τῆς φρονήσεως σύμβολον, Ἀθηνᾶς οὕσα.* *Quod autem in Sole Apollo est, hoc ipsum Minerva in Luna; est enim prudentiæ symbolum instar cujusdam Minervæ.* Præclarus hic varius lapis extans in museo nostro commendabilis est propter industriam artificis, qui varios ejus colores mirabiliter in hoc opere distinxit, faciei, & colli albedinem expressit candidissimam; armaturam, galeamque auream; capillos verò sparsos ad usum puel-
larum Spartanarum, & flavos, ut apud Ovidium lib.6. Fastor.

Nunc ades, ô, cœptis, flava Minerva meis.

Hæc Dea non artibus tantum, sed & armis dicebatur præesse, unde militaris, armifona, & bellatrix dicta est, armataque sæpissimè repræsentatur. Gorgona ei ponitur in thorace vel tamquam favorable amuletum, quod eam faciebat invictam, vel quasi terroris imago, ut vir sapiens terrorem contra adversarios gestet in pectore, ut interpretatur Fulgentius lib.2. Mythol. In hac gemma Minervæ galea pilis equinis adornatur, at in sequenti anguis videtur ei superpositus in signum salutis, & prudentiæ: alæ conveniunt etiam huic Deæ, vel quia eadem censetur aër, vel propter *acrem minimeque retrahendum ad res impetum*, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa*, unde *Victoria est appellata*. Si fides Phornuto, & à Græcis Νίκη Παλλὰς dicta.

6

Tertiam ejusdem Minervæ exhibemus imaginem extantem pariter in gemma exquisitissimi artificii, quæ penès Abbatem Robertum Harpeur Anglum Romæ asservabatur. Imago huic ferè similis è nobilissimo Rondaninio museo gemmarum antiquarum ditissimo desumpta visitur in Iconographia Caninij sub Aspasiæ nomine, sed verisimilius est illam ad Minervam referri, nisi velimus dicere Aspasiam sub ejus imagine repræsentari. Etenim quatuor symbola super ejus galeam posita Minervæ ascripta fuisse constat. Noctuam in signum sapientiæ ei consecratam scribit Fulgentius lib.2. *In hujus etiam tutelam noctuam volunt, quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat.* De Sphinge loquitur Pausanias in Attic. describens hujus Deæ simulacrum. *Αὐτὸ δὲ ἔκτε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσῷ πεποίηται. μέσσω μὲν οὐδὲν ὁπίκῃται οἱ τὰς κεφαλαίους Σφίγγος εἰκόν.* *Deæ signum ex auro, & ebore factum, in galeæ cono Sphinx eminet.* Pegasus Minervæ attribuitur, vel ut sapientiæ, famæq; symbolum, vel quia illa Pegasum à se domitum fræno illi imposito Bellerophonti tradidisse fertur, unde

7

Frænatrix

Frænatrix dicta est, cui Corinthios templum exstruxisse narrat idem Pausanias in Corinth. Quadrigas ei convenire scribit Cicero lib. 3. de natura Deor. quinque Minervas recensens, inter quas unam Jove, & Coriphe Oceani filiâ natam, quam Arcades Coriam nominabant, & quadrigarum ferebant inventricem.

8

In hac eximia sculptura exhibetur Apollo laureatus, juvenili formâ, citharam tenens: imberbis quidem repræsentatur, quia, ut docet Fulgentius lib. 1. Mithol. Sol, qui idem est cum Apolline, *occidendo, & renascendo semper est juvenior, sive quod numquam in sua virtute deficiat, ut Luna, quæ crescit, & minuitur*. Crinitus pingitur, & ob promissos capillos dicitur intonsus. Horatius car. lib. 1. od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines,

Intonsum pueri dicite Cynthium.

Acersecomes vocatur ab Homero hymn. in Apoll. ἀκέρσεος ὄνους, velut intonsus, & liber ab omni perturbatione. Pausanias in Eliac. pr. & Diodorus lib. 4. Apollinem citharæ primum fuisse inventorem referunt: sed quare illius simulacrum manibus citharam tenens fingatur, rationem hanc reddit Suidas, quod Apollinis simulacrum ut Sol intelligatur, & dicatur esse universitatis hujus harmonia, cum cæteris enim stellis commixtus animalia gignit. Fulgentius verò lib. 1. scribit Apollinem ideò cum decachorda pingi cithara, ipsumque novem Musis decimum adjici, quod humanæ vocis decem sint modulamina. Credebant veteres Apollinem eundem esse atque Solem, sive oculum Mundi, & cum omnia facilè videret, illum ideò finxerunt divinationibus præesse, caputque illius laureâ coronâ cinxerunt. Etenim laurus vaticinationis erat symbolum, & ex eius crepitu, dum ardebat, observabantur rerum eventa; nam, si in ignem injecta strepitum ederet, felicissimum erat signum. Tibullus lib. 2. el. 6.

At laurus bona signa dedit, gaudete coloni.

Contrà, si tacitè conflagrasset, sinistrum omen reputabatur. Propertius lib. 2. el. 16.

Et tacita extincto laurus adusta foco.

Scribit Fulgentius lib. 1. laurum pulvinari subiectam vera somnia ostendere, & Alciatus.

Præscia venturi laurus fert signa salutis,

Subdita pulvillo somnia vera facit.

Sic & vaticinaturi laurum comedebant. Idem Tibullus lib. 2. el. 6.

. . . . . sic usque sacras innoxia lauros

Vescar.

Hæc arbor utpotè saluberrima tribuebatur etiam Apollini indicandæ
medicinæ

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

7

medicinæ causâ , cuius præses hic Deus habebatur . Laurus enim , si fides Galeno simpl. med. lib. 6. deficcat , calefacit , attenuat , aperit , provocat , incidit , emollit , digerit , & flatus pellit . Illa etiam in aqua madefacta eandem aquam salubrem facit , teste Constantino Cæsare lib. 2. de agricultura cap. 6.

Ferunt scriptores Aesculapium ex Apolline , & Coronide natum medendi artibus præfuisse , tantâque illarum peritiâ excelluisse , ut nonnullis defunctis vitam restituerit , eâque de causa fulmine à Jove percussum , ab eodem immortalitatis deinde factum fuisse participem , ut narrat Lucianus in Dialog. Pindarus verò poeta lyricus citatus à Tertulliano in Apolog. cap. 14. canit Aesculapium ob avaritiam , quâ medicinam nocenter exercebat , fulmine vindicatum . Barbatus exhibetur hic Deus , etsi semper adolescentis Apollinis filius , unde scribit Arnob. lib. 6. adv. Gent. in ancipiti relinqui , uter eorum sit pater , uter filius , imò an sint generis , & cognationis unius . Aesculapii simulacris baculum in manu attribuitur , quasi ægrotantium sustentaculum : serpens verò baculo circumvolutus , quod hi , qui medicina utuntur , renoventur ut serpentes , & quasi senectutem exuant . Ovid. lib. 3. de arte am.

Anguibus exuitur tenui cum pelle senectus.

Refert Plinius lib. 29. cap. 24. serpenti multa inesse remedia , idcircoque Aesculapio dicatum fuisse : eidem etiam tribuitur corona lauri , quod ci jus divinationis adjungitur , eundem enim esse atque Apollinem docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. & Apollodorus ab eo citatus tradit in libris , quibus titulus est *ἡ θεὸς ἰατρῆς* , Aesculapium ea de causa divinationibus , & auguriis præesse , quod medicus commoda , & incommoda in corpore futura prænoscere debet , juxta illud Hippocratis oportere medicum dicere de ægro *τὰ τε παρὲντα , καὶ τὰ μελλόντα , καὶ τὰ μὲλλοντα ἴσασθαι* , idest : *Quæ sint , quæ fuerint , quæ mox ventura sequentur* . Scribit Cælius Rhodiginus lib. 27. lect. ant. cap. 15. in templo Aesculapii , quod in Epidauro erat , ægrotos cubare solitos , ut per somnium bonam valetudinem à Diis ostensam conjectare possent ; quod Iamblichus de Mysterijs sect. 3. cap. 3. his verbis confirmat : *Ἐν Ἀσκληπιεῖ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θεοῖς ὀνειρεῖς παύεται· ὅθεν ἡ τὴν τάξιν τῶν νύκταρ ὀφθαλμῶν , ἡ ἰατρικὴ τέχνη σωέσθαι ἀπὸ τῶν ἱερῶν ὀνειρεατῶν* . In Aesculapij templo per somnia divina morbi sanantur ; ipsaque medendi ars constitutis observationibus nocturnarum apparitionum in divinis somniis comparata est . De hoc ritu meminit etiam Plautus in Curcul. act. 1. sc. 1.

. . . . quia hic Leno egrotus incubat

In Aesculapij fano .

Hygiæam

9

10 Hygiæam finxerunt veteres Aesculapij filiam, eamque ut salutis Deam venerati sunt: salus enim gignitur ex aëre puro, Aesculapius autem plerumq; habebatur pro aëre, unde Pausanias in Achaic. scribit: Ασκληπιὸν μὲν αἶρα γὰρ τὸ αὐθρόπων ἔστι καὶ πᾶσιν ὁμοίως ζώοις ὀπτήδην αἶρα ὑγίαν. Απόλλωνα δὲ Ἡλίον, καὶ αὐτὸν ὀρθότατα Ασκληπιῶ πατέρα ἐπνομάζεσθαι, ὅτι ἐς τὸ αἰεμόζον ταῖς αἶραις ποιεῖται ὁ Ἡλίου τὸν δρόμον μεταδίδωσι τῷ αἶρι ὑγείας. *Aesculapium aliud nihil quam aërem esse, ex quo bona valetudo, quam Græci Hygiæam appellant, tam homini, quam cunctis aliis animantibus existeret: Apollinem, qui Sol ipse est, jure patrem Aesculapii perhiberi, quod anniversarias vicissitudines cursu conficiens suo aëri salubritatem impertiat.* Serpentis Aesculapio, & Saluti dicati meminit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 20. docens ideò simulacris eorum jungi dracones, quòd hi ad Solis, & Lunæ naturam referuntur. *Est, inquit, Aesculapius vis salubris de substantia Solis subveniens animis, corporibusque mortalium. Salus autem naturæ Lunaris effectus est, quo animantium corpora juvantur salutifero firmata temperamento. Ideò ergò simulacris eorum junguntur figuræ draconum, quia præstant, ut humana corpora velut infirmitatis pelle depositâ ad pristinum revivescant vigorem, ut revivescunt dracones per annos singulos pelle senectutis exutâ.* Tibullus lib. 1. el. 4. *Serpens novus exuit annos.* Salutis augurium apud Romanos celebrabatur, quod intermissum, renovavit Augustus, teste Suetonio in ejus vita cap. 31. Symbolum autem prosperitatis fuisse apud Aegyptios liquet ex historia Antiochi Soteris, qui adversus Galatas pugnaturus, hoc signo vexillis imposito, datoque militibus pro tessera, de quo faciendo se per somnium ab Alexandro Magno monitum fuisse simulavit, insignem reportavit victoriam, cujus rei signum in quibusdam Antiochi numismatibus apparet. Est autem triangulus triplex invicem insertus, constans ex quinque lineis, in quibus YΓIEIA inscribitur. Narrat Cælius Rhodiginus lib. 22. lect. ant. cap. 2. mulieres apud Sicyonios Hygiææ simulacro capillos dicare solitas, quos in ejus honorem sibi rescabant.

11 Notissima est Sileni effigies, fuit enim simus, & calvus; garrulum, & nugacem, sive loquacem describit illum Suidas, Silenumque à verbo συλαίνω *garrus, nugor*, dictum asserit. Bacchi nutricium, magistrumque fuisse docet Diodorus lib. 4. cap. 1. plurimumque ad virtutem, & gloriam, resque bellicas ei profuisse scribit. Philosophiæ quoque illum operam dedisse innuit Aelianus lib. 3. sermonem
ejus

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 9

ejus ad Midam Phrygem habitum referens. Accipimus ex Athenæo Deipnosoph. lib. 4. Silenum fistulæ multis compactæ calamis inventorem fuisse, illius verò, quæ cerâ conjungitur, Marfyam: sed utrumque cum Apolline contendisse notat Pausanias in Corinth. Hedera, quâ Silenus in hac gemma coronatus exhibetur, fuit Baccho sacra; illius frondes adversus dolorem, & gravitatem capitis à vini potu molestam prodesse credebant veteres, eaque de causâ hederaceis præcipuè coronis caput cingebant. Ex Athenæo Deipnosoph. lib. 15. Silenum in gratiam Bacchi Aratus inter sidera translatum dicit.

Bacchæ fuerunt Liberi patris comites, quæ, teste Suida, ferebantur quodam afflatu divino repletæ. Bacchum apud Indos bellantem secutæ sunt, fœminæ, ut verbis D. Augustini utar, non tam virtute, nobiles, quàm furore. Dictæ sunt Bacchæ à verbo bacchari, quod idem est ac furere; etenim orgia Liberi patris velut per furorem magnis clamoribus celebrabant, pampineisque, & hederaceis utebantur coronis. Scribit Eusebius lib. 2. cap. 5. Bacchas in orgijs celebrandis Evam conclamare solitas, quæ vox Hebraicè cum aspiratione graviori fœminei sexus serpentem significat, ideoque hanc vocem clamare, quia sæpe in dictis orgijs erant coronatæ serpentibus. Quatuor Bacchas sorores recenset Fulgentius lib. 2. Mythol. quarum proprietates eruditè describit his verbis: *Quatuor sunt ebrietatis genera, idest, prima vinolentia, secunda rerum oblivio, tertia libido, quarta insania; unde & nomina hæc quatuor Bacchæ acceperunt. Bacchæ dictæ sunt quasi vino vacantes; prima Ino, ἰνός Græcè, Latine vinum dicimus: secunda Autonoe, quasi αὐτονοή, idest, seipsam non cognoscens: tertia semele, quasi σωμαέλυσον, quod nos Latine corpus solutum dicimus, unde & ipsa genuisse Liberum patrem dicitur, idest, de libidine nata ebrietas: quarta Agave, quæ ideo insaniæ comparatur, quod caput filij violenter abscidit. Dicta confirmat S. Petrus Chrysologus serm. 27. de vitanda ebrietate illius furores describens. Ebrietas, inquit, cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantia deformiter est magistra: hanc qui habet, se non habet: hanc qui habet, homo non est: hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum: ebrietas est Dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hostis, illecebra honestatis, & pudoris injuria.*

Africam Græci Libyam appellavere (inquit Plin. in proem. lib. 5.) quâ mare ante eam Libycum incipiens Aegyptio finitur. Hanc tertiam Orbis partem ab uno Abrahæ posterorum, cui nomen erat Afer, denominatâ fuisse credit Josephus: alij verò ab æ privativa, & Græco vocabulo φέρω quod frigoris horrorem significat, sic dictâ autumant. Nutrit hæc regio

Dracones, Elephantes, Capreas, Bubalos, Leones, Pardales, Camelopardales, & alia diversa ferarum, monstrorumque genera, ut colligitur ex Strabone. Narrat Aelianus lib. 3. Anim. cap. 31. in Africa multos gigni Basiliscos, eosque Galli cantu terrore percussos emoriri. Reperiuntur etiam ibidem infensissima Scorpionum genera, de quibus latissimè Plinius lib. 11. cap. 25. qui scribit lib. 8. cap. 11. Elephantes perpetuò cum Draconibus bellantes in Africa reperiri. Hanc regionem Leonibus, & Elephantibus abundare tradit Manilius lib. 4.

Et vastos Elephantas habet, serosque Leones

In pœnas fecunda suas parit horrida tellus.

Unde non mirum est, si in multis Hadriani, Antonini, & Severi numismatibus repræsentetur Africa sub figura muliebri cum proboscide in capite; & similiter in moneta aurea Cestiae gentis, & in argentea familiae Eppiae, in quibus facies muliebris exhibetur, ut in hac gemma, gestans pro calantica exuvias capitis elephantini cum eadem proboscide. Constat enim veteres hoc symbolo semper Africam denotasse, utpotè Elephantium feracem, unde pedites Mauri pellibus animalium hujusmodi pro clypeis utebantur.

- 15 Solon patriâ Salaminus fuit unus ex septem Græciæ Sapientibus, Atheniensis Philosophus, & Legislator, cujus dictum erat, *Nosce te ipsum*. Vixit Athenis Olymp. XLVII. vel, ut alijs placet, LVI. Tempore Pisistrati tyranni insidijs petitus in Ciliciam spontè secessit, ibique urbem de suo nomine Solensem denominatam condidit. Dicunt alij civitatem hanc in Cypro condidisse, in qua deinde annorum LXXX. decessit. Sed quantâ discendi cupiditate flagraverit, colligitur ex Valerio Maximo lib. 8. cap. 7. supremum illius vitæ diem referente his verbis: *Quum assidentibus amicis, & quadam de re sermonem inter se conferentibus, fatis iam pressum caput erigeret, interrogatus, quapropter id fecisset, respondit; ut cum istud, quidquid est, de quo iam disputatis, percepero, moriar. Migrasset profectò ex hominibus inertia, si eo animo vitam ingrederemur, quo eam Solon egressus est.* Illius supra cæteros Græciæ sapientes præstantiæ meminit Aufonius in Sapient.

De more Græco prodeò in scenam Solon,

Septem Sapientum fama cui palmam dedit.

Multa de illo Plutarchus, & Diogenes Laërtius.

- 16 Socrates Sophronisci statuarii, & Phanaretæ obstetricis filius natus est Athenis Olympiade LXXVII. tempore belli Peloponnesiaci. Simum, & calvum, Silenoque similem describit illum Suidas. Philosophiæ partem illam, quæ de moribus agit, moralisque propterea dicitur,

Sectio I. Gemmæ antiquæ. I I

citur, præcipuè coluit. *Socrates philosophiam primus devocavit è Cælo* (ait Tullius lib. 5. Tuscul.) *Et in urbibus collocavit, Et in domos etiam introduxit, Et coëgit de vita, Et moribus, rebusque bonis, Et malis quærere.* Apollinis oraculo judicatus fuit sapientissimus; refert enim Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. ant. cap. 1. Chærephonti cuidam Socratis perfamiliari Pythiam respondisse hæc verba: *Sapiens quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, Et omnium sapientissimus Socrates.* Aequalem semper vultum sive in prosperis, sive in adversis rebus servavit, unde Plinius, *Ferunt* (inquit) *Socratem clarum sapientiâ eodem semper visum vultu, nec aut hilari magis, aut turbato.* Duas habuit vxores Xanthippem, ex qua natus est Lamprocles, & Myrtonem Aristidis iusti filiam, ex qua filios suscepit Sophroniscum, & Menedemum, vel Menexenum. Audivit magistros philosophiæ Anaxagoram, Clazomenium, Damonem, & Archelaum. Plurimos habuit discipulos diversarum sectarum institutores, inter quos primum tenet locum Plato Academiae Princeps, à quo Socratis dissertationes commemorantur, illum enim nihil umquam scripsisse constat. Tandem ab Anyto, & Melito accusatus, quòd novam religionem vellet introducere, in vinculis diù fuit, cumque ad mortem condemnatus esset, *fortique animo* (ut scribit Valerius Maximus lib. 7. cap. 2.) *Et constanti vultu potionem veneni è manu carnificis accepisset; admoto jam labris poculo, uxori Xanthippæ inter fletum, Et lamentationem, vociferanti innocentem eum perimi, Quid ergo? inquit, nocenti mihi mori satius esse duxisti? O immensam illam sapientiam, quæ ne in ipso quidem vitæ excessu oblivisci sui potuit.* Tanta fuit deinde Atheniensibus de morte Socratis poenitentia, ut paullò post omnia gymnasia facerent claudere, illius accusatores Melitum morte, Anytum exsilio punirent, ipsique statuam æream Lyfippi opus dedicarent.

Magistrum sequitur discipulus, sapientissimum videlicet Socratem I 7
divinus Plato Academiae Princeps natus Athenis patre Aristone anno secundo Olympiadis LXXX. Aristocles prius vocabatur, deinde ob latos humeros Platonis nomen fortitum fuisse narrat Suidas. *Περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ δὲ Ἀριστοκλῆος· ὅθεν δὲ τὸ πλάτῳς ἔστι τὸ εἶναι, πλάττειν ἐπωνομασθῆναι· ἄλλοι δὲ ὡς πλάττω ἐν λόγοις, Πλάτωνα κληθῆναι.* *Aristocles primò est dictus; sed ob latitudinem pectoris Plato est cognominatus: alij ob amplitudinem orationis Platonem dictum aiunt.* Etenim Platonis infantis ore apes confederunt, singularem prædulcis eloquij portendentes suavitatem, si fides Plinio lib. 11. cap. 17. & Valerio Maximo lib. 1. cap. 6. Tantâ eum facundiâ instructum fuisse scribit idem Valerius Max. lib. 8. cap. 7. *Ut si ipse Jupiter cælo descendisset, nec elegantiore, nec beatiore facundiâ*

usus videtur. Caput ejus comatum, & barbatum exhibetur in hac gemma, prout illum habuisse docet Aelianus referens primam, inter Platonem, & Aristotelem dissensionem ex barba, & capillis ortam, cum Aristoteles contra Platonis morem radi, & tonderi solitus fuerit. Octogenario major decessit teste eodem Maximo loco citato. Altero etiam & octogesimo anno decedens sub capite Sophronis mimos habuisse fertur: sic ne extrema quidem ejus hora agitatione studij vacua fuit. Platonis imagines annulis insculptas gestabant Academici, ut & Zenonis, & Aristotelis Stoici, & Peripatetici. Audiamus Epiphanium de Carpocratianis, Gnosticis, & Basilidis sectatoribus hæresi 27. Philosophorum imagines ab illis adoratas esse scribentem. Habent depictas coloribus imagines, quidam etiam aureas, aut argenteas, vel ex alia materia factas, quas esse Jesu effigies affirmant, easdemque à Pontio Pilato ad Christi similitudinem effictas, quo tempore inter homines degebat. Sed ejusmodi imagines occultas habent, necnon & Philosophorum quorundam, ut Pythagoræ, Platonis, Aristotelis, aliorumque, quibus eas, quas dixi, Christi effigies miscent, & erectas simul omnes adorant, ad easque Gentilium ritus instituunt.

18

Pulcherrimas Alexandri Magni, ejusque matris Olympiadis imagines Cameus exquisitissimi artificij nobis exhibet. Ille hic est, qui olim in celeberrima Mantuæ Ducum gaza cum infinitis propemodum antiquæ, & modernæ magnificentię monumentis asservabatur; at illa superiori seculo in miserabili urbis excidio direpta multorum deinde Principum cimelia exornavit; iste verò cameus recolendæ semper memoriæ Reginæ Christinæ thesauro accessit, in quo etiam rarissima ex quovis metallo, moduloque numismata, gemmæ pretiosissimæ, eximie Græcorum, Romanorumque Sculptorum statuae, bibliotheca, selectissima, plurimæ celeberrimorum Pictorum tabulæ, ditissimaque peristromata omnium oculos mirum in modum etiam nunc alliciunt. Alexandri Magni res gestas Plutarchus, Q. Curtius, alijque scripsere. Is Jovis Ammonis filius perhibebatur, à quo in draconem commutato Olympias ejus mater compressa fuerat; ideoque serpentis imaginem & galeæ, & pectori insculptam exhibet hæc gemma, ut & Ammonis caput humero, quod historiam à Plutarcho allatam mirificè confirmat. *Fastidio Philippi* (Alexander, ait Valerius Maximus lib. 9. cap. 5.) *Jovem Ammonem patrem ascrivit.* Imagines Alexandri Magni sive in numismatibus, sive in gemmis, ut favorabilia amuleta, gestabant veteres, de quibus mentionem facit Trebellius Pollio in Macrianis. *Alexandrum Magnum Macedonem* (inquit) *viri in auro, & in argento; mulieres & in reticulis, & dextro-*

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 13

dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exsculptum semper habuerunt: eò usque, ut tunica, & limbi, & penulæ matronales in familia ejus hodieque sint, quæ Alexandri effigiem delitijs variantibus monstrent. Hanc superstitionem redarguit B. Chrysostrmus homil. 25. ad populum Antiochenum his verbis. *Quid verò diceret aliquis de his, qui carminibus, & ligaturis utuntur, & de circumligantibus aurea Alexandri Macedonis numismata capiti, vel pedibus? Dic mihi, istæne sunt spes nostræ, ut post crucem, & mortem Domini gentilis Regis imagine spem salutis habeamus.*

Lyfimachus filius Agathoclis fuit unus ex successoribus Alexandri Magni, & forsan ob tanti Principis memoriam cornua & ille gestat arietina. In sacris litteris cornu est symbolum supremæ potentiae, & vox, *Keren*, significat tam illud, quàm coronam. Ferunt Lyfimachum ab Alexandro Leoni objectum, quòd venenum Callistheni propinasset, manum quodam amiculo convolutam in os leonis intulisse, illiusque linguam abripuisse. Fuit deinde ut prius Alexandro dilectus, & post illius mortem Pergamo præfuit. 19

Imago C. Coelij Caldi in sarda gemma pulcherrima, & artificiosè elaborata efficta est. Consul fuit anno V. C. DCLIX. quam dignitatem tamquam novus homo, ut scribit Cicero de petitione consulatus, eloquentiâ suâ adeptus est. In perduellionis judicio tabellam exhibuit cum duabus litteris L.D. hoc est, *Libero, & Damno*; quæ signatæ sunt in illius argenteo nummo à filio, vel nepote in ejus memoriam percusso. 20

Præclara Pompeij Magni facta ignota esse nemini satis constat; unde aliqua de illius effigie, pauca de rebus ab eo gestis hic referam. Vellejus lib. 2. scribit Pompejum Magnum fuisse *formâ excellentem, non eâ, quâ flos commendatur ætatis, sed ex dignitate constanti.* Plutarchus in ejus vita postquam de illius ortu, & natalibus quædam retulit, subjungit eum ab adolescentia tanto decore vultus extitisse, ut Alexandro Magno similis vulgò crederetur, & à quibusdam Alexander appellatus fuerit. Vultus tamen juvenilis Pompeij cum Alexandro conformitas ex hac gemma elici non potest, cum in ea Pompejus ætate jam provectus repræsentetur, tùm etiam quòd de illa perfecta similitudine Plutarchus omnino non conveniat: sed capillitium paullatim assurgens, quod prætulisse Pompejum narrat idem Plutarchus, cum imagine in hac gemma efficta planè concordat. Valerius Maximus lib. 8. cap. 15. pauca de præclaris ejus gestis, sed memorabilia narrat his verbis: *Eques Romanus pro Consule in Hispaniam, adversus Sertorium pari imperio cum Pio Metello Principe civitatis missus* 21

missus est: nondum ullum honorem auspicatus bis triumphavit: initia Magistratum à summo Imperio cepit: tertium Consulatum decreto Senatus solus gessit: de Mithridate, & Tigraue, de multis præterea Regibus, gentibus, plurimisq; civitatibus, & prædonibus, unum duxit triumphum. Ejusdem laudes, & res gestas paucis etiam perstrictas refert Plinius lib. 7. cap. 26.

- 22 Imago M. Tullij Ciceronis eloquentiæ Romanæ facilè Principis hic exhibetur, cujus linguam dictam fuisse divitem scribit Cælius Rhodiginus lib. 25. lect. ant. cap. 3. Post detectam Catilinæ conjurationem patris patriæ nomen ei à Senatu concessum fuit, quod nullo umquam, si Camillum excipiamus, quem Livius narrat à militibus in triumpho, sed non ex decreto Senatus, patrem patriæ appellatum fuisse. De hoc illustri titulo Ciceroni concessio mentionem facit Juvenalis sat. 8.

*. . . . . sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.*

Egregium illius elogium vide apud Plinium lib. 7. cap. 30.

- 23 D. Brutus ab A. Postumio Albino adoptatus hujus prænomen, secundum morem adoptionum retinuit. Fuit unus ex percussoribus Cæsaris, qui eum in testamento suo secundum hæredem scripserat. Consul designatus fuit in annum DCCXI. quem tamen lege Pedia damnatus non iniit. Ultimus Romanorum dictus est, teste Cælio Rhodiginio lib. 17. lect. ant. cap. 8. Plura vide apud Vellejum lib. 11.

- 24 Cn. Domitius Ahenobardus, cujus effigies in cameo sculpta extat in museo nostro, fuit Neronis Imperatoris proavus, & unus ex conjuratis Cæsaris. Præfuit classi, quâ mare Jonium aliquando tenuit; eam deinde M. Antonio tradidit ejus partes post Philippense bellum secutus, si fides Dioni lib. 48. & Suetonio in Nerone cap. 3.

- 25 Veneranda C. Julij Cæsaris hic exhibetur imago, Principis non fortitudine modò, sed & eloquentiâ, præclarisq; animi dotibus commendabilis. Vidit illum Gallia expugnatorem, Germania, & Britannia debellatorem, Pharsalici campi victorem, Aegyptus vindicem, & ultorem, Africa, Syria, Pontus, & Hispania invictum semper, Roma clementissimum experta est, conspexitque quinquies triumphantem, teste Suetonio. Dignus sanè videretur clarissimus Princeps potito Imperio, si patriæ libertati imperium non repugnasset.

- 26 Tiberius Liviae Augustæ filius, extinctis Caio, & Lucio Cæsaribus, Juliam eorum matrem sibi ab Augusto in uxorem traditam accepit, ab eoque adoptatus ejus in Imperio successor fuit. Primis Imperij mensibus

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 15

mensibus vitiorum suorum dissimulationi studuit, seque erga singulos humanissimum, & adversus convitia patientem præbuit dicens in civitate libera linguam, mentemque liberam esse debere. Speciem quamdam libertatis induxit, multaque statuit ad Urbis, & Reipublicæ utilitatem; sed tandem vitia malè diù dissimulata profudit, omnique libidinis, avaritiæ, & crudelitatis genere contaminatus obiit in villa Luculliana anno Imperij XXIII. ætatis verò LXXVIII. Auctor est Suetonius.

Hæc præclara Lucij Veri effigies ex carneola pulcherrima, & faberrimè sculpta desumpta est, quæ olim extabat in selectissima bonæ memoriæ Cardinalis Maximi bibliotheca. Lucius Verus à M. Aurelio adoptatus Lucillâ ejus filiâ in uxorem illi traditâ Imperij ab eodem confors factus est. Bellum Parthicum per Legatos suos confecit, partumque est ipsi nomen Armeniaci, Parthici, & Medici, ut scribit Julius Capitolinus. Princeps mollis, & voluptatibus deditus anno Imperij XI. improvisâ morte occubuit. 27

Optimo Patri M. Aurelio successit pessimus filius Commodus 28 nomine, sed factis Populo Romano maximè incommodus, impurissimus, & crudelissimus Imperator Carnifex Senatus vulgò appellatus, teste Lampridio. *Fuit eâ dementiâ (inquit Capitolinus) ut Urbem Romam Coloniam Commodianam vocari voluerit.* Etenim se in nummis Herculem Romæ Conditorem declarat. Multa cognomina sibi sumpsit, sed præsertim Herculis, de quo scribit idem Lampridius: *Accepit statuas in Herculis habitu, eique immolatum est ut Deo.* Tandem omnibus ob crudelitatem exosus facta in eum conspiratione, consciâ ejus concubinâ Marciâ, anno Imperij XIII. strangulatus est. Egregia hæc sculptura in berillo, vel aqua marina, ut vulgò vocatur, custoditur in celeberrima gaza Eminentiss. Cardinalis Carpinei, qui nobilissimum suum ingenium delectat in amore, & studio eruditæ antiquitatis. Possidet Princeps Eminentissimus museum rebus præsertim sacris refertissimum, nummosque cujusvis formæ, & metalli rarissimos, inter quos centum & amplius maximi moduli inspicere mihi licuit, conciliatore Illustriss. Raphaële Fabretto S. D. N. Alexandri Papæ VIII. à Secretis, viro summæ doctrinæ, & in omni scientiarum genere versatissimo, qui & ipse suam in re antiquaria peritiam tribus de Aquis, & Aquæductibus veteris Romæ dissertationibus, Columnæ Trajanæ expositione, alijsque suis eruditissimis operibus exhibuit. Plurimæ quoque statuæ nobilissimas ejusdem Cardinalis ædes exornant, sed maximè Annij Veri fratris Commodi natu minoris caput marmoreum; cujus etiam Principis pulcherrima, & à temporis diutur-

diuturnitate nil quidquam detrimenti passa effigies pariter marmorea extat penès Illust. Abbatem Isidorum Huart, virum comitate, & urbanitate commendabilem, veterisque memoriæ studiosissimum; quippe qui seriem numismatum lectissimam, variaque antiquitatis monumenta in suo cimelio asservat.

29 Kara esse Didij Juliani ex quovis metallo numismata norunt omnes, qui ea tractant; at gemmæ illius vultum repræsentantes eximiæ sunt raritatis; unde hanc imaginem in pulcherrima carneola sculptam extantem in museo nostro hic exhibemus. Interfecto à militibus Pertinace Julianus Imperium à Prætorianis nundinatus Tribuniciam potestatem accepit: auditâ deinde, in Syria C. Pescennij, & in Pannonia Sept. Severi electione, ab omnibus destitutus tertio Imperij mense, occisus est.

30 Sept. Severus Imperator ab exercitu Pannonico salutatus, Romæ Juliano, Pescennio in Oriente, & Albino in Gallia interemptis solus Imperio potitus est. Filios Caracallam, & Getam Imperatores moriens declaravit. Eboraci in Anglia morte sibi medicorum ope accelerata, Caracalla, ut creditur, instigante obiit anno Imperij XVII.

31 Elagabalus Mæxæ artibus ad Imperium evectus se Caracallæ filium publicavit, unde Antoninus à militibus appellatus est. Pessimus Imperator ad omnem lasciviæ, & crudelitatis speciem progressus cum Soëmia matre post annum Imperij tertium trucidatus est.

32 Sabina Trajani neptis, Matidiæ filia, Hadriani uxor, morosa, foemina paullò ante mariti obitum extincta est. Illius imaginem non ob raritatem, sed propter insolitum capitis ornatum, variosque capillorum implexus hic apposuimus, de quibus jucundissimè more suo Juvenalis sat. 6.

*Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Aedificat caput.*

Tertullianus lib. de cultu foem. cap. 7. mulierum vanitatem in disponendis crinibus, alienisque comparandis describit, & arguit his verbis: *Quid enim tanta ornanda capitis onerositas salutem subministrat? Quid crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis? aliæ gestiunt in cincinnis coercere; aliæ ut vagi, & volucres elabantur, non bonâ simplicitate. Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium, atque textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis, & operculum verticis, nunc in cervicem retrò suggestum, &c. (& mox) Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis forsit an immundi, forsan nocentis, & gehennæ destinati sancto, & christiano capiti*

SERAPIS

Apud Authorem
In diaspro rubro.

ISIS .

2

*Olim Apud Authorem
In Cameo*

ISIS

3

Apud Ill^{mu} de Geours
In Beryllo

4
IUPITER AMMON

In gemma.

MINERVA

5

*Olim Apud Authorem
In Cameo*

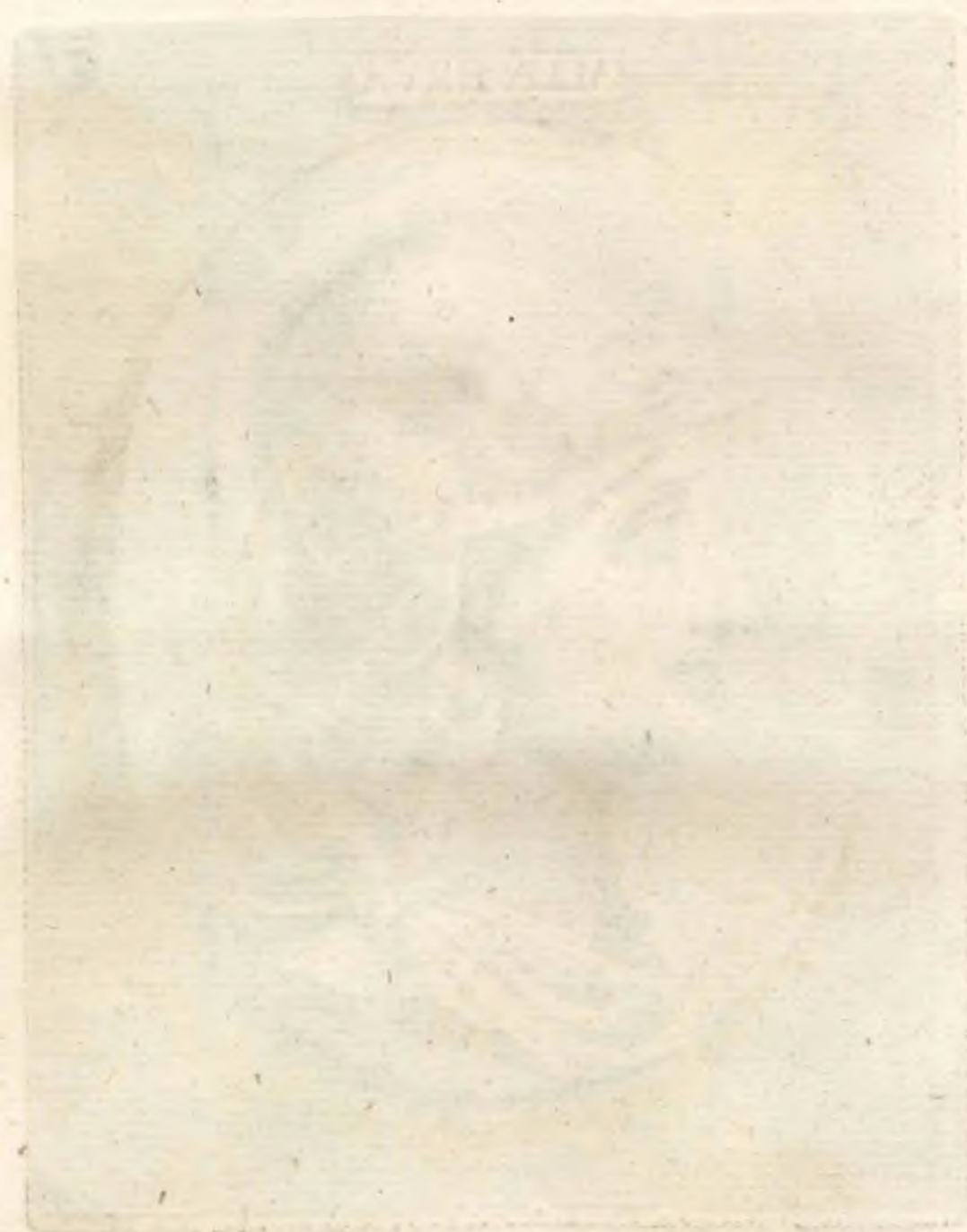
MINERVA

6

*Apud C. A. Gallianum
In Camco*

MINERVA SIVE ASPASIA

Apud Abbatem Harpeur
In Cameo

APOLLO

8

*Olim in museo Eri. Card. Maxima.
In Carneola.*

AESCULAPIVS.

9

Am. Audouin
In Cornu

HYGIÆA

*Apud Authorem
in Cameola*

SILENVS

Apud Authorem
In Carniola

BACCHA

12.

Ex Schedis

BACCHA

13

In gemma

AFRICA

14

*Apud Authorem
In gemma Sard.*

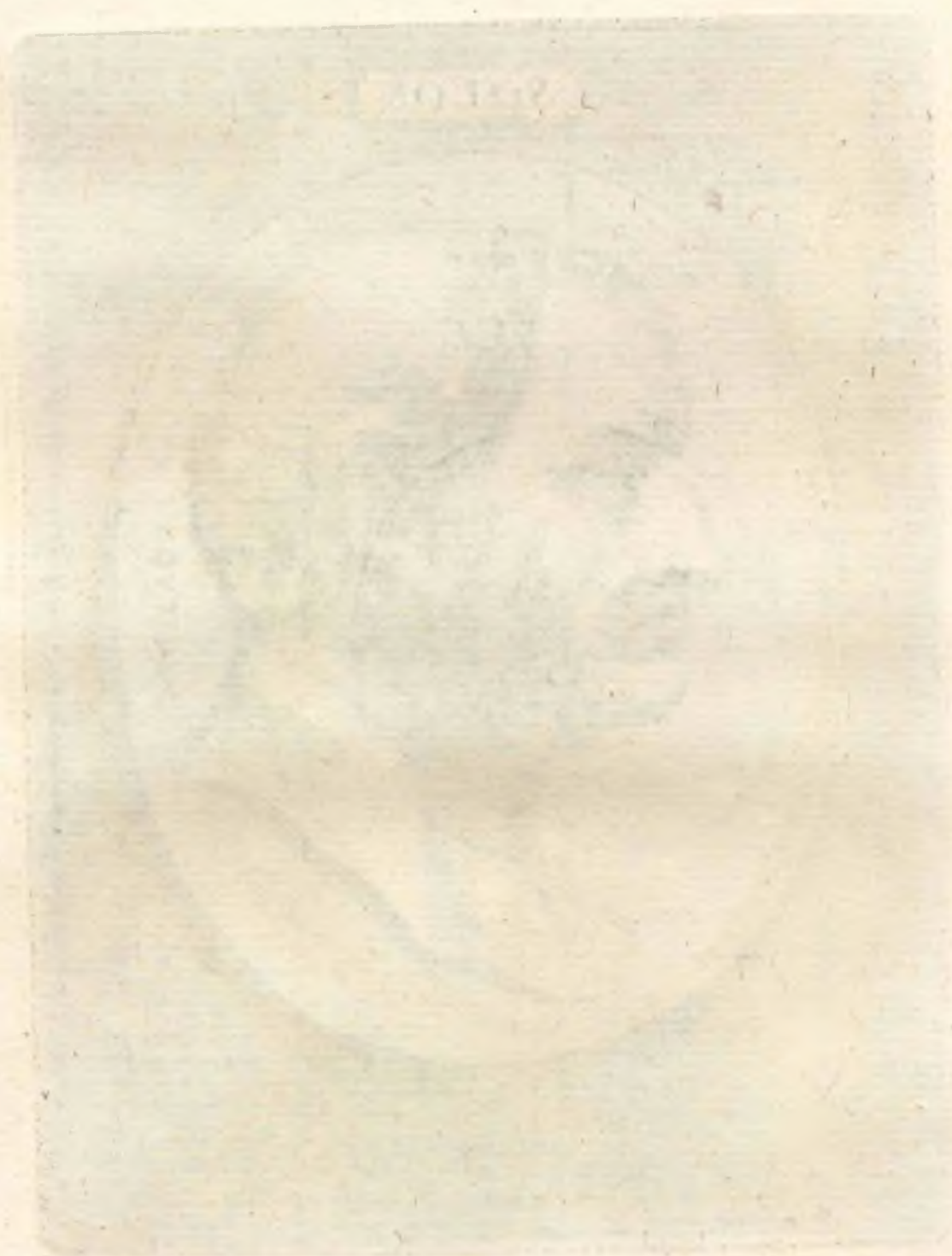
SOLON

15

In gemma. vord?
E. Thecauro Barberino

SOCRATES

16

*Apud Lucam Corsi.
In Calcedonio*

PLATO

17

*In Carneola
Apud Authorem*

ALEXANDER-
EIVSQUE-MA-

MAGNV.S.
TER·OLYMPIAS

18

Ex Achate antiqua in Tesoro Christiane Augustae

LYSIMACHVS

19

E. Tesauri Barberino
In gemma Vulgo Prasina

C. COELIVS. CALDVS

2.0

Apud Aulicorum
in gemma Sardi

CN. POMPEIUS MAG.

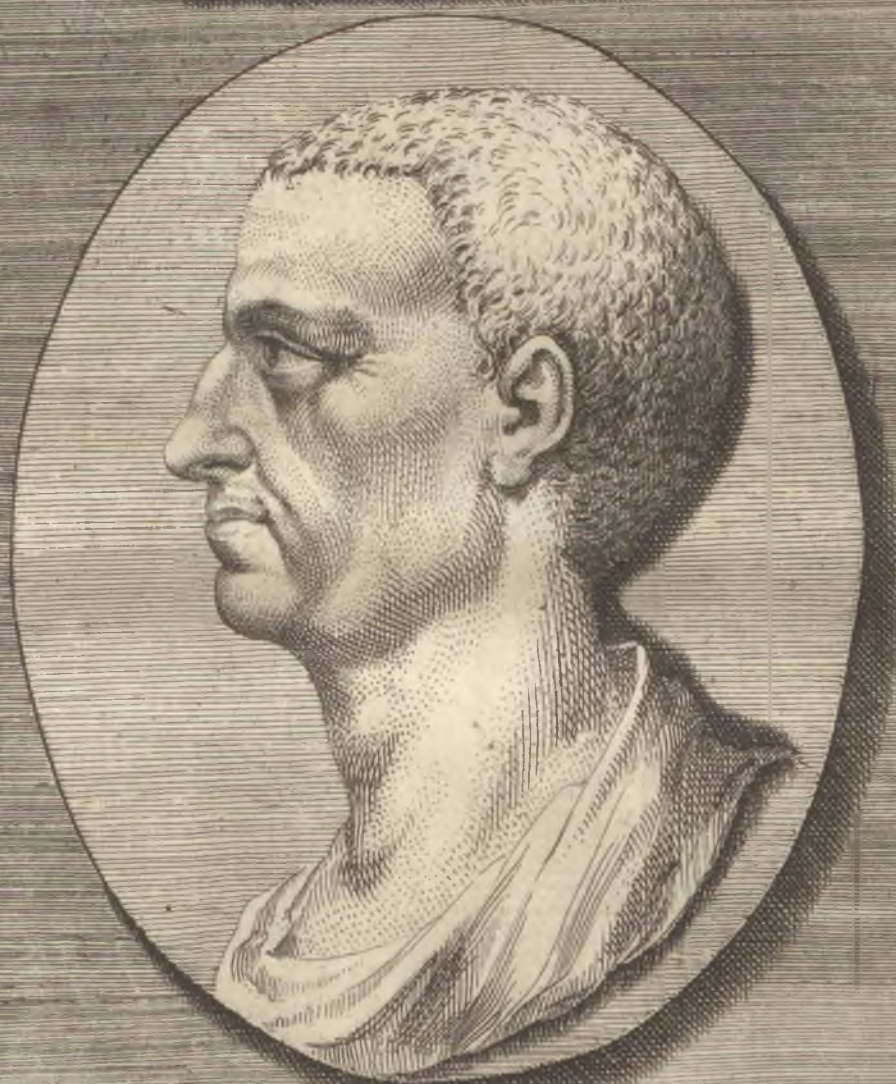
*Apud Petrum Andronem Andrinum
In Berylla*

22
M. TVLLIVS CICERO

In museo Ecc. P. Gasparis Altieri
In gemma sara.

23
APOSTVMIVS ALBINVS BRVTVS.

*Apud Marcum Ant. Sabatinum
In Carneola*

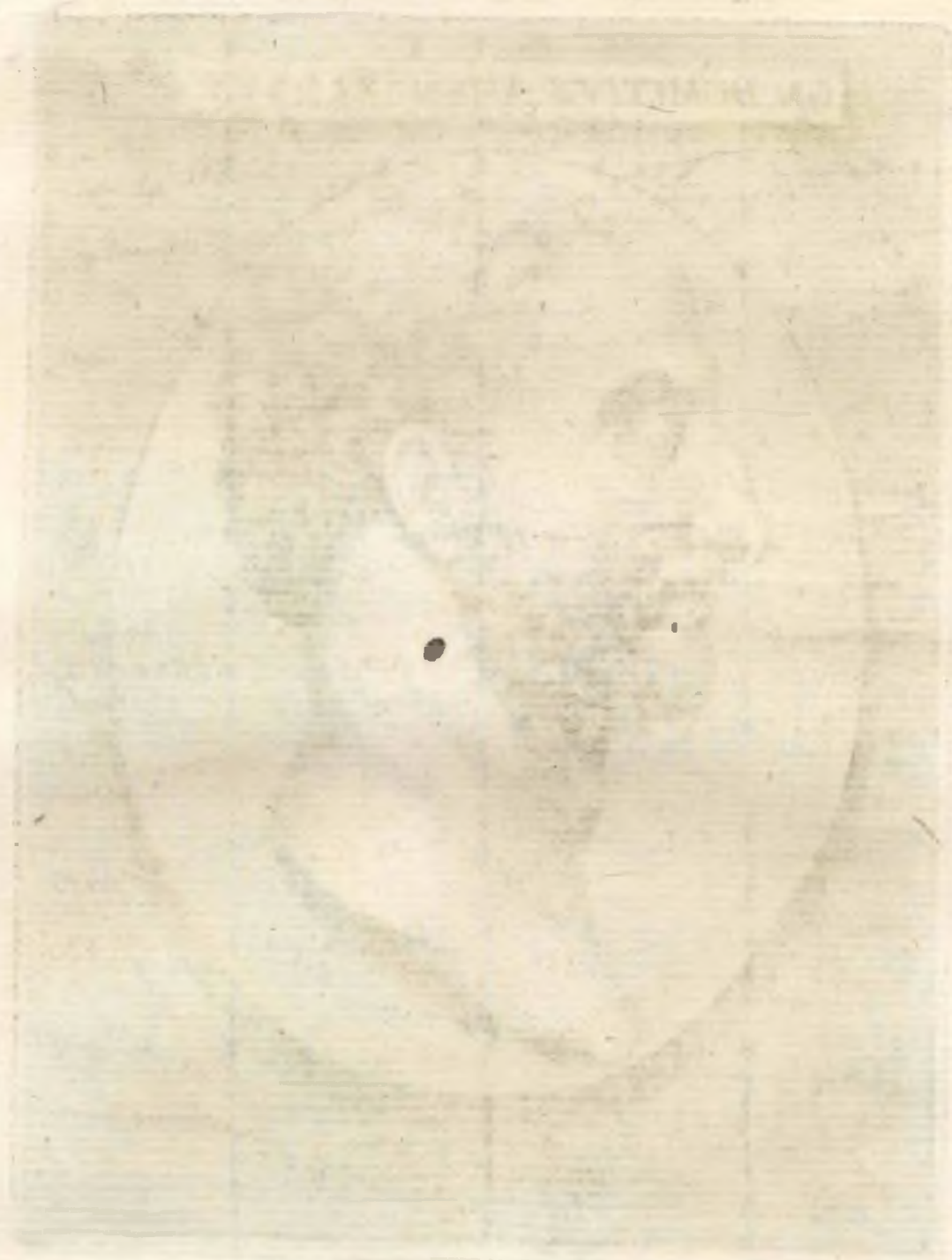
CN. DOMITIVS. AHENOBARDVS

24

*Apid C. A. Gallianum
In Carne*

C. IVLIVS. CAESAR

25

È Tesoro Barberino
In Carniola

TIBERIVS

26

In Carneola.

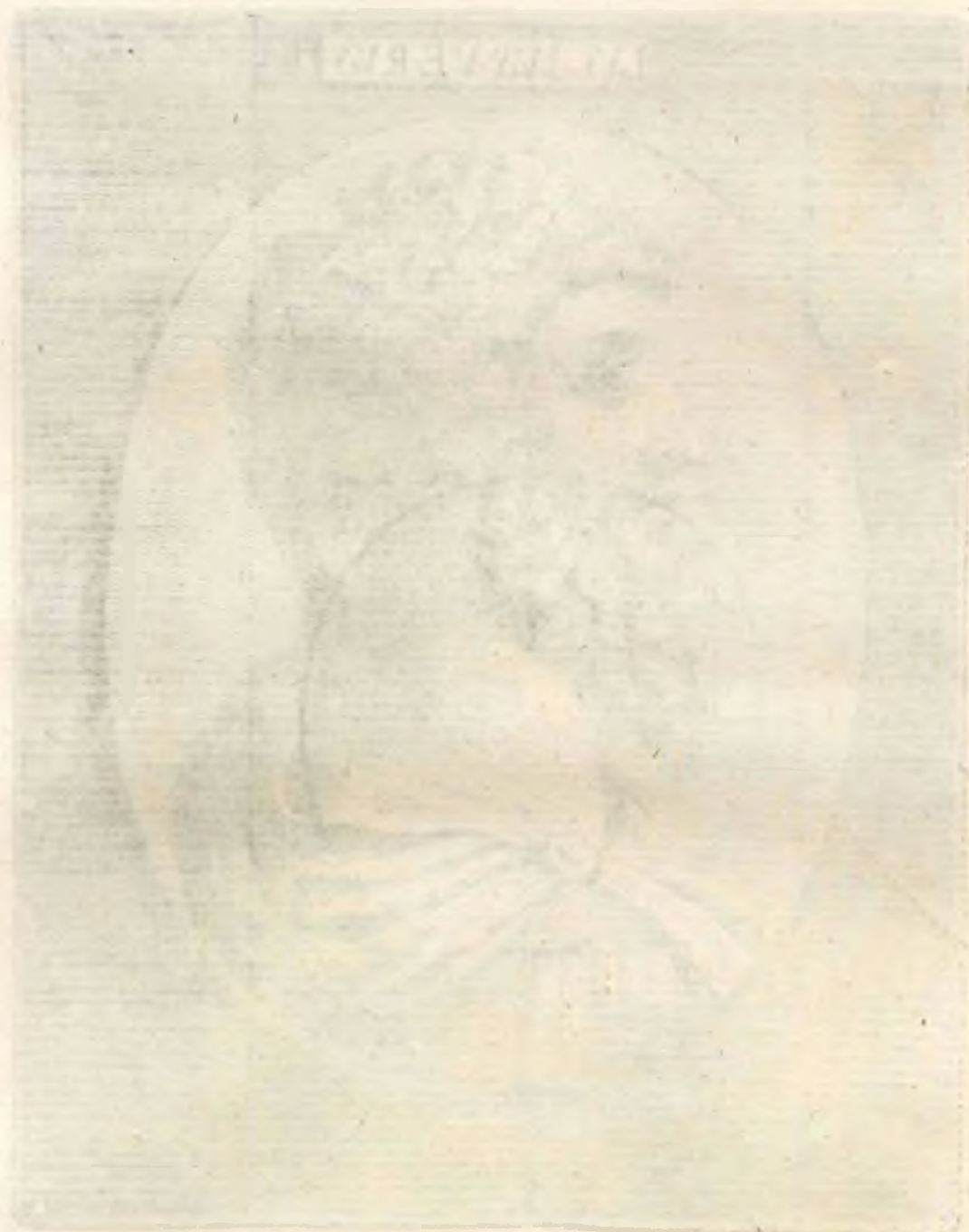
LUCIVS VERVS

27

Omni in museo Ian. Card. Maximi
in Carneola

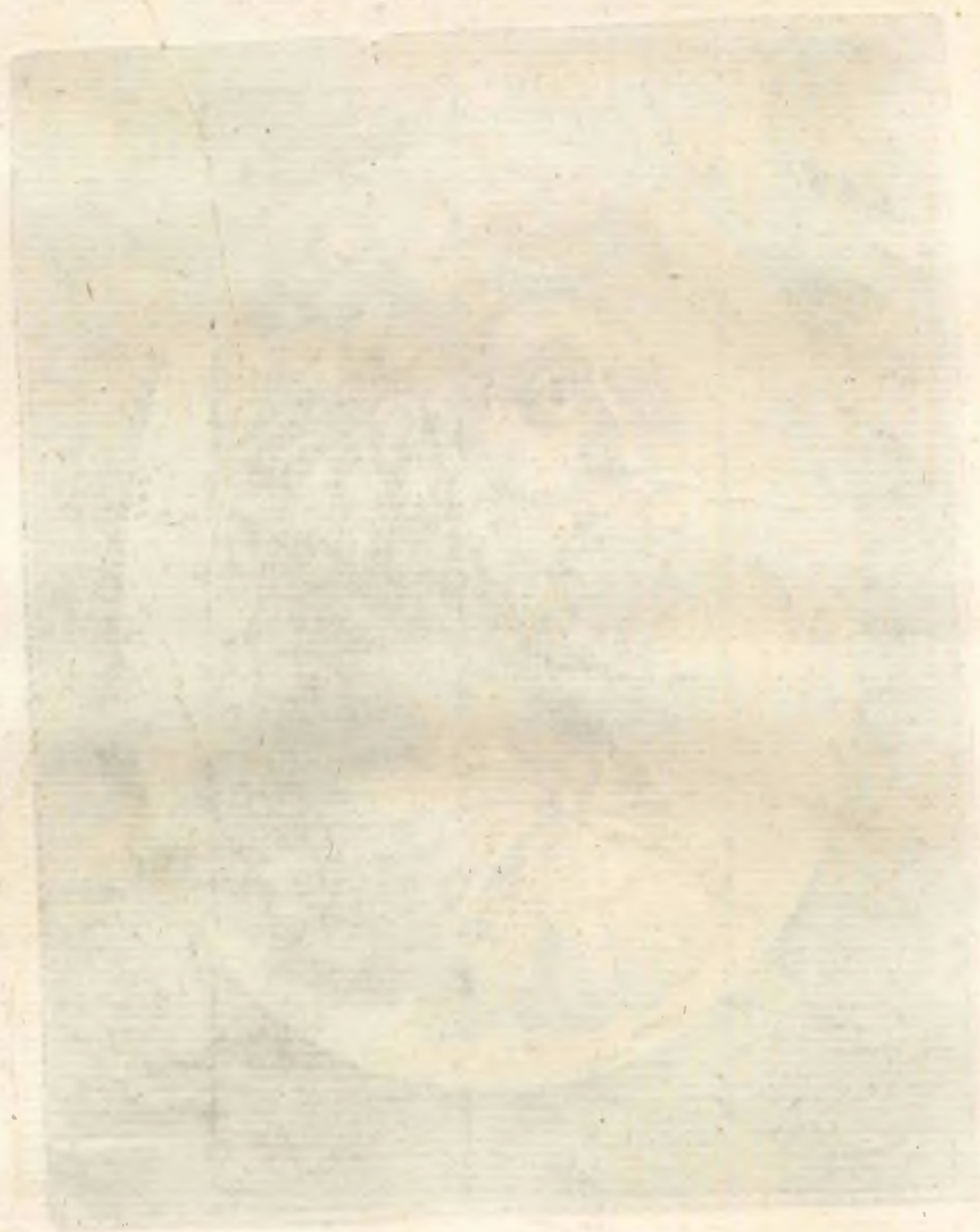
COMMODVS

28

*Apud Emin. Card. de Carpineo.
In gemma.*

29
M.DID. SEVER. IVLIANVS

*Apud Authorem
In Chronologia*

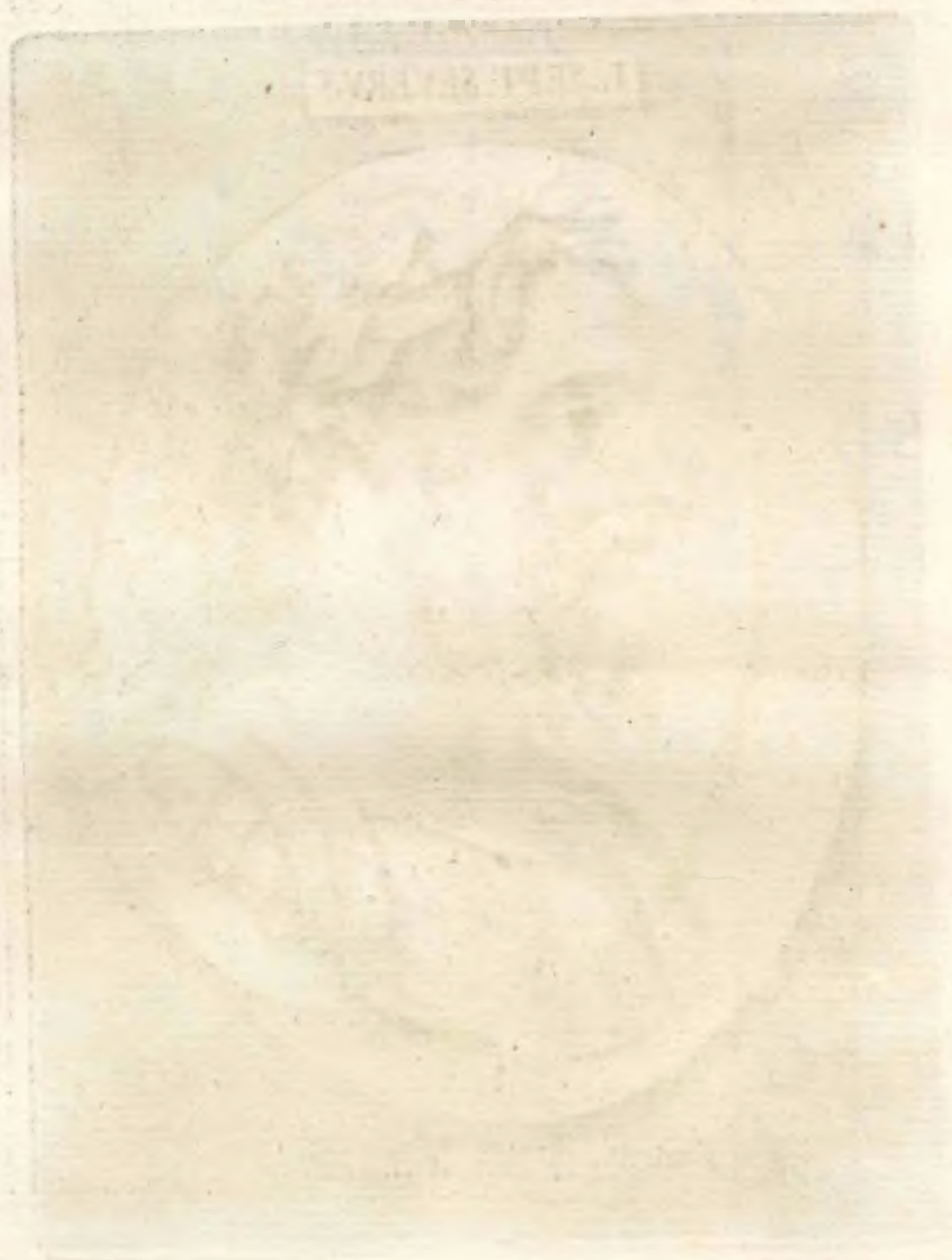
L. SEPT. SEVERVS

30

*Apud Marcum An. Sabotinum
In Onyce.*

ELAGABALVS

31

*Olin Apud Lucam Corsi
In gemma Vulgo Prasina*

IVLIA SABINA

Apud Authorem
In gemma Vulgo Niccolo

DIDIVS IVLIANVS

EXIMIA HVIVS MAGNITVDINIS CŒLATVRA IN ACHATE VARIA

Aſervatur in Museo Domini Marij Piccolomini Romæ.

Arnoldus Van Westerhout fecit.

ROBERTUS

ANNO DOMINI MCCCCLXXXV
MCCCCLXXXV

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 17

capiti suppare. Comam non ut ornamentum, sed tamquam indicium velaminis esse debere mulieri docet D. Ambrosius epist. 1. ad Corinth. cap. 11. *Mulier (inquit) si comam habuerit, gloria est illi, quoniam coma pro velamine data est ei.* Multa de ornatricibus apud Laur. Pignorium in lib. de servis fol. 191.

ARTICULUS POSTERIOR

Gemmæ figuras exhibentes.

ISIS, teste Macrobio, Saturn. lib. 1. cap. 20. terra est, vel rerum natura subiacens Soli. Loto insidet, cujus flos ad Solis præsentiam extra undas emergens ejus motum sequitur ab ortu ad occasum, ut docet Theophr. lib. 4. ad indicandum generationem rerum omnium virtute Solaris Genij ex humido emergere. Perseam capiti habet impositam typum silentij, & veritatis, ut monstret sapientiæ, & arcanorum majestatem profanorum auribus suppressenda, sacraque mysteria solo silentio veneranda. Vestimento reticulato induta est rerum omnium connexionem denotante, sine qua mundus perfectus esse nequit, ut loquitur Trismegistus in Asclepio. Flagellum, seu scuticam manu tenet ad contrarios Dæmones, malosque, & nocivos Genios domandos, & expellendos; sic apud veteres Avernunci Dij dicebantur illi, qui mala imminencia aliò avertabant, & pingebantur scuticas, seu baculos manibus gestantes. De Deo super lotum sedente hæc scribit Iamblichus de Mysterijs sect. 7. cap. 2. Συμμερτυρεῖ ἢ τέτρω καὶ τὸ ἰχθὺς σύμβολον· τὸ γὰρ ὅτι λωτῷ καθίσταται, ὡς ἡροχλὺς τοῦ καὶ τὸ ἰχθυὸς αἰνιγμένηται μὴ ψάυσαν μηδαμῶς τῆς ἰλύθου· καὶ ἡγεμονίαν νοεράν καὶ ἐμπύριον ὁπιδείκνυ· κυκλοτερεῖ γὰρ πάντα ὁραῖ· τὰ τε λωτῶ, καὶ τὰ ἐν τοῖς φύλλοις εἶδη, καὶ τὰ ἐν τοῖς καρποῖς φαινόμενα ἢ περὶ δὴ μόνῃ κινήσει τῆς καὶ κύκλου νῦν ἐνέργειά ἐστι (υἱ) γυνῆς, τὸ καὶ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν μιᾷ τάξει καὶ καθ' ἓνα λόγον ἐμφαίνουσα. αὐτὸς δὲ δὴ ὁ θεὸς ἰδρυταὶ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ὑπὲρ τῶν τοιαύτων ἡγεμονίαν καὶ ἐνέργειαν σεμνὸς καὶ ἀγιός ὑπερηπλωμένός καὶ μένων ἐν ἑαυτῷ, ὡς περὶ δὴ τὸ καθίσταται βέλει σημαίνειν. Confirmat hæc etiam sequens symbolum, quod enim super lotum Deus sedeat, hoc obscure significat ejus eminentiam, & potentiam, quæ ne quidem tangat lutum; etiam & præsentiam ejus intellectualem denotat, & planè empyriam; omnia enim in loto circularia sunt, tum folia, tum fructus, cui sola mentis operatio (ut quæ circulariter moveatur) respondet, per eadem videlicet & eodem pacto, ordine, ratione se semper habens.

Deus autem ipse per se solus sedet expansus super hoc imperium, & operationem, venerabilis, sanctus, in seipso penitus quiescens, quod quidem sedendo significatur.

- 34 Exhibetur in hac gemma eadem Isis inter quatuor elementa, per Salamandram, Aquilam, Delphinum, & Leonem significata, quorum ipsa uti rerum natura parens se dominam vocat apud Apulejum lib. 11. Metamorph. Omnia enim componuntur ex quatuor elementis igne, aëre, aqua, & terra, teste Cicerone lib. 2. de nat. Deor. & in ea tandem resolvuntur. Multimammia pingitur hæc Dea, prout describitur à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. *Isis cuncta religione celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens Soli. Hinc est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia vel terræ, vel rerum naturæ halitu nutritur universitas.*

- 35 Cybele Leone vecta, tympanum gestans exhibetur in nummis Septimij Severi, & Caracallæ. Constat matrem Deum eandem creditam esse, atque tellurem, tympanumque, quod habet, significari esse orbem terræ, ut docet D. Augustinus lib. 7. de Civic. Dei cap. 24. Tympanis in sacris hujus Deæ Sacerdotes utebantur. Ovidius lib. 4. Fastor.

Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant.

Hæc Dea Leonibus vehitur (inquit Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 21.) *validis impetu, atque fervore animalibus, quæ natura cæli est, cujus ambitu ær continetur, qui vehit terram.* Scribit verò D. Augustinus loco cit. Leonem adjungi solutum, ac mansuetum, ad indicandum nullum esse genus terræ tam remotum, ac vehementer ferum, quod non subigi, colique conveniat. In summo positus est Sol omnia calore suo vivificans, ex adverso Luna nocturno suo humore Solis calorem temperans, unde justa oritur conjunctio calidi, & humidi, terræ fœcunditas, rerumque omnium procreatio. Carthaginenses Junonem Tyriam à Leone vectam colebant, illamque Deam cælestem vocabant.

- 36 Apollo representatur in hac gemma laureatus, columnæ innixus arcum tenens, ad cujus pedes Iyra. Illius simulacrū huic ferè simile describitur à Luciano in opusc. de Gymn. Solonem sic Anacharsi respondentem introducente. Ο μὲν χῶρε αὐτὸς, ὃς Ἀνάχαρσι, γυμνάσιον ὑφ' ἡμῶν ὀνομάζεται, καὶ ἔστιν ἱερὸν Ἀπόλλωνος τῆς λυκίης. Ἐπὶ τὸ ἀγαλμα ἃ αὐτὸς ὁρᾷς, τὸ ὅτι τῇ σήλῃ κεκλιμένον, τῇ ἀεισεραῖ μὲν τὸ πῆξον ἔχοντα· ἡ δεξιὰ δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς ἀνακεκλασμένη, ὥσπερ ἐκ χαλμάτε μακρῆς ἀναπαυόμενον δείκνυσσι τὸ θεόν. Locus ille, Anacharsi, à nobis vocatur Gymnasium, & est Lycij Apollinis templum: cujus vides simulacrum, eum, qui est super columna reclinatus, qui quidem manu sinistra arcum tenet: cujus verò dextra super capite reflexa,

Deum

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 19

Deum tamquam ex longo labore quiescentem ostendit. Arcus, & sagittæ Solis radiorum jactus innuunt. Lauream Apollini, & Libero sacratam esse scribit Tertullianus lib. de Corona Milit. cap. 12. Illi ut Deo telorum, huic ut Deo triumphorum. Lyra verò chordarum septem tot cælestium sphaerarum motus designat.

Hæc præclara sculptura in achate, extans in museo nostro, Solem exhibet stantem in curru, dextrâ scuticam, lævâ Quadrigarum velocissimè currentium habenas tenentem: circa marginem disposita sunt duodecim signa cælestia, quæ Zodiacum constituunt. De Sole, illiusque Quadrigis hæc scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. *Sol dicitur, aut ex eo quod solus sit, aut quod solitè per dies surgat, & occidat: huic quoque Quadrigam adscribunt illam ob causam, quod aut quadripartitis temporum varietatibus anni circulum peragat, aut quod quadriduo limite diei metiatur spatium, unde & ipsius equis condigna sic nomina posuerunt, id est, Eritreus, Acteon, Lampos, Philogeus. Eritreus Græcè rubens dicitur, quòd à matutino Sol lumine rubicundus exurgat: Acteon splendens dicitur, quòd tertiæ horæ momentis vehemens insistetur, lucidior fulgeat: Lampos verò cùm ad umbilicum diei centratum conscenderit circulum: Philogeus Græcè terram amans dicitur, quòd horâ nonâ proclivior vergens occasibus pronus incumbat. Quadrigas convenire Soli docet Tertullianus lib. de Spectaculis cap. 9. De jugo verò Quadrigas Soli, Bigas Lunæ sanxerunt. Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symmachum.*

Hoc sidus currum, rapidasque agitare Quadrigas

Commenti, & capitis radios, & verbera dextræ.

Macrobius in somnium Scip. lib. 2. cap. 10. Zodiacum vocat viam Solis, hujusque nominis etymologiam sic explicat lib. 1. cap. 21. *Et quia signa Græco nomine ζώδια nuncupantur, circum ipsum, Zodiacum, quasi signiferum, vocarunt: De signorum Zodiaci ordine, & cur illa diversorum numinum assignata sint potestati, diffusè scribit idem Macrobius loco citato. Hæc rara, & erudita gemma videtur fuisse amuletum cujusdam Priscillianæ hæresis sectatoris; obscœnus enim, & impius ille Priscillianus supersticiosâ de signis cælestibus doctrinâ imbutus, homines inter se quodam fatalium stellarum nexu colligari ausus fuit asserere, ipsumque corpus humanum secundum duodecim Zodiaci signa cōpositum esse, singula singulis corporis partibus; necnon eadem duodecim Patriarcharum nominibus attribuens: cujus hæresis singula capita Leo Magnus epistolâ ad B. Turibium Astoricensem Episcopum confutavit. Dammati fuere Priscillianistarum errores in multis Concilijs, & maximè in Bracharensi secundo sub Joanne III,*

ne III. anno reparatæ salutis DLXIII. hortatu Theodomiri, seu Ariamiri Suevorum Regis ab errore, & impietate Ariana ad fidem Catholicam conversi anno tertio ejus regni celebrato, cujus canonem decimum, in quantum ad præsentem gemmam facit, hîc refero. *Si qui duodecim signa, quæ Mathematici observare solent, per singula animæ, vel corporis membra disposita credunt, & nominibus Patriarcharum adscripta dicunt, sicut Priscillianus dixit, anathema sit.* Virtutes hujus typi in lapide scalpti refert Camillus Leonardus lib. 3. de Lapidib. cap. 12. his verbis. *Solis figura diversimodè reperitur, &c. si ab equis quadrigis vehatur, & aliquando circa currum sint signa Zodiaci: virtus hujus figuræ, si in aliquo lapide inveniatur, est gestantem reddere potentem, ac imperantem, & venationibus delectantem: substantiam quoque acquirere facit.*

38 Ad Canonem ejusdem Concilij nonum videtur referri sequens gemma, quæ septem Planetas exhibet, fuitque & illa cujusdam Priscilliani sectatoris amuletum, omnia stellarum potestati, & influxibus subjicientis. Verba Concilij hæc sunt. *Si quis animas, & corpora humana fatalibus stellis credit adstringi, sicut Pagani, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

39 Diana Lucifera sic dicta est, quòd splendorem suum emittat, & circumfufum aërem suo lumine quodammodo illustret, maximè in plenilunio: facem accensam tenet, ad cujus exemplar mulieres in hujus Dæ sacris, quæ Artemia vocabantur, in luco Aricino Idibus Augusti celebrari solitis faces gestabant ardentes, ut de sua Cynthia canit Propertius lib. 2. el. 32.

Cum videt accensis devotam currere tedis

In nemus, & Triviæ lumina ferre Deæ.

Inflatum habet velum ob celerem illius motum, & velocitatem, quippe quæ viginti octo propè diebus totius Zodiaci ambitum conficit. Narrat Pausanias in Attic. extitisse apud Phlyenses, & Myrrhinusios Dianæ Luciferae aras.

40 Romani Venerem victricem summâ religione colebant, cujus ædem Onuphrius Panvinus fuisse ait in nona urbis regione. Cæsar omnes suas victorias Veneri sui generis auctori acceptas referens in campis Pharsalicis Venerem victricem pro tessera militibus suis dedit, ut narrat Appianus de Bello civ. lib. 2: Pompejus verò Herculem invictum. Hæc Dea scuto innititur, cujus ferebatur inventrix, teste Colutho de raptu Helenæ Venerem scutorum Reginam appellante; lævâ hastam gerit, dextrâ verò Martis gladium tamquam ejus victrix; hanc etiam ob causam Cupido galeam matri porrigit, etenim scutum, hastâ,

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 21

hasta, gladius, & galea solita Martis insignia sunt, & cum illis Venus victrix in nummis sæpissimè repræsentatur. Illa autem *nuda*, & *aperta dipingitur* (inquit Arnobius lib.6.) *ac si dicas illam publicare, ac divendere meritorij corporis formam*. Sive (ut ait Fulgentius lib.2. Mythol.) *quod nudos sibi affectatores dimittat; sive quod libidinis crimen numquam celatum sit; sive quod numquam nisi nudis conveniat*. Pulcherrimum Veneris Cnidiae Praxitelis simulacrum, ut in hac gemma, nudum describit Lucianus in Amor. Η μὲν ἐν θεὸς, ἐν μέσῳ καθίσταται. παρὰ τῆς ἑλίδος, δαίδαλμα κάλλιστον ὑπερφανόν, καὶ σεσέρεον γέλωτι κικεῖν ὑπομειδιῶσα. πᾶν ὃ τὸ κάλλος αὐτῆς ἀκάλυπτον, ἐδεμῖας ἐδῆτος ἀμπαχέως γεγύμνωται, πλὴν ὅσα τῇ ἐτέρᾳ χεὶρὶ τὴν αἰδοῦ λεληθότως ἐπικρύπτειν. In medio igitur (templi) Dea posita est, ex Pario marmore, opus sanè pulcherrimum, & diducto ore paulum subridens. Tota autem ejus pulchritudo detecta, nullâ veste ipsam tegente, nuda conspicitur, nisi quod oblita sui alterâ manu pudenda abscondit. (Et deinde) Ηρώδης, ὅση μὲν τῷ μεταφρένων ὀρυθμία, πῶς δὲ ἀμφιλαφῆς αἰλαγνὴς, ἀγκάλισμα χερσὶ πληθεῖς ὥς δὲ δὲ φείγεται τοὶ τῷ γλαυτῶν αἰσάρεες ἐπικυρτάνται, μήτ' ἄρα ἐλλίπεις, αὐτοῖς ὁσέοις ποροσεταλμύχαι, μήτε εἰς ὑπὲρ ὄγκον ἐκκεχυμένα πότινται.

Egregia hæc sculptura in calcedonio extans penès CL.V. Marcum Antonium Sabatinum Venerem marinam exhibet à Tritone vectam 41
dextrâ clypeum tenentem, in quo Gorgona. Hæc Dea ex maris spuma genita perhibetur, quòd spumosa sint animantium semina, teste Clemente Alexandr. lib.1. Pædag. Illius enim beneficio animantia propagantur, unde Lucretius in principio poematis philosophici sic eam alloquitur.

Aeneadum genitrix, Hominum, Divumque voluptas,

Alma Venus, per te quoniam genus omne animantum

Concipitur, visitque exortum lumina Solis.

Phornutus hæc de illa scribit. *Vocatur & celestis, & vulgaris, & omnium causa, quod nempe Veneris potentia, & vis, & in celo, & in mari cernatur*. De illius ortu mentionem facit Ausonius epig. 33.

Orta solo, suscepta solo, patre edita Cælo,

Aeneadum genitrix, hic habito alma Venus.

Audiamus etiam Arnobium de hac Voluptatis Dea sic loquentem. *Numquid à nobis dicitur ex pelagi spuma, & ex Cæli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluisse candorem*. Anadyomene vocatur à Plinio lib. 35. cap. 10. tabulam Veneris exeuntis è mari ab Augusto in templo D. Julij dicatam describente. *Venerem exeuntem è mari Divus Augustus dedicavit in delubro patris Cæsaris, quæ Anadyomene*

dyomene vocatur. Pelagia, & Aphrodite ab antiquis etiam dicta est, ut & maris domina, Museus de Herone, & Leandro

*Ἀγνώσκεις ὅτι Κύπρις Ὑπέρπλοος ἐστὶ θαλάσσης,
καὶ κρατεῖ ποντοῖο.*

*Ignoras quod Venus nata est è mari,
Et dominatur ponto.*

Unde non mirum, si à Tritone super fluctus marinos vehitur, siquidem Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphæ marinæ filius est, & inter Deos humidi elementi numeratur, Ovidius lib. 2. Metam.

Ceruleos habet unda Deos, Tritona canorum.

Sed quid Veneri cum Gorgona, non bene video; clypeum forsangerit, quod illa clypeos cudere docuerit, ut canit Homerus hymn. ad Vener. & Gorgona in eo sculpta est ornamentum tantum causâ, vel potius ad indicandam ejus nativitatem ex Phorco, & Ceto marina bellua, vel denique tamquam favorabile amuletum.

42 Bacchus in hac gemma repræsentatur seminudus, juvenili vultu, dextrâ thyrsus gestans, sedens in curru, quem vehunt centauri duomas, & fœmina, ille duplicem inflans fistulam, hæc cymbala utraque inanū collidens in sacris Liberi usurpari solita, teste Ovidio hujus Dei festa describente lib. 3. Metam.

*Liber adest; festisque fremunt ululatibus agri.
Turba ruunt; mistæque viris matresque, nurusque,
Vulgusque, Proceresque ignota ad sacra feruntur.
Quis furor, anguigenæ, proles Mævortia, vestras
Attonuit mentes? Pentheus ait. Aerane tantum
Aere repulsa valent? Et adunco tibia cornu.*

Erant enim cymbala ærea, & cava, ansas in extima convexitate habentia, quibus apprehendebantur, & insimul concussa tinnitum edebant. Idem Ovidius lib. 3. de arte am.

*Disce etiam duplici genalia nabilia palmâ
Vertere.*

Quo versu indicat utrâque manu ad cymbala opus esse. Ea labijs assimilat Fulgentius lib. 1. Mythol. *Duo labia velut cymbala verborum commoda modulantia, lingua ut plectrum*. Varia symphoniacorum instrumenta recenset Petrus Chrysologus serm. 93. inter quæ & fistulas, & cymbala. *Organi planctus dat clamorem, citharam per suspiria longa modulatur, gemitus aptat in fistulam, & dum pectus ipsam conscientiam arguens sæpè percutit, facit placitura Deo cymbala personare*. Centauri Liberi patris curru subjunguntur, sive quod insignes vini potatores fuerint, & ad bacchicum furorem maximè proclives, sive ad

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 23

sive ad significandum, quòd efferatæ mentes vino facilè mulcentur, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. unde Bacchus dictus est Lyæus, quasi lenitatem præstans. Quare autem nudus vulgò pingatur, rationem reddit Phornutus his verbis. *Simulacra Bacchi nuda fiebant, ut vini naturam ostenderent, quæ secreta revelat.* De thyrsò infra.

Mulier in bigis exhibetur in hoc cameo, fortè illa Belistiche fœminâ è maritima Macedonia ora, quæ bigarum palmam tulit Olympiade CXXVIII. Si fides Pausaniæ in Eliac. pr. Veteres bigas Lunæ consecrarunt teste Tertulliano lib. de Spectaculis cap. 9. Tibullus verò lib. 2. el. 1. currum, & bigas nocti tribuit.

Ludite: jam nox jungit equos, currumque sequuntur

Matris lascivo sidera fulva choro.

Præclarum, & eruditum amuletum visitur in hac gemma, caput videlicet Palladis, seu Minervæ galeatum corpori noctuæ impositum, cum scuto, & hasta, ad cujus pedes ramus olivæ, cui videtur insistere Gorgonam conculcans: retrò columna cum pharetra ad illam appensa, vase eidem columnæ superposito. Minerva consideratur ut Dea sapientiæ, cui noctuam ea de causa dicatam scribit Fulgentius lib. 2. Mythol. quod sapientia etiam in tenebris proprium fulgorem possideat. Galeata est, inquit Georgius Codinus de orig. Constantin. *Ἐὰ τὸ εἶναι τῆς σοφίας τὸ ἀνεῳγμένον αἰθέρατον.* Propterea quod sapientiæ culmen sub aspectum non cadit. Clypeo innuitur omnes insidias sapientiæ repelli. Hasta ei tribuitur ad significandam ejus fortitudinem; similiter & pharetra cum sagittis, quòd sapientia verbo percutiat. Olea sive ob naturæ puritatem, sive quia pacis tempore studia, & artes florent. Gorgona propter mentis celeritatem, vel tamquam favorable amuletum, cui credebant veteres inesse vim aliquam abigendi pericula, & præstandæ securitatis, ut narrat Lucianus in dialogo, qui inscribitur ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ. Columna indicat hujus Deæ constantiam, vel potius constantiâ sapientiam acquiri. Sed quid de vase columnæ superposito dicendum? fateor me prorsus ignorare: nisi conjectare liceat hoc amuletum pro consequendo in poëticiis, alijsve ludis, & certaminibus præmio gestatum, etenim Pallas ingenijs præesse credebatur, Ovidius Fast. lib. 3.

Pallada nunc pueri, teneræque ornatæ puellæ,

Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.

Optimè sociatur Mercurius cum Fortuna, siquidem ille marsupium gestans præses habetur mercaturæ, cujus eventus pendet è fortuna: pingitur enim hæc Dea cum cornucopiæ, & gubernaculo, quasi opes ipsa tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat, ut scribit

Lactan-

Lactantius lib. 3. cap. 29. Caduceus Mercurio tribuitur pacis causâ, cum illa mercibus acquirendis maximè opportuna sit: caducei meminit Fulgentius lib. 1. Mythol. his verbis. *Virgam verò serpentibus nexam ob hoc adjiciunt, quod Mercatoribus det aliquando regnum ut sceptrum: & vulnus ut serpentium.* De utriusque numinis attributis diffusius Sectione II.

46 Sequitur idem Mercurius dextrâ caduceum gestans, sinistrâ Minervam amplexam tenens. Ille præesse credebatur eloquentiæ, hæc doctrinæ, unde apud veteres commune utrique sacrum fiebat. Sæpius etiam utrumque numen conjunctum repræsentabatur, quod Græci *Ερμης Μινω* vocabant, de quo signo hæc scribit Tull. ad T. Pomponium Atticum lib. 1. ep. 3. *Quod ad me de Hermathena scribis, mihi pergratum est ornamentum Academiæ proprium meæ: quod & Hermes commune omnium, & Minerva singulare est ejus Gymnasi.* Quare velim, ut scribis, ceteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes.

47 In hac eximia sculptura exhibetur Hercules dextrâ pateram tenens super aram ignitam, sinistrâ extensâ globum, cui victoriola imposita est; pellem leoninam brachio sustinet; ad ejus pedes victima, præfericulum, & clava. De leonino Herculis indumento hæc refert Albricus. *Secunda victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnasse cum Leone, ipsumque clavâ mactasse, & interempto pellem abstulisse dicitur; quo deinde spolio incescit semper indutus, signum victoriæ perceptæ: in quo etiam ostentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ semper spoliū Leonis, idest, vim virtutis defert.*

48 Ficus ruminalis; Lupa Romuli, & Remi nutrix, Roma, & Faustus in hac gemma repræsentantur. Infantes lupino lacte nutritos fuisse ea de causa existimabant veteres; teste D. Augustino lib. 18. de Civit. Dei cap. 21. quòd hoc genus bestię ad Martem putabatur pertinere; ideoque Lupa credebatur admovisse ubera parvulis, quia filios domini sui Martis agnoverat: alij verò eosdem Accæ Faustuli uxoris mamillas suxisse putant, quæ propter rapacitatem, & nimiam libidinem Lupa vocabatur. De Faustulo loquitur Ovidius Fastor. lib. 3.

Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis,

Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.

Ficus Ruminalis meminit idem Ovidius Fast. lib. 2.

Arbor erat, remanent vestigia, quæque vocatur

Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.

Hæc

Sectio I. Gemmæ antiquæ. 25

Hæc arbor in Comitio Romæ colebatur sacra fulguribus ibi conditis, Ruminalis à ruminando dicta, vel quòd sub ea pecudes æstivo tempore nimium caloris ardorem fugientes, umbramque captantes herbas ruminare consueverint, vel quòd sub ea Romulus, & Remus Lupæ rumen, idest, mammam fugentes inventi sint, ut ait Plinius lib. 15. cap. 18. & Plutarchus in Romulo. *Ἦν ὃ πλησίον ἐρινέος, ὃν Ρεμινάλιον ἐκάλουν . . . . . Ἐνταῦθα δὲ τοῖς βρέφεισι κειμένοις τὴν τε λύκαιναν ἰσοροῦσι θηλαζομένην.* *Erat juxta ficus, quam Ruminalem dicebant . . . . Ad pueros ibi jacentes Lupam tradunt lactantem cursum flexisse.* Romuli, & Remi originem narat Livius lib. 1. Dec. 1. *Tenet fama, inquit, cum fluitantem alveum, quo expositi erant pueri, tenuis in sicco aqua destitisset, Lupam sitientem ex montibus, qui circa sunt, ad puerilem vagitum cursum flexisse: eam summissas infantibus adeò mitem præbuisse, mammas, ut lingua lambentem pueros magister regij pecoris invenerit.* Lupa cum puerulis sua ubera fugentibus Urbis Romæ symbolum fuit, cujus simulacrum Q. Ogulinus, & Cn. Ogulinus Ædiles Curules in Urbe poluerunt, teste eodem Livio lib. 10. Dec. 1. *Ad ficum Ruminalem simulacra infantum conditorum Urbis sub uberibus Lupæ posuerunt.* Illos in clypeo Ænææ signatos describit Virgilius lib. 8. Æneid.

*Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus, venturique inscius ævi
Fecerat ignipotens: illic genus omne futura
Stirpis ab Ascanio, pugnataque in ordine bella
Fecerat, & viridi fætam Mavortis in antro
Procubuisse Lupam: geminos huic ubera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.*

Non solum Urbis symbolum fuit Lupa cum puerulis, sed & Romanarum Coloniarum insigne, quarum plurimæ illius simulacrum in nummis cælarunt, ut videre liquet in Antiochenis Pisidiæ, Carthagenensibus Africæ, Coellutanis Numidiæ, Damascenis, Deultenis, Germanis Gallatiæ, Hipponensibus, Neapolitanis, Patrensis, Philippensibus, & Troadensibus, de quibus diffusè, & eruditè loquitur CL. V. Joannes Foy Vaillant in libro, quem de numismatibus æreis in Colonia percutis edidit. Populum Romanum originem à pastoribus duxisse scribit Varro. *Quis (inquit) Faustulum nescit pastorem fuisse nutritium, qui Romulum, & Remum educavit? Non ipsos fuisse pastores obtinebit?* Sed quantum crevit ex tenuissimis primordiis Romanorum potestas, miratur & ipse Propertius lib. 4. el. 1.

*Optima nutricum nostris Lupa martia rebus,
Qualia creverunt mœnia lacte tuo.*

Assidet Genius Romæ; siquidem in memoriam illius foundationis sculptam fuisse hanc gemmam verisimile est.

Cupidine Centaurum manus post terga victas habentem domante designatur Amoris potentia, quæ nec hominibus, nec animantibus scit parcere. Tibullus lib. 2. el. 1.

Ipsæ quoque inter agros, interque armenta Cupido

Natus, & indomitas dicitur inter aquas.

Nihil sine amore jucundum scribit Plautus in *Casin.* act. 2. sc. 3. Etenim per-
versæ naturæ vitia corrigit; avaros facit liberales, crudeles mansuetos, &c.

*Neque falsum, neque suave esse potest quicquam, ubi amor
non admiscetur.*

*Fel, quod amarum est, id mel faciet; hominem ex tristi lepi-
dum, & lenem.*

Renitentibus verò immitem se ostendit: Centauri reluctantis ambas revin-
xit manus, puer est, nil ratio suffragatur; unde idem Tibullus lib. 1. el. 8.

..... Deus crudelius urit;

Quos videt invitos succubuisse sibi.

Amor Deorum fortissimus dicitur à Menandro, quod illius causâ per
cæteros Deos pejerant amantes. Clemens Alexandrinus lib. 6. Strom.
citât Anacreontem dicentem.

Ερωτα ὃ τὸν ἄβρὸν

Μέλπομαι βρύοντα μίξαις

Πολυανθέμοις αἰείδων.

Οὐδὲ καὶ θεῶν δυνάστης,

Οὐδὲ καὶ βροτῶς δαμάζει.

Cupidinem tenellum

Vittis cano revinctum:

Tyrannus hic Deorum est,

Hominesque subdit unus.

Sic etiam canit Euripides apud eundem loco citato.

Ερως ὃ ἄνδρας ἑμόνους ἐπέρχεται,

Οὐδ' ἂν γυναῖκας ἀλλὰ καὶ θεῶν ἄνω

Ψυχὰς ταρασσει, καὶ πῖ πόντον ἔρχεται.

Cupido solos quippe non domat viros,

Et fœminarum secla, sed calum petit,

Divosque turbat, & profunda Nerei.

Diâta confirmat Lactantius triumphalem hujus Dei pompam describens
lib. 1. de fal. rel. cap. 11. his verbis *Non insulsè quidem poëta trium-
phum Cupidinis scripsit; quo in libro non modo potentissimum Deorum Cu-
pidinem, sed etiam victorem facit: enumeratis enim amoribus singulorum,
qui in potestatem Cupidinis, ditionemque venissent, instruit pompam, in qua
Iupiter cum cæteris Dijs ante currum triumphantis ducitur catenatus: elegan-
ter id quidem à poëta figuratum; sed tamen non multum distat à vero: qui
enim virtutis est expers; qui cupiditatibus, ac libidinibus malis vincitur,
non Cupidini (ut ille finxit) sed morti subiectus est sempiternæ.* Eadem ferè
Tibullus lib. 1. el. 8. scribit de Matre, quæ nos de filio locuti sumus.

Ipsa Venus magico religatum brachia nodo

Perdocuit multis non sine verberibus.

Sed istis diutius immorati sumus, ad alia progrediamur.

50 Solem sub Mithræ nomine à Persis adoratum fuisse testantur mul-
ti authores, & maximè Strabo lib. 15. Πέρσαι τιμῶσι τὸ καὶ Ἡλίον, ὃν
καλοῦσι Μίθραν. Persæ (inquit) colunt Solem, quem Mithram vocant.

Sic

Sectio I. Gemmæ antiquæ 27

Sic etiam Suidas in voce ΜΙΘΡΟΥ. Μίθραν νομίζουσιν οἱ Πέρσαι εἶναι τὸν Ἥλιον, καὶ τοῦτω θύουσι πολλὰς θυσίας. *Persæ Mithram putant esse Solem, eique multas victimas immolant.* Exhibetur hic Deus in hac gemma altari superpositus: adest Sacerdos Persicus primitias fructuum ei offerens, more Romanorum, qui primos fructus ex agro perceptos offerebant Deo, ut refert Plinius lib. 18. cap. 2. *Ac ne degustabant quidem novas fruges, aut vina, antequam Sacerdotes primitias libassent.* Tibullus lib. 1. el. 5.

Illa Deo sciet agricolæ pro vitibus uvam,

Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.

Formosissimus puer Ganymedes Trois Phrygiæ Regis filius repræsentantur in hac gemma saxis insidens, pileum phrygium capite gestans, vas porrigens aquilæ, seu potius Jovi in aquilam mutato, ut ipsum sibi pocula ministraturum raperet. Ovidius lib. 10. Metam.

*Rex superum Phrygij quondam Ganymedis amore
Arfit: & inventum est aliquid, quod Jupiter esse,
Quam quod erat, mallet: nulla tamen alite verti
Dignatur; nisi quæ possit sua fulmina ferre.
Nec mora: percussio mendacibus aëre pennis
Abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet,
Invitæque Jovi nectar Junone ministrat.*

Idest, juxta Lactantij interpretationem lib. 1. de fal. rel. cap. 11. Jupiter Catamitum aut per Legionem rapuit, cujus insigne aquila erat; aut navis, in qua illum imposuit, tutelam habuit in aquila figuratam; sicut & taurum illa, in qua transvexit Europam. Scribit Xenophon in Symposio Ganymedem non propter corpus, sed ob præclaras animi dotes à Jove raptum. Illum autem mutatum fuisse in signum illud, quod Aquarium vocatur, tradit Higinus in Astronom. Poët.

Ganymedem Jovis Catamitum comitatur Antinous Hadriani Amasius, puer eximie pulchritudinis Urbe Bythinio natus, ab eodem Hadriano post mortem in Deorum numerum relatus. πὲρ δὲ ἱερὸν κατεσκευάσαντο τῆτο. Scribit Pausanias lib. 8. pag. 409. *Antinoi religio est divinis honoribus sancita.* Habuit enim statuas, aras, templa, & Sacerdotes. Formosissimus puer in pulcherrima, & exquisitissimi artificij gemma vulgò *Corniola* sub Mercurij imagine exhibetur lævâ Caduceum, dextræ manus indice ori admoto ad instar Harpocratis, qualiter a Smyrnæis, & Nicomediensibus venerabatur, & in rarissimis numismatibus occurrit.

Mænades à furore sic dictæ, quòd Liberum patrem instar insanientium magnis ululatibus inclamarent, sparsisque incederent crinibus, jactantes caput, & inconditos edentes motus, de quibus Juvenalis Sat. 6.

..... *Et cornu pariter, vinoque feruntur*

Attonitæ, crinemque rotant.

Tacitus lib. 11. Annalium Messalinam Imperatoris Claudij uxorem describit, qualis Bacchans in hac gemma repræsentatur. *At Messalina non aliàs solutior luxu, adulto autumnno, simulacrum vindemiæ per domum celebrabat: urgeri præla, fluere lacus, & fœmina pellibus accincta assultabant, ut sacrificantes, vel insanientes Bacchæ. Ipsa crine fluxo, thyrsus quatens, juxtaque Silius hederâ vinctus, gerere cothurnos,*

jacere caput, strepente circum procaci choro. Thyrsus Bacchantibus datus est, teste Phornuto, quod ebriorum pedes suum officium difficiliter peragant: sive, ut refert Lil. Gyraldus syntagm. 8. quod rarò sine rixa compotationes finiantur. Eximia hæc sculptura in achate exquisitissimi artificij extat penès Illustriss. & Reverendiss. D. de Gesvres Archiepisc. Bituricensem qui natalium altitudini summam benignitatem, & doctrinam, variasque, ac præclaras nobilissimi sui ingenij dotes conjungit.

54 Præclara hæc gemma olim apud Car. Ant. Gallianum, nunc in museo D. Crozat Parisijs, Silenum, & Satyros exhibet orgia celebrantes: ille humi jacens, ac plenus vini dextrâ vasculum tenet, lævâ pellem hircinam, a tergo Satyrus eundem brachiis sustinet, ac tentat sublevare. Adsunt quatuor alij Satyri, quorum unus buccinam seu cornu inflat, alius tibia, alius mysticam gerit cistam, ultimus Cornucopiæ. Cupido sedens dextrâ facem gestat, sinistrâ uvam, quam e proxima vite decerpit: edit: puer iste in bacchanalibus non infimum locum obtinet, si quidem vinum maximum est incitamentum libidinis. Ovidius lib. 1. de ar. am.

Et Venus in vinis, ignis in igne fuit.

Asinus, & Hircus pompam comitantur, ille ebrium Senem dorso vecturus, hic Libero Patri forsan mactandus in pœnam, quod vites arrodit, ut docet Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. Sic etiam Martialis lib. 3. ep. 24.

Vite nocens rosea stabat moriturus ad aras

Hircus, Bacche tuis victima grata sacris.

Notabilem in Bacchanalibus Tibiarum, & Cornuum usum arguit Juvenalis Sat. 6. vers. 313.

Nota Bonæ secreta Deæ cum Tibia lumbos

Incitat, & cornu pariter, vinoque feruntur

Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi

Mænades . . .

Duo Papiliones Cupidinem, & Satyrum cistam mysticam gestantem circumvolitant, homines edocendo, quod nulla res plus confert ad animi, & corporis imbecillitatem, cujus simbola sunt hæc animacula teste Valeriano lib. 26. quàm Veneris, & Bacchi consortium. Cista floribus referta prope fistulam ad pedes Sileni projectam visitur: fistulæ multis compactæ calamis Pan ferebatur inventor, unde illa *παιδῆρα* dicta est ab Hircipedibus sonari solita, si fides Martiano Capellæ: eandem vero tribuit Sileno Athenæus lib. 5. Deipnosoph. sic referente Euphorione hexametrorum Scriptore. Coronæ in convivijis usurpari consueverant, quæ capiti impositæ dolores ex immoderato vini potu provenientes arce-
re credebantur: conficiebantur autem ex hedera, & apio; demum inole-
sciente luxu flores adhibiti sunt, & maximè rosæ, quæ gravitatem ca-
pitis sedare, & æstuentes potione refrigerare putabantur. Narcissus quo-
que, myrthus, nardus, aliaque florum, & plantarum genera usurpa-
ta fuere, rejectis violis, lauro, amaraco, cæterisque graviorem odo-
rem spirantibus. Auctor est Athenæus lib. 15. qui de hisce coronis dif-
fusè agit. Earumdem meminit Martialis lib. 5. ep. 65.

Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,

Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Sectio I. Gemmæ antiquæ.

29

Pocula quoque, & calices coronari solitos docet Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut e veste sacris tendent umbracula fertis

Vincta: coronatus stabit & ipse calix

Et Virgilius lib. 1. Aeneid.

Crateras magnas statuunt, & vina coronant.

Vas istud ex achate pulcherrimo, & artificiosissimè elaborato hac imagine duplo circiter grandius visitur in celeberrima bibliotheca Barberina. Mirabilia in hoc thesauro custodiuntur: illic infinitæ propemodum gemmæ à clarissimis artificibus sculptæ asservantur: numismata ex quovis metallo, moduloque tum raritate, tum integritate conspicua olim ab eruditissimo Cardinale Francisco Barberino summo delectu, summisque expensis congesta longas Imperatorum, Augustarum, Cæsarum, aliorumque Principum, & Virorum illustrium series constituunt. Plurima de statuis, tabulis, alijsque superbissimis ornamentis forent dicenda: sed quis nescit Ædes Barberinas architecturâ, marmoribus, picturis, ditissimisque suppellectiliis sumptuosissimas esse? Illæ adeò in longinquis regionibus cognitæ sunt, ut extranei, cum primùm Romam Urbis invisendæ causâ appellunt, prius de Prænestinorum Principum Palatio, quàm de ceteris ejusdem Urbis magnificentijs conquirantur. Exhibetur in hoc vase sculpturâ elevatâ, & extante (si fides communi opinioni) Jovis Ammonis cum Olympiade congressus, ex quo natus perhibetur Alexauder Magnus. Hæc Regina in anteriori vasis parte humi desidet draconem sinu fovens, manumque juveni fortè Genio porrigit: Cupido volumen dextrâ gerens, arcum sinistrâ Olympiadi supervolitat: adest senex Ammonem, ut creditur, repræsentans. In posteriori parte tres figuræ faxis insident, quarum media paullulum reclinata dextram super caput habet reflexam, brachioque sinistro innixa accensam facem inversam tenet. Insculpta verò subtùs juvenilis effigies thiarâ parthicâ insignis, qualiter Atys vulgò repræsentatur.

55

56

57

Hunc elegantis gemmæ typum olim mihi benignè communicavit Illustrissimus Joannes Ciampinus vir summæ eruditionis, ac doctrinæ, qui eam ad superbos Aquæ Virginis ductus columnis, ejusdemque Virginis statuâ ornatos censuit referendam. Virginem Aquam à M. Agrippa in Urbem adductam narrat Frontinus lib. 1. de Aquæduct. Rom. ejusque originem describit his verbis. *Idem (Agrippa) cum jam tertium*
Cof.

Cos. fuisset, C. Sentio, & Sp. Lucretio Coss. post annum XII I. quàm Juliam deduxerat, Virginem in agro quoque Lucullano collectam Romam perduxit. Dies, quo primum in Urbem responderit, V. Iduum Junij invenitur. Virgo appellata est, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti, qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt. Aedicula fonti apposita, hanc Virginem pictura ostendit. Concupitur ergo via Collatinâ ad milliarium VIII. palustribus locis, signino circumjecto continendarum scaturiginum causâ. Adjuvatur ex compluribus alijs acquisitionibus, venit per longitudinem passuum XIIII. millium CV. Ex eo rivo subterraneo pass. XI. millium DCCCLXV. Supra terram per pass. MCCXL. Ex eo substructione rivo- rum locis compluribus pass. DXL. Opere arcuato pass. DCC. Acquisitionum ductus rivi subterranei efficiunt pass. MCCCCV. Hujus Aquæ Ductus statuis, & columnis ab eodem M Agrippa ornatos fuisse docet Plinius lib. 36. cap. 15. cujus verba, quoniam ad istius gemmæ expli- cationem mirè faciunt, hîc refero. Agrippa verò (inquit) in adilita- te sua, adjectâ Virgine Aquâ, cæteris corriivatis, atque emendatis lacus DCC. fecit: præterea salientes CV. Castella CXXX. complura etiam cultu magnifica. Operibus jis signa CCC. ærea, aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CCCC. eaque omnia annuo spatîo. Hæc Aqua minus abundanter fluebat, quàm Anio novus, sed alijs omnibus Ap- piâ videlicet; Anione vetere, Martiâ, Tepulâ, Juliâ, Alsietinâ, quæ eadem vocabatur Augusta, & Claudiâ copiosior erat: cujus major pars in Urbem dividebatur, minor verò extra Urbem exibat, teste Frontino lib. 2. qui de Virginis Aquæ divisione sic loquitur. Exibant extra Urbem quinarie CC. Reliquæ quinarie MMCCIIII. intra Urbem dividebantur per regiones VII. VIII. XIIII. In Castella XXVI. Ex quibus nomine Cæsaris quinarie DXLIX. Privatis quinarie CCCXXXVIII. Usibus publicis MCCCCXVII. Ex eo muneribus duobus quinarie XXVI. Lacubus vigintiquinque quinarie LXI. Operibus pu- blicis sexdecim quinarie MCCCLXXX. In quibus per se Euripo, cui ipsa nomen dedit, quinarie CCCCLX. Exhibentur in hac gemma duæ mulieres manibus elevatis Virgini vota facientes. Nymphis, Fon- tiumque Genijs vota sæpè à Veteribus repensa liquet ex antiquis marmoribus à Grutero vulgatis, ut & à Sponio plurimas inscriptio- nes in suis Miscellaneis referente, quarum unam ad præsentis gemmæ dilucidationem hîc refero.

Romæ

In Via Appia.

GENIO
FONTIS

SAR.

C. IULIUS
PROPOSTUS

D. D.

Ibi-

Seſſio I. Gemmæ antiquæ. 31

Ibidem etiam V. ER. duo marmora protulit; alterum quidem exhibens tres aquarum Nymphas, ſive Najades cum vaſe aquam effundente, folioque cujuſdam herbæ aquaticæ, à dextra parte ſerpentem erectum Nymphis fortè ſacrum, à ſiniſtra Auguſtalem Auguſtorum libertum Nympharum numini ſacrificantem: baſi inſculpta ſunt hæc verba.

NUMINI. NYMPHARUM. AQUAR.

AUGUSTALIS. AUG. G. G. LIB.

Alterum verò ſex figuras referens, Dianam videlicet, Nymphas tres, Silvanum, & Herculem cum ſequenti inſcriptione.

TI. CLAUDIUS ASCLEPIADES

ET CAECILIUS ASCLEPIADES

EX VOTO NYMFABUS D. D.

Non ſolum Najades, Fontiumque Genios colebant veteres, ſed & urbium, populorum, & civium, quos effingebant turritos, eiſque ſacra faciebant, exiſtimantes illos rerum omnium gignendarum vim obtinere, populoſque, & urbes in eorum præſidio, ac tutela eſſe, unde Prudentius lib. 2. contra Symmachum.

..... Sic urbibus adfert

Hora dieſque ſuum, cum primùm moenia ſurgunt,

Aut Fatum, aut Genium, cujuſ moderamine regnent.

Suum etiam unusquisque privatum, & particularem habebat, ut docet Plinius lib. 2. cap. 7. *Quamobrem (inquit) major cælitum populus etiam, quàm hominum intelligi poteſt: cum ſinguli ex ſemetiſſis totidem Deos faciant, Junones, Genioſque adoptando ſibi.* Sic Auguſti Genio templum dicatum, fuiſſe ſcribit Suetonius in ejus vita cap. 60. *Reges amici, atque ſocij, & ſinguli in ſuo quiſque regno, Cæſareas urbes condiderunt, & cuncti ſimul adem Jovis Olympici Athenis antiquitùs inchoatam perficere communi ſumptu deſtinaverunt, Genioque ejus dedicare.* Arcus, ſeu Viginis ædiculæ fornici appenſa eſt lucerna: illas antiquitùs ante aras, Deorumque imagines tam in templis, quàm alibi cultus, honorisque gratiâ poſitas fuiſſe nemo neſcit: ſic aurea illa Callimachi apud Athenienſes in æde Minervæ collocata fuit, quæ ſine ullius novi fomitis adjectione toto integro anno ſplendebat, ut narrat Pausanias in Atticis, & de qua ſcribit Hieronymus Cardanus lib. 1. de ſubtil. & lib. 10. de variet. cap. 40. mirabilis hujus artificij cauſam tentans explicare. Sic illa inextinguibilis in phano Veneris ſub dio ſic ardens, ut eam nullus imber, nullave tempeſtas extingueret, teſte D. Auguſtino lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. Sic illa in Britannicæ Minervæ delubro, ſi fides Julio Solino Polihitori, qui ait cap. 24. Britannicæ fontibus præſul eſſe Minervæ numen, in cujuſ æde perpetuus ignis procul dubio in lampadibus, lucerniſve ardebat. Sic illa Jovi Ammoni dicata, quæ in ejus templo citra omnem novi fomitis adjectionem niſi exacto anno extinguebatur, ut refert Plutarchus in opusculo de Oraculorum defectu. Sic illa, de qua loquitur Strabo lib. 9. in Munychia urbe Athenienſium ad Pyreum ſita vetuſtum Minervæ delubrum perpetuo inextinctæ lucis lychno illuminans. Plures aliæ poſſent recenſeri, ſed iſtæ ad gemmæ noſtræ dilucidationem ſufficiunt.

Tres

58

Tres gemmæ, quæ sequuntur, unâ cum alijs pretiosissimis eruditæ antiquitatis monumentis asservantur in museo Illustriss. Marj de Piccolomineis, qui harum ectypa in ære affabrè incisa pro solita sua benignitate meo Thesauro largitus est. Serapis, qui in prima exhibetur, idem reputabatur cum Plutone, & Jove teste Apollinis Oraculo apud Julianum Imperatorem, de quo infra Sect. V. pag. 114. In nummo argenteo Diocletiani representatur Jovis stantis figura dextrâ globum, cui victoriola imposita est, sinistrâ hastam, pro pedibus Aquila cum epig. JOVI TUTORI AUGG. Tutor animarum Justorum dicendus Pluto juxta mentem Platonis, & in hac imagine hastam vice bifurcati sceptri gerit, quod ipse non horribilis, ut fabulæ illum describunt, sed mitis & benignus sit, sub aspectu minimè cadens, & intelligentiâ constans, sublimes Justorum animas ad se evehens; de reis verò illas alijs corporibus affigendo pœnas exposcens: unde Plato eundem non absurdè prudentem Deum esse dixit, & hoc nomine vocatur ab Homero Il. 1. vers. 489. *μυτιέτης Ζεύς*. Modius, & Cerberus Serapidis, & Plutonis simbola: Canis triceps inferorum Custos credebatur. Virgilius lib. 6. Aeneid.

Cerberus hæc ingens latratu regna trifrauci

Personat, adverso recubans immanis in antro.

Serapis Deorum maximus habebatur apud Aegyptios, qui ejus simulacro tricipitis animantis signum adjungebant referente Macrobio Sat. lib. 1. c. 20. Ipsum autem & Maximum, & Jovi æqualem declarat inscriptio Gemmæ incisa. CAPANIC MEFICTOC. ICOC ZEYC. Seu eundem Isiacum Jovem vocandum asserit. ICIAKOC ZEYC. quæ interpretatio melius forsitan appropriata videbitur Serapidi, qui idem credebatur cum Jove, ut supra dictum est.

59

Elegans Sapientiæ simulacrum, fortè amuletum honores statuens in Achate varia incisum hîc exhibetur. Dea stolata dextrâ globum, hastam lævâ, cui serpens involutus, columnæ innititur: ad pedes clypeus, in quo facies muliebris, fortè Gorgona. Pausanias describens Minervæ simulacrum meminit Serpentis hastæ involuti prudentiæ, sapientiæque hieroglyphici. *Estote prudentes sicut Serpentes*. Ait Dominus apud Matth. 10. 16. De alijs simbolis abundè dictum est pag. 23. n. 44.

60

Sequitur Idolum falcatâ Lunâ, alijsque notis Isidi proprijs insigne in gemma Italicè *Prasma* insculptum, cujus hieroglyphica tenebris obvoluta feliciori OEdipo meæ in conjiciendo tenuitatis conscius interpretanda relinquo.

Hæc sunt, studiose Lector, quæ de gemmis antiquis in hac Sectione contentis habebamus dicenda: illæ pretiosiores thesauri partem conficiunt; paucae sunt re verâ, si quantitatem attendis; si qualitatem, & raritatem plurimarum loco tibi esse poterunt.

Selectam nostrarum gemmarum antiquarum seriem annotationibus illustratam anno seculi proximè præteriti ultimo vulgavimus, quam consulere poterunt, qui illarum pretio, raritate, & artificio tenentur.

ISIS LOTO INSIDENS

E. Thesauo Barberino
In gemma.

P. S. B. Sculp.

ISIS INTER QVATVOR ELEMENTA

Ex Schedis Io Petri Bellorij
In gemma

CYBELE

Apud P.S. Bartolum
In Gemma

P.S.B. Sculp.

APOLLO

36

Ex schedis

P. S. B. Sculp.

APOLLO

SOLIS QVADRIGÆ

37

*P.S.B. Sculp. Apud Authorem.
In Niccolo*

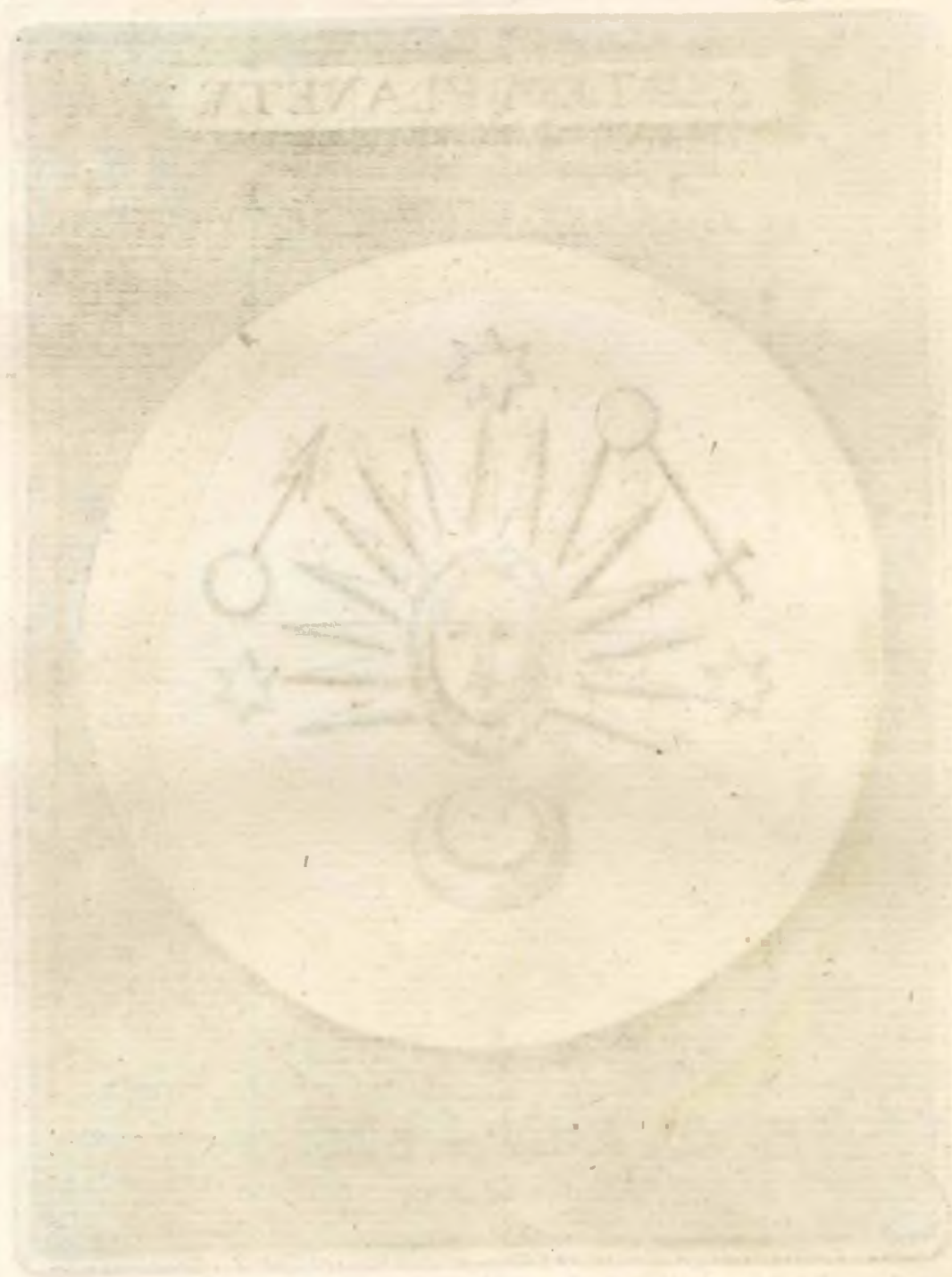
SEPTEM PLANETÆ

68

Ex Schedis Io. Perri Bellorij
In gemma

DIANA LVCIFERA

*E Thesauro Barberino
In gemma*

P. S. B. Sculp.

VENVS VICTRIX

*P. S. B. Sculp.**Apud Authorem
In Vitro*

VENVSATRITONE VECTA

41

Apud Marc. Ant. Sabatium
In Calcedonio

BACCHVS A CENTAVRIS VECTVS

42

Apud Lucam Corsi
In Cameo

BIGÆ

*Apud D. Devvith
In Cameo*

AMULETVM

Apud Authorem
In Heliotropio

45
MERCVRIVS ET FORTVNA

Ex Schedis Laetici Bellorij
In gemma

46
MERCVRIVS ET MINERVA

Ex Schedis Io. Patri Bellorij
In gemma

HERCVLES

47

*E. Thesaurō Barberino
In gemma*

P. B. sculp.

HERCULES

FICVS RVMINALIS

E. Thesauro Barberino
In Carneola

P. S. B. sculp.

FIGUR. RAYNALI.

UNIVERSITY OF CHICAGO

AMOR et CENTAURVS

E Thesauo Barberino
In Carneola

P. S. B. Sculp.

AMOR & GENIUS

SACERDOS PERSICVS

Apud To. Petrum Bellorum
In Calcedonio

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

51
GANYMEDES

Ex Felicio To. Pat. Bellarij
In gemma

ANTINOVS

Apud M. A. Dela Chausse In Carneola

ANTINOVS

MÆNAS

53

Apud Ill^lum A. De Gesures P.A.
P.S.B. Sculp In Achate

59
SILENVS et SATYRI

*Olin apud C. A. Gallianum.
Nunc apud D. Crozat Parisijs.*

VASIS EX ACHA

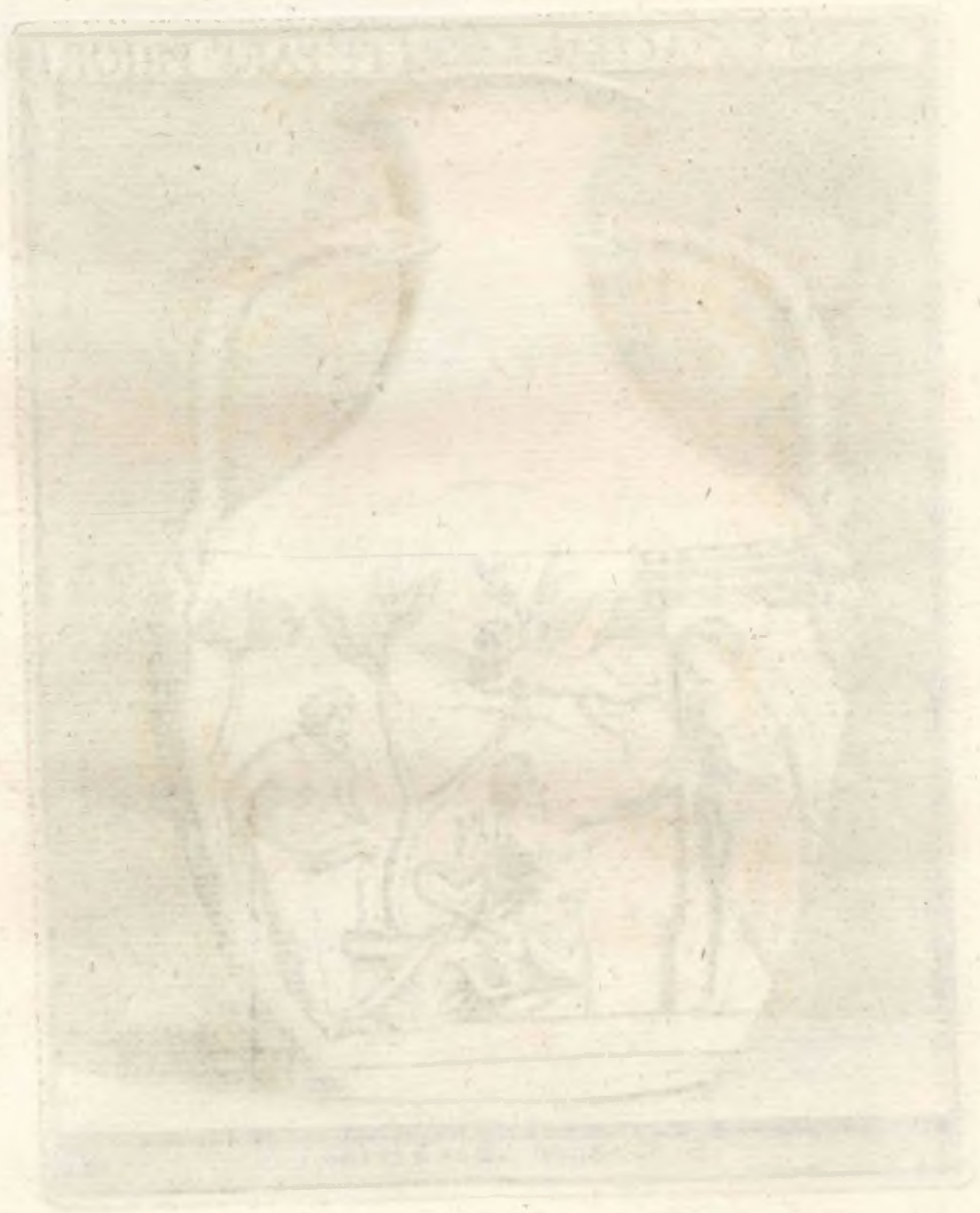
TE PARS PRIOR

SS

In Tesauo Barberino

VASIS. EX. ACHATE. PARS. POSTERIOR.

56

In Tesouro Barberino

VASIS PARS SVBTVS

Ex Achate in Thesauro Barberino

P.S. Bartolus Sculpsit.

PLATE PARIS 2011

SERAPIS

IN GEMMA VVLGO PLASMA
Apud Dominum Marium Piccolomineum Romæ

Arnoldus Van Westerhout fecit.

SEPARIS

IN CEMETERIO TULLIO

IN CEMETERIO TULLIO

SAPIENTIA

ΣΟΦΙΑ
ΣΟΥΕΜΕ
ΕΛΛΑΥΝ
ΕΙΣΕΤΙ
ΜΑΝ

IN ACHATE VARIA
Romæ apud Dominum Marium Piccolomineum

Arnolphe Van Westerbeek fecit

IDOLVM

IN CAMEO EX GEMMA VVLGO PLASMA
Seruatur Romæ in Museo Piccolomineo

Arnoldus Van Westerhout fecit.

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO SECUNDA.

Deorum Simulacra, Idola, aliæque Imagines æreæ.

ROMA gentium domina, & per excellentiam
Urbs dicta tamquam Dea summo cultu ab an-
tiquis venerata est, templaque habuit tam
apud Romanos, quàm apud externos. *Alaban-*
denses (inquit Livius lib. 35. cap. 6.) *templum*
Urbis Romæ se fecisse commemoraverunt (in Se-
natu) *ludosque anniversarios ei Divæ instituisse.*

Alabanda fuit Cariæ oppidum, quæ regio est minoris Asiæ. Cæsar
Octavianus templum Urbi Romæ, patrique Cæsari, quem Heroa Ju-
lium nominavit, Ephesi, & Nicææ clarissimis Asiæ, & Bithyniæ
civitatribus fieri permisit, ut narrat Dio Cassius lib. 51. & sic in
Græcis veteribus nummis ΘΕΑ ΡΩΜΗ sæpius inscribitur. In ipsa
quoque Urbe plura ei templa ædificata sunt, inter quæ superbis-
simum

simum fuit illud ab Antonino Pio erectum, cuius occurrit typus in nummis ejusdem Imperatoris cum epigraphe, ROMÆ ÆTERNÆ. Repræsentatur autem hæc Dea cum galea cristata nudam habens mammam dextram Heroïnæ instar eo planè modo, quo exhibetur in hac imagine, & describitur à Corippo lib. 1. de laudib. Justin.

*Addidit antiquam tendentem brachia Romam,
Exserto & nudam gestantem pectore mammam,
Altricem Imperij, libertatisque parentem.*

Cicero in Catil. Orat. 4. Romam vocat *lucem orbis terrarum, atq; arcem omnium gentium*. Tibull. lib. 2. el. 5. immortalitatis nomen ei tribuit.

*Romulus æternæ nondum formaverat Urbis
Mœnia.*

Martialis ep. 8. lib. 12.

*Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.*

Isidorus lib. 8. Orig. cap. 6. *Roma sola Urbs, cætera Oppida*. Sed non soli authores profani Urbem Romam his sublimibus titulis decorant; ipsum etiam audiamus Hieronymum lib. 2. contra Jovin. de illa sic loquentem. *Urbs potens, Urbs Orbis domina, Urbs Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum, Roma, aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis juxta Hebræos*.

2 Bacchus hîc repræsentatur facie juvenili & muliebri, prout ab Albrico depingitur, teneroque ac delicato vultu, crinibus more puellarum collectis & pendentibus. Ovidius lib. 4. Metam:

*... Tibi enim inconsumpta juventas
Tu puer æternus, Tu formosissimus alto
Conspiceris celo; tibi, cum sine cornibus adstas,
Virgineum caput est.*

Vitium frondibus, & uvis coronatus exhibetur juxta ejusdem Ovidij descriptionem lib. 3. Metam.

Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis.

Harum enim ferebatur inventor; cui tamen opinioni refragatur Tertullianus in Apolog. cap. 11. Bacchum non inventorem vitis, seu vini usus, sed tantum demonstratorem fuisse scribens. Caput Dei mitrâ vincitur solito ejus ornamento. Propertius lib. 4. el. 2.

Cinge caput mitrâ, speciem furabor Jacchi.

Sed quare vinculo caput alligare solitus fuerit, declarat Diodorus apud Eusebium lib. 2. Præp. ev. cap. 2. πρὸς δὲ τὰς ἐκ τῆς πλεονάζοντος οἶνης κεφαλῆς, ἀναδεδέσθαι τὴν κεφαλὴν μίτρῃ. Porro (inquit) mitrâ quidem revinctum illum caput habuisse ferunt, adversus acutos capitis dolores,

quos

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 35

quos ex immoderato vini haustu pateretur. Flores quidam rosis similes mitræ annexi sunt adversus ebrietatem, ut docet Athenæus, valentissimis, quibus veteres non convivarum frontes tantummodo, sed & calices torosque solebant adornare. Horatius lib. 1. Carm. od. 36. *Neu desint epulis rosæ.* Et Tibullus lib. 2. el. 6.

Aut è veste sacris tendent umbracula fertis

Vincta : coronatus stabit & ipse calix.

Bacchum diversa nomina sortitum fuisse refert Ausonius ep. 30.

Ogygia me Bacchum vocat.

Osirin Aegyptus putat.

Mysi Phanacen nominant.

Dionyson Indi existimant.

Romana sacra Liberum.

Dictus est Liber à liberando, quod vinum à curis mentem liberet, tristitięque mederi videatur: non autem ob licentiam linguę. Auctor est Seneca lib. de tranq. vitę. Huic imagini ab una parte subjicitur patera, seu Bacchi populum, quod & scyphus, & cantharus vocatur: ab altera phallum, cujus pompam Melampus in Gręciam primus introduxit, teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam, amphoram vini cum palmite, hinc hircum quem trahebat aliquis, post cistam nucum, & phallum recenset. Plura vide apud Euseb. lib. 2. Pręp. ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. gent. Diodorum lib. 1. cap. 2. Augustinum lib. 7. Civit. Dei cap. 21. & 24. & Æliam Cretensem.

Bacchum sequitur Satyra, sive Fauna caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus insignis, cincta est pelle animalis per ungues antepectus adstricta more Satyrorum, Bacchantium, Nebridum, aliorumque Liberi patris sequacium, qui solebant se vestire varijs caprorum, cervorum, leonum, & tigrium pellibus, juxta Claudiani descriptionem lib. 1. de rap. Proserp.

. . . . . Lenisque simul procedit Jacchus

Crinali florens hedera, quem parthica velat

Tigris, & auratos in nodum colligit ungues.

Depingitur Bacchus ab Herodoto lib. 7. cap. 74. lævâ thyrsum, gestans, dextra scyphum, cujus pedibus asidet Pantheriscus. Baccho ejusque sequacibus thyrsum idè datum esse scribit Phornutus, quod ebriorum pedes suum officium difficiliter peragant, sive, ut docet Lil. Gyraldus syntag. 8. quod rarò sine rixa computationes finiantur, Caput habet cinctum mitrâ more veterum, qui capitis vinculum adversus ebrietatem subsidium continere putabant. Scyphum seu can-

tharum tenet, quòd usus vini repertor crederetur. Fauno, vel Sileno quasi ebrius innititur, hos Bacchi sequaces fuisse narrat Suidas. Panthera ei comes tribuitur teste Philostrato Imag. lib. Παρδαλὶς τῷ Θεῷ σύμβολον. *Panthera Bacchi symbolum.* Ea de causa inquit Oppianus lib. 4. de Venat. quòd illa vino gaudeat.

Παρδαλίας καὶ δῶρα Διονύσιῳ δάμασσαν.

Pantheras etiam dona Bacchi capiunt.

Vel ad indicandum efferatas mentes temperato vini usu mulceri, Bacchus enim Lyæus dictus est, quasi lenitatem præstans, si Fulgentio fides lib. 2. Mythol. Sic etiam Tibullus lib. 3. el. 6.

Ille facit dites animos Deus, ille ferocem

Contudit, & dominæ misit in arbitrium.

Armenias tigres, & fulvas ille leænas

Vicit, & indomitis mollia corda dedit.

5 Cybele uxor Saturni vulgò repræsentatur cum corona turrita; quia ipsissima Terra habetur, quæ urbibus exculta est, ut notat Servius ad lib. 10. Aeneid. Pedem sinistrum rostro navis imponit, fortè ut denotet globum terrestrem ex aqua & terra compositum esse, terræque extremitates maritimis undis allui. Varia hujus Deæ nomina recenset Strabo lib. 10. eamque nominatam scribit Berecynthiam à Phrygibus, Rheam à Troibus Idam accolentibus, Matrem Deorum, & Agdestin, & Phrygiam, Magnam Deam; à locis autem Idæam, Dindimenen, Pylenen, & Pesinuntiam. Fuit etiam dicta Ops, quòd terræ ope vita hominum sustentetur; Vesta, sive quòd terra rebus omnibus vestiatur, seu quia vi sua stat, ut docet Ovidius lib. 6. Fastor. Mater alma ab alendo; & Pales, quòd sit pabulorum Dea; Bellonam quoque, Deam Syriam, & Isidem illam vocat Apulejus lib. 8. Metamorph.

6 Sequitur Ceres Saturni & Opis filia dextrâ facem gerens. Cererem ea de causa inter Deas relatam scribit Plinius lib. 7. cap. 56. quòd docuerit molere frumentum, panemque ex illo conficere, cùm antea homines glande vescerentur, Ovidius lib. 5. Metam.

Prima Ceres unco glebam dimovit aratro,

Prima dedit fruges, alimenta que mitia terris.

Unde Frugifera nominata est, habuitque cum Baccho vini potus inventore conjuncta sacra; idem Ovidius lib. 3. Fastor.

Ipsæ suos ludos uræ commentor habebat,

Quos cum Tedifera nunc habet ille Dea.

Tediferæ nomen sortita est, quòd filiam Proserpinam à Plutone raptam investigando tedis in Ætna monte accensis universum terrarum

Orbem

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 37

Orbem lustraverit, ut notat Apollodorus lib. 1. Biblioth. Sic etiam canit Statius lib. 12. Theb.

*Qualis ab Aetneis accensâ lampade saxis
Orba Ceres magnæ variabat imagine flammæ
Ausonium, Siculumque latus.*

Eadem legum inventrix credebatur, unde à Græcis Θεσμοφόρος, & à Latinis Legifera dicta est.

Neptunus maris Deus hîc exhibetur palustribus juncis coronatus, cum capillo, & barba tortis, ac prolixis, more Deorum fluviatilium, sinistrâ elevatâ fortè tridentem gerens, quo triplex aquarum virtus innuitur, liquida nempe, fœcunda, & potabilis, juxta Fulgentij interpretationem lib. 1. Mythol. dextrâ extensâ fluctus marinos compefcens, planè ut describitur à Virgilio lib. 1. Aeneid. Cum hoc simulacrum temporis injuriâ ambabus mutilatum sit manibus, quid illis gestaverit, conjectandum; fortassè Delphinum tenebat siquidem tam delphinus, quàm tridens Neptuni sunt insignia. *Qui Neptuno simulacrum faciunt*, inquit Hyginus lib. 2. Astronom. *Delphinum aut in manu, aut sub pede constituere videmus; quod Neptuno gratissimum esse arbitrantur.* Hîc Deus dictus est à Græcis Ποσειδών, quod pedibus terram quatiat; ut & Εννοσίγαιος, ἀπὸ τῆς ἐνοσις, concussio, & γαῖα, terra. Similiter etiam Σεισίχθων motor terræ, à verbo σείω, quatio, concutio, & χθών, terra solum. Unde scribit Ammian. Marcel. lib. 17. Poëtas veteres, & Theologos Neptunum humentis substantiæ potestatem Ennosigæum, & Sisichthona nuncupasæ.

Mercurium dixerunt veteres quasi mercium curam; omnem enim negotiatorem dici posse Mercurium docet Fulgentius lib. 6. Mythol. De marsupio, quod gerit, hæc Georgius Codinus de orig. Constant. Τὰ κέρδους αἶπον λέρουσι, Ἐμπόριον τὸν Ερμῶν· ὅθεν τὸ ἀγαλμα αὐτῆς ἰσῶσι βασιζέιν μάρσιπον. *Mercurium lucri authorem perhibent, & præsidem mercaturæ; quocirca simulacrum ejus marsupium gestare faciunt.* Aristophanes etiam statuit eum ἐμπολάον; unde apud Ovid. Mercator hunc Deum alloquens ait lib. 5. Fast.

*Da modo lucra mihi, da factæ gaudia lucro;
Et fac ut emptori verba dedisse juvet.*

Et apud Plautum in Stichæ act. 3. sc. 1.

*Cum benè re gesta salvos convertor domum;
Neptuno grates habeo, & tempestatibus,
Simul Mercurio, qui me in mercimonijs
Juvit, lucrisque quadruplicavit rem meam.*

Etenim Mercurij duo sunt munera, nuncium Deorum agere, & lucrum

crum afferre Mercatoribus. *Bonis nuncijs* (inquit C. Cæsar lib. 3. de bel. civ.) *afficit homines Mercurius*, & *nuncijs præst*. Utrumque autem munus ipsemet declarat expressè apud Plautum in prolog. Amphit.

*Nam vos quidem id jam scitis concessum, & datum
Mibi esse ab alijs Dijs; nuncijs præsim, & lucro.*

Hic Deus apud Græcos λογίος dictus est, quasi studiorum, litterarum, & eloquentiæ præses juxta Budæi interpretationem in Comm. Illum Jovis & Majæ filium finxerunt veteres, idest, mentis & prudentiæ, ut docet Georgius Codinus, cujus verba hic refero. Τὸν Ερμῆν οἱ Ἑλλῆνες καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτῶν πεπλανηδὶν μυθολογία, υἱὸν Διὸς λέγουσι & Μαΐας, οἷον τὴν νῦν καὶ τῆς φρονήσεως. ἐκ τοῦ γὰρ καὶ φρονήσεως ὁ λόγος γινῆται. δὲ τὸτο & πλεονάζον αὐτὴν ποιοῦσι, ὡς ἑχλὺ. σὸθεν γὰρ λόγου ἑχλὺτερον & ὁμηροῦ, ἔπειτα πλεονάζει. Græci & Romani veteres secundum falsam eorum mythologiam dicunt Mercurium Jovis & Majæ filium esse, idest, mentis & prudentiæ, nam ex mente & prudentia oritur oratio. Propterea etiam alatum fingunt, quia sermone nihil est velocius, unde Homerus verba vocat alata. Caduceum, quem sinistrâ manu tenet, apertæ orationis rectitudinem significare scribit Cælius Rhodiginus lib. 21. cap. 6. Serpentes verò implicitos disidentes orationis virtute conciliari voluntates. De caduceo meminit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. *Mercurius* (inquit) *virgam tenet, quæ serpentes dividit, idest, venena; nam bellantes & disidentes interpretum oratione sedantur*. Unde vocatur hic Deus à Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 12. vocis & sermonis potens. Refert Jamblichus sect. 1. de Myst. cap. 1. Aegyptios scriptores Mercurio veluti omnium inventori suos libros scribere solitos fuisse, eumque præses sapientiæ, & eloquio. Proclus etiam lib. de Anim. & Dæm. mentionem de illo facit his verbis. *Mercurius ut Jovis nuncius paternam animis explicat voluntatem, atque ita nobis exhibet disciplinam; atque iterum, ut inquisitionis est auctor, inventionem suis præstat alumniis*. Scribit Pausanias in Arcad. Mercurium mandata Jovis præferre, animasque mortuorum ad inferos deducere: eadem leguntur apud Petronium Satyr. cap. 100. & Virgilium lib. 4. Aeneid.

*Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit;
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.*

Caduceus erat apud Græcos signum pacis, & Caduceatores vocabantur, qui ad pacem mittebantur legati, ut innuit Amm. Marcell. lib. 21. *Caduceatoribus misfis ex more*. His injuriam intulisse maximum habebatur

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 39

bebatur nefas teste Cælio Rhodigino lib. 21. cap. 6. Mercurium Antonius furem vocat Technopag.

Inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.

Etenim Tiresiæ fertur subripuisse boves, tridentem Neptuno, Marti gladium, sceptrum Jovi, Apollini arcum & sagittas, forcipem Vulcano, & Veneri cestum. Possidet, ... le Feure aurifex gallus elegantem æream Mercurij statuam, aliasque imagunculas rei antiquariæ studiosorum inspectione non indignas.

Hoc elegantissimum Minervæ simulacrum in thesauro Christianæ Augustæ aservatur, cujus ferè similis imago sub istius Deæ vel Aspasie nomine inter gemmas exhibita est. Galeam habet illa quadrigis, pegaso, & sphinge ornatam, quæ omnia propria sunt Minervæ symbola, & quæ Sect. 1. pro ingenij nostri modulo explicavimus. Gorgona ei ponitur in thorace ut favorabile amuletum, cui credebant veteres inesse vim quamdam præstandæ securitatis, & abigendi pericula.

Sequitur aliud pulcherrimum ejusdem Minervæ signum habitu currentis, dextrâ forte hastam, lævâ gorgonam pectori affixam tenentis: casidi super impositæ sunt Sphingis, & Pegasorum imagines, de quibus alibi. Currit hæc Dea vel propter *acrem minimèque retrahendum ad res impetum*, si fides Phornuto, vel quod *ad depellendam injuriam, atque opem ferendam satis est instructa*, unde *Victoria est appellata*.

Pingitur Diana Ephesia cum multis mammis, velut alma mater, quæ uberibus suis alit genus humanum. De illa mentionem facit D. Hieronymus in Epist. ad Ephes. *Erat Ephesi templum Dianæ, & ejusdem in ipso Multimammia, idest, multarum mammarum effigies, quia cultores ejus decepti putabant eam omnium viventium nutricem.* Celeberrimum hoc templum in nummis imperialibus occurrit: in eo centum viginti septem columnæ fuerunt sexaginta pedum altitudine, singulæ à singulis regibus factæ, ex quibus trigintalex mirabili artificio cælatae, quales fortè sunt Trajanæ & Antoninianæ Romæ etiam nunc extantes. Eleganter hujus templi descriptionem vide apud Philonem lib. de VII. Orbis Miraculis, Plinium lib. 17. cap. 40. & Vitruvium lib. 2. de Architect. cap. 9. & lib. 3. cap. 1. qui de Jonica ejus exædificatione, ambitu, & Architectis plura referunt. Scribit Plutarchus in opusculo de vitando ære alieno debitores ad hoc templum confugientes tutos à creditoribus, & intactos remanere. Hæc Dea coronam turritam gerit in capite, quia eadem credebatur Isis, Ceres, & Cybele sive Tetra, quæ urbibus exculta est. *Et quoniam* (inquit Codinus

Codinus de Orig. Constant.) *cujusque urbis sedes terra est, fingitur turrita, quasi urbes gestaret.* Καὶ ὅτι δὴ ἔδεα πάσης πόλεως ἢ γῆ ὅτιν, ὡς βασιλεύουσα ταῖς πόλεσι, πλάττεται περιφορέως. Audiamus etiam Macrobi. lib. 1. Saturn. cap. 20. Isidem ad instar Dianæ Ephesiæ describentem. *Isis cuncta religione celebratur, quæ est vel terra, vel natura rerum subjacens Soli. Hinc est, quod continuatis uberibus corpus Deæ omne densetur: quia vel terræ, vel rerum naturæ balitu nutritur universitas.* Sic Apulejus lib. 11. Metam. Isidem, Deum Matrem, Minervam, Venerem, Dianam, Proserpinam, Cererem, Junonem, Bellonam, Hecaten, Rhammufiam unam & eandem esse docet, *cujus numen unicum multiformi specie, ritu vario, nomine multijugo totus veneratur Orbis.* Etenim tot numinum attributa in hoc simulacro conjuncta repræsentantur: muralis nempe Phrygiæ Cybeles corona, noctilucae Isidis velum, Cancer Lunæ, Ephesiæ Dianæ Victoriæ & mammæ, ejusdem Siculæ Cervi & Apes, Magnæ Matris Leones, Cereris Eleusine Boves & Dracones, Minervæ Sphinx, Telluris deniq; glans & fructus. Vir præclari nominis, doctrinæque præstantissimus Jo. Petrus Bellorius quondam Claudij Menetreij ceimeliothecæ Barberinæ Præfecti de Symbolica Dianæ Ephesiæ statua librum in lucem restituit, suisque eruditissimis notis illustravit, & adauxit, quem consulere poterit, qui ulteriorem hujus simulacri expositionem desiderabit.

- 12 Similem Dianæ Luciferæ imaginem exhibuimus inter gemmas, & explicavimus. Hæc ab illa tantummodo differt, quod Orbi insistat, quem lumine suo tamquam ardenti face conspicuum, lucidumq; reddit.
- 11 Scribit Firmicus Matthes. 2. & 4. eandem terræ imperium ex vicinitate sortitam cuncta animantia corpora concepta procreare, & generata dissolvere, ideoque omnem corporis humani substantiam ad potestatem lunaris numinis spectare. Dicta confirmat D. Ambrosius in 4. Hexam. docens Lunam id in se induere ministerium, in quod & frater ejus, ut illuminet tenebras, foveat semina, augeat fructus. Hæc Dea partibus quoque mulierum favere credebatur. *In partu* (inquit Tertullianus lib. de Anima cap. 39.) *Lucinæ & Dianæ ejulatur.* Ea de causa teste Macrobio lib. 7. Saturn. cap. 16. *Quia proprium ejus munus est distendere rimas corporis, & meatibus viam dare, quod accelerando partui salutare est.* Unde dux nascentium, mortalium corporum auctor, & conditrix vocatur ab eodem Macrobio lib. 1. in somn. Scip. cap. 11. Audiendus etiam Porphyrius apud Eusebium lib. 3. præp. ev. cap. 3. de illa sic loquens. Λογία τὴν ἡ Ἀρτεμις, καὶ ὡς ἔσα παρθένος, ὅτι ἡ τῆς νεμλῶιας δυνάμις περιθεμένη εἰς τὸ τίκτειν. *Ac partui quidem tametsi virgo Diana præest, quod novilunio vis*
quedam

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 41

quædam insit, quæ pariendi facultatem afferat. Ideoque facem ardentem manu gerit; quâ veteres novilunij virtutem significabant, teste eodem Eusebio loco citato. De Velo diservimus Sect. I.

Petrus Abbas Seguinus in selectis suis numismatibus nummum areum Philippi junioris ab Antiochenis percussum protulit, in
cujus averfa parte stantes exhibentur tres figuræ muliebres obversis
tergis junctæ, modijs capitibus impositis, huic nostræ imagini ferè
similes; etenim illarum media facem utrâque manu gerit; dexterior
Serpentem dextrâ, lævâ clavim antiquæ formæ; sinisterior verò dex-
trâ stimulum, vel gladium, lævâ flagellum; pedibus illarum ab utraque
parte Canis assistit. Vir eruditissimus insolitum hunc typum ad Furias
putavit referendum, quibus divini honores à Romanis, Græcisque
tributi fuere, ut narrant Pausanias in Arcad. & Corinth. & Cicero
lib. 3. de natura Deorum, qui eas fanum Athenis, Romæ lucum
habuisse scribit. Illustriss. Spanhemius in lib. de Cæs. Imp. Jul. fol. 54.
Gordiani Pij nummum æreum maximi moduli in thesauro regio asser-
vatum describit, cujus averfa pars similem typum exhibet, quem &
ipse doctrinâ præstantissimus ad Furias credit pertinere. Summis viris
in re antiquaria faciliè Principibus vix audeo refragari; sed quia in
obscuris versamur, quorum interpretationes possunt diversimodè
conjectari, mihi quoque licebit aliquam de hac imagine sententiam
proferre. Hoc igitur simulacrum ad Hecaten referendum censeo,
quam Minutius Felix Triviam nominat trinis capitibus, & multis
manibus horrificam. Quid autem horribilius tedis, funibus, Serpenti-
bus, & stimulis? Quid proprius infernorum Deæ? Canes ipsi in Seguini
nummo expressi Hecatæ immolabantur, quam veteres Equum, Taurum,
Leænam, & Canem nominabant: auctor est Porphy. lib. 4. de abstin.
τὴν δ' Ἐχάτην ἵππον αὐτὴν δὲ λέωναν καὶ κύνα. Luna, Diana, Hecate idem
credebatur numen, si fides Phornuto; unde harum trium figurarum
prima Lunæ crescenti veluti diademate coronata exhibetur, cui persea
imposita est, Isidi, quæ eadem cum Luna habebatur, consecrata, ut do-
cet Plutarchus in lib. de Is. & Os. Facem ardentem utrâque manu ge-
rit, quâ novilunij virtus significabatur. Secunda caput habet coronâ
radiatâ ornatum, Regina Manium. Insigni, virtutem solarem frugum
productioni necessariam forsan indicante: dextrâ gladium sive stimu-
lum tenet, lævâ Serpentem. Pausanias in Arcad. describit simulacrum
Dianæ, alterâ manu lampadem, alterâ duos Dracones gestantis, for-
tasque quia Proserpina, quæ eadem & Diana, pro segetibus accipieba-
tur, segetes autem ventis agitatae Serpentum meatus imitantur; forsan
etiam Dracones isti ad iter Lunæ fluxuosum jisdem meatibus simile

42 Romanum Museum.

referuntur, ut & ad viperea flagra, quæ Prudentius ad Hecaten pertinere docet.

..... Putatur

Agmina vipereo superis inducere flagro.

Audiamus, quid de stimulo, & Dracone sentiat Eusebius lib. 2. Præp. ev. cap. 5. Κύβη μὲν ἡ Δημήτηρ, ἀναφέρεται δὲ ἡ κόρη, μίγνυται δὲ αὐτῇ ὁ γυνήσας ἐπὶ τῇ Ζεὺς τῇ φερεφάτῃ, τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ μὴ τὴν μητέρα, Διὶ, ἐκλαθόμενος τῇ περτέρου μύσει, & μίγνυται δράκων γυνόμενος, ὃς ἡ ἐλεγχθεὶς. Σαβαζίων γυνὴ μυστηρίων σύμβολον τοῖς μυθεύουσιν ὁ δὲ κόλπου Θεός. Δράκων δὲ ἔτος διολκούμενος τῇ κόλπῃ τῇ πλουμένην, ἐλεγχθεὶς ἀκροατίας Διός. Κύβη καὶ ἡ φερεφάτῃ παῖδα ταυροειδέα ἀμέλει φησὶ περ ποιητῆς εἰδωλικός, Ταῦρος

Πατὴρ Δράκοντος, καὶ πατὴρ Ταύρου Δράκων,

Εν ὅρῳ τὸ κρέφιν Βουκόλος τὸ κέντρον.

Ceres quidem peperit, puella verò educatur: rursus ecce tibi castus Jupiter cum Pherephatta, quam ipse genuerat, post Cererem matrem, concreditur execrandi flagitij prioris oblitus; & concreditur Draconis formâ tectus, sic tamen, ut qui sub ea latet, manifestò postmodum teneatur. Enim verò Sabaziorum utique mysteriorum jis, qui sacris initiantur, symbolum est, Deus sinum pervadens: Deus autem iste, Draco est, qui per medium eorum, quos solemnî ritu initiant, sinum trahitur, certum planè impotentis Jovis libidinis argumentum. Parit etiam Pherephatta filium Taurinâ specie, nimirum ut Idolorum cultor poëta cecinit,

Taurus Draconem genuit, & Taurum Draco,

In monte occultum Bubulcus stimulum.

- 15 Bubulci enim bacchico furore correpti arcana hæc facta ducentes pastorem stimulum celebrabant. Tertia clavim antiquæ formæ dextrâ gerit, sinistrâ funes. Jano clavis tribuebatur, quem à multis eundem creditum fuisse atque Apollinem, & Dianam refert Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 9. *Apud nos (inquit) Janum omnibus præesse januis nomen ostendit; quod est simile θυγατρὶ. Nam & cum clavi, ac virga figuratur, quasi omnium & portarum custos, & rector viarum. Pronunciavit Nigidius Apollinem Janum esse, Dianamque Janam, appositâ D litterâ, quæ sæpe I litteræ causâ decoris apponitur.* Pausanias verò in El. pr. describit simulacra Plutonis, Proserpinæ, & Nympharum duarum, quarum altera pilam tenet, altera clavim, quæ Plutonis insigne dicitur eâ ratione, quòd ab eo inferorum sedes ita clausa sit, ut inde nemini reditus pateat; sicque innuere videtur Hecates clavim gestans inferorum portas ab ea referari. Funes etiam ad poenas infernales referuntur, clavimque optimè comitantur, siquidem

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 43

dem quod ligatum est & clausum, effugere haud facile potest. Virgilius lib. 6. Æneid.

..... *Facilis descensus Averni,
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.*

Laurus autem, quâ coronatum est hoc simulacrum, convenit Hecatæ, sive Lunæ, teste Eusebio lib. 3. cap. 3. quoniam à Sole ignea fit.

Mithras hîc exhibetur indumento persico amictus, tiarâque redimitus, ut describitur à Luciano in Concilio Deorum. Genu tauro innititur, alterâ manu rostrum bovinum prehensens, alterâ cultrum ejus tergo inficiens. Mithram Persæ existimabant esse Solem, teste Suidâ in voce Μίθρας. Sic etiam Strabo lib. 15. Πέρσαι μὲν δὲ τὸν ἥλιον, ὃν καλεῖσι Μίθραν. Persæ (inquit) colunt Solem, quem Mithram vocant. Et Hesychius. Μίθρας ὁ ἥλιος ὡς Πέρσαι. Eundem & Apollinem, & Titanem, & Osirim esse docet Statius lib. 1. Thebaid.

*Phœbe parens, &c. (& deinde)
Adsis ô memor hospitij, Junoniaque arua
Dexter ames, seu te roseum Titana vocari
Gentis Achemenice ritu, seu præstat Osirim
Frugiferum, seu Persæi sub rupibus antri
Indignata sequi torquentem cornua Mithram.*

Bos prostratus symbolum est terræ; Mithras est Sol calore suo fœcundans terram, eamque in signo Tauri cultro, idest, vi suâ penetrans, genitalemque humorem eliciens, ac semina foras protrudens ad rerum omnium procreationem, nutrimentumque animalium, quæ per Canem guttas sanguinis defluentes lambentem indicantur: Canis etiam ut astrum Tauro proximum hîc ponitur. Cauda Bovis in spicas deficiens terræ fœcunditatem in hoc signo innuit; etenim mense Aprili spica è folliculo primum erumpit. Scribit Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Cancrum obliquo gresu Solis iter numquam rectum, sed meatibus plenum ostendere, & maximè in illo signo Solem à cursu supero incipere obliquum inferiora petere, sicque virtus Solaris in Tauro invalescens incipit deficere in Cancro, virtusque genitales paulatim in illo comprimitur. Ægyptij Serpentis naturæ quamdam inesse divinitatem putabant, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. & lib. 3. cap. 3. eumque spiritalissimum omnium animal, & igneum, proindeque fœcunditatis symbolum, unde per Serpentes & fœcunditatem, & in formarum productione varietatem designari docet eruditissimus Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. Aquila propter altissimam volatus velocitatem

altitudinem Solis ostendens in summo posita est : illa etiam ob maximam pernecitatem Mithræ consecrata fuit, ut & Corvus, & Accipiter, de quibus Porphyrius lib.4. de Abstin. *Decretum apud primos habetur de animarum in diversa corpora transmigratione, id quod etiam in Mithræ mysterijs videntur significare. Ut enim communionem nobis esse cum cæteris animalibus innuant, per animalium nomina consueverunt nos interstinguere; adeo ut, qui jam initiati participes sunt eorundem sacrorum, Leones vocent, mulieres Hyenas, famulantes autem Corvos. Itidem in patribus, Aquilæ enim, & Accipitres hi appellantur, & qui leonina assumit, circumponit sibi omnigenas animalium formas. Quorum causam asserens Pallas in jis, quæ de Mithra tradit, communem hominum opinionem esse inquit, ut ad Zodiaci orbis naturam hæc referenda judicentur.*

- 17 Præclarum Æsculapij signum exhibemus modium gestantis in capite, baculo, cui Serpens involutus, innixi. Ejus imaginem describit Albricus his verbis. *Æsculapius Deus medicine putatur cum barba valde prolixa, indutus habitu Medici, cujus manus baculum cum serpente gestabat intorto. Modium fecunditatis, & abundantiae typum habet in capite, dignum sanè hujus Dei symbolum, siquidem absque bona, & perfecta valetudine nil jucundum, nil pretiosum; at cum optima salute ipsemet pauper dives, & felix habetur. Æsculapium à quibusdam eundem cum Osiride creditum fuisse scribit Tacit. lib.4. Hist. cap.84. unde non mirum habetur, si modium imponitur capiti. Eidem baculum quasi ægrotantium sustentaculum tribui alibi diximus; Serpens verò additur baculo circumvolutus, juxta Theodoreti mentem, ferm. 7. quod morborum malignitatem deferant ægrotantes ope Medici, ut suam veterem pellem Serpentes. De hoc simulacro sic Statius Papinius.*

..... Maximus agris

Auxiliator adest, & festinantia sistens

Fata, salutifero mitis Deus incubat Angui.

- 18 Salus Dea hic repræsentatur dextrâ pateram gerens, cui cibus impositus est, lævâ Serpentem. De Salute, quæ eadem est atq; Hygiæ, plura diximus in gemmis. Illa ferebatur Æsculapij filia, amboque precabantur, ut morbos depellerent, & adesce vellent ægrotantibus; Sic apud Terentium in Hecyra act.3. sc.2.

Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:

Quod te, Æsculapi, & te, Salus, nequid sit hujus, oro.

Serpens huic Deæ tribuitur, tum quia revalescentes renovantur, ut Serpentes, & quasi senectutem exuunt, tum quia Serpenti multa insunt remedia

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 45

remedia salutis & acquirendæ, & conservandæ opportuna, teste Plinio lib. 29. cap. 24. Patera verò, cui cibus impositus est, sive quòd Salus medicamentis acquiratur, sive quòd solâ Deorum ope & adipiscatur, & conservetur. Ædem Salutis C. Junius Bubalcus, quam Cos. bello Samnitum voverat, Censor locavit, Dictator dicavit; hæc à Fabio pictore depicta fuit. P. Victor templum Salutis in sexta Urbis regione constituit. Salutarem portam, quòd prope ædem Salutis esset, Romæ appellatam scribit Festus.

Vulcanus hîc exhibetur pileatus, malleum dextrâ tenens ad simili-
tudinem fabri deformis, & claudi, ut depingitur ab Arnobio lib. 6. 19
advers. Gent. & Albrico de Deorum Imag. cui forceps additur in
sinistra, & sic in nummo gentis Aureliæ visitur caput Vulcani barba-
tum cum pileo, & forpice pone cervicem. Hunc Deum Jovis, & Ju-
nonis filium quidam asserunt; Lucianus verò lib. 1. de Sacrific. illum
folius Junonis filium declarat. Ομοια ἡ τέτοις καὶ παρὰ τῆς Ἥρας ἀδελφὸν, ἀνδρὶ
δὲ παρὰ τῆς Ἀνδρῆς ὁμιλίας ὑπηνέμιον αὐτῶν παῖδα γυνῆσαι τῆς Ἥρας, ἐ μάλιστα ὅτι
τέτον, ἀλλὰ βάνανσον, καὶ χαλκία, ἔ περὶ τῶν, ἔ ἐν καπνῶν τοπῶν εἶναι, ἔ σπινθήρων
ἀνάπλεων. οἷα δὲ καμινῶν, ἔ ἐδὲ ἄριστον τὸ πόδι. χαλεπὴν γὰρ αὐτὸν ἀπὸ τῆς
πρώτης, ὅποτε ἐρρίφη ὑπὸ τῆς Διὸς ἐξ ἐρανῆ. His autem similia etiam de
Junone canunt, nempe hanc citra virilem congressum è subventaneo
conceptu gravidam puerum edidisse Vulcanum, eum non valde for-
tunatum, sed fornacarium, & fabrum ærarium, ignipotentem, &
in fumo perpetuo viventem, & scintillis oppletum, utpote qui circa
caminos versatur: tum etiam ne pedibus quidem integrum, eum enim
claudicare à casu, ex quo à Jove de cælo deturbatus est. Ille artem fa-
brilem in Lemno instituit; Jovi fecit fulgura; uxores duxit Venerem,
& Gratiarum unam, teste Homero, Gratiam proprio nomine appel-
latam. Ponitur aliquando hîc Deus pro ipso igne; hinc Mercurius
Sofiam alloquens ait apud Plautum in Amphit. act. 1. sc. 1.

Quòd ambulas tu, qui Vulcanum in cornu conclusum geris.
Templum habuit Athenis supra Ceramicum, & Porticum, in quo po-
situm erat signum Minervæ, ut refert Pausanias in Attic. dicebatur
enim cooperatores Minervæ, quòd hæc Dea sit artium etiam illarum, in
quibus usus est manuum: ille verò Deus instrumentorum, sine quibus
hæ artes non possunt exerceri; unde Plutarchus in opusc. de Aq. &
Ig. compar. τέχνας δὲ πάσας ἔ ἀνεῖρε τὸ πῦρ ἔ σώζει. διὸ ἔ τῆς Ἥρας ἀρχηγὸν
αὐτῶν ποιεῖσι. Ignis reperit omnes, & conservat artes; itaque etiam Vul-
canum Principem, ac Ducem artium faciunt.

Fortuna duplex fuit apud veteres; una cæca, quæ malos fovere, &
extollere credebatur; altera videns, quæ Isis erat, bonis omnibus
saluta-

salutaris, eorumque præmiatrix; sic apud Apulejum lib. 11. Metam. Sacerdos Isidis eundem Apulejum sacris hujus Deæ initiaturum alloquens. *In tutelam (inquit) receptus es Fortunæ sed videntis, quæ suæ lucis splendore cæteros etiam Deos illuminat.* Eadem hæc Dea hîc exhibetur dextrâ gubernaculum, sinistrâ cornucopiæ gerens: capitis ejus ornamentum describitur ab Apulejo libro citato his verbis. *Corona multiformis varijs floribus sublimem distrinxerat verticem, cujus media quidem super frontem plana rotunditas in modum speculi, vel imò argumentum Lunæ candidum lumen emicabat, dextra, lævaque sulcis insurgentium Viperarum cohibita.* Ideoque vocatur à Valerio Flacco lib. 4. Argonaut. *Aspide cincta comas.* Isidem creditam fuisse & Lunam, & Cererem nemo nescit; unde isti viperarum sulci referri possunt ad iter Lunæ fluxuosum meatibus Serpentum simile, ut & ad Cererem, quæ Draconibus currui alligatis cælum, ut itam dicam, fulcavit. Ovidius lib. 4. Fast. de Cerere.

*Quò simul ac venit, frænatos curribus Angues
Junxit, & æquereas sicca pererrat aquas.*

Globus Aspidibus circumdatus numinis solaris vim fœcundativam, seu spiritum quemdam igneum universum permeantem significabat apud Phœnices, & Ægyptios, qui, teste Eusebio lib. 1. cap. 7. Draconis, & Serpentis naturam putabant divinam; ut & ipse Tautes apud eundem Eusebium Serpentem spiritualissimum omnium animal, & igneum esse tradens: temperamento autem caloris hujusmodi, & humoris provenientis ex Luna roris largissima justa oritur conjunctio calidi, & humidi, in qua consistit omnis generatio. De cornucopiæ, & gubernaculo in sequentibus.

21 Bupalus Sculptor primus omnium statuam Fortunæ Smnyrnæis fecit polum capite sustinentis, manuque Amaltheæ cornu ad declarandum illius bona: clavus eidem tribuitur vel ad significandam illius firmitatem, vel ad exprimendam vim, & potentiam necessitatis, quæ Fortunam sæpissimè comitatur juxta hos versus Horatij lib. 1. Carm. od. 35. ad eandem.

*Te semper anteit sæva necessitas,
Clavos trabaleis, & cuneos manu
Gestans aëna.*

Fortunam à fortuitis nomen habere dicunt (inquit Isidorus lib. 8. Orig. cap. ult.) quasi Deam quamdam res humanas varijs casibus, & fortuitis illudentem: unde & cæcam appellant, eò quòd passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum & ad bonos, & ad malos venit. Fortunam duplicem fuisse diximus videntem, & cæcam, seu bonam, & malam:

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 47

& malam: prima invocabatur, ut propitia esset; altera, ut mala imminuentia averruncaret; utraque templa, & aras habuit Romæ. Plinius lib. 2. cap. 7. vefanos Fortunæ cultores irridens hæc de illa refert. *Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola invocatur; una nominatur; una accusatur; una agitur rea; una cogitatur; sola laudatur; sola arguitur; & cum convitijs colitur; volubilis, à plerisque verò & ceca etiam, existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum faulrix.* Unde non mirum, si Juvenalis Sat. 6. illam vocat improbam.

. . . . . *stat Fortuna improba noctu*

Arridens nudis infantibus.

Scribit Plutarchus in Aemil. Fortunam metuere fortes, ignavos premere. Sic Ovidius lib. 8. Metam.

. . . . . *Ignavis precibus Fortuna repugnat.*

Lacedæmones eam admotâ manu invocabant, & fortè clavo, quem tenet, innuitur vin illi afferendam esse, ut fixa, stabilisque reddatur. Existimabant veteres hanc Deam hoc universum gubernare, Fortunamque reducem in numismatibus sæpe cum clavo depingebant.

Sequitur aliud Fortunæ simulacrum modium habentis in capite, 22
abundantiæ symbolum, dextrâ navis gubernaculum, cui Delphinus, & Serpens superpositi sunt; sinistrâ cornucopiæ sustinentis. De Fortuna, ejusque attributis loquentem audias Lactantium lib. 3. de fal. Rel. cap. 29. *Is, inquam, planè vulgi, & imperitorum opinionibus credidit, qui Fortunam putat esse, quæ hominibus tribuat bona, & mala; nam simulacrum ejus cum cornucopia, & gubernaculo fingunt, tamquam hæc & opes tribuat, & humanarum rerum regimen obtineat: cui opinioni & Virgilius assentit, qui Fortunam omnipotentem vocat; & Historicus, qui ait: Sed profecto Fortuna in omni re dominatur. Quid ergo ceteris Dijs loci superest? Cur non aut ipsa regnare dicitur, si plus potest; aut sola colitur, si omnia? Vel si tantum mala immit- tit, aliquid causæ proferant, cur, si Dea sit, hominibus invideat, eosque perditos cupiat, cum ab his religiose colatur: cur æquior sit malis, iniquior autem bonis: cur insidietur, affligat, decipiat, & exterminet: quis illam generis hominum vexatricem perpetuam constituerit: cur denique tam malam sortita sit potestatem, ut res cun- ctas ex libidine magis, quam ex vero celebret, obscuretque. Hæc, inquam, philosophos inquirere oportuit potius, quam temerè innocentem accusare Fortunam, quæ etiamsi sit aliqua, nihil tamen afferri ab his potest, cur hominibus tam inimica, sit quam putatur. Serpens gu- bernaculo superpositus designat prudentiam ad stabilitatem Fortunæ requiri:*

requiri: Delphino verò innuitur eandem navigationi præesse, & utrumque elementum ejus nutu gubernari; unde hominum hera vocatur à Plauto in Mercat. act. 5. sc. 2.

Divum, atque hominum quæ spectatrix, atque hera eadem es hominibus,

Spem speratam quoniam obtulisti hanc mihi, grates ago.

Catullus autem Ep. 64. omnes Deos heros appellat.

Hostia cælestes pacificasset heros.

Quod ad Signa Panthea, quæ sequuntur, referri potest, siquidem omnes ferè Deos conjunctos repræsentant.

23 Fortunæ succedit Abundantia caput habens herbarum frondibus coronatum, alterâ manu cornucopiæ fructibus refertum, alterâ hydriam tenens. Ab humido elemento tamquam rerum omnium principio, quæcunque terra gignit, emanare juxta Thaletis sententiam existimant Aegyptij; unde Canopum Genium humidi elementi, Deorumque omnium victorem velut hydriæ clausum referebant. Hujus sententiæ meminit Cælius Rhodiginus lib. 27. Lect. antiq. cap. 5. hydriam apud Aegyptios ad templum summâ religione deferri solitam narrans his verbis. *Quum aquarum infinitæ propemodum utilitates sint, gratisimæque, qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum ostendunt res omnes è liquoris potestate consistere. Itaque cum hydria ad templum castâ religione deferretur, tunc in terram procumbentes manibus ad cælum sublatis divinæ gratias agunt bonitati.*

24 Elegantissimum exhibemus signum æreum in museo Jo. Petri Bellorij aservatum, quod omnes ferè Deos conjunctos refert, eaque de causa Pantheum à Jacobo Sponio in Miscellaneis appellatum est. Etenim capitis ornamentum Isidem; semicirculus Lunam; radij Solem; pharetra Cupidinem; alæ Victoriæ, & Nemesis; Cornucopiæ, cui superposita sunt Osiridis, & Isidis capita, Abundantiam ex benignis Solis, & Lunæ influxibus provenientem; Serpens brachio intortus Aesculapium, & Hygiæ, sive Salutem; pellis caprina ex humero ante pectus dependens Bacchum; gubernaculum Fortunam; Fulmen denique Jovem indicant. Apud Sponium nihil de radijs, & fulmine.

25 Hæc imaguncula plures etiam Deos exhibet. Caput caside armatum Martem, & Palladem; radij Solem; urnula, sive cymbium capiti impositum Osiridem humidæ naturæ dominum; globus Aspidibus circumdatus Isidem; alæ Nemesis, & Victoriæ; pharetra Cupidinem; Gorgona pectori affixa Minervam; cornucopiæ Cererem, & Abundantiam; Gallus Mercurium, & Aesculapium; caput arietinum Ammonem,

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 49

Ammonem, Ibis Lunam, gubernaculum Fortunam significant. Lucianus in opusc. de Dea Syria describit simulacrum à se visum in Syria, quod quidem re verâ esset Juno, alios tamen Deos referret. *Ἐξ δὲ π. Ἡ Αθηναίης, Ἡ Αφροδίτης, Ἡ Σεληναίης, Ἡ Πένης, Ἡ Αρτέμιδος, Ἡ Νεμέσιος, Ἡ Μοιρέων.* Ceterum habet quidpiam *Ἡ Minervæ, Ἡ Veneris, Ἡ Lunæ, Ἡ Rheæ, Ἡ Dianæ, Ἡ Nemesis, Ἡ Parcarum.* His symbolis diutius insistere tædiofum esset; dicam tantummodo ad intelligentiam signorum Pantheorum veteres philosophos unum solum Deum admisisse, sed pro ratione diversorum officiorum varijs nominibus appellatum. *Fragilis Ἡ laboriosa mortalitas,* ait Plinius lib. 2. cap. 7. *in partes ista digessit, infirmitatis suæ memor, ut portionibus quisque coleret, quo maxime indigeret.* Itaque nomina alia alijs gentibus, *Ἡ numina in jisdem innumerabilia reperimus.* Quod Macrobius etiam confirmat lib. 1. Saturn. cap. 17. his verbis. *Sicut Maro, cùm de una Junone diceret, quo numine læso, ostendit unius Dei effectus varios pro varijs censendos esse numinibus.* Scribit D. Hieronymus in divinis neque sexum, neque genus esse spectandum, siquidem parens illa rerum omnium natura, quam sub tot diversis nominibus colebant veteres, nil aliud est, quam ipsemet Deus, ut doctissimo sermone demonstrat Seneca lib. 4. de Benefic. cap. 7. *Natura, inquit, hæc mihi præstat. Non intelligis te, cùm hoc dicis, mutare nomen Deo? Quid enim aliud est natura, quam Deus, Ἡ divina ratio toti mundo, Ἡ partibus ejus inserta? Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare, Ἡ Jovem illum optimum, ac maximum ritè dices, Ἡ tonantem, Ἡ statorem, qui non (ut historici tradiderunt) ex eo quod post votum susceptum acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio ejus omnia, stator, stabilitorque est. Hunc eundem Ἡ fatum si dixeris, non mentieris: nam cùm fatum nil aliud sit, quàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qua ceteræ pendent. Quæcumque voles, illi nomina propriè aptabis, vim aliquam, effectumque celestium rerum continentia. Tot appellationes ejus possunt esse, quot munera. (Et mox) Ergo nihil agis, ingratissime mortalium, qui negas te Deo debere, sed naturæ; quia nec natura sine Deo est, nec Deus sine natura; sed idem est utrumque, nec distat officio.*

Harpocratem Osiridis, & Ifidis filium inarticulatæ vocis præfidem 26 facit Plutarchus lib. de Is. & Osir. Describitur ab Ovidio lib. 9. Metamorph.

Quique premit vocem, digitoque silentia suadet. Scribit Politianus in Miscell. cap. 83. Aegyptios suis sacris adhibere

Harpocratem, qui silentio ostenderet colendum esse summum Deorum. De illo mentionem facit D. Augustinus lib. 18. de Civit. Dei cap. 5. *Et quoniam ferè in omnibus templis, ubi colebatur Isis, & Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labijs impresso admonere videretur, ut silentium fieret; hoc significare Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur.* Hæc imaguncula habet in capite perseam typum silentij, & veritatis; dextræ digito indice ora comprimit, lævâ sustinet cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum, eò quòd silentium sit res salutaris, multaque bona oriantur à tacendo, & loquendo opportunè. Alis designatur contemplatio, sive perfectæ mentis applicatio ad sublimiora quæque studia, cui maximè opus est silentio. *Ubi decocti fuerint cibi* (ait D. Clemens Romanus Pontifex lib. 2. recognit. ad Jacobum fratrem Domini) *& mens acceperit nocturna silentia, opportunissimè, quæ docentur, insident.* Serpens, & noctua prudentiam, & sapientiam in tacendo denotant; Cane pedibus asistente, pelleque canina ex humero dependente fidelitatem oriri ex silentio designatur. Est etiam Canis symbolum Laris sive domestici, sive compitalis, teste Ovidio lib. 5. Fastor.

At Canis ante pedes saxo fabricatus eodem

Stabat, quæ standi cum Lare causa fuit?

Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque,

Compita grata Deo, compita grata Cani.

Exagitant & Lar, & turba Diania fures,

Pervigilantque Lares, pervigilantque Canes.

Plutarchus in Problem. Lares vocat Deos familiares, domus præfides, caninis pellibus vestitos, quibus aliquando Canis assistit. Hæc imaguncula plures in se Deos continet, de quibus in sequenti.

- 27 Aliud Harpocratis signum exhibetur, quod multa numina simul conjuncta refert, ideoque Pantheum, ut & præcedens, nominandum. Radijs enim Sol designatur; semicirculo Luna; perseâ capiti impositâ Isis; digito ori appposito Harpocrates; alis Cupido; Noctua Pallas, sive Minerva; pelle caprinâ Bacchus; cornucopiæ Ceres, & Abundantia; Serpente baculo circumvoluto Apollo, Æsculapius, & Hygiæa; Accipitre Osiris; Cane Lares; Testudine Cybele. Sed quid hæc numina cum Harpocrate, considerandum. Harpocratem Osiridis, & Isis filium esse diximus, Osiris autem, Sol, Apollo, & Æsculapius pro uno eodemque Deo habebantur, sicut Isis, Luna, & Ceres pro una eademque Dea, si fides Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 16. 17. 20. quod intelligendum est etiam de Minerva, ut docet Porphyrius de nat. Deor. interp.

Seçtio II. Deorum simulacra, &c. 51

interp. unde symbola his numinibus attributa filio quoque posunt convenire. Baccho videtur adesse debere Harpocrates, ne in vino secreta divulgentur. Cupido etiam optimè sociatur cum Harpocrate, siquidem in rebus amatorijs silentio nil æque necessarium. Testudo elinguis, teste Plinio lib. 9. cap. 10. typus est silentij; convenit illa Cybeli, quia hujus Deę sacra propalare nefas erat. De bulla, quæ ex ejus collo dependet, in Seçtione ultima diffusè agemus: hæc pueris nobilibus, & prætextatis tantum concedebatur. Quid autem nobilius, quam tacere, & loqui opportunè? Debet etiam hîc Deus considerari, ut Lar domesticus, cui Canem asistere solitum scribit Plutarchus. De Laribus bullatis loquitur Petronius Satyric. cap. 38. *Inter hæc (inquit) tres pueri candidas succincti tunicas intraverunt; quorum duo Lares bullatos super mensam posuerunt; unus pateram vini circumferens, Dij propitij, clamabat.* Bullas puberes facti Laribus suspendebant. Persius Sat. 5.

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Sic virgines nupturæ, ut faustum haberent matrimonium, Pupas Veneri donabant. Idem Persius Sat. 2.

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine Pupæ.

Meretrices quoque speculum huic Deæ dicare solitas docet Ausonius hoc jucundo epigrammate Laidem Veneri loquentem introducens.

Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat se

Aeterna æternum forma ministerium.

At mihi nullus in hoc usus; quia cernere talem,

Qualis sum, nolo; qualis eram, nequeo.

Omnes enim qui aliquam artem definabant, illius instrumenta Dijs ipsius artibus præsidibus suspendebant, sacrabantque; ut legitur apud Horatium lib. 3. Od. 26. Tibullum lib. 2. el. 5. & plerosque alios authores.

Angerona Dea, Silentij præsul eadem habebatur apud Romanos, 28
qualis apud Aegyptios Harpocrates: digito salutari ora comprimit, fortè ad indicandum nil sanctius esse ad salutem oris silentio, ut scribit Alexander ab Alexandro lib. 4. cap. 26. *Ideoque (subjungit) sacellum Angeronæ, quæ Dea præsul silentij obligato ore effingitur, inter antiquissimas religiones Romæ colebatur.* Erat enim hæc Dea tutelare Urbis numen, cui Pontifices XII. Calend. Januarij in facello Volupiae sacrum faciebant, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 10. Illam sic dictam ait Verrius Flaccus apud eundem Macrobius loco citato, quod angores, animorumque sollicitudines propitiata depellat. Masurius

52 Romanum Museum.

verò ejus simulacrum ore obligato in ara Volupiae propterea collocatum refert, quòd qui suos dolores, anxietatesque dissimulant, patientiae beneficio perveniant ad maximam voluptatem.

- 29 Victoria pingitur aliquando alis carens: hanc refert Pausanias in Attic. sacellum habuisse Athenis in arce, ad cujus statuæ similitudinem Mantinenses quodam bello confecto unam dedicarunt. Hujus involucris Victoriæ simulacrum visitur in nummo Titi æternitatem ejus victoriarum denotans. Sepiùs verò repræsentatur alata, de qua mentionem facit Latinus Pacatus in Paneger. *Rectè profectò germana illa Pictorum, Poëtarumque commenta Victoriæ finxere pennatam, quòd hominum cum Fortuna euntium, non cursus est, sed volatus.* Sic Ausonius Ep. 1. eam alloquens ait

Tu quoque ab aërio præpes Victoria lapsu.

Ista hìc exhibetur orbi insistent cum alis expansis, sive ad designandam victoriam terrestrem diversam à navali rostro navis insistenti, ut in nummis Vespasiani, & Titi, sive quia hæc Dea per totum terrarum orbem dominatur. Palmam dextrâ gerit victoriæ symbolum, unde Palmaris Dea vocatur ab Apulejo lib. 2. Metamorph. *Attollebant statuas Palmari Deæ.* Lævâ coronam tenet victoris præmium, quâ eundem coronatura est. Ovidius lib. 2. Trist. ad Cæsarem Augustum

Sic adsueta tuis semper Victoria castris

Nunc quoque se præstet, notaque signa petat.

Ausoniumque ducem solitis circumvolet alis;

Ponat & in nitida laurea ferta coma.

In Senatu aservabatur imago Victoriæ alatæ, de qua Ælius Lamprius in vita Alexandri Severi. *Pater eâ nocte in somnijs vidit alis se Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cælum vehi.* Dicta est autem Victoria, teste Isidoro lib. 18. Orig. cap. 2. *Quòd vi; idest, virtute adipiscitur; hoc est enim jus gentium vim vi expellere.* Tres fratres illi assignantur, Zelus, Potentia, & Vis, sine quibus Principes nec Victoriæ obtinere, nec Imperium adipisci queunt. Prudentius poëta Christianus Victoriæ numen irridet his versibus.

Vincendi quæris dominam? sua dextera cuique est,

Et Deus omnipotens: non pexo crine Virago,

Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta,

Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.

- 30 Pulcherrimum istud signum æreum extans in museo nostro Herculem refert divinitatis coronam capite gestantem, dextrâ clavam, lævâ poma aurea, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. Hercules vitam Cynicam duxit opes amore virtutis despiciens, quapropter nudus re-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 53

dus repræsentatur . Illius ærurnas vide apud Boëtium de Conf:
 philosoph. Apollodorum lib. 2. de Deorum imag. Ovidium lib. 9.
 Metam. & Aufonium Edyll. 19. Harum secunda pelle leonis in Ne-
 mea sylva occisi designatur, de qua hæc scribit Albricus. *Secunda*
victoria Herculis notabilis fuit, quia ipse pugnasse cum Leone, ipsumque
clavâ mactasse, & interempto pellem abstulisse dicitur; quo deinde
spolio incesit semper indutus, signum victoriæ perceptæ. In quo etiam
ostentatur animi fortitudo, contra quam nulla vis corporea prævalet,
quæ semper spoliū Leonis, idest, vim virtutis defert. Narrat Diodo-
 rus lib. 1. Histor. clavam, & Leonis exuvias Herculi antiquo ideò attri-
 butas fuisse, quia nondum inventis illo tempore armis homines secum
 bellantes lignis repellebant, pellibusque belluarum pro tegumentis
 utebantur. Firmitatem, & vires indicari ex quercu docet Pierius Va-
 lerianus Hyerogl. lib. 54. nodosamque fingi clavam propter difficul-
 tates, quæ virtutem indagantibus sese contra magno errorum agmine
 contracto frequenter objiciunt. Poma aurea Hesperidum in hortis
 Atlantis Mauritanix Regis ab Hercule sublata Dracone custode in-
 terempto canit Ovidius lib. 4. Metam.

Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro

Arbor: & hunc prædæ titulum Jove natus habebit:

Id metuens, solidis pomaria clauserat Atlas

Mœnibus, & vasto dederat servanda Draconi.

Per Draconem extinctum significatur impositus concupiscentiæ mo-
 dus: per tria mala in manu Herculis intelliguntur tres illius virtutes
 insigniores, una excandescentiæ moderatio, altera avaritiæ tempera-
 mentum, tertia generosus voluptatum contemptus. Auctor est idem
 Valerianus loco citato referens, si quando Bos huic Deo immolandus
 aufugisset, malum eidem ramis quatuor compositis quadrupedis
 illius instar sacrificari, quod aliqui à Bœotis, alij ab Atheniensibus
 factum volunt. Hercules ob fortitudinem inter Deos relatus perhi-
 betur, cujus consecratio per coronam divinitatis, & immortalitatis
 symbolum designatur. Illum autem eundem cum Sole declarat Ma-
 crobius lib. 1. Saturn. cap. 20. unde duodecim illius ærurnæ ad toti-
 dem Zodiaci signa videntur referendæ. Lindij cum convitijs, &
 maledictis eum colebant; si quis enim inter solemnes ritus, sacrasque
 cærimonias bonum verbum imprudenter protulisset, sacra pro vio-
 latis habebantur. Mulieribus prohibitum erat hujus Dei sacris immi-
 sceri, eisque per Herculem jurare nefarium, & illicitum fuisse scribit
 Varro, cui tamen opinioni refragatur Plautus in Trucul. act. 2. sc. 1.
 Astaphium sic loquentem introducens.

Ha, ha,

Ha, ha, ha! Herclè quievi, quia introivit odium.

31

Sequitur aliud Herculis simulacrum pariter aservatum in musco nostro, caput habentis vitium frondibus, & uvis coronatum, alterâ manu scyphum gestantis, alterâ clavam, pelle leoninâ sinistro brachio impositâ. *Scyphus Herculis poculum est*, inquit Macrobius lib. 5. Saturn. cap. 21. *ita ut Liberi patris cantharus; Herculem verò fictores veteres non sine causa cum poculo fecerunt, & nonnumquam quasabundum, & ebrium, non solum quod is heros bibax fuisse perhibetur, sed etiam quod antiqua historia est Herculem poculo tamquam navigio ventis immensa maria transisse.* De illius ebrietate consulendus est Athenæus, qui de ea multis in locis agit, refertque Herculem ex magno voluminum numero elegisse illum, cui titulus erat, **ORSONIORUM APPARATVS.**

32

Canopus apud Aegyptios Genius humidi elementi habebatur, Deorumque potentissimus, quod ignem Chaldæorum Deum aquâ Niloticâ in circumdato vase contentâ extinxisset. Jucundum hoc miraculum refertur à Ruffino lib. 2. Histor. Eccles. cap. 26. *Ferunt (inquit) aliquando Chaldaeos ignem Deum suum circumferentes cum omnium provinciarum Djs habuisse conflictum, quo scilicet, si vicisset, hic Deus ab omnibus esse crederetur.* Reliquarum provinciarum Dÿ æris, aut auri, argentique, aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia constabant, quæ per ignem procul dubio corrumperetur; ex quo fiebat, ut omnis locis omnibus obtineret. Hæc cum audisset Canopi Sacerdos, callidum quiddam excogitavit. Hydriæ fieri solent in Aegypti partibus fictiles undique crebris, & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua desudans defecatio, ac purior redditur. Harum ille unam cerâ foraminibus obturatis, desuper etiam varijs coloribus pictam, aquâ repletam statuit in Deum; & excisum veteris simulacri, quod Menelai gubernatoris ferebatur, caput desuper positum diligenter aptavit. Adsunt post hæc Chaldæi; itur in conflictum: circa hydriam ignis accenditur: cera, quâ foramina fuerant obturata, resolvitur: sudante hydriâ ignis extinguatur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor ostenditur: unde ipsum Canopi simulacrum pedibus perexiguus, attracto collo, & quasi sugillato, ventre tumido in modum hydriæ, cum dorso æqualiter tereti formatur. Ex hac persuasione velut Deus victor omnium colebatur. Ille hîc veluti hydriæ clausus humana, & juvenili facie insurgit, basique innititur: caput velatum est fascioli circa collum de more pendentibus, ac pectore medio, circaque humeros glans dependet, primi nutrimenti index. Tibullus lib. 2. el. 3. *Glans aluit veteres.*

In prima

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 55

In prima hydriæ facie exhibentur duo Genij sedentium habitu baculis insignes, quorum unus canino vultu Anubin indicat, alter Felis specie Genium Lunarem. Canis etiam refertur ad Isidem, teste Plutarcho lib. de Is. & Osir. quæ ipsissima Luna est; unde istis Genijs videtur indicari præsidium tutelare in humidum elementum, à quo tamquam rerum principio, quæcumque terra gignit, emanare juxta Thaletis sententiam existimabant Aegyptij. Sedent ambo ad denotandam stabilitatem, quam mundo elementari Lunares Genij conferunt; mala etiam imminetia averruncare credebantur, quod per baculos malorum averfionis symbola designatur. Verùm quia Lunares Genij humidæ naturæ præsides generationem perficere nequeunt, nisi adjuventur à cælesti Osiri, idest, à calore Solis fœcundativo; hinc Accipiter in summo positus est, quo picto Aegyptij Regem suum Osirim indicabant, ut docet Plutarchus loco citato.

Γεφύρουσι καὶ ἱερακι τὸν θεὸν τῆτον πολλάκις. Ὀτονία γὰρ ὁ ψῆφος ἱερὰ βάλλει, καὶ πῆσις οὐδὲν. *Accipitre etiam picto Osirim sæpe proponunt: avis enim ea pollet acumine visus, & volatus celeritate.* Scribit Porphyrius lib. 4. de Abstin. Accipitrem apud Aegyptios Solis imaginem esse totam substantiam habentem ex sanguine, & spiritu constantem. Audiamus etiam Horum Apollin. lib. 1. Hier. 6. de Accipitre sic loquentem. Θεὸν βεβλόμενοι σημῆναι, ἢ ὕψος ἔσθ'. ἱερακα ζωγραφεῖσι. Θεὸν μὲν, διὰ τὸ πολύτρονον εἶναι τὸ ζῶον, καὶ πολυχρόνιον ἐπὶ γαμβῶ, ἐπεὶ καὶ δοκῇ εἰδωλὸν ἡλίου ὑπάρχοντα, καὶ πάντα τὰ πετεινὰ πρὸς ταῖς αὐτῆς ἀκτῖνας ὁξυωποῦν, αἱ δ' ἔτι καὶ οἱ ἱατροὶ πρὸς ἱάσιν ὀφθαλμῶν τῇ ἱερακίᾳ βοτάνῃ χρῶνται. Ὅθεν καὶ τὸν ἥλιον ὡς κύριον ὄντα ὁράσεως, ἰδ' ὅτε ἱερακόμορφον ζωγραφεῖσιν. Ὑψος δὲ, ἐπεὶ τὰ μὲν ἔπερ ζῶα εἰς ὕψος πέτεσθαι πρὸς αἰθέρα, πλαγίως φέρεται, ἀδυνατῶσα κατ' ὄρθον χωρεῖν, μόνος ὁ ἱερακὶς εἰς ὕψος κατ' ὄρθον πέτεται. *Deum quum volunt significare, aut sublimitatem, ἔσθ'. Accipitrem pingunt. Deum quidem, tum quòd fœcundum sit, ac diuturnæ vitæ hoc animal, tum etiam quòd Solis præter cæteras volucres simulacrum esse videatur, utpote peculiari quâdam, atque occultâ naturæ vi, defixis in ejus radios oculis intuens. Atque hinc est, quòd Medici ad sananda oculorum vitia, hieraceo herbâ utuntur. Inde etiam fit, ut Solem interdum tamquam visus tutorem, & dominum Accipitris formâ pingant. Sublimitatem verò, quia quum cætera quidem animalia, quoties in sublime tolli volunt, obliquè ferantur, nec recta sursum evehi possint, solus Accipiter recta in altum volat. Narrat Aelianus lib. 12. de Animal. cap. 4. solos Accipitres de avibus intentis oculis adversus Solis radios intueri, ac supino interdum volatu ferri, rerum inspectorem omnium liberè, intrepidèque aspectantes. Per calathum accipitrino capiti impositum numinis solaris omnia in altum*

altum trahentis potestatem designari testatur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. *Cujus vertex insignitus calathæ, & altitudinem syderis monstrat, & potentiam capacitatis ostendit: quia in eum omnia terrena redeunt, dum immisso calore rapiuntur.* Harpocrates, qui idem est & Horus, sive, ut loquitur Plutarchus in opusculo de Is. & Osir. *Ἡπάντα σάζουσα καὶ τρέφουσα τὰ πᾶσι δέχουσα ὥρα & κρείσσει αἴετος.* *Tempestas, ac temperies aëris ambientis omnia servans, atque alens, digitum ori admovendo silentium suadere videtur, ut monstret sapientiæ, & arcanorum majestatem profanis minimè divulgandam esse, sacraque mysteria solo silentio veneranda; quæ omnia Porphyrius apud Eusebium lib. 4. Præp. ev. cap. 8. expressè discipulo suo præcipit his virbis. Σὺ δὲ εἴπω σοι καὶ ταῦτα πνεῦμα μὴ δημοσιάζειν, μηδὲ ἄλλῳ & τῶν βεβήλων ῥίπτειν αὐτὰ, δόξης ἕνεκα ἢ κέρδους, ἢ πλὴν ἄλλης οὐκ ὁρατοῦς κολακείας . . . . .*

Tu verò, inquit, cave, si quicquam aliud ne res istas palam extuleris, & gloriæ, lucrive cupiditate, vel cujuscumque minus religiosæ assentationis studio ante profanorum hominum oculos projeceris. . . . (Et mox) Ταῦτά μοι, ὡς ἀρρήτων τὰ ἀρρητόπεια, κρύπτειν. οὐδὲ γὰρ οἱ θεοὶ φανεροῦς ὡς αὐτῶν ἐθέουσιν, ἀλλὰ δι' αἰνιγματῶν. Hæc tu, inquit, vide sis ut arcanis ipsis arcana magis, & occulta habeas, propterea quod nihil de se Dii planum, atque perspicuum, sed obscura omnia suis oraculis effati sunt. Sic Basilides discipulis suis quinquennij silentium Pythagoræorum more præcipiebat, timens ne illius sacrorum impuritas evulgaretur, hoc dans eis præceptum. *Date operam, ut omnia cognoscatis, nemo verò vos cognoscat.* Ex Irenæo lib. 1. advers. hæres. cap. 23. Epiphanio hæres. 24. & Theodoreto lib. 1. hæret. fabul. cap. 4. Eadem refert de hæreticis D. Augustinus lib. de hæres. cap. 70. *Docebant (inquit) discipulos suos, ut juramento interrogati, & requisiti, nihil umquam revelarent de illorum doctrina, & ad illius doctrinæ occultationem dicebant licitum esse perjurium; quapropter hanc semper in ore versabant sententiam,*

Jura, perjura, secretum prodere noli.

Hoc etiam videtur innuere Apulejus lib. 11. Metamorph. de cærimoniæ arcanis, Deorumq; mysterijs loquendo. Verba ejus hæc sunt. *Tunc semotis procul profanis omnibus, linteo rudique me contectum amicumine, arreptâ manu Sacerdos deducit ad ipsius sacrarij penetralia. Quæras forsitan satis anxie, studiosè Lector, quid deinde dictum, quid factum? Dicerem, si dicere liceret; cognosceres, si liceret audire: sed parem noxam contraherent aures, & linguæ illæ temerariæ curiositatis.* Flagellum, seu scuticam tenet Harpocrates tamquam malorum expulso. Globus Aspidibus circumdatus indicabat apud Aegyptios

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 57

Aegyptios vim quamdam igneam universum penetrantem, & fecundantem, vitamque, & motum singulis mundi partibus impartientem, ut refert Abenephius apud Kircherium lib. 5. Obel. Pamph. fol. 420. *Per figuram Aspidis sphaeram circumdantem vitam, & motum, & fecunditatem mundi designabant.* Aspides globos habent capitibus impositos, quibus soliditatem, & virtutem corroborativam rebus conferendam innuebant; per alas verò Spiritum Dei mundum motu vivificantē, seu velocem divini Spiritus in mundos sensibiles impulsus. Scribit eruditissimus Kircher. lib. cit. f. 399. & seqq. per globū, vel circulum, seu sphaeram, significari æternam illam, & immensam Dei essentiam, puram, & simplicem, nullisque terminis definitam; quam nunc Patrem, nunc Mentem primam, nunc Intellectum supremum appellat Mercurius Trismegistus, qui primus admirandum Ss. Trinitatis mysterium asseruit in Pimandro. Per Serpentem secundam Divinitatis formam exprimi, notarique Dei fecunditatem. Per alas autem tertiam indicari, quam Platonici & Spiritum universi, & animam mundi appellant. Scarabæus in infima hydriæ parte positus est: ille mundum significabat apud Aegyptios, ut & multa alia, quæ recenset Horus lib. 1. Hierogl. 10. *Μονογενὲς ὃ δηλοῦντες, ἢ γένεσιν, ἢ πατέρα, ἢ κόσμον, ἢ ἄνδρα, κἀνθάθεν ζωρεαφῶσι.* *Unigenam autem significantes, aut ortum, aut patrem, aut mundum, aut virum, Scarabæum pingunt.* Ipsum etiam animatam Solis effigiem repræsentare testatur Eusebius. Plinius quoque lib. 30. cap. 11. de eodem insecto sic ait.

Aegypti magna pars Scarabæos inter numina colit, curiosâ Apionis interpretatione, quâ colligat Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. Propriè tamen mundum, ad cujus figuram ejus procreatio, & foetus accedit teste Horo loco citato, hic videtur designare, benignos Osiridis & Isis, idest, Solis & Lunæ influxus ad rerum omnium procreationem necessarios in se recipientem, quibus fecunditate, & ubertate repletur. In secunda, & tertia hydriæ

faciebus exhibetur Isis, quam Apulejus lib. 11. Metam. vocat Matrem syderum, Parentem temporum, Orbisque totius Dominam: sindone tecta est, florem sacrum gerens in capite, globumque Aspidibus circumdatum solitum ejus capitis ornamentum, vel modium abundantiae, & fecunditatis symbolum, sive calathum frugum maturitatis indicem, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3.

Οὗτὸ καλὰτος, ὃν ἐπὶ τοῖς κοπιώεσι φέρει, τῆς τῆς καρπῶν κατεργασίας, οἷς ἀναφέρει καὶ τὴν τῆς φωτὸς παραγωγήν. *Calathus autem is, quem ipsa gestat, ubi altiore in locum subvecta jam est, frugum maturitatem, quam jis circa luminis incrementum alendis efficit, repræsentat.* Situlam tenet ad de-

notandam humidam vim Lunæ; etenim hæc Dea Lunaris vis credita est, quæ semina fovet humore, donec Sol eadem sublevat ad generationem: eaque de causa in ejus sacris amphoram aquæ inter mysteria efferri moris fuisse narrat Plutarchus lib. de Is. & Os. quod Lucianus in Dea Syria hisce verbis confirmat. Ἀρχὴν ἕκαστος ὕδατι σπονδαῖον φέρει. κηρὶ δὲ τὰς στήμην. *Vas unusquisque aquâ repletum portat, idque cerâ obsignatur.* Situla refertur etiam ad mysticas Aegyptiorum caerimonias, denotabatque apud eos inundationem Nili, omniumque lacunarum fluentiam ex humida Lunæ vi proveniente. Isis omnium vita, si fides Jamblico sect. 6. de Myster. cap. 7. tamdiu perfecta, & permanens futura, quamdiu illius essentia nudis verbis minimè propalabitur; natura enim gaudet abscondi, & ob id veteres Philosophi silentium discipulis suis expressè præcipiebant, ut jam diximus.

Verba Jamblichi sunt. Δια τῶν γὰρ μὲν ἐν τάξει τὰ τ' πάντες μόρια, διότι ἡ ἀγαθοποιὸς τῆς Οσίριδος δυνάμεις ἀγνή, & ἀρχαῖα μὲν, καὶ ἡ συμμύχεται πρὸς τὴν ἐναντίαν πλημμέλειαν καὶ ἁρπαγὴν. μὲν δὲ καὶ ἡ τῶν ὅλων ζωὴ καὶ ἀφθαρσία καὶ ἀδελφότης. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀπόκρυφα ζωογόνα τῶν λόγων κάλλιπ' Ἰοῖδος ἐκείτησιν εἰς τὸ φαινόμενον & ὁρμήναι σῶμα. ἀκίνητα ἢ διατεταμένα πάντα & ἀειχρῆ, διότι οὐδέποτε ἴσται οὐδὲ ἡλίκ' ὁρμήναι. τέλεια δὲ καὶ ὁλόκληρα διαμῶν πάντα, ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν Ἀβύδῳ ἀπόρρητα οὐδέποτε ἀποκαλύπτει. οἷς οὖν ἐχθ' τὴν ζωογίαν τὰ ὅλα, λέγω δὲ ἐν τῷ τὰ ἀπόρρητα κεκρυμμένα ἀεὶ διατηρεῖσθαι, καὶ ἐν τῷ τὴν ἀφθικτον τῶν θεῶν εἶναι, μηδέποτε τ' ἐναντίας κατὰ λαμβάνειν μόρας. *Hanc etiam ob causam mundi partes in ordine permanent, quod benefica Osiridis potestas sincera permanet, & incorrupta, neque contrario tumultu, & errore permiscetur.*

Permanet insuper omnium vita pura, & semper incorrupta, quatenus vivifica, formosæque rationes, quæ in Iside reconditæ sunt, non descendunt in hoc nostris sensibus familiare corpus. Porro permanent omnia immobilia, & perpetuæ generationis succensione æterna, quatenus numquam impeditur Solis cursus: deinde perfecta, & integra permanent omnia, quamdiu quæ in Abydo recondita sunt, numquam aperiantur. In quibus igitur salus universi consistit: consistit autem in eo, ut quæ arcana sunt, semper maneant abscondita, & secretissima Deorum essentia numquam contrariam subeat sortem. Hinc sindone tecta est, floremque forsan persicum gerit in capite silentij, & veritatis symbolum. Cercopithecus, seu Cynocephalus est species quædam Simiarum caudatarum: hoc animal magnam cum Luna sympathiam habere dignoscitur, si quidem eâ deficiente fertur tristari, exoriente verò lætari; unde Luna crescenti tamquam diademate coronatum hic, ut in tabula Bembina, exhibetur. Cynocephalum Lunæ sacrum dicit Jamblichus sect. 5. de Myster. cap. 8. Οἷον κυνὸς, κυνοκεφάλου, μεγάλης, κοινῆς

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 59

ἔσας τοὺς σελῶν. Sic Canem, & Cynocephalum, & Mustellam Lunæ communes faciunt. Hujus animalis cum Luna sympathiam exactissimè refert Horus lib. 1. Hierogl. 14. his verbis. Σελῶν ἢ γράφοντες, &c. κυνοκέφαλον ζωγραφῶσι. Σελῶν μὲν, ἐπεὶ τὸ ζῶον τὸ συμπαθεῖν πῶς τὸν τῆς σελήνης σωδόν ἐκτίσται. ὅταν γὰρ ἐν τῇ μέρει τῆς ὥρας ἡ σελήνη σωδὸν ἴδῃ ἢ ἀφώπῃς γένηται, τότε ὁ μὲν ἄρσεν κυνοκέφαλος ἐβλέπῃ, ἐδὲ ἐδίῃ. ἄχθεται δὲ εἰς τὴν γῆν γενεῶς, καθάπερ περὶ τὴν τῆς σελήνης ἀρπαγὴν. ἡ δὲ θήλυς μὴ τὴν μὴ ἔσῃ, καὶ ταυτὰ τῇ ἀρρενι πάχῃ, ἐπὶ τὴν καὶ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως αἰμάσσεται. διὸ καὶ μέχρι τῆς νυκτὸς ἐκ τοῖς ἱεροῖς ζέφονται κυνοκέφαλοι, ὅπως ἐξ αὐτῶν γινώσκεται τὸ ἡλίου καὶ σελήνης μέγεθος τῆς σωδόν. Lunam demonstrantes, &c. Cynocephalum pingunt. Lunam quidem, propterea quod animal hoc consensum quemdam cum Dei congressu, ex quo & affici soleat, habet. Ubi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congregiens, expers luminis, opacæque permanet; tum mas quidem Cynocephalus nec quoquam intuetur, nec vescitur: sed demisso in terram vultu indignabundus, velut Lunæ raptum deplorans, mœret. Fœmina verò, præterquam quod nusquam oculos contorquet, eadem cum masculo patitur, & insuper à genitali vase sanguinem emittit. Ideoque ad hæc usque tempora in sacris templis Cynocephali nutriuntur, ut ex ipsis conjunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Duo Cynocephali, ut in hac hydria, sedentes Lunæ accessum, & recessum à tropico ad tropicum, duoque anni æquinoctia indicant, teste eodem Horo lib. 1. Hierogl. 16. Ἰσημερίας δὲ δύο πάλιν σημαίνοντες, κυνοκέφαλον καὶ θήμιον ζωγραφῶσι ζῶον. ἐν ταῖς δυοῖν ἰσημερίαις τῆς ἐνιαυτοῦ, δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστω ὥραν ἔσῃ. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ταῖς δυοῖν νυκτὶ ποιῇ, &c. ἐν ταῖς ἰσημερίαις μόνος τῶν ἄλλων ζῶων δωδεκάκις τῆς ἡμέρας καθ' ἑκάστω ὥραν. Rursum æquinoctia significantes, idem animal Cynocephalum sedentem pingunt. Duobus enim anni æquinoctijs duodecies in die per singulas nimirum horas urinam reddit, idemque & noctu facit. (Et deinde) Solus ex omnibus animantibus æquinoctio duodecies in die per singulas horas adlatrat. In hac hydria Cynocephali vestimento quodam reticulato induti sunt ad denotandam rerum omnium connexionem, sine qua mundus perfectus esse nequit. De hac necessaria connexionem loquitur Trismegistus in Asclepio. Fatum (inquit) ὁ Asclepi, sive εἰμαρμένη, ea est necessitas omnium, quæ geruntur, semper catenatis nexibus juncta. Et mox. Hæc itaque εἰμαρμένη, sive fatum rerum omnium parit principia, altera verò cogit ad effectum, quæ ex illis primordijs dependent. Has ordo sequitur, idest, contextus, & distinctio temporis rerum perficiendarum. In omnibus his Mundus iste est perfectus, omnia itaque individuo connexa sunt glutino. Apulejus lib. 11. Metam. Simiam introducit in pompam Ifidis; Cyno-

cephali autem, five Cercopithecii sunt in numero Simiarum, sed efferationis naturæ perhibentur. Crocodilus malignam, & perniciosam Typhonis naturam denotat: Typhon nil aliud est, quam vis adustiva rerum omnium procreationi contraria, quam Isis, idest, Luna humidis suis influxibus corrigit; ideoque Crocodilo Cynocephalus insidet, hoc est, Genius Lunaris vi suâ superdominativâ perniciosam Typhoniam vim sibi subditam tenet, & destruit. Audiamus Plutarchum, qui de maligna Typhonis natura ab Iside superata hæc scribit lib. de Is. & Os. τῆς δὲ Ἰσιδος πάλιν ἀναλαμβάνουσας τὸν Ὀσιριν, καὶ αὐξανούσας τὸν Ωρον ἀναθυμιάσει καὶ ὁμίχλαις, ἔνεφεισι ῥωννύμενον, ἐκχευτήθην μὲν, ἔκ ἀνθρώπου ἧ ὁ τυφών. ἔ γὰρ εἶασεν ἡ κυρία τῆς γῆς θεὸς ἀναρεθῆναι πάντα πασι τὰ ἀντικείμενα τῇ ὑγρότητι φύσιν, ἀλλ' ἐχάλασε καὶ ἀνῆκε, βελομένη θραμένῃ τῷ κρείσσον· ἔ γὰρ ὡς κόσμον εἶναι τέλειον, ἐκλείποντος καὶ ἀφανισθέντος τῶ πυρόδου. Rursum ubi Osirim Isis recepit, ἔξ Horum educat exhalationibus, ἔξ nebulis, ac nubibus crescentem, ἔξ roboratum: superatus quidem, non tamen interfectus est Typhon; non enim passa est Dea, quæ terræ domina est, undiquaque aboleri naturam humori contrariam; sed dimittit eam, ἔξ laxat, cupiens temperiem relinqui, quia non poterat Mundus esse perfectus abolitâ igneâ naturâ. Typhon aliquando significat excessivum humorem plantis, alijsque rebus nocivum; omne enim in natura defectivum indicat. De illo in Crocodilum mutato hæc narrat idem Plutarchus loco citato. Ἐν δὲ Ἀπόλλωνος πόλει νενομισμένον ὅτι κροκοδείλου φαγεῖν πάντως ἔχασον. ἡμέρα δὲ μιᾷ θηροῦσαντες ὅσους ἀνδιώκοντα, καὶ κτείναντας ἀπαντικρὺ τῶ ἱερῷ προσβάλλουσι, καὶ λείρουσιν ὡς ὁ τυφών τὸν Ωρον ἀπέδρα κροκοδείλου ἁρόμενος, πάντα καὶ ζῶα ἔξ φυτὰ ἔξ παθὴ τὰ φῶλα ἔξ βλαβερά, τυρώνας ἔξγα ἔξ μέρη ἔξ κινήματα ποιούμενοι. In Urbe Apollinis statutum est, ut quisque omnino de Crocodilo edat: certâ autem die quadam venati, quotquot possunt, Crocodilos, interficiunt, ἔξ ex adverso templi abjiciunt, Typhonem dicentes in Crocodilum mutatum Horo se fugâ eripuisse: ita omnia animalia, stirpes, ἔξ eventa mala, atque damnosa Typhonis opera, ἔξ effecta putant. In adversa hydriæ parte exhibetur Genius Polymorphus utrâque manu gladium tenens, quem Valerianus lib. 42. Imperij symbolum esse docet: omnia enim ille in singulis Genijs operatur, excelsusque defectuosos rerum procreationi contrarios ad mediocritatem reducit. Hunc Genium passim Ægyptij cum ipso supremo numine confundebant, unde ad eum respexisse videtur Jamblichus hæc scribens sect. 8. de Myster. cap. 3. Κατ' ἄλλω ἧ τάξιν προστάττει θεὸν τὸν Ἡμῆφ, τῷ ἐπερηνίων θεῶν ἡγέμενον. ὃν φησιν νοῦν εἶναι αὐτὸν ἐαυτὸν νοῦντα, ἔξ τας νοήσας εἰς ἐαυτὸν ὅπως ἐφροντα. τέτρα ἧ τὸ ἐν ἁμῶρες, ἔξ ὃ φησι πρῶτον μέγαρα προστάττει· ὃν ἔξ Εἰκτῶν ἐπονομεύζει. ἐν ᾧ δὴ τὸ πρῶτον ὅτι νοῦν, ἔξ τὸ πρῶτον νοῦτον, ὃ δὲ

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 61

ὁ δὲ ἐστὶ σιγῆς μόνος διεγερθεῖς. *Secundum verò alium ordinem Deum Emetb, tamquam ducem, Dÿs cælestibus præponit. Ait hunc esse mentem seipsam intelligentem, & alias intellectiōnes ad se convertentem. Ante hunc unum impartibile ponit, quod etiam primam effigiem appellat, & Eicton. In quo primum, quod intelligit, & intelligitur, reperitur, quodque solo silentio colitur. Tutulum, seu calathiformem tiaram capite sustinet Genij tutelarioris, & Principatus symbolum; cujus summitas pennis, & globo insignita est velocem divini spiritus in mundos sensibiles impulsū indicantibus. Vestitus est ille, quia divinarum idearum rationes occultæ sunt: stat indiscretis pedibus, quia, licet semper sit in motu, suâ tamen naturâ immobilis est; unde scribit Heliodorus lib. 3. fol. 148. incessu maximum Deorum adventum notari; non ex dimotione pedum, neque transpositione existentem, sed ex impetu aërio, & vi expedita findentium magis auras, quam transeuntium.* Διὸ δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν Θεῶν Αἰγύπτῳ τὸ πόδι ζώοντες & ὡσεὶ ἐκέντες ἰσάνουσιν. *Quamobrem (ait) statuas quoque Deorum Aegyptij ponunt conjungentes illis pedes, & quasi unientes. Jidem Aegyptij Mercurium primum illorum legislatorem sub Anubidis imagine divinis honoribus prosequuti sunt; & apud eos Anubis rerum inventionis præses habebatur, quia, teste Servio ad lib. 8. Aeneid. nihil Cane sagacius. Colebatur etiam ut nuncius inter superos, & inferos, si credendum est Apulejo lib. ult. Metam. Hic horrendus ille superum commeator, & inferum, nunc atrâ, nunc aureâ facie sublimis attollens Canis cervices arduas Anubis. Narrat Diodorus lib. 1. hunc Deum canina facie repræsentari apud Aegyptios indicantes Canem Osiridi, & Isidi corporis custodem fuisse; vel illum Isidi, quando Osirim investigabat, ducem, & socium inquisitionis se præbuisse cum ululatu; ideoque in hujus Deæ festis Canes pompam antecedere. Quidam illum sic pingi autumant, quod ipse Patrem Osirim in expeditione bellica secutus Canem pro insigni gestaverit: alij verò, quod Osiridis, & Isidis Prætorianus fuerit miles. Significabatur per eum Genius Nili, sive illius incrementum sub ortu Caniculæ, ex qua tanta fecunditas solebat Aegypto provenire: hinc duo Canes in imo hydriæ positi sunt incrementum Nili promoventes, duo hemisphæria, custodiamque accessus, & recessus Solis designantes, ut docet Clemens Alexandrinus lib. 5. stromat. his verbis. Εἰσὶ γοῦν οἱ μὲν κύνες, σύμβολα τῶν δυνάμεων ἡμισφαίρειων, οἷον περιπολούντων & φυλασσόντων. Atque duo quidem Canes sunt symbola duorum hemisphæriorum, ut quæ circummeant, & custodiant. Et paullò post. Εἰσὶν δὲ οἱ τρεῖς μὲν τετρακῆς πρὸς τῶν κυνῶν μηνύειν βούλονται, εἰ δὲ διαφυλάσκει & πύλαρσι τὴν ὅτι γότον & ἄρκτον πάροδον*

πάρεδον τῆς Ἡλίου. Sunt autem qui volunt quidem tropicos significari à Canibus, qui custodiunt, & instar janitorum observant accessum Solis ad Austrum, & Septentrionem. Sacrum quoque Scribam, & Vatem, seu Prophetam Cane indicari testatur Horus lib. 1. Hierogl. 37. *Ιερογαραμματία ἡ πάλιν, ἢ παροφίτην βελομένοι γράφειν, κυῖα ζωγραφῆσιν.* Canis Isidi sacer erat, sive ob rationes hic allatas, sive quia, ut refert Plutarchus de Is. & Osir. stella Caniculæ, quæ propriè Isidis censetur, dicta est Kyson, sive Canis. Anubis habebatur etiam Genius tutelaris averruncus, eaque de causa scuticas virtutis averruncativæ symbola manibus tenet, quibus Typhonia vis maligna arceri, abundantia verò rerum omnium conservari credebatur. Ob superstitiosum illum animalium cultum vehementer invehitur in Aegyphos Sedulius Poëta Christianus lib. 1. Car. his versibus.

Quis furor est? quæ tanta animos dementia ludit?

*Ut Volucrem, turpemque Bovem, tortumque Draconem,
Semihominemque Canem supplex homo pronus adoret.*

Quam insanam venerationem irridet, jisdemque exprobat Juvenalis Sat. 15.

Oppida tota Canem venerantur, nemo Dianam.

Etenim in Urbe Cynopoli à Canibus sic dicta Canes pro Dijs habebantur, ut exponit Strabo lib. 17. *Εξῆς δὲ ἐστὶν ὁ Κυνοπολίτης νομὸς. καὶ Κυνῶν πέλις, ἐν ᾗ ὁ Ἀνουβίς πρῶτος, καὶ τοῖς κυσὶ πρῶτὴ καὶ σίπτις τέταρτος ἱερεῖς.*

Sequitur Cynopolitana Præfectura, & Canum Urbs, in qua Anubis colitur, & honor, & jacer quidam cibus Canibus est constitutus.

Cane mortuo non solum supercilia eradebant Aegyptij, ut fieri solitum erat in Fele; sed etiam totum corpus, quod maximi luctus erat indicium; si fides Herodoto in Euterpe, & Lactantio lib. 3. de falsap. cap. 20. Nunc ad brevem Idealis hujus lectionis contextum deveniamus. Rerum omnium Opifex Deus, idest, juxta Hermetem, Mens prima, sive Intellectus supremus, Mens secunda, sive Mentis primæ fœcunditas, Spiritusque universi, quibus ille nominibus admirandum Sanctiss. Triadis mysterium primus advmbravit, per globum Aspidibus circumdatum, & alas designatur. Ille hic Deus est prima causarum causa, mediantibus tamen alijs causis agens, quales sunt Sol, & Luna ambo virtute ab illo trivno, & æterno participatâ ad rerum procreationem simul concurrentes. Etenim Lunares Genij sub Anubidis, & Felis imaginibus expressi humidæ naturæ præfides, licet Mundo elementari stabilitatem conferant, Typhoniamque vim malignam, hoc est, omne excessivum baculis coërceant, generationem tamen perficere nequeunt absque numinis Solaris omnia in al-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 63

tum trahentis calore foecundativo, qui per accipitrem tutelatum, & in summo positum indicatur. Et quia rerum procreatio consistit in perfecta calidi, & humidi mediocritate, adest Harpocrates, qui idem est & Horus, sive temperies aëris ambientis omnia fervans, atque alens: silentium digito præcipit, quia superna mysteria incomprehensibilia sunt, soloque silentio veneranda: scuticâ verò nocivam adverforum Geniorum, immodici nempe frigoris, æstusque intemperati vim propulsat. In imo stat Mundus Scarabæo designatus benignos Solis, & Lunæ influxus in se recipiens, ex quibus foecunditas, & rerum humano generi necessariarum abundantia emanat, vitæque omnibus largitur. Lunaris vis per Isidem tutelatam manu situlam gerentem demonstrata semina fovet humore, frugum maturitatem, promovet, humidisque suis influxibus vim adustivam generationi contrariam corrigit. Hinc est, quod Cynocephalus vestimento reticulato indutus universi perfectionem in connexionem rerum indicante Crocodilo insidet, hoc est, Lunaris Genius Typhoniam malignitatem conculcat. Genius Polyphormus, sive supremus calathiformi tiarâ Principatus Insigni decoratus gladios Imperij symbola manibus tenet. Ille defectuosos omnes excessus ad mediocritatem reducit: & quia, licet ipse semper sit in motu, quod per globum, & pennas ejus tiarâ impositas significatur, suâ tamen naturâ immobilis est, ideò stat indiscretis pedibus: quoniam verò divinarum idearum rationes occultæ sunt, vestitus repræsentatur. Adest Anubis vim Typhonis malignam, sive omne excessivum ubertati nocivum scuticis coercens, Nilique, cujus ipse Genius est, incrementum sub ortu Caniculæ Canibus expressæ promovens, ex quo rerum omnium Aegypto necessariarum foecunditas, & abundantia provenit, proindeque humanæ felicitatis complementum.

Exhibetur in hac tabula Sacerdos Ægyptius nudus, derafus, discalceatus, femoralibus virgatis ab umbelico ad genua solummodo coopertus, characterem Tauticum manu tenens. De antiquis Ægyptiorum Sacerdotibus, eorumque modo vivendi plura referunt Herodotus in Euterp. & Porphyrius lib. 4. de abstin. sed mirabilem quorundam frugalitatem, ac penè incredibilem abstinentiam narrat Cælius Rhodiginus lib. 13. lect. antiq. cap. 25. *Ægyptiorum Sacerdotum mores præparci in victu, ac frugi prorsum bonæ, & contemplationi dedita mens in stuporem usque à Chæremone stoico narrantur: eos enim scribit negotijs omnibus, curisque rejectis semper in templo fuisse, & rerum naturas, causasque, ac rationes syderum esse contemplatos; mulieribus numquam se miscuisse; numquam cognatos, & propinquos, ne liberos* 36
quidem

quidem vidisse ex eo tempore, quo cœpissent divino cultui deservire: carnibus item, & vino semper abstinuisse, immò verò etiam pane raro vesci solitos, ne onerarent stomachum; quod si quando comederent, tonsuram pariter hyssopum sumebant, ut escam graviores illius calore decoquerent: oleum tantum in holeribus noverant. Quid loquar, inquit, de volatilibus, quum ovum quoque pro carnibus vitaverint, & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato. Cubile eisdem ex folijs palmarum, quas baias vocant; bidui, triduique inediam sustinebant. Animalibus eos se abstinuisse docet Porphyrius loco citato, quòd multa ex illis velut divina venerarentur, crederentque omnis animalis animam esse rationalem, quando à corpore fuerit separata, præfagam futuri, nobis divinantem, omniumque effectricem: sed aliam hujus abstinentiæ causam nobis suggerit Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromat. fol. 718. edit. Colon. dum scribit exhalationem, quæ ex carne, & vino ascendit, cum sit crassior, & turbidior, offundere animæ tenebras, quam opinionem confirmat etiam Androcydis sententiâ. Οἶνος γάρ, φησιν Ανδροκύδης, καὶ σαρκεῶν ἐμφορήσεις, σῶμα μὲν ῥωμαλέαν ἀπεργάζονται, Ψυχὴν δὲ νοχਾਲέσθαι. ἀδελφοὶ οὖν ἡ ποταύτη ἔσθῃ πρὸς σύνεσιν ἀκρεβή. διὸ καὶ Αἰγύπτιοι ἐν ταῖς κατ' αὐτοὺς ἀγνείαις ἐπιτέπουσι τοῖς ἱερεῦσι σπένδειν σάρκα, ὀρνιθεῖσι τε ὡς κουφοτάτοις χρώνται καὶ ἰχθύων οὐχ ἀπίνονται, καὶ δι' ἄλλους μὲν πιναι μύθους, μέγιστα δὲ ὡς πλεονεχέειν τὴν σάρκα τῆς ποταύης δι' ἐκτενευσζούσης βροχίας. Vinum, inquit Androcydes, & carnis ingurgitationes corpus quidem robustum efficiunt, animam verò debiliorem: est ergò impium, & a religione alienum hoc nutrimentum ad perfectam intelligentiam: quocirca Aegyptij quoque in jis, quæ eorum ritu fiunt, sanctificationibus non permittunt Sacerdotibus vesci carnibus, & aviculis utuntur quam levissimis, & pisces non tangunt, cum propter quasdam alias fabulas, tum maxime, quod ejusmodi cibus carnem reddat humidam. Homo ad Deum incorporeum, & intellectualem elevari cupiens, ait Porphyrius, non debet quærere nutrimentum carniuum, quo saginatum corpus pinguescens menti impedimento esse possit; nam sicut spiritu magnetis ferrum naturâ gravissimum leve evadit, sublevatumque lapidi accurrit; ita homo carniuum exhalationibus minimè gravatus Deo naturalius conjungitur, & inhæret, quam ferrum magneti. Vini quoque usus illis interdictus erat, ut & plerisque aliarum religionum Sacerdotibus: sic legitur in pagina sacra cap. 10. Levitic. quod Sacerdotes in tabernaculum intraturi prohibebantur vinum, & ficeram bibere, ne corda eorum gravarentur ebrietate. Dixit quoque Dominus ad Aaron: Vinum, & omne, quod inebriare potest, non bibetis tu, & filij tui, quando intratis in tabernaculum

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 65

maculum testimonij, ne moriamini: quia præceptum sempiternum est in generationes vestras. Et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum, & profanum; inter pollutum, & mundum: Doceatisque filios Israël omnia legitima mea, quæ locutus est Deus ad eos per manum Moysi. Omnes autem cibi, & potus ingurgitationes Sacerdotibus prohibet D. Hieronymus. *Venter, ait, & genitalia sibi met ipsis vicina sunt, ut ex vicinitate membrorum confœderatio intelligatur vitiorum: Sacerdoti itaque de altari vivere, non luxuriari permittitur.* Unde Apulejus sacris Iſidis initiaturus dicit lib. 11. Metam. Sacerdotem sibi præcepisse, ut nullum animal ederet, & invinius esset. Fabis vesci eis illicitum erat, quod faba excitet flatus, qui provocant ad Venerem; unde illud Pythagoreum, *à fabis abstine te.* Porrum quoque, & cæpe illis vetita scribit Juvenalis Sat. 15.

Porrum, & cæpe nefas violare, & frangere morsu.

O sanctas genteis, quibus hæc nascuntur in hortis

Numina, lanatis animalibus abstinet omnis

Mensa, nefas illic foetum jugulare capellæ.

Capite deraſo incedebant, ut docet Herodotus in Euterp. ac tertio quoque die totum corpus solebant eradere, ne quis pediculus Deos colentibus, aut alia fordes crearetur: hinc Iſiacorum calvities, de qua Polidorus Virgilius lib. 4. cap. 8. *Commune initiatis omnibus insigne est, vertex rasus, præcipuum sacri, profanique capitis discrimen, quod admonet Sacerdotes, spretis omnibus humanis voluptatibus, oportere celestia tantum meditari.* Cui sententiæ assentitur Pierius lib. 32. inquit. *Quod verò Sacerdotes Aegyptij quotidie rasitabant, neque ullum vestigium capillorum toto capite cerni patiebantur, hieroglyphicè significare volebant superflua omnia submovenda: cujusmodi significatum habetur XXI. Deuteronomij: ubi si mulierem quis ex hostico viderit, approbaveritque, ita ut eam uxorem ducere concupiscat; jubetur inter alia caput ejus detondere, unguesque præcidere: hoc est, ut Cyrillus interpretatur, si quid in profanis disciplinis deprehenderimus, quod approbemus, idque in usum nostrum transferre cupiamus, dandam operam, ut ex his, quæ superflua fuerint, amputentur.* Vestem tantum lineam gestabant huic similem, quæ in hac imagine repræsentatur, virgatam ex lini herbis contextam, quam Jo. Petrus Bellorius opinatur appellari limum, commodam ad usum aquæ, *λίμν* enim apud Græcos significat stagnum, *λίμνώδης* verò humidus, & herbosus. Communis illorum sententia fuit materiam humidam, sive aquam omnium rerum originem esse, teste Plutarcho in tractatu de Iſ. & Osir. quod Cælius Rhodiginus etiam exponit lib. 27. lect.

antiqu. cap. 5. *Cum aquarum infinitæ propemodum utilitates sint, gratissimaque, qui sacerdotia gerunt moribus Aegyptiorum ostendunt res omnes à liquoris potestate consistere. Itaque cum hydria ad templum, castâ religione defertur, tunc in terram procumbentes manibus ad cælum sublatis divinæ gratias agunt bonitati.* Refert D. Ambrosius in Levit. Sacerdotes Aegyptios circumcisionis notam habuisse. *Ægyptij, qui & geometriæ, & colligendis syderum cursibus operam impendunt suam, impium judicant Sacerdotem, qui nequaquam habeat circumcisionis insigne: nam neque magici carminis sapientiam, nec geometriam, nec astronomiam judicant vim suam obtinere, sine circumcisionis signaculo. Et ideò, ut impetrandi vim operationi adhibeant suæ, purgationem quamdam vaturn suorum circumcisionis arcano celebrandam existimant.* Sacerdos hic noster Crucem ansatam manu gerit, qui Character Tauticus fecundus, & salutaris habebatur apud Aegyptios, eratque præcipuum illorum amuletum. Per circulum intelligebant orbes cælestes, & maximè Solem stellarum omnium Principem; per Crucis verò quatuor lineas quatuor elementa, & sic hoc myste-
 rioso Characterē denotabant virtutis Solaris diffusionem in Mundum elementarem, ex qua omnium rerum oritur generatio. Antiqui Sapientes Magi planetarum qualitates in diversis appropriatis Characteribus repræsentarunt, Veneremque uti generationis Deam hac Cruce ansatâ expresserunt; cujus virtute Genios cælestes allici, contrarios verò, & nocivos repelli credebant: unde non mirum est, si apparet illa in plurimis Aegyptiorum Idolis manibus eam gestantibus. Hic Character indicabat etiam apud illos vitam venturam, ut referunt Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 17. & Sozomenus lib. 7. cap. 15. narrantes in templo Serapidis Alexandriæ destructi inventos esse Characteres Crucis figuras habentes lapidibus insculptos, quos interpretantes futuram vitam significare dicebant. Ruffinus quoque de illis lib. 2. cap. 29. eadem scribit his verbis. *Signum hoc nostrum dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt ιεραγες, idest, sacerdotales litteras, habere Aegyptij dicuntur, velut unum ex cæteris litterarum, quæ apud illos sunt, elementis. Cujus litteræ, seu vocabuli hanc esse asserunt interpretationem: Vita ventura. Dicebant ergo hi, qui tunc admiratione rerum gestarum convertebantur ad fidem, ita sibi ab antiquis traditum; quod hæc, quæ nunc coluntur, tamdiu starent, quamdiu viderent signum istud venisse, in quo esset vita.*

37

Festus ait Camillum vocari nunc sacrorum ministrum, nunc puerum ingenuum, nunc vas nuptiale. Flaminius Camillus propriè dicebatur puer ingenuus patrimus, & matrimus, qui Flamini Diali ad sacrifici-

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 67

sacrificia ministrabat ; antiquitus enim sacrorum ministri Camilli vocabantur ; sic Virgilius ait Metabum filiam nominasse Camillam, Dianę scilicet præministram . Pueri quoque , puellęve nobiles apud Romanos Camilli , & Camillę dicebantur , si fides Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 8. Significabat etiam Camillus Deorum præministrum , ut refert Plutarchus in Numa , unde Mercurius ab Etruscis hoc nomine appellabatur . Varię Camillorum imagines in antiquis marmoribus reperiuntur : unam hic exhibemus æream dextrâ pateram tenentem , lævâ cornucopię frugibus , & fructibus refertum . Prisci Romani solebant Dijs primitias offerre , teste Plinio lib. 18. cap. 20. cujus moris inventor Bacchus perhibetur , qui Jovi , & Junoni mustum libavit . Hunc ritum expressè præcipit agricolis Virgilius lib. 1. Georg.

*In primis venerare Deos , atque annua magnę
Sacra refer Cereri , letis operatus in herbis .*

Sic Tibullus lib. 1. el. 1.

*Et quodcumque mihi pomum novus educat annus ,
Libatum agricolę ponitur ante Deos .*

*Flava Ceres , tibi sit de nostro rure corona
Spicea , quę templi pendeat ante fores .*

Idem el. 5.

*Illa Deo sciet agricolę pro vitibus uvam
Pro segete spicas , pro grege ferre dapem .*

Fruges autem , vel fructus aliunde raptos Dijs offerre nefas erat , sed primitiæ debebant esse de proprio rure . Coronas in sacris adhibitas fuisse docet Plinius.

Laurentius Pignorius in libro , quem de servis edidit , multa dif-
fusè , & eruditè de Ministris tricliniorum , & de Pocillatoribus scripsit .
Erant illi juvenes loti , calamistrati , candidis præcincti tunicis , con-
vivis pocula ministrantes , lancesque mensis apponentes , de quibus
Horatius Sat. 8. lib. 2.

. . . . . *Ut omnes
Præcincti rectè pueri , comptique ministrent .*

Apulejus lib. 2. Metam. cænā à Fotide sua dilecta sibi paratam describens pueros calamistratos , puellasque scitulas ministrantes recenset .
*Sic paratus , inquit , cænę me committo ; frequens ibi numerus epulo-
num , & utpote apud primatem fœminam flos civitatis . Et opipari
cibi , & ebore nitentes lecti , aureis vestibibus intexti , ampli calices
varię quidem gratiæ , sed pretiositatis unius . Hinc vitrum fabre sigil-
latum ; ibi crystallum impunctum ; argentum alibi clarum , & aurum
fulgurans , & succinum mirè cavatum in lapides , ut bibas , & quid-*

quid fieri non potest, ibi est. Diribitores plussculi, splendide amicti: fercula copiosa: puellæ scitula ministrantes; pueri calamistrati, pulchrè indusiati, gemmas formatas in pocula vini vetusti frequenter offerentes. De varijs hujusmodi fervorum officijs audiendus est Philo acuratè illa describens in tractatu de Vita contempl. *Triclinia lectos habent eburneos, aut testudineos, aut pretiosioris materiae, gemmatis plerosque, stratos auro, intertextâ purpurâ, vel alijs floridis coloribus varijs oculas allicientibus; poculorum etiam vim magnam digestorum per suas species: præstò sunt enim scyphi, calices, phialæ, thericlea, toreumataque clarorum artificum, ministrantibus formosis mancipijs, non tam ad præsens ministerium quæsitis, quàm ad exhilarandos aspectu convivis oculos. Ex his minores pueri Pincernas agunt, grandiores aquam afferunt, loti, & nitidi, fucatique, ac cincinnatuli; alunt enim capillitium, vel omnino intonsi, vel à fronte tantum præsectis in orbem crinibus, tenuissimas, candidasque præcincti tunicas, anteriore parte ad genua demissas, posteriores ad poplites, utrimque mollibus tenijs adstricti commissuras tunicae, propendentibus ad latera sinibus. Sic ornati adstant nutus observando, quid quisque postulat; adsunt & alijs adolescentes primâ lanugine malas vestiti, qui paulò ante amatorum suorum deliciae fuerant, curiosè docti gravioris momenti ministeria: mera ostentatio magnæ opulentia. Poculis diversimodè effigiatis veteres delectabantur, sed vitreis maximè instar inguinum ad excitandam libidinem, teste Juvenale Sat. 2. *Vitreο bibit ille Priapo. Quod Plinius hisce verbis confirmat lib. 14. cap. 22. Jam verò, quæ vasa adulterijs celata? tamquam per se parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur, atque etiam præmio invitatur ebrietas. Et in proemio lib. 33. Didicit homo naturam provocare. Auxere & artem vitiorum irritamenta. In poculis libidines celare juvat, ac per obscœnitates bibere. Voluptas hominibus, non dicam, Romanis; sed & barbaris, servisque effœminatissimis indigna, cui deinde magnæ opulentia successit ostentatio. Abiecta deinde sunt hæc, inquit Plinius loco citato, & sordere cœpere, & auri, argentique nimium fuit. Murrina, & crystallina ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipsa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc vera luxuria gloria existimata est, habere quod posset statim totum perire. Nec hoc fuit satis, turbâ gemmarum potamus, & smaragdis teximus calices, ac temulentia causâ tenere Indiam juvat, & aurum jam accessio est. Duo Pocillatores hic exhibentur loti, cincinnati, ac tunicis præcincti planè, ut à Philone describuntur; prior speciem quamdam lancis tenet; alter & lancem, sive pateram, & poculum ad instar cornu, cujus**

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 69

cujus extremitas in similitudinem animalis efficta est : hoc vasis genus ceras vocabatur , in convivijis ea de causa forte usitatum , quod prisci ante poculorum inventionem cornibus Boũm ad bibendum utebantur . Auct̃or est Cælius Rhodiginus lib. 27. cap. 27. & lib. 30. cap. 1. Liberum patrem post vinum inventum cornu Bovis ad bibendum usum fuisse testatur Nonnus Dionys. 12.

Καὶ δίπας ἀγκύλον ἔχε βοὸς κέρας.

Et poculum curvum habuit Bovis cornu.

Unde non mirum est Pocillatorem simile poculum manu gestare in memoriam Bacchi , qui Deus apud veteres epulis , & comestationibus præesse credebatur .

Atys hic repræsentatur cum pileo phrygio dextrâ gerens fistulam multis contextam calamis Syringa dictam , lævâ pedum baculum videlicet incurvum , quo pastores solebant pecorum pedes detinere . Atym fuisse pastorem ex Pessinunte Phrygiæ emporio , ubi templum erat miræ venerationis magnæ Deũm Matri dicatum scribit Tertulianus in Apolog. cap. 15. *Vidimus aliquando castratum Atyn illum Deum ex Pessinunte* . Primus ille sacrorum ritus , quibus Cybele colebatur , mortales docuit , cùmque promissam huic Deæ castitatem commisso cum Sangaritide stupro non servasset , irata Dea de Nympha poenas exegit , Atys verò furore correptus lapideo cultro seipsum castravit . Juvenalis Sat. 6:

Mollia qui ruptâ secuit genitalia testâ.

De Aty scripsere Catullus epigr. 64. Arnobius lib. 5. adv. Gent. & Lactantius lib. 1. cap. 17. *Deũm Mater* , inquit , *& amavit formosissimum adolescentem* , *& eundem cum pellice deprebensum exsecutis virilibus semivirum reddidit* . Sic etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Phryx puer in sylvis facie spectabilis altis

Turrigeram casto vinxit amore Deam.

Hunc sibi servare voluit , sua templa tueri :

Et dixit , semper fac puer esse velis .

Ille fidem jussis dedit ; & , si mentiar , inquit ,

Ultima , quam fallam , sit Venus illa mihi .

Fallit : & in Nympha Sangaritide desinit esse ;

Quod fuit : huic poenas exigit ira Deæ .

Najada vulneribus succidit in arbore factis :

Illa perit ; fatum Najados arbor erat .

Hic furit : & credens thalami procumbere tectum ,

Effugit , & cursu Dindyma summa petit .

Et modo tolle faces ; remove , modo , verbera , clamat ;

Sæpe

*Sæpe Palestinas jurat adesse Deas.
 Ille etiam saxo corpus laniavit acuto,
 Longaque in immundo pulvere tracta coma est.
 Voxque fuit, merui: meritas dem sanguine poenas;
 Ab pereant partes, quæ nocuere mihi!
 Ab pereant! dicebat adhuc; onus inguinis aufert;
 Nullaque sunt subito signa relicta viri.*

Ipsam designate flores cadentes, antequam ad fructum veniant, tradit Eusebius lib. 3. Præp. ev. cap. 3. ideòque pudenda ei fuisse incisa dici, quoniam flores defluxi semina non producant. At D. Augustinus lib. 7. de Civit. Dei cap. 25. non Atyn, sed ejus virilia flores indicate docet his verbis. Propter vernalem quippe faciem terræ, quæ cæteris temporibus est pulchrior, Porphyrius philosophus nobilis Atyn flores significare perhibuit: & ideo abscisum, quia flos decidit ante fructum. Non ergo ipsum hominem, vel quasi hominem, qui vocatus est Atys, sed virilia ejus flori comparaverunt: ipsa quippe illo vivente deciderunt: imò verò non deciderunt, neque decerpta, sed plano discerpta sunt: nec illo flore amisso quisquam postea fructus, sed potius sterilitas consecuta est. Pingitur autem cum sinu vestis aperto ad denotandam geminam ejus naturam, de qua ipsummet loquentem audias apud Catullum Epigr. 64.

*Quod enim genus figuræ est, ego quod non habuerim?
 Ego mulier, ego adulescens, ego ephebus, ego puer,
 Ego gymnasi flos, ego eram decus olei;
 Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida,
 Mihi floridis corollis redimita domus erat,
 Linquendum ubi esset orto mihi Sole cubiculum.
 Egone Deum ministra, & Cybeles famula ferar?
 Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
 Ego viridis Algida Idæ nive amicta loca colam?
 Ubi Cerva silviculatrix, ubi Aper nemorivagus?
 Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus?
 Jamjam dolet, quod egi, jamjam poenitet.*

Ovidius in Ibin.

*Attonitusque seces, ut quos Cybeleja mater
 Incitat ad Phrygios vilia membra modos.
 Deque viro fias, nec foemina, nec vir, ut Attys,
 Et quatiâs molli tympana rauca manu.*

41

Quatuor anni tempora in antiquis numismatibus quatuor puerulis indicantur. Primus canistrum habet impositum capiti floribus refectum,

Sectio II. Deorum simulacra, &c. 71

fertum, ver designans. Secundus alterâ manu spicas tenet, alterâ falcem falcandis frugibus idoneam, propria æstatis symbola. Tertius Leporem dextrâ, lævâ fructus, venationis opportunitatem, fructuumque abundantiam autumnali tempore innuens. Quartus denique avem forsan Anatem lævâ gerens vestitus est, quo hyemalis tempestas frigidissima vulgò denotatur. Nummulus Probi æreus cum hoc typo, & epigrap. FELICITATEM PORA, in museo nostro asservatur: similem protulit Franciscus Angelonius in Commodo cum inscriptione, TEMPORUM FELICITAS; unde hac nostrâ imagunculâ juvenem nudum, & alatum, Leporem dextrâ tenentem exhibente autumnalis tempestas videtur designari. Negotium tamen mihi faceffit Scriptorum quorundam auctoritas, qui Leporum venationi hyemale tempus opportunum tradunt. Virgil. lib. 1. Georgic.

Auritosque sequi Lepores, tum figere Damas, &c.

Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.

Quam sententiam tuetur & ipse Horatius Sat. 2. lib. 1.

..... Leporem venator ut altâ
In neve sectatur.

Unde hoc animal niveum dicitur à Calpurnio Eclog. 10.

Ordine quid referam, vidi genus omne ferarum,

Hic niveos Lepores, & non sine cornibus Apror.

Attamen cum in omnibus & nummis, & toreumatibus antiquis hyemalis tempestas vestita semper conspiciatur, autumnalem hac nudâ imagine repræsentari eò magis adducor, quòd eadem Leporem tenens in nummis exhibeatur; & nix ad Leporum venationem eâ solâ forsan ratione videatur requiri, quòd signis pedum nivibus impressis animalium gressus venatori faciliùs indicantur.

Venerem dextro brachio vasi innixam uti de balneo exeuntem elegans exhibet imaguncula ærea, lævâ crus dextrum perfricans, dextrâ aurea gestans poma in signum victoriæ de Deabus in Ida Monte Paridis sententiâ relatæ. Vas unguentis forsan refertum est, subtusque linteum ad extergendum appositum. Quidni liceat dicere Atalantam aurea poma dextrâ gestantem cursu defatigatam lauisse.

Neronem Citharœdum in hac eleganti imaguncula agnoscunt nummorum periti. De vesana hujus Imperatoris canendi, citharamque pulsandi ambitione diffusè agunt Suetonius, & Dio, qui ipsum in theatrum prodiisse, atque inter Citharœdos stetisse asserunt.

Lictorem a ligando dictum docet Fenestrella lib. de Magistratibus, Sacerdotiisque Romanorum, quòd quem Consules prehendi, ligarique jussissent, præsto essent adprehendendum, & venientes Consulibus obviam de equo descendere juberent. Duodecim Lictores instituit Romulus, teste Plutarcho in ejus vita, qui togâ vel sago induti virgarum fasciculos cum securibus ligatos portantes Reges, deinde Consules in publico ita præcedebant, ut unus post alium incederet, & qui proximus esset Consuli, præcipuus haberetur. Altero mense sequebantur virgas, & bacillos tantum ad submovendum populum, foresque pulsandas gestantes. Suetonius de Julio Cæsare lib. 1. cap. 20. Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fascēs non haberet, accensus ante iret, Lictores ponè sequerentur. Hi delinquentibus poenas, virgis illos primùm cædendo, mox securi feriendo infligebant.

bant. *Missi Liētores ad sumendum supplicium*, scribit Livius lib. 11. *nudatos virgis cadunt, ac securi feriunt*. Navigantibus Magistratibus Liētor ante proram sedebat. Auctor est Appianus lib. 5. belli civilis.

45

Præclarum Iovis Tonantis simulacrum apud nobilissimum adolescentem Equitem Alexandrum Albanum Sanctissimi Domini nostri Nepotem asservatum perfectæ adeò sculpturæ existit, ut nil quicquam pulchrius, nil absolutius videri possit. Rarissima extant in ejus museo antiquitatis monumenta, quibus ille delectatur, juvenilibus, ac teneris annis minimè consentanea, si jampridem innatus in eo amor cognitionis, & scientiæ immaturam ætatem non supplevisset. De simulacro Jovis Tonantis in Capitolio posito loquuntur Plinius lib. 34. cap. 8. & Suetonius in vita Augusti n. 29. *Tonanti Jovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum expeditione Cantabricâ per nocturnum iter læticiam ejus fulgur prestrinxisset, servumque prælucentem exanimasset*. Ζεύς ὤψιςραπέτης vocatur ab Homero. Il. 1. vers. 336. *Jupiter altitonans*. Quâ voce usus est Cicero lib. de Divin.

46

Serapidem modio insignem exhibet imago ærea affabrè sculpta, de quo alibi diffusè.

47

Sequitur alia pariter elegans, sed argentea, & raritate conspicua extans in celebri Patrum Carthusianorum museo antiquarum supellestiliū, ac præcipuè nummorum cujusvis metalli, & moduli refertissimo. Hanc quidem Floram asserunt, Bacchum alij floribus coronatum. Facies virilis est muliebritatem spirans, & juveni Baccho valdè conveniens, qui nonnumquam cum crinibus more puellarum collectis, teneroque, ac delicato vultu juxta suam duplicem naturam repræsentatur. De Coronis egimus Sec. 1. n. 54. Qui plura volet, consulat Athenæum lib. 15. Deipnos.

48

Ibis est avis Ciconiæ non multum dissimilis, rostro maxima ex parte adunco, cruribus rigidis, soli Ægypto peculiaris, eidemque sacra, quòd Serpentibus alatis ex Arabia in Ægyptum ineunte verè volantibus ad ingressum planitie accurrat, eosque interimat, & devoret: ut referunt Herodotus in Euterpe, & Pomponius Mela lib. 3. unde illam vocat Juvenalis Sat. 15. *saturam Serpentibus*. De Ibide mentionem facit Cicero lib. 2. de nat. Deor. *Ipsi, qui irridentur, Ægyptij nullam belluam nisi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, consecraverunt, veluti Ibin. Ibes maximam vim Serpentum conficiunt, cum sint aves excelsæ, rigidis cruribus; corneo, proceroque rostro: avertunt pestem ab Ægypto, cum volucres Angues ex vastitate Libyæ vento Africano invec̃tas interficiunt, atque consumunt: ex quo fit, ut illæ nec morsu vivæ noceant, nec odore mortuæ*. Scribit Ælianus Ibin numquam extra Ægyptum progredi; si quis verò eam ex Ægypto exportet, mortem fame sibi consciscere: eandem etiam Lunæ sacram esse tradit, ovaque ad ejus rationem fingere totidem videlicet diebus, quot illa crescit, & decrescit. Perhibetur hæc avis usum clysteris monstrasse, teste Plinio lib. 8. cap. 27. *rostri aduncitate per eam partem se perluens, quâ reddi ciborum onera maximè salubre est*. Duas ejus species referunt Aristoteles lib. 9. Hist. anim. cap. 27. Strabo lib. 17. & Plin. lib. 10. cap. 30. albam, & nigram: sola nigra, si fides Herodoto in Euterp. cum Serpentibus pugnat. Illius interfectores apud Ægyptios morte afficiebantur, ut narrat Tertullianus in Apolog.

DEA ROMA

Apud

Authorem

BACCHVS

2

Apud Io. Petrum Bellorium
In Orbe aereq.

SATYRA Sive FAVNA.

3

Apud Aulherem
In statua ex aere.

BACCHVS

4

PSB. Sculp.

Apud E. P. Burghesium

CYBELE

*Apud Antonium
de Cavalerys*

nunc in Museo Fejervary

MERCVRIVS

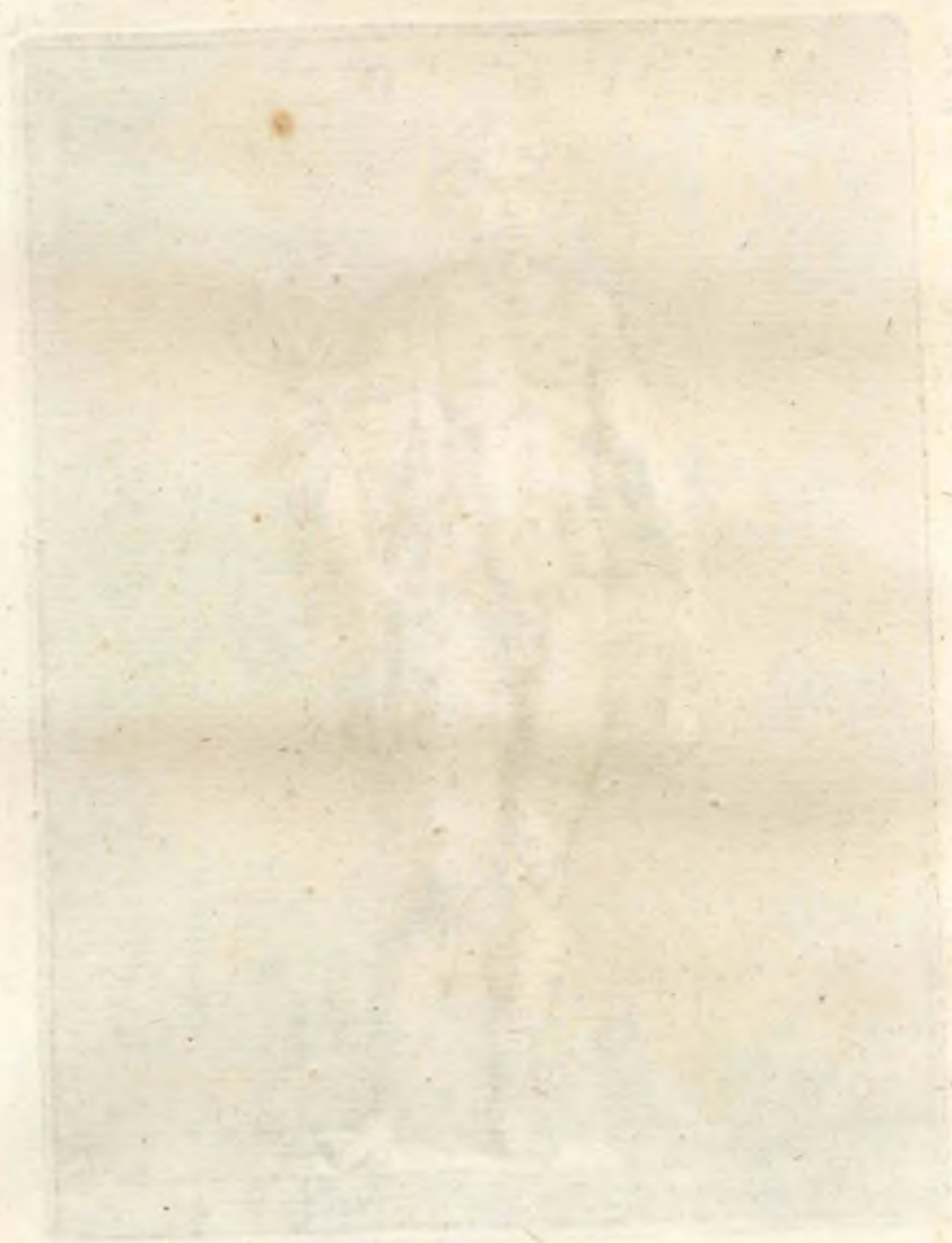
8

F. S. B. sculp.

Apud I. P. Beliorum

MINERVA

9

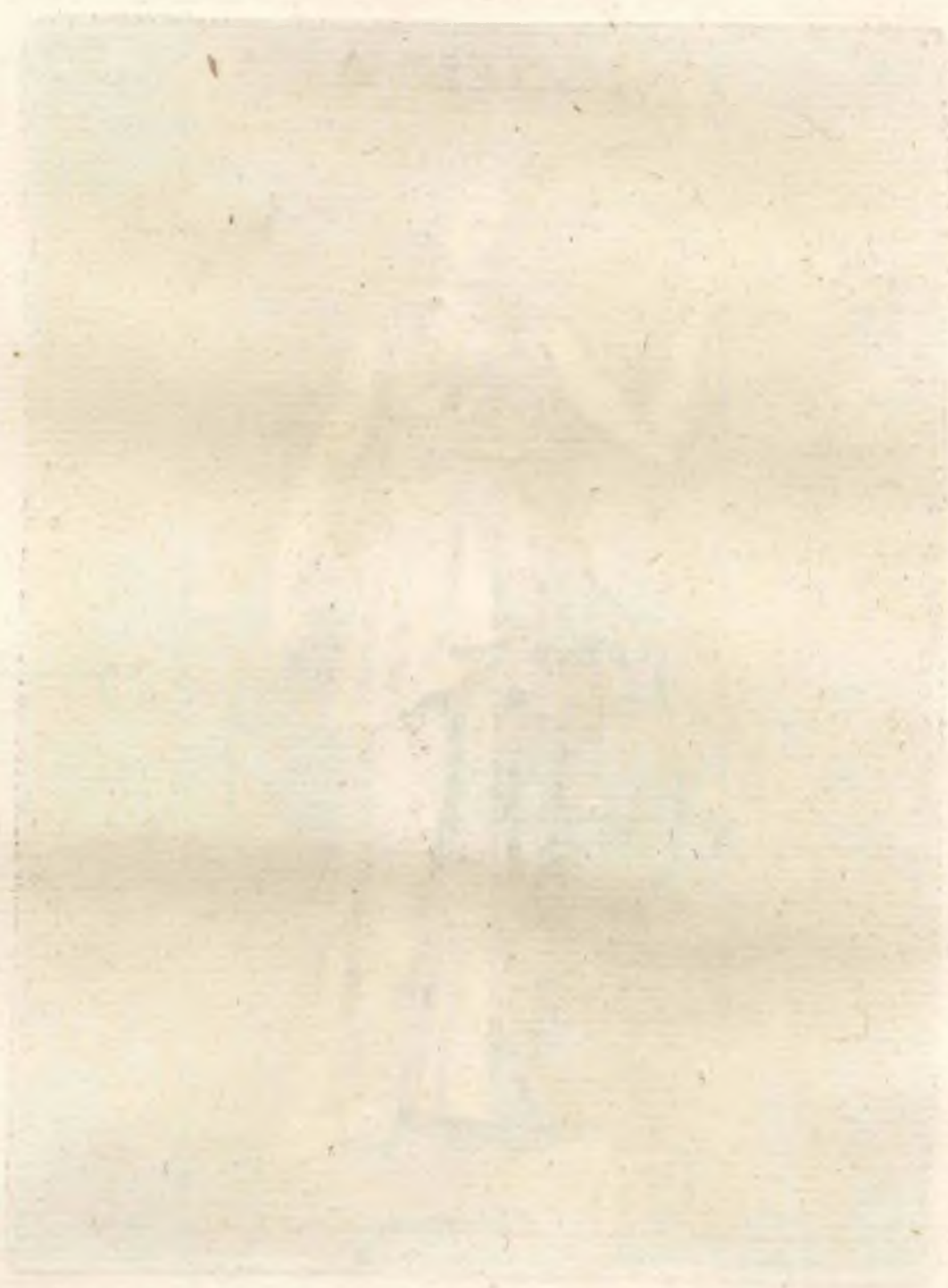

In Thesauris
P. S. D. sculp.

Christinae

Reginae

MINE ERVA

10

Apud Ant. de Couderge

DIANA EPHESIA

11

P. S. B. Sulp.

Ex schedis

DIANA

LVCIFERA

12

P. S. B. sculp

Apud I.P.

Bellorium

DIANA TRIFORMIS

13

P. S. B. Sculp.

Ap. d. E. Car. J. Chigiam

DIANA TRIFORMIS

14

P.S.B. sculp.

Apud E. Card. Chigium

DIANA TRIFORMIS

15

P.S.B. Sculp.

Apud E. Card. Vigium

MYTHRAS

16

P. S. B. sculp. *Apud P. A. Rolandum M.*

SALVS

18

P. S. B. Sculp.

A. J. E. Card. Chigiura

VVLCANVS

19

P. S. B. Sculp.

Apud I. P. Bellorium

FORT VNA

21

P. S. B. Sculp.

Apud I. P. Bellorium

ABUNDANTIA

213

H. S. B. Sculp

Apud E. P. Barthesium

SIGNVM

PANTHEVM

25

P.S.B. Sculp.

Apud D. Devvith

HARPOCRATES

27

P.S.B. Sculp.

Apud Authorem

ANGERONA

28

In Museo Authoris

HERCVLES

20

Apud Authorem

P.S.B. Sculp.

HERCVLES

31

Apud Authorem

CANOPVS

32

P. B. Sculp. Apud E. Card. Chigiurn

CANOPVS

33

P. S. B. Sculp.

Apud E. Card. Chigi

CANOPVS

34

Apud E. Card. Chigi

CANOPVS

35

A. M. E. C. and Ch. G. M.

SACERDOS ÆGYPTIVS

36

P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.

CAMILLVS

37

P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.

POCIL LATOR

38

Apud I.P.
P.C.B. Sculp.

Bellarium

ATYS

40

Apud I.P.

P.S.B. Sculp.

Bellorium

AVTVMNVS

41

Apud
P. S. B. Sculp.

Authorem

VENVS

42

In museo Albano

NERO CITHARÆDVS

43

Apud E. F. conu.

LIC TOR

44

In mus. Barberian.

IUPITER

45

In museo Alex.^o Albano

SERA PIS

46

Ex Museo Albano

BACCHVS

47

In museo Patrum Carthusiænorum.

IBIS

48

P.S.B. Sulp.

1p. P. A. Rolandum M.

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO TERTIA.

Insignia Flaminis Dialis, Pontif. Max.
& Auguris, necnon Instrumenta
sacrificijs apta.

T A B U L A I.

LAMINES quasi Filamines à filo, quo caput revinciebant, dictos putat Varro lib. 4. de lingua Latina cap. 15. *Flamines, quòd in Latio capite velati erant semper, ac caput habebant cinctum Filo, Flamines dicti.* Nudis enim capitibus incedere illis nefas erat, sed per æstatem galcerum propter nimium calorem minimè gestantes, caput filo cingebant: festis verò diebus filo deposito pileum sumebant pro sacerdotij eminentia, si fides Isidoro lib. 7. Orig. cap. 11.

K

Erat

Erat autem Flamen Sacerdotis nomen alicui Deo particulariter consecrati, cui sacra faciens ab eo nomen obtinebat, Dialis videlicet vocabatur, qui Jovis curabat sacra, ut & Martialis, & Quirinalis, qui Martis, & Quirini. Horum duos priores à Romulo institutos, ultimum verò à Numa scribit Plutarchus in Numa, cui assentitur Pomponius Lætus lib. de Sacerdot. cap. 7. licet omnes à Numa creatos Livius asserat lib. 1. cap. 19. Successu temporis ad XV. numerum, aucti sunt singuli singulis Dijs, Cæsaribusque consecratis attributi, quorum maximus Dialis habebatur teste Festo, solusque albogalero, insigni veste, curulique sellâ uti poterat. Fuit autem illa differentia inter Flamines, quæ nunc in Ecclesia Dei inter Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ut refert Gratianus Decret. par. 1. dist. 80. ex auctoritate D. Clementis Romani Epist. 1. ad Jacob. fratrem Domini, cujus Pontificis verba hæc sunt. *In illis verò Civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas (E. Petrus) ordinavit, qui reliquorum Episcoporum judicia, & majora (quoties necesse foret) negotia in fide agitent, &c. In illis autem Civitatibus, in quibus dudum apud prædictos erant Archiflamines (quos tamen minores tenebant, quam memoratos Primates) Archiepiscopos institui præcepit, qui non tamen Primatum, sed & Archiepiscoporum fruerentur nomine, &c. In singulis verò reliquis Civitatibus singulos, & non binos, vel ternos, aut plures Episcopos constitui præcepit, qui non Primatum, aut Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum nomine (quia matres civitatum non habent) sed Episcoporum tantum vocabulo poterentur, quoniam nec inter ipsos Apostolos par institutio fuit, sed unus omnibus præfuit.*

2. Apex Pontificis Maximi ornamentum, & insigne sæpius occurrit in nummis Julij Cæsaris, Marci Antonij, & Augusti, ad indicandum eorum Pontificatum Maximum. Pontifices à Numa institutos scribit Livius lib. 1. cap. 20. Fuerunt ab initio quatuor; deinde quatuor alij ex plebe creati sunt M. Valerio, & Q. Apulejo Cofs. Illis omnibus Pontifex Maximus præerat, cui sacra omnia publica, privataque subiecta erant, & quo defuncto alius à Pontificibus eligebatur. Appellatos fuisse Pontifices & à ponte, & à facio quidam putant, eò quòd pons sublicius ab his primùm factus, ac sæpius deinde restitutus fuerit: alij verò eosdem à posse, & facere sic dictos asserunt.

T A B U L A I I.

1. **L**ITUUS baculus incurvus ; & leniter à summo inflexus , quem Augures dextrâ tenebant : describitur ab A. Gellio lib. 5. cap. 8. *Lituus virga brevis in parte , quâ robustior est , incurva .* Primus Litui usus Romulo Urbis conditori tribuitur , quem Cicero lib. 1. de Div. scribit eo regiones direxisse , cùm Urbem conderet . Hunc in Capitolio servari solitum fuisse narrat Plutarchus in Vita Romuli , sed captâ à Gallis Urbe perditum , mox ejectis illis inter altissimas favillas illæsum , cùm ignis cætera consumpsisset , inventum fuisse . Lituus ad Augures pertinebat , qui teste Isidoro lib. 8. Orig. cap. 9. volatus avium , & voces intendebant , & sic augurium erat naturalis quædam avium præsensio pluvias , & tempestates , aliaque hominibus imminencia volatu , & garritu indicantium . De inaugurandi ritu hæc refert Pomponius Lætus de Sacerd. cap. 5. *Locus augurij templum erat : Augur versus Orientem sedebat , capite velato , lituum dextrâ tenens manu , idest , curvum baculum , quo in Cælo regiones dividit , & quæ auguria veniunt , prædicit ; si læva fuerint , quia à læva parte Septentrio est , felicia pronuntiat , pars illa Orbis propter altitudinem prospera putatur : & à dextera parte Meridies , quia depressus est , infelix .* Plura vide apud Livium lib. 1. cap. 18. & Fenestellam lib. de Sacerd. cap. 4. Hæc disciplina primùm viguit apud Phryges , & Chaldæos , ab eis transijt ad Græcos , deinde ad Etruscos , ab Etruscis ad Romanos commigravit . Augures apud illos mox tres fuere , mox quatuor , mox novem quinque videlicet plebei , & quatuor patricij . Scribit D. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei cap. 30. Ciceronem Augurem reprehendisse homines Corui , & Corniculæ vocibus vitæ consilia moderantes ; quod ipsemet Cicero testatur lib. 2. de Div. auguria vanitatis , & ineptiæ condemnans . Audiamus etiam D. Cyprianum superstitionem auguriorum irridentem in opusc. de Idolor. vanitate . *Non ergo (inquit) de Religionibus sanctis , nec de auspicijs , aut augurijs Romana regna creverunt , sed acceptum tempus certo fine custodiunt . Cæterum & Regulus auspicia servavit , & captus est : & Mancinus religionem tenuit , & sub jugum missus est : & pullos edaces Paullus habuit , & apud Cannas tamen cæsus est : C. Cæsar , ne ante brumam in Africam navigia transmitteret , augurijs , & auspicijs renitentibus sprexit , & eò facilius navigavit , & vicit . Horum autem omnium ratio est illa , quæ fallit , & decipit , & præstigijs cæcantibus veritatem stultum , & prodigum vulgus inducit .*

2. 3. Simpulum, quod & Simpuvium dicitur, Pontificum collegij symbolum erat: describitur à Festo *Vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libabatur, unde & mulieres rebus divinis deditæ Simpulatrices dictæ*. Duas hujus calicis species exhibemus, unam ex antiquo marmore in æde Divi Laurentij extra muros desumptam, alteram in museo Jo. Petri Bellorij asservatam.

T A B U L A III.

PRÆFERICULUM vas erat in sacrificijs præferri solitum, in quo vinum, aliusve liquor includebatur. Hoc vas sæpe occurrit in nummis Imperatorum, Cæsarumque in eorum summi Pontificatus memoriam signatum. Festus ait præfericulum esse vas æneum sine ansa, quod veteres in sacrificijs solebant præferre: at hæc descriptio minimè concordat cum antiquis numismatibus, & toreumatibus, quæ ansatum illud repræsentant, ut videre est in hac imagine ex pulcherrimo zophoro ad radices Capitolij delineata.

T A B U L A IV.

IN sacris ferè omnibus veterum tres adhibebantur purgationes; nam vel flammâ, vel sulphure purgabantur, vel aquâ abluebantur. Ovidius lib. 7. Metam.

Terque senem flammâ, ter aquâ, ter sulphure purgat.

Hæc aqua lustralis dicta in circumstantes ad expianda leviora crimina spargebatur, sicuti etiamnum mos est apud Christianos, qui ad purgandas leviores animæ sordes aquâ benedictâ frequenter in sacris utuntur. Illa ferebatur in vasculo huic simili, quod extat in museo Jo. Petri Bellorij, & quare observatur in Tabula VII. Columnæ Trajanæ notis ejusdem illustratæ pulcherrimum exhibente sacrificium, ubi sacrorum quidam Minister vas aquæ lustralis dextrâ tenet.

T A B U L A V.

1. **S**EQUITUR Aspergillum, sive Asperforium ex equinæ caudæ pilis confectum, quo Sacerdotes aquam lustralem aspergebant. Ovidius lib. 3. de Ponto.

Spargit aquâ captos lustrali grata Sacerdos.

Antiquitus vice Asperforij utebantur veteres ramo lauri, vel oleæ, ut scribit Virgilius de Ænea in funere Miseni lib. 6. Æneid.

Idem

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 77

*Idem ter socios purâ circumtulit undâ
Spargens rore levi, & ramo felicitis olivæ,
Lustravitque viros.*

2. Malleo Ministri sacrificijs infervientes victimam percutiebat. Ovidius lib. 2. Metam.

*Lactantis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro cava malleus ictu.*

3. 4. Cultris minores hostiæ mactabantur. Idem Ovidius lib. 15. Metam. de Victima.

*. . . . Percussaue sanguine cultros
Inficit.*

Victimarij cultros vaginâ inclusos lateri alligabant, jisque ad secandas hostias utebantur. Contenta in hac tabula desumpta sunt ex arcu Septimij Severi, & Antonini Caracallæ prope S. Georgium in Velabro.

T A B U L A VI.

ANIMALIA sacrificijs destinata securi percutiebantur. Horatius lib. 3. Car. Od. 23.

*Aut crescit Albanis in herbis
Victima, Pontificum secures
Cervice tinget.*

Et Ovidius lib. 4. Trist. el. 2.

*Candidaque adductâ collum percussa securi
Victima purpureo sanguine tingit humum.*

Securem hanc Baccho dicatam esse patet ex capite Tigridis huic Deo sacræ, siquidem primus ille animal ferocissimum domavit, curruque alligavit. Tibullus lib. 3. el. 6. de Baccho.

*Armenias Tigres, & fulvas ille Leenas
Vicit & indomitis mollia corda dedit:*

Et Martialis lib. 8. ep. 25.

*Nam cum captivos ageret sub curribus Indos,
Contentus geminâ Tigride Bacchus erat.*

T A B U L A VII.

1. **H**UNC gladium sacrificijs aptum Secespitam esse constat, tum quia similes observantur in diversis antiquis toreumatis sacrificia exhibentibus, tum propter Antistij Labeonis descriptionem apud Festum Secespitam referentis fuisse *Cultrum oblongum, manubrio*

*manubrio rotundo, eburneo, solido, vincto ad capulum auro, argen-
toque, fixum clavis aeneis, ære cyprio, quo Flamines, Flaminicæ Vir-
gines, Pontificesque ad sacrificia utebantur. Hæc omnia gladio no-
stro conveniunt, etsi manubrium illi deest eburneum, quo ferreum,
tegebatur, patet illud fuisse rotundum, remanentque foramina clavo-
rum, qui ebur connectebant.*

2. Cochlear, quo thus ex acerra fumebatur.

3. Ligula, quâ Aruspices animalium viscera explorabant.

T A B U L A V I I I.

SCRIBIT Festus acerram fuisse arculam thurariam, ubi thus re-
ponebatur: hanc Camillus ferebat, ut videre liquet in plurimis
antiquis marmoribus. De illa mentionem facit Martianus Capella
lib. 2. de Nupt. *Acerrâ autem multo aromate gravidatâ, eâdemque
candenti manus virginis oneratur.* (Et deinde) *Ac Vestæ Deûm nu-
trici, eidemque pedissequæ acerrâ illâ olacem aromatis refundente, omnis
ille ordo Coelicum portiones sibi competentes attribuens, arabicis leta-
batur halatibus.* Acerræ meminit etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Cumque meri patera thuris acerra fuit.

T A B U L A I X.

NULLA thuribuli neque in marmoribus, neque in nummis
antiquis reperitur imago: constat tamen ex auctoritate Cle-
mentis Alexandrini thuribulum Aaronicum explicantis lib. 5. Stro-
mat. fol. 562. thuribula in Templo Domini posita fuisse. *Ἀνὰ μέσονδὲ τῆ
καλύμματος καὶ τῆ ὠδὲ πέλᾳσματῳ, ἔνθα τοῖς ἱερεῶσιν ἔξῃν εἰσίστασι, θυμιατῆριόν
τι ἔκειτο, σύμβολον τῆς ἐν μέσῳ τῶ κόσμῳ τῶδε καμένης γῆς. ὃς ἦς αἱ ἀναθυμιάσεις.*
*In medio autem operimenti, ἔσθ' ὑελί, quo licebat ingredi Sacerdotibus,
erat situm thuribulum symbolum terræ, quæ est sita in hoc mundo
medio, ex qua oriuntur exhalationes.* De thuribulis, quæ posuit Salomon
in domo Dei, mentio reperitur in sacro texto lib. 2. Paralipom. cap. 4.
In sacrificijs quoque illa adhibita fuisse canit Ausonius in Technopag.

Thuribula, ἔσθ' patera, quæ tertia vasa Deûm? lanx.

T A B U L A X. X I. X I I.

TRIPODUM nomine intelliguntur omnia illa instrumenta,
quæ tribus insistent pedibus: propriè tamen Tripodes erant
mensæ

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 79

mensæ in Templo Apollinis Delphici, quibus superpositæ Phœbades vaticinabantur; hinc Apollini Tripodes cum Serpentibus dicati, de quibus Herodotus in Calliop. Συμφορήσαντες ἢ τὰ χεῖματα, καὶ δεκάτῳ ὀξύντες τὰς ἐν Δελφοῖσι θεῶς, ἀπ' ἧς ὁ τείποις ὁ χρύσεος ἀνετίθη, ὁ ὅτι τὸ τετραγώνου ὄφιος τὸ χαλκίου ἐπεσπῶς ἀγχαται τὸ βωμοῦ. *Collata autem pecunia decimam selegerunt, ex qua tunc Deo, qui Delphis est, Tripas aureus ibi repositus est, insists super tricipiti ex ære Colubro proximè aram.* Tripodem cum intorto Serpente describit Pausanias in Phoc. planè, ut hic (10) exhibetur ex antiquo toreumate delineatus. Εν κοινῇ δὲ ἔθεσαν ὑπὸ ἔργου τὸ Πλαταιάσιν οἱ Ἕλληες χρυσοῦν τείποδα δράκοντι ἐπικείμενον χαλκῷ. *Commune fuit Græcorum de Plataensi prælio donum, aureus Tripas sustinente æneo Dracone.* Quidam Tripodes domi tenebantur, super quos vel accenso igne, vel fructibus, floribusque impositis sacra Laribus peragebantur, qualis est iste (11) apud Joannem Petrum Bellerium. Juvenalis Sat. 12.

. . . . . Laribusque paternis

Thura dabo, atque omnes viols jactabo colores.

In museo Eminentiss. Cardinalis Chisij aservatur Tripas (12) flexilis, & plicatilis, in cujus summitate sculpta sunt tria capita Bacchantium uvis coronatarum, Baccho procul dubio consecratus; Tripodem enim Libero patri dicatum scribit Athenæus lib. 2. Deipnosoph. Καὶ τὸ νικητήριον ἐν Διονύσει τείποις. Ἐξ δὲ τείποδος λέγαν φαυλὸς τοῖς ἀληθεύοντας. *In Bacchi certaminibus Victoris præmium est Tripas; nam qui vera fantur, e Tripode loqui dicimus.* Duo Tripodum genera recenset, quæ ambo veteres λέβητες nominarunt; unum, quod ἐμπυρεθής ὁ Ἐλεξόχου dicebatur, quo ad aquam calefaciendam utebantur; alterum, quod vocabatur πυρρὴ ἀπυρρὴ, in quo vinum miscebatur: at in vino inesse veritatem nemo est, qui ambigat, & sic Apollini, & Baccho consecrati fuere Tripodes, illi ob oraculorum suorum certitudinem, huic verò quia non mentiuntur ebrij. Καὶ οὗτος ὅστις ὁ τῆς ἀληθείας οἰκῆος τείπους. Διὸ Ἀπόλλωνος μὲν οἰκῆος δὲ τῶν ἐκ μηχανῆς ἀλήθειαν. Διονύσει δὲ τῶν ἐκ μέθης. Auctor est Athenæus loco citato.

T A B U L A XIII.

CANDELABRIS utebantur veteres, cum rem divinam faciebant: in illis figebantur candelæ, & funiculi ardentes, vel etiam lucernæ oleariæ ponebantur minùs tamen ad lumen exhibendum, quàm ad sacrificij decus, & majestatem. De candelis mentionem facit Martialis lib. 14. ep. 41. illas lucernis vetustiores declarans.

Nomina

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt :

Non norat parcos uncta lucerna patres .

De lucernis verò sacra pagina lib. 2. Paralipom. cap. 4. versic. 20. describens ea omnia, quæ posuit Salomon in domo Dei. *Candelabra quoque cum lucernis suis, ut lucerent ante oraculum juxta ritum ex auro purissimo.* Hoc pulcherrimum candelabrum delineari curavimus in æde D. Laurentij extra muros.

T A B U L A XIV.

D I S C U S erat species quædam lancis, in quo victimarum exta ponebantur. De illo hæc scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 4. *Discus antea ifcus vocabatur à specie scuti; unde & scutella per diminutionem, est enim ejusdem similis: postea discus vocatus est, quod det escas, idest, apponat.*

T A B U L A XV.

S I S T R U M instrumentum Ægyptiacum, quo Sacerdotes in sacris Isidis utebantur *ἀπὸ τῆ σείαν*, idest, à *quatiendo*, dictum: est autem formæ ovalis, & manubriatum cum tribus, vel quatuor virgulis transversalibus; describitur ab Apulejo lib. 11. Metam. *Æreum crepitaculum, cujus per angustam laminam in modum balthæi recurvatam trajectæ mediæ paucæ virgulæ crispante brachio tergeminos jactus reddebant argutum sonum.* Sistrum in sacrificijs concutiebatur ad indicandum omnia naturalia numquam motu vacare: rotunditas, quæ illud cingit, convenit cælo Lunæ, per quod omnia moventur, & mutantur ratione quatuor elementorum, quæ per quatuor Sistri virgas denotantur: quaternarius enim numerus pertinere videtur ad corpus constans ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus, sicca, humida, calida, & frigida: ternarius verò ad triplicem animæ vim, de quo infra. In Sistri vertice visitur animal quoddam aliquando facie humana præditum, quod Felem esse docet Plutarchus in lib. de Is. & Os. *τῇ δ' ἡ ἱεὴς τῆ σείαν καὶ κορυφῇ ἐντορεῖται αἰλουρον ἀνδρόπου ἔχοντα.* (Et mox) *τὰ δὲ αἰλόμενα τὴν σελῶν, διὰ τὸ ποικίλον καὶ νυκτορρῆν & γόνιμον τῆ θεοῦ.* *Curvamini Sistri autem in vertice infigunt Felem humana facie, &c. Fele Lunam representante ob animalis istius varietatem, ac vim noctu agendi, & foecunditatem.* Felis Lunæ filius fabulosè dicitur, quod Lunæ sequatur naturam: subjungit enim Plutarchus Felis oculorum pupillas dilatari, & attenuari secundum Lunæ cursum; humana

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 81

humanâ autem Felis facie innui Lunæ mutationes mente, ac ratione gubernari. Illa in hoc sistro humanâ facie minimè prædita est, at solitum, & sibi convenientem vultum præfert. Hoc animal apud Aegyptios divinis penè afficiebatur honoribus, nam quibuscumque in domibus Felis mortem oppetierat, cuncti earum domorum habitatores supercilia eradebant: si verò quisquam Felem vel spontè, vel invitè necasset, morte puniebatur; ut ex Herodoto in Euterp. & Eusebio lib. 2. Præp. ev. cap. 1. colligitur. In lateribus Sistri sculptus est flos loti, & nux pinea, quæ symbola Isidi, sive Deûm Matri sacra sunt. De Ioto alibi diximus, de pino meminit Ovidius lib. 6. Metamorph.

*Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus
Grata Deûm Matri: siquidem Cybelejus Atyx
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo.*

Sistrum apud Aegyptios vicem tubæ in bello exhibebat, & apud Amazonas fœminarum exercitus hoc instrumento ad bellum vocabatur. Auctor est Isidorus lib. 3. Orig. cap. 21.

T A B U L A XVI.

ASSERVATUR aliud Sistrum in museo Jo. Petri Bellorij quatuor etiam habens virgulas transversales, cum Fele fœtibus lactantibus decumbente in ejus summitate insculpta, quæ Lunæ globum gerit in vertice connexionem hujus animalis cum Luna indicantem, juxta prædictam Plutarchi descriptionem. In utroque Sistri latere Isidis mitra inspicitur.

T A B U L A XVII.

SEQUENS Sistrum ab alijs duobus differt, quòd Felis in ejus summitate sculpta humano vultu prædita sit, quòdque tres tantum virgulas habeat transversales, quæ triplicem Isidis potestatem innuunt: eadem enim est Luna in cælo, Diana in terris, & Hecate apud inferos. Ausonius in ter. num. gry.

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianæ.

Sic etiam Prudentius lib. 1. contra Symm.

Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:

Cum succincta jacet calamos, Latonia virgo est:

Cum subnixæ sedet solio, Plutonia conjux,

Imperitat furijs, & dictat jura Megeræ.

Triplex est etiam aspectus Lunæ, videlicet cum surgit in cornua, & falcata dicitur: cum dimidiata est: & cum orbem complet. Ternarius hic virgularum numerus potest etiam referri ad triplicem motum Lunæ, quæ tribus vijs movetur in cælo, in altitudinem, latitudinem, & longitudinem. Ternarij numeri laudes vide apud Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. quem ut & quaternarium, ex quibus constat septenarius inter arcana venerabant Pythagorici. *Ternarius* (inquit) *assignat animam tribus suis partibus absolutam; quarum prima est ratio, quam λογικὸν appellant: secunda animositas, quam θυμικὸν vocant: tertia cupiditas, quæ ἐπιθυμητικὸν nuncupatur.* Triplex enim assignatur vis animæ, quæ est rationalis, irascibilis, & concupiscibilis. Humanam vitam triplicem esse scribit Jamblichus sect. 5. de Myst. cap. 18. intellectualem, naturalem, & mediam inter utramque. Divinas quoque essentias, & potentias triplices esse docet; vel enim illæ imperant animæ, & naturæ; vel ab anima, & natura prorsus abstrahuntur; vel medio se modo habent. Ternario numero in rebus divinis prisci utebantur, quemcumque enim superum hoc numero delectari credebant. Tibullus lib. 1. el. 2.

Hæc mihi composuit cantus, quis fallere posses:

Ter cane, ter dictis despue carminibus.

Etenim numerus iste in religionibus, rebusque omnibus potentissimus habebatur, & maxime in sanandis morbis, si fides Plinio lib. 26. cap. 9. Vir eruditissimus Jo. Petrus Bellorius ait in expositione Symbolici Deæ Syriæ simulacri Sistrum tribus tantum virgulis confectum innuere sententiam illorum, qui ignem inter elementa non admittebant, sed ad generationem rerum naturalium suppleri calore Solis autumabant. Diversas priscorum opiniones circa numerum elementorum recenset Plutarchus; quidam enim terram inter prima, & præcipua mundi elementa non admittebant putantes illam neque immobilem esse, neque mediam tenere globi regionem, sed esse in gyrum circum ignem suspensam, quam sententiam refert ille in Numa. Scribit verò in opusculo de Is. & Osir. alios affirmare terram, aërem, & ignem fuisse tria prima corpora ab aqua rerum omnium principio effecta. *Ἡ γὰρ ὑγρὰ φύσις, ἀρχὴ καὶ ῥύσις ἔσται πάντων ἐξ ἀρχῆς, τὰ ἀεὶ τεύχοντα σώματα, γῆ, αἶρ, & πῦρ ἐποίησε.* *Humida enim natura, cum ab initio principium, & ortus omnium esset rerum, tria prima effecit corpora, terram, aërem, & ignem.* Pulcherrimum hoc sistrum æreum viridi obductum ærugine in gazophylacio Excellentiss. Burghesij custoditur. Magnificæ, & sumptuosæ hujus Principis ædes nobilissimum ejus animum arguunt: patent illæ quotidie à curiosis exteris invisendæ; urbanæ

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 83

banæ quidem picturis, statuis, alijsque pretiosissimis supellectilibus exornatæ; rurales verò prope, & extra Urbis mœnia sitæ statuis pariter, & picturis, plurimisque rebus mirabiles naturæ, & artis varietates exhibentibus instructæ. Illic horti amœnissimi, virentibus semper arboribus confiti, limpidisque irrigati fontibus, publicæ voluptati comparati sunt; in quorum medio verè condigna Floræ habitatio extructa est, superbusque huic Deæ erectus triumphalis arcus. Singula inibi singulis diebus rident: omnia omnibus nobile præbent oblectamentum. Mille, & amplius vasa novis semper floribus referta varias anni tempestates distinguunt: Iris, Hyacinthus, Narcissus, Anemone, Ranunculus, Tulipanus, Leucojon, Jasminum tum Hispanicum, tum Alexandrinum, alijsque flores sibi invicem succedentes jucundis varietatibus, suavibusque odoribus visum, & odoratum perpetuò recreant, ac reficiunt.

T A B U L A XVIII.

PATERAS sic dictas scribit Isidorus lib. 20. Orig. cap. 5. quòd patentes sint, dispanfisque labris: erant autem vasa sacrificijs destinata, quibus Sacerdotes vinum inter cornua victimarum spangebant, ut canit Virgilius de Didone lib. 4. Aeneid.

*Ipsa tenens dextrâ pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fudit.*

Dianæ dicatam fuisse hanc pateram Canis, & Nympharum, sive Oreadum capita facilè denotant; siquidem istæ Dianam comitabantur; ille verò eidem sacer erat, utpote ad venationem idoneus. Montium custodem, nemorumque virginem vocat illam Horatius lib. 3. Car. od. 22. & sæpe à Poëtis Venatrix, & Jaculatrix dicta est. Sic etiam Ovidius Dianam feras insectantem describit lib. 3. Amor. el. 2.

*Talia pinguntur succinctæ crura Dianæ,
Cum sequitur fortes fortior ipsa feras.*

Scribit Xenophon lib. de Venat. Canes, & Venationes inventum Deorum Apollinis, & Dianæ. Το μὲν ἄρρηκτα θεῶν Απόλλωνος & Ἀρτέμιδος ἀγῆαι & κύνες. Tria capita triformem Dianam forsan innuunt. Virgil. lib. 4. Aeneid.

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Canes autem immolabantur Hecataë, quod Canis latrans lemures in fugam convertat.

T A B U L A XIX.

EU M D E M esse Solem, atque Mercurium docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Sic Aegyptij pinnata fingeant Solis simulacra, quibus color apud eos geminus erat; alter clarus, cum Sol superiorem Zodiaci partem, sive æstivam ambit; alter cæruleus, cum in parte inferiori signa hyemalia percurrit. Hoc simulacrum dextrâ lotum, sinistrâ lyram gestat. Loti flos denotat virtutem Solis moventem ad generationem, ejusque motum sequitur ab ortu ad occasum, ut legitur apud Proclum lib. de Sacrif. & Magia. *Lotus implicat quidem in se folia ante Solis exortum, oriente verò Sole explicat paulatim, & quatenus Sol ad mediam cæli ascendit plagam, eatenus pandit folia: quatenus verò à medio petit occasum, gradatim folia contrahit: videtur hæc non minus dilatatione, contractioneque foliorum honorare Solem, quam homines genarum gestu, motuque labiorum.* Lyra Apollinis chordarum septem tot cælestium sphaerarum motus innuit.

T A B U L A XX.

EX H I B E T U R in hac patera Mercurius differens cum Paride pileo phrygio insigni fortè de sententia inter Deas ferenda. *Pingitur cum petaso gnatus Maje, inquit Arnobius lib. 6. adv. Gent. tamquam vias aggredi præparet, & Solem, pulveremque declinet.* Pinnata talaria gestat pedibus, sive quòd negotiantium pedes ubique pergendo, quasi pinnati sint, ut scribit Fulgentius lib. 1. Mythol. sive quòd ipse omnium planetarum sit velocissimus, septimâ enim die suos permeat circulos. Alæ conveniunt etiam Mercurio uti eloquentiæ præfidi, quia sermone nihil est velocius: unde Homerus lib. 1. Odyss. vers. 122. verba vocat alata.

T A B U L A XXI.

SE Q U I T U R raptus Helenæ in alia patera expressus. Adsunt Trojani cum pileis phrygijs rapturam, seu jam raptam Principem comitantes. Fertur Paridem in insula Cranæ primum habuisse cum Helena congressum, ædemque in continentis terræ adverso litore Veneri Migonitidi, sive conjugali faciendam curavisse: at octavo fermè post Trojam everfam anno Menelaus proximè ad Migonitidis simulacrum Thetidis, & Praxidicæ quasi vindicatricis signa dicavit.

Injuriam

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 85

Injuriam tamen sibi illatam ulcisci non valuit, siquidem ipsi superites fuit Helena, quæ deinde à Nicostrato, & Megapenthe pulsa ad Polyxonem Argivam Tlepolemi uxorem cognatam suam Rhodum venit, cujus ordine ad arborem suspensa laqueo vitam finijt. Auctor est Pausanias in Lacon. Hæc patera in museo nostro asservata non minimi est momenti ob pulcherrimam æruginem, quâ obducta est, ad Smaragdi viriditatem, & nitorem proximè accedentem.

T A B U L A XXII.

REPRESENTANTUR in hac patera Lares publici sedentes, clypeis innixi, hastas tenentes. Hostes ab illis putabantur arceri, ideoque cum hasta pingebantur. De illis mentionem facit Dionysius Halicarnasseus lib. 1. Antiq. Rom. his verbis. *Νεὼς ἐν Ρώμῃ δέχνυται τῆς ἀρχαίας ἐπέρας, &c.* *Εν δὲ τῷ κῆντρῳ τῶν Τροϊκῶν θεῶν εἰκόνες ἀπασιν ὁρᾶν, ΔΕΝΑΣ, ὅπως φησὶ ἔχουσιν, δηλοῦσαν τοὺς Πενάδας. δοκεῖ γάρ μοι τὸ Πμήτω γράμματος δεικνύμενα, τὸ δὲ λῆξ δηλοῦν τὸ ἐκείνη δύαμιν τὰς παλαιάς. εἰσὶ ἣν νεανία δύο καθήμενοι, δεξιὰ δὲ ληφότις, ἡ παλαιὰς ἔργα τέχνης.* *Templum Romæ non procul à foro ostenditur, &c.* In eo posite sunt Trojanorum Deorum imagines, quas cuivis fas est inspicere, cum inscriptione, DENAS, quæ Penates significat: videntur enim mihi prisca ante inventum P. usurpasse pro eo D. litteram; sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium, admodum antiqui operis. Varias Scriptorum de Penatibus opiniones refert Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 4. & maximè Virgilij, qui magnos Deos Penatum comites scribit lib. 3. Æneid.

Cum socijs, gnatoque, Penatibus, & magnis Dis.

Inter quos Junonem, & Bacchum recenset lib. 1.

Adsit letitiæ Bacchus dator, & bona Juno.

Unde hæc imaguncula vice manubrij pateræ apposita intelligi potest de Baccho gestante coronam in capite sive ex hedera, sive ex rosis, alijsve floribus, aut herbis contextam, quibus solebant veteres in epulis comas circumdare: vestis autem ex humeris talorum tenus dependens fortè illa est, quæ Bassarida vocabatur à Bassara Lydiæ oppido, & quam Bacchus aliquando gerebat.

T A B U L A XXIII.

EXHIBETUR in hac patera Deorum maximus sedens inter duas mulieres, quarum una obstetricis vices gerens Minervam, sive Palladem ex Jovis vertice armatam proflientem ambabus sublevat manibus;

manibus; altera parturienti Deo videtur opem ferre eum in partu amplexum sustinens: adstat Vulcanus cum securi, vel dolabra, qui Jovi cervicem fregit, ut facilius puerperium prodiret. Minerva hic nascens repræsentatur planè, ut ab Ovidio describitur lib.3. Fastor.

Parva licet videas capitæ delubra Minervæ,

Quæ Dea natali cepit habere suo.

Nominis in dubio caussa est: capitale vocamus

Ingenium solers, ingeniosa Dea est.

An quia de capitis fertur sine matre paterni

Vertice cum clypeo profilvisse suo.

Minerva de Jovis vertice nata fingitur, quia ingenium in cerebro positum est, ut docet Fulgentius lib. 2. Mythol. Ingenium autem, sive sapientia in capite hominis dicitur esse, hoc est, sensus sapientis, qui invenit omnia, juxta Isidori explicationem lib.19. Orig. cap. 20. unde hæc Dea præesse creditur artibus, quia nihil excellentius est ingenio, quo reguntur universa. Scribit Phornutus Minervam esse Jovis Intellectum, sive illius providentiam, ideoque in honorem Minervæ templa providentiæ posita fuere; & quia veteres in cerebro totius animæ regimen, & prudentiam esse voluerunt, fortè quia suprema corporis humani pars caput est, sicut summa mundi pars æther, ea de causa Minervam ex cerebro Jovis progeneratam, ingenijsque præesse dixerunt: Sed quare Jupiter sedens supernè nudus, infernè tectus fingatur, declarant Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3. & Georgius Codinus de Orig. Constant. Sedet ille, ut immotam potestatis suæ constantiam, stabilitatemque significet; partes corporis superiores nudas habet, quòd ipse intelligentibus, ac cælestibus mundi partibus se conspicuum exhibeat: inferiores verò tectas, quòd Deus humi repentinus sit ignotus, & in infimis rebus, penitusque reconditis absconditus delitescat: sceptrum lævâ tenet potestatis indicium, vel etiam quòd in eo latere cor cæterarum humani corporis partium facilè princeps, vimque intelligendi maximam complexum, intestinum velut in proprio domicilio conquiescat: adest Aquila, quâ indicatur eum spiritibus aëreis imperare, ut Aquila volucris.

T A B U L A XXIV.

QUATUOR Circifactiones in hac patera distinguuntur. In circo Quadrigæ agitabantur, indutique erant Quadrigarii tunicâ vel albâ, vel viridi, vel rufâ, vel cæruleâ, his coloribus quatuor anni tempora, seu potius quatuor elementa indicantes, quæ per quatuor numina in

Sectio III. Instrum. sacrif. apta. 87

na in hac patera expressa Minervam, Martem, Venerem, & Herculem optimè designantur. Minervam creditam fuisse aërem testantur Divus Augustinus lib. 7. de Civ. Dei cap. 16. Macrobius lib. 3. Saturn. cap. 20 & Diodorus lib. 1. cap. 2. Sphæra Martis ex auctoritate ejusdem Macro-
bii lib. 1. in Somn. Scip. cap. 11. ignis habetur; est enim sydus ardens, & violentum, quod, teste Firmico lib. 3. in septimo ab horoscopo loco idest, in occasu partialiter constitutum maxima mala, & pericula decernit, facitque homines homicidas, & facinorosos. Venus ex spuma maris genita, & à Poëtis marina sæpiùs dicta, mare, sive aquam designat. Terra denique ex Herculis clava, pelleque leonina innuitur; siquidem clava plantas denotat, Leo animalia, quæ duo maximè terra gignit, & nutrit: Leo etiam magnæ Deum Matri sacer erat, quæ tellus etiam vocabatur. Hæc patera Hetrusca, & fictilis est, quemadmodum primis nascentis Romæ temporibus uti solitum erat. De simpulis, vasibus, Deorumque simulacris fictilibus plura referunt Seneca Ep. 31. Plinius lib. 34. cap. 7. & Juvenalis Sat. 6. qui de illis mentionem facit his versibus.

*Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Simpurium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et vaticano fragiles de monte patellas
Ausus erat.*

Sed quantum crevit Romanorum luxus; non fictilibus deinde, sed murinis, crystallinisve prolibatum est simpulis. Deorum simulacra, templorumque fastigia non amplius ex ligno; at ex auro, aliisque pretiosis metallis, sanctiora minùs certè, & innocentiora, sed maximis sumptibus elaborata. *Aurum, & argentum ne Dis quidem antiquitus conficiebant.* Ait Plinius lib. 35. cap. 12. Cogita Deos, scribit Seneca Ep. 31. cum propitii essent, fictiles fuisse. De beata illa primorum temporum simplicitate meminit etiam Tibullus lib. 1. el. 9.

Tum melius tenuere fidem, cum paupere cultu

Stabat in exigua ligneus ade Deus:

Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,

Seu dederat sanctæ spicæ festa comæ;

Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,

Postque comes purum filia parva favum.

Undè aureum sæculum minùs ex hominum innocentia, & puritate, quàm ex usus metalli hujusmodi privatione dictum facile crederem cum Juvenale, qui tunc aurum fictilium Deorum simplicitatem nondum violasse scribit Sat. 11.

Fictilis, & nullo violatus Iupiter auro.

T A B U L A XXV.

EN alia patera ærea in museo Serenifs. Magni Hetruriæ Ducis asservata cum hetruscis characteribus, a Fabretto Inscript. antiq. pag. 541. vulgata. Medea hastam gerit, quâ caput humanum linguam exerens a Medo filio ex Ægeio Athenarum Rege suscepto fortasse abscisum, suisque incantationibus inservitutum percutit: filius dextrâ gladium tenet, lævâ sacculum, in quo caput repositum erat, matri porrigit.

T A B U L A X X V I.

S Equitur alia patera pariter hetrusca raptum quemdam exhibens, for-
san Helenæ, dequo supra. Homo ferè nudus mulierem vestitam am-
plectitur, eamque tentat rapere. Observandus muliebris ornatus, regijs
Troianis foeminis fortè proprius.

T A B U L A X X V I I.

A Ctaon a canibus laniatus in hac patera repræsentatur, non quidem
in cervum versus, neque cervi pelle tectus, sed hominis effigie ser-
vatâ, canibusque opinione immisâ, ut feram illum putarent, sic
referente Natali Comite Mythol. lib. 6. cap. 24. Ovidioque compro-
bante lib. 3. Metam.

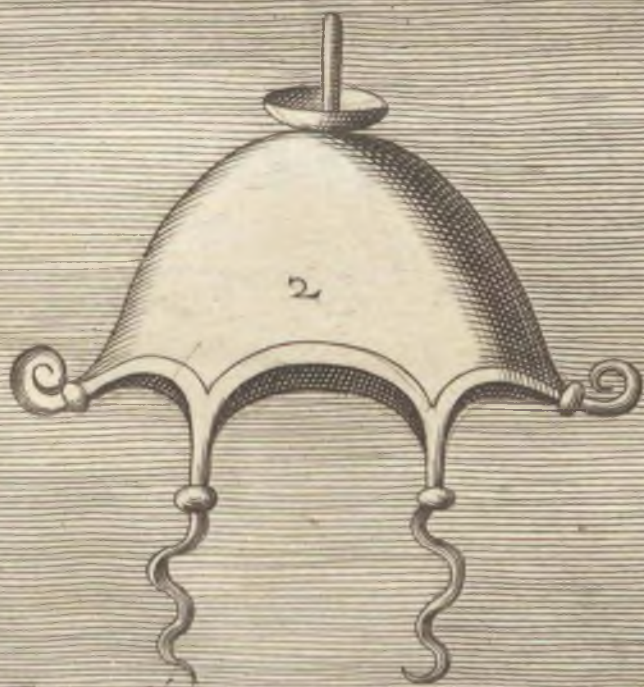
*Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit letho cum quibus ante feras.*

T A B U L A X X V I I I.

A UGURES, teste Pompejo, quinque signorum genera observabant, ex
coelo nempe, ex avibus, ex tripudijs, ex quadrupedibus, & ex diris.
Tripudium ad pullorum augurium pertinebat, solebant enim Romani
pullos caveâ inclusos ferre in bellis, ex quibus observabant rerum even-
ta. Si pascebantur avidè, bonum omen erat: si tam avidè, ut aliqua ossæ
particula ore excidens terram paviret, optimum, & hoc in libris augura-
libus scribebatur tripudium solistinium: si verò pulli non pasceban-
tur, triste, & infaustum reputabatur, pejus si è cavea fugissent. Scribit
Valerius Maximus lib. 1. cap. 4. P. Claudium bello Punico primo præ-
lium navale committere volentem, auspicijsque more majorum petitis,
cùm Pullarius non exire caveâ pullos nuntiaffet, abijci eos in mare jussisse
dicentem, quia esse nolunt, bibant. Cicero etsi Augurum collegio ad-
scriptus auguria vanitatis, & ineptiæ condemnavit lib. 2. de Divinat. ut
& D. Cyprianus, qui auguriorum superstitionem irridet in opusc. de
Idolorum vanit. *Non de religionibus sanctis (inquit) nec de auspicijs,
aut augurijs Romana regna creverunt, &c. Pullos edaces Paullus habuit,
& apud Cannas tamen cæsus est.*

I. ALBOGALERVS 2. A P E X *Tab. I.*

Ex antiquo marmore

© Roman in Roman

T A B U L A E X F

S... ..
... ..
... ..

1. LITVVS 2. 3. SIMPVLA Tab. 2.

P. S. B. Sculp

Tab. 2. X. in Museo Armorum B. apud I. P. Belloriam

PRAEFERICVLVM *Tab. 3.*

Est antiquum marmore

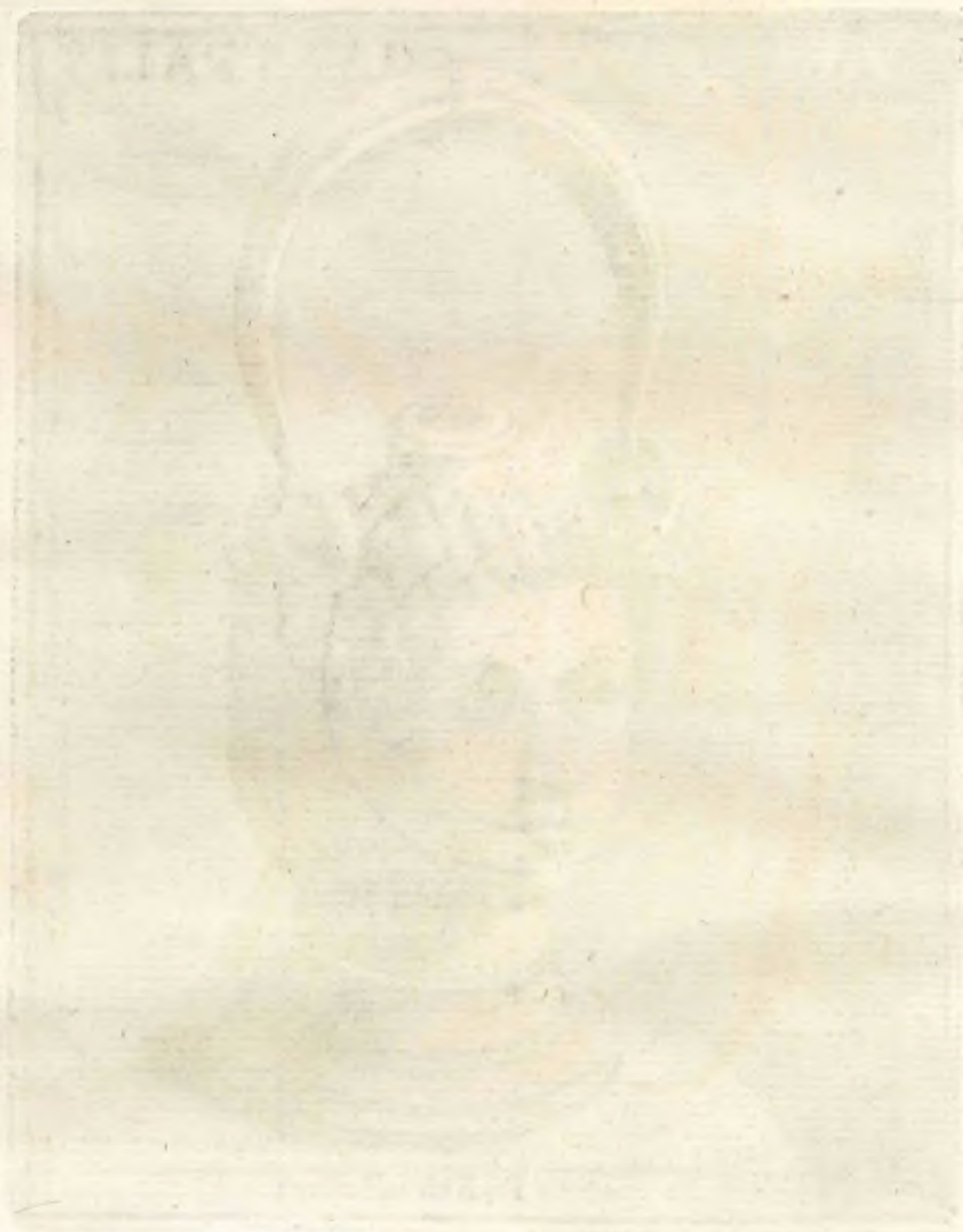
VAS AQUAE ILLUSTRALIS

Tab. 4.

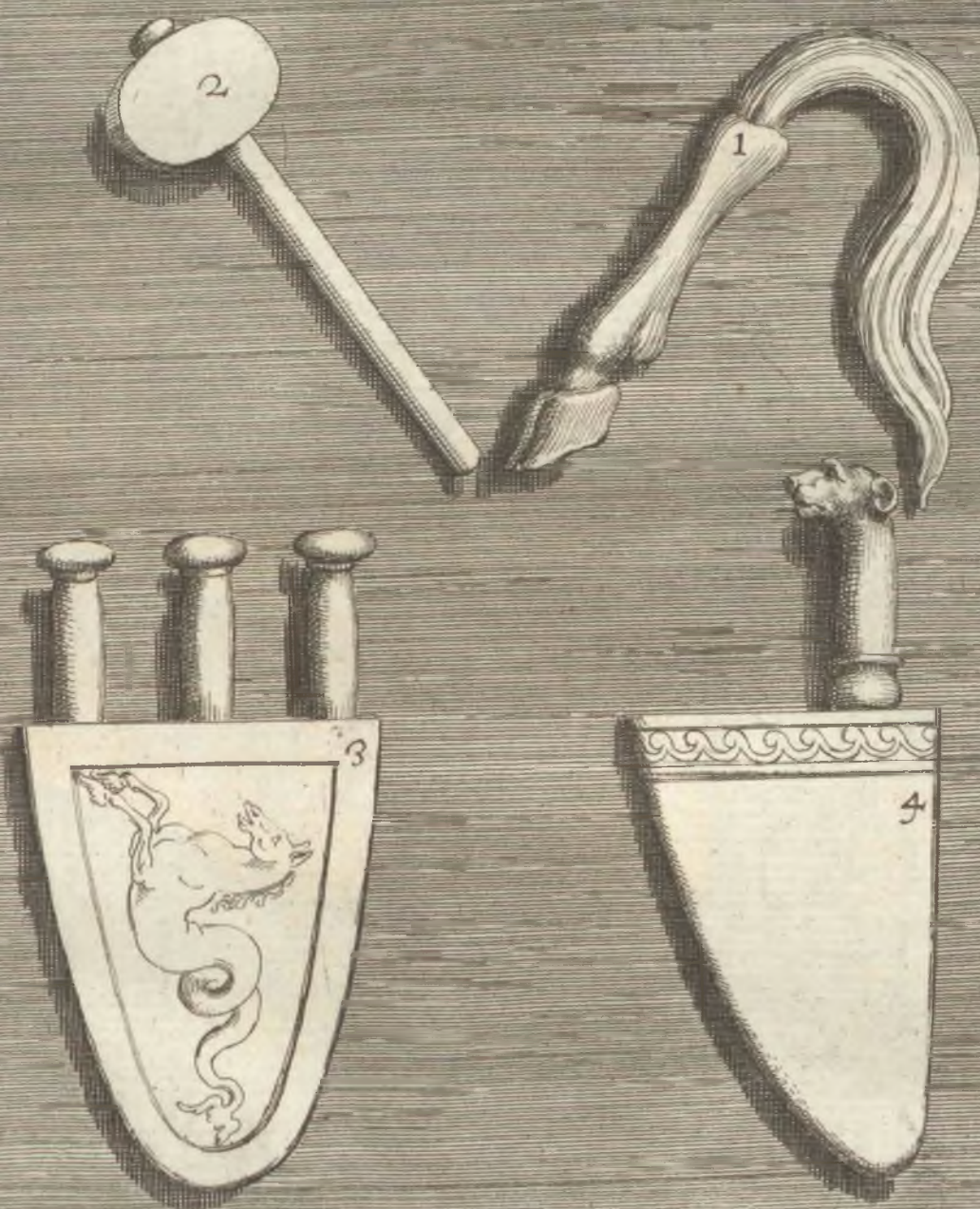
In museo Io. Petri Bellery

1. ASPEPSORIVM 2. MALLEVS 3. 4. CVLTRI. Tab. 5

Ex Antiquo marmore

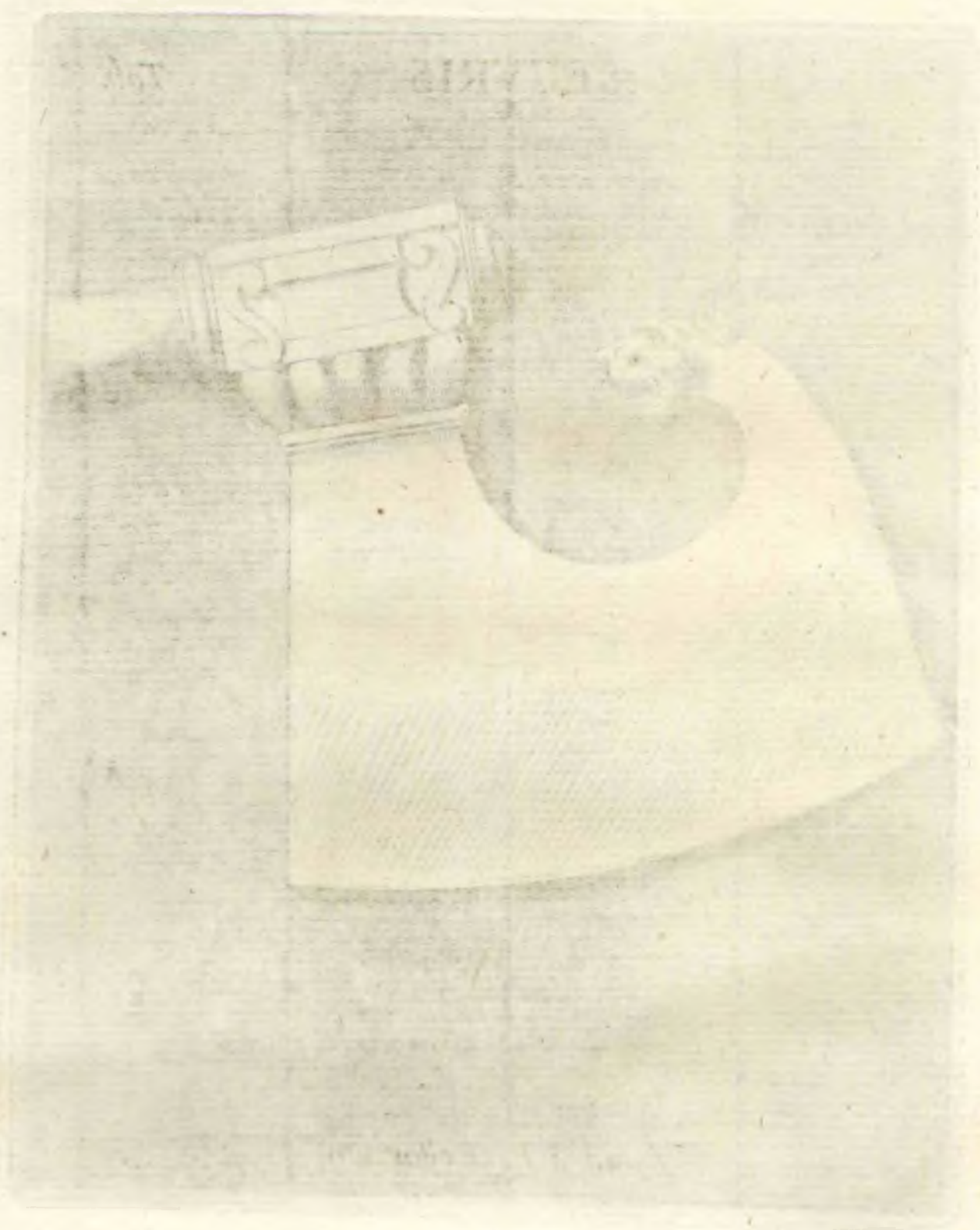
SECVRIS

Tab. 6.

Apud I. P. Bellorium

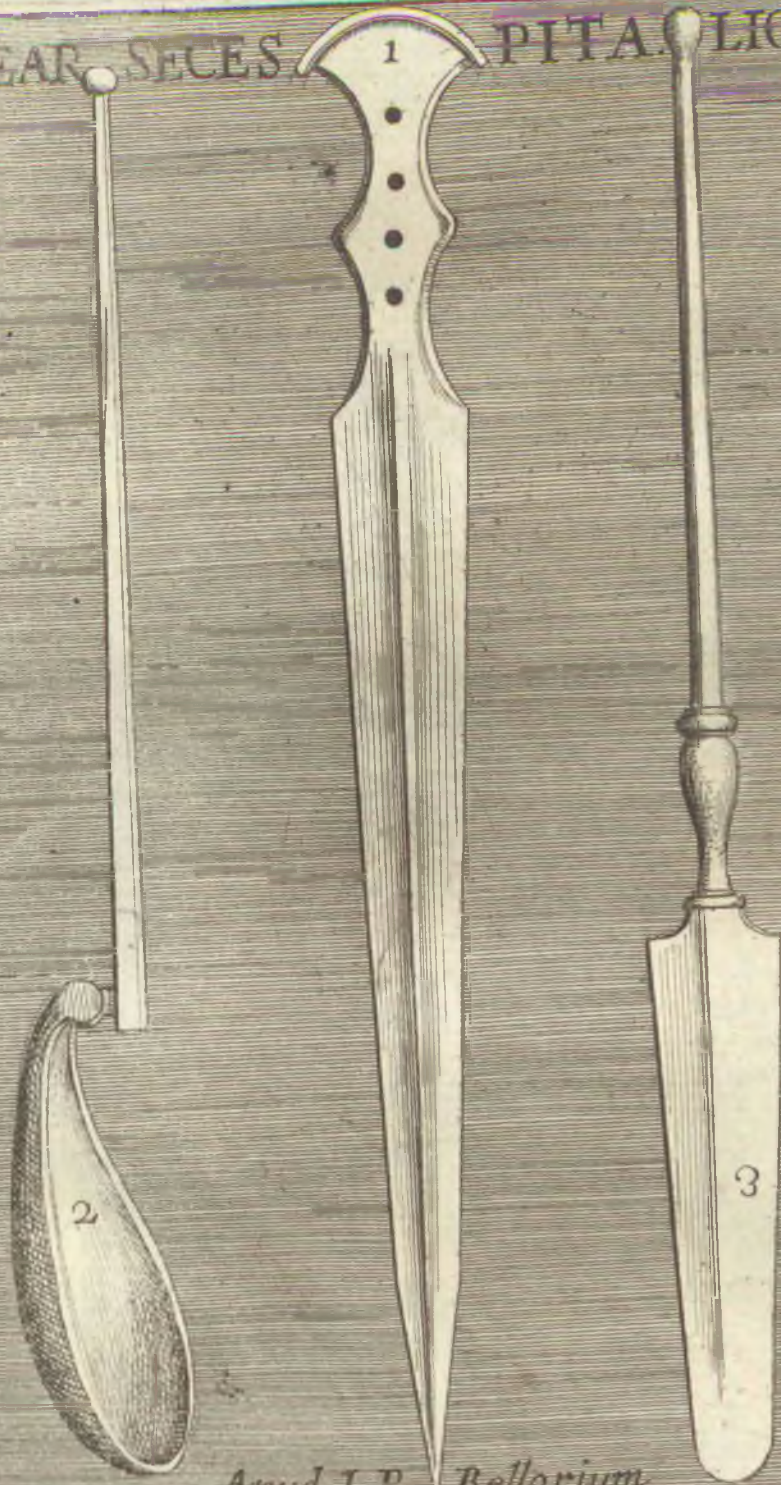

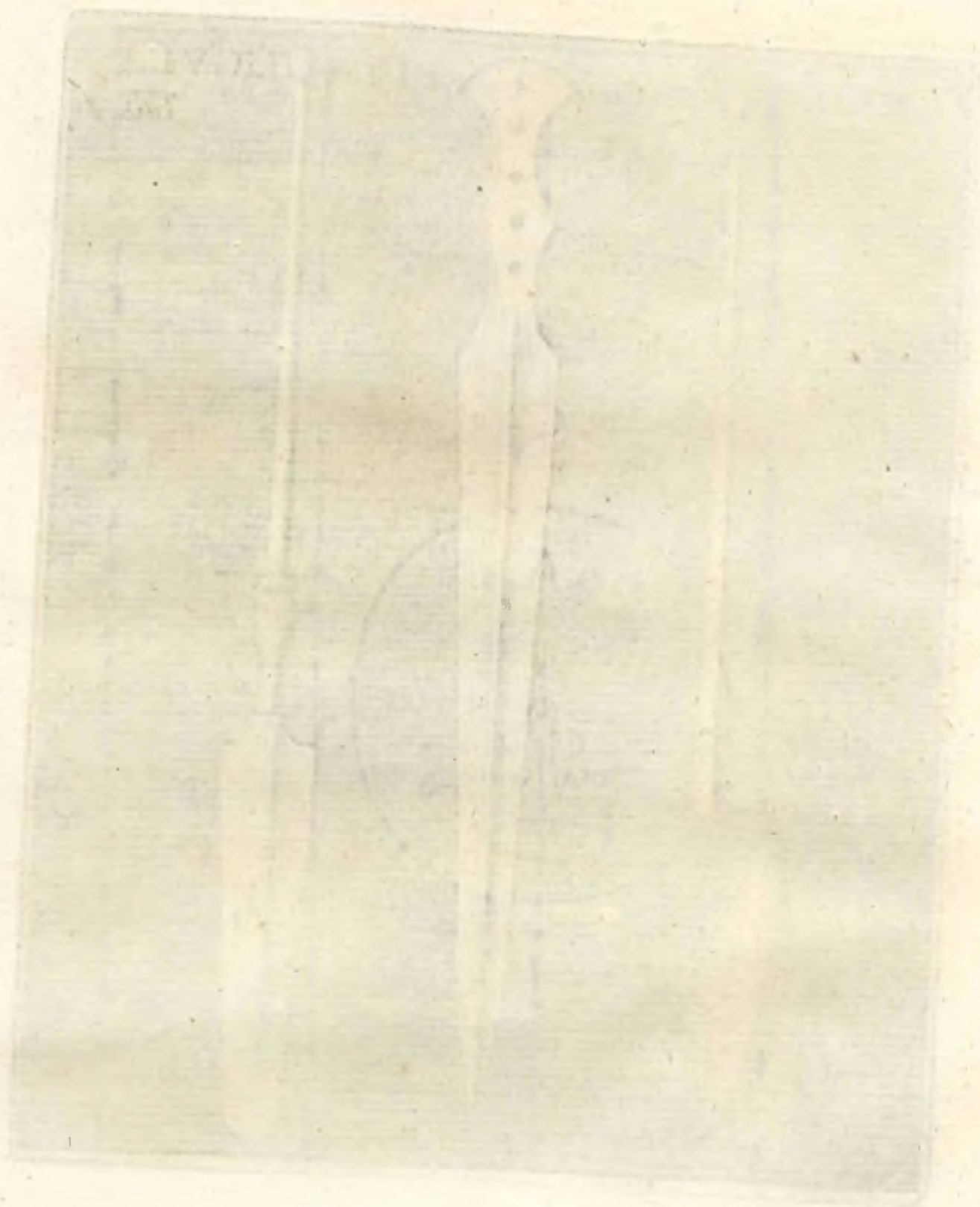
COCHLEAR. SECES. PITA. LIGVLA.

Tab. 7.

Apud. I.P. Bellorium

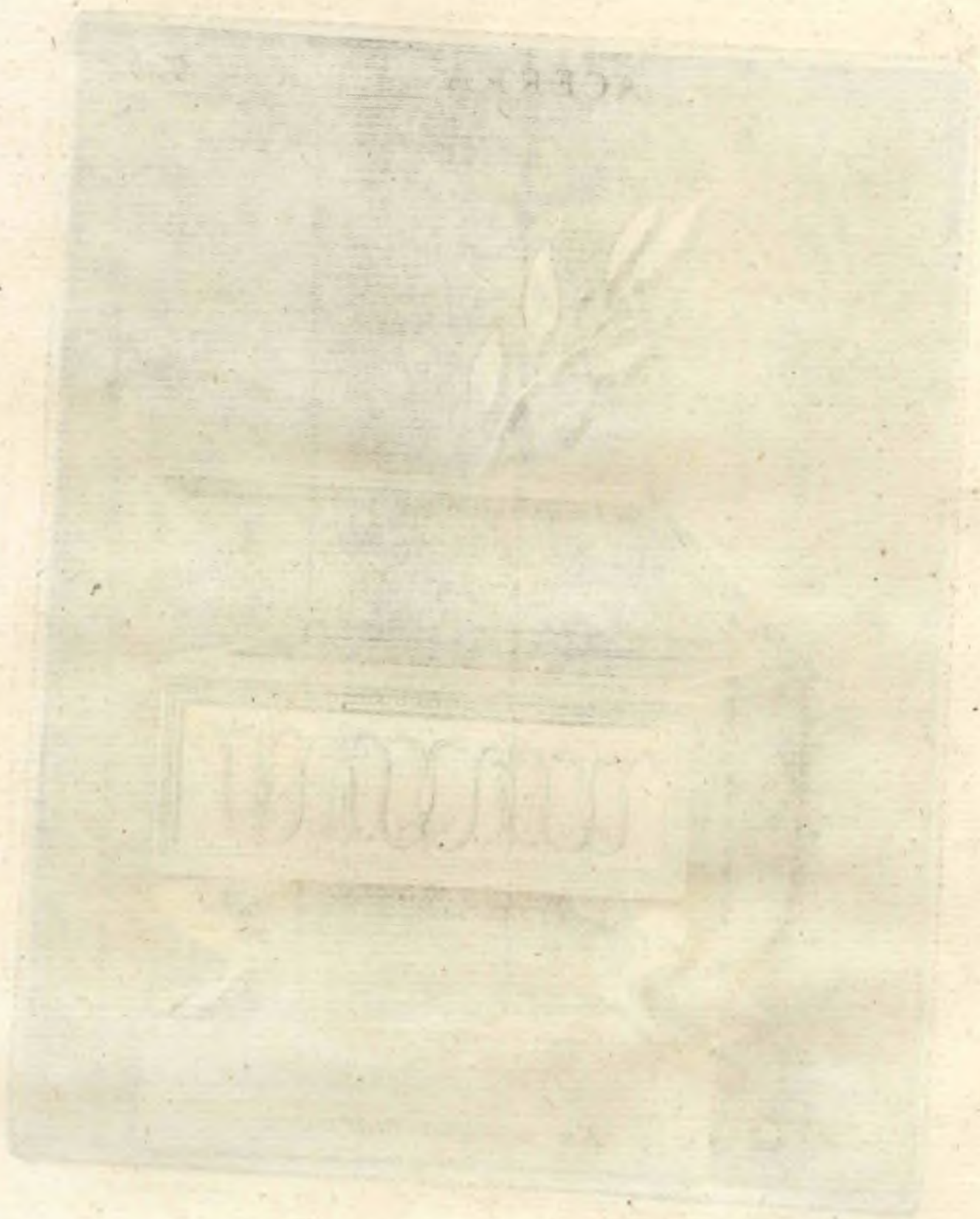

ACERRA

Tab. 8.

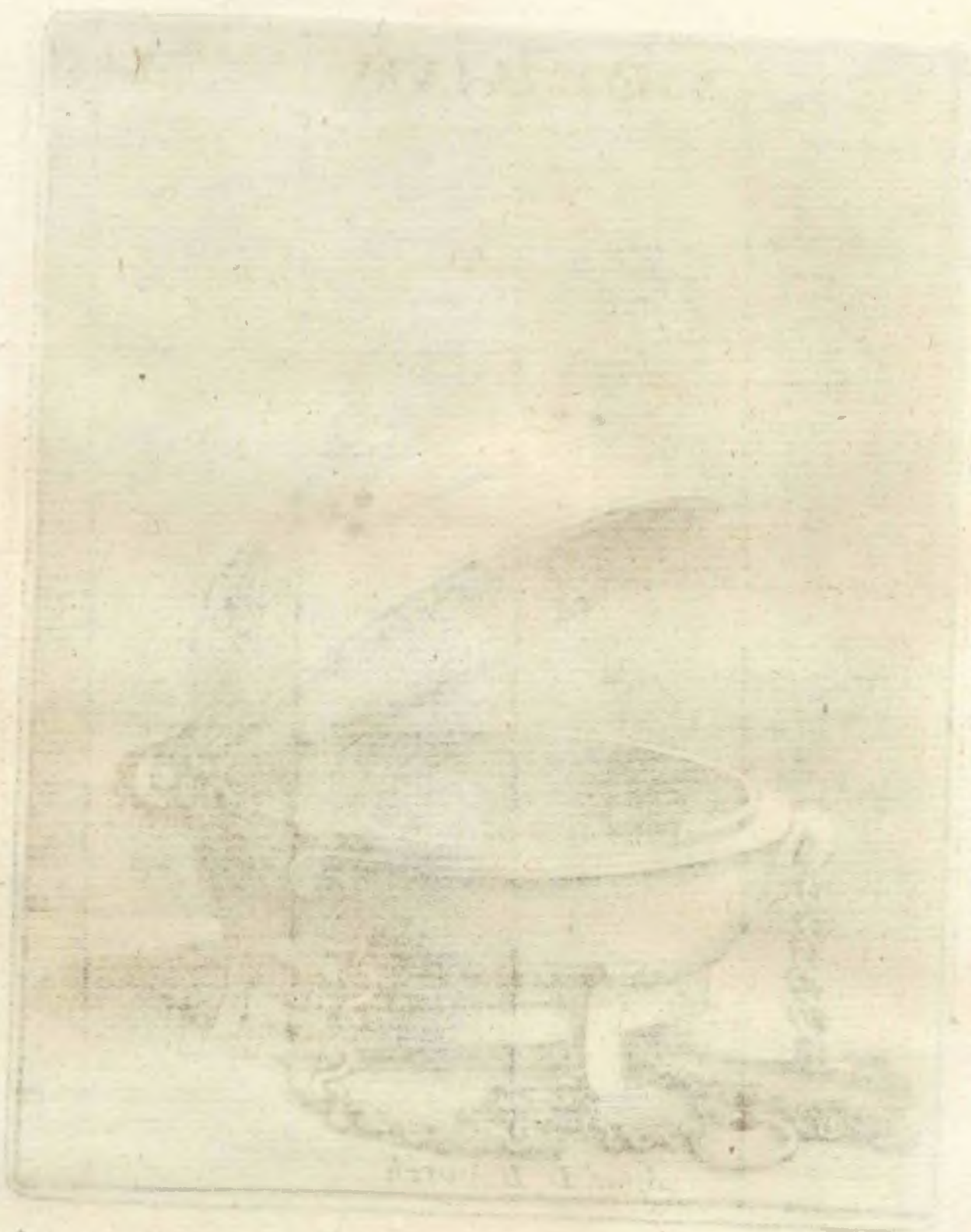
THVRIBVLVM

Tab. 9.

Apud D. Devvith

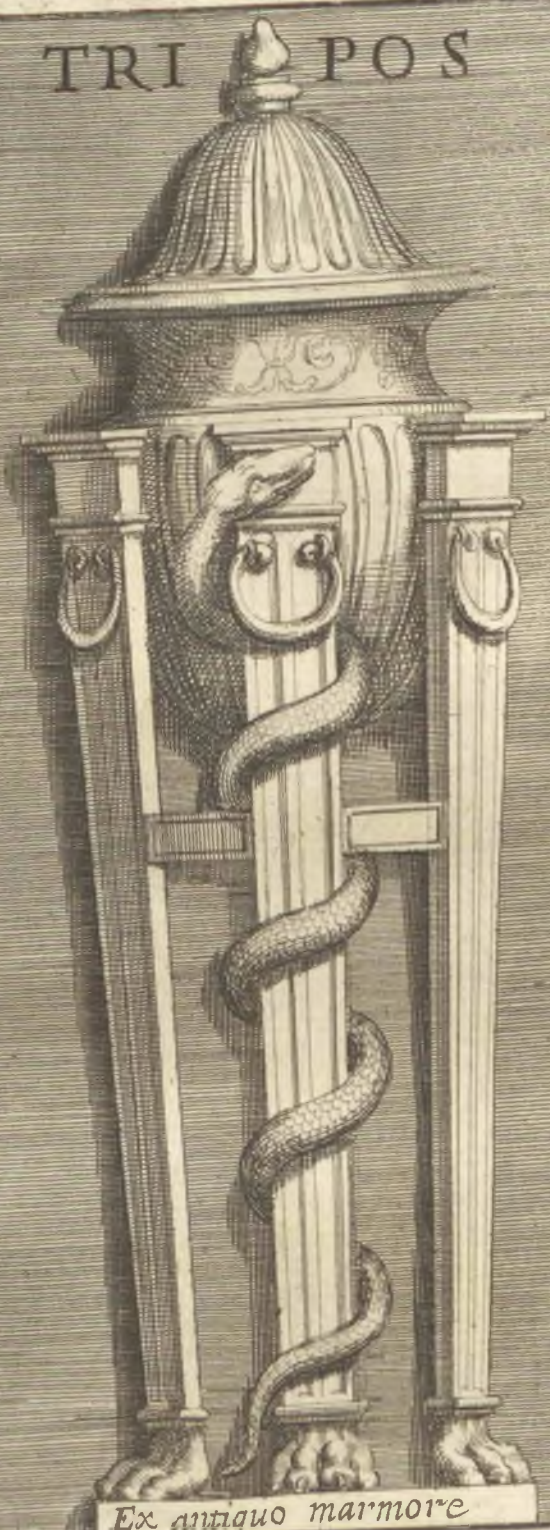

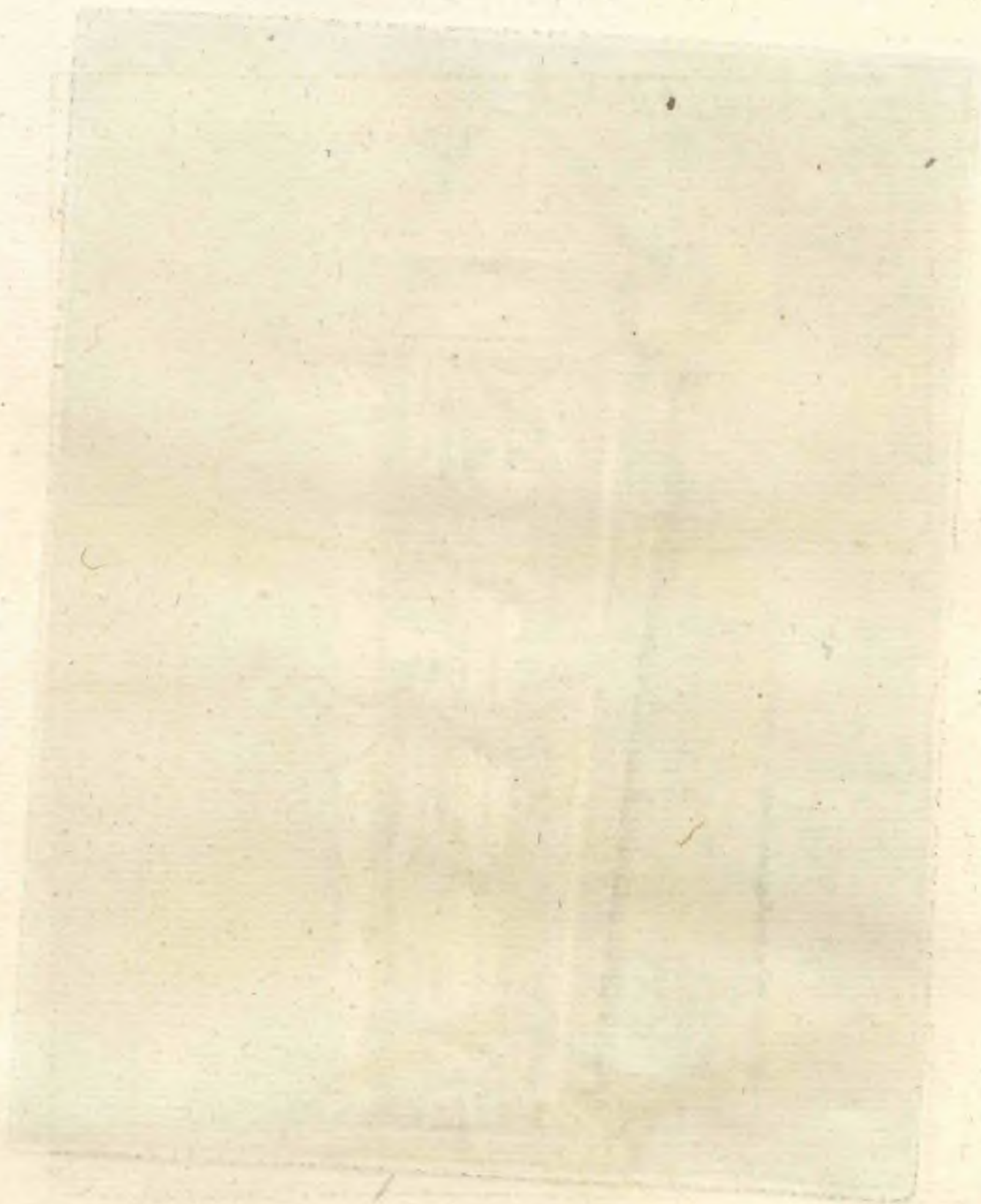
TRI POS

Tab. 10.

Ex antiquo marmore

TRIPOS AEREVS

Tab. II.

Apud I. P. Bellorium

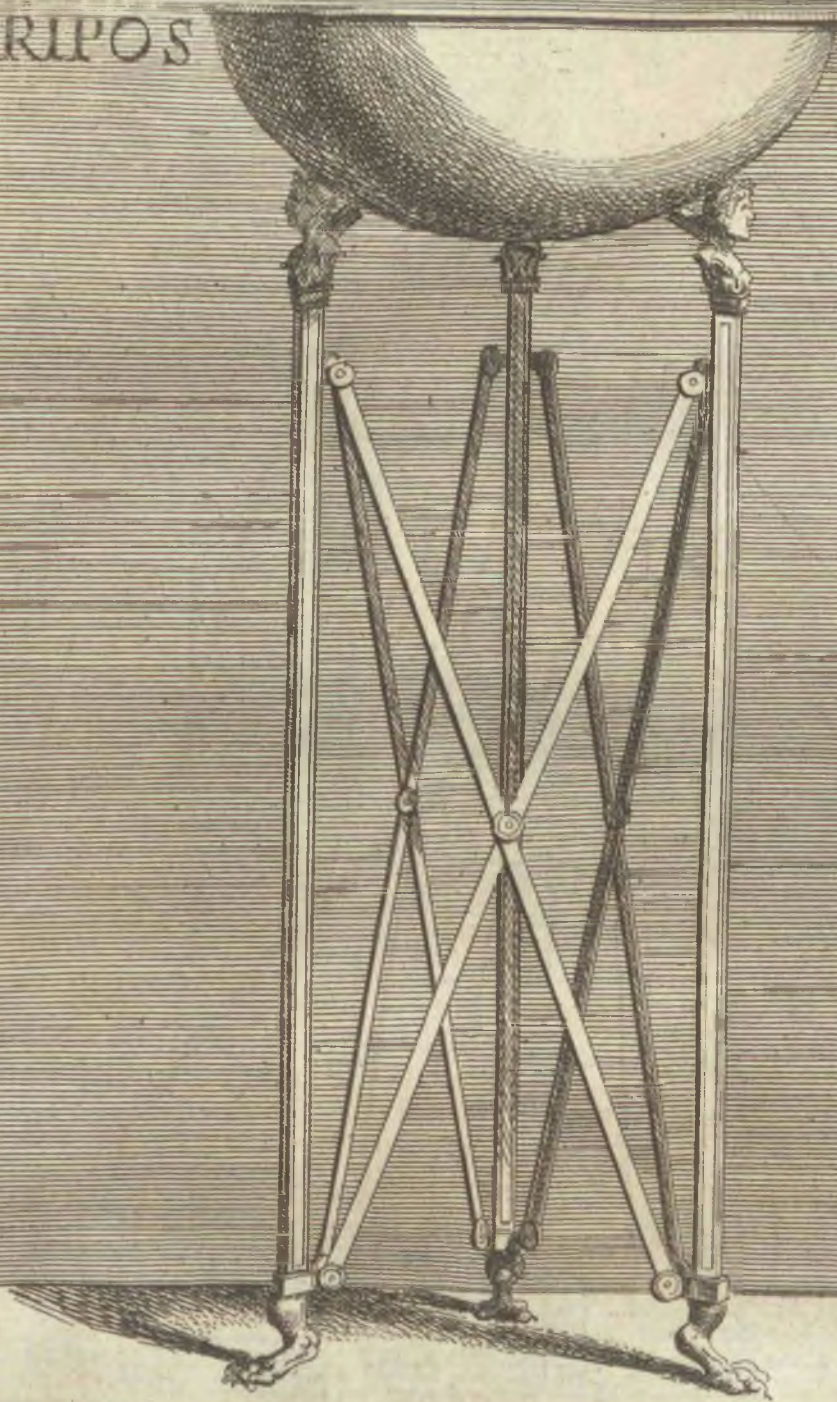

TRIPOS

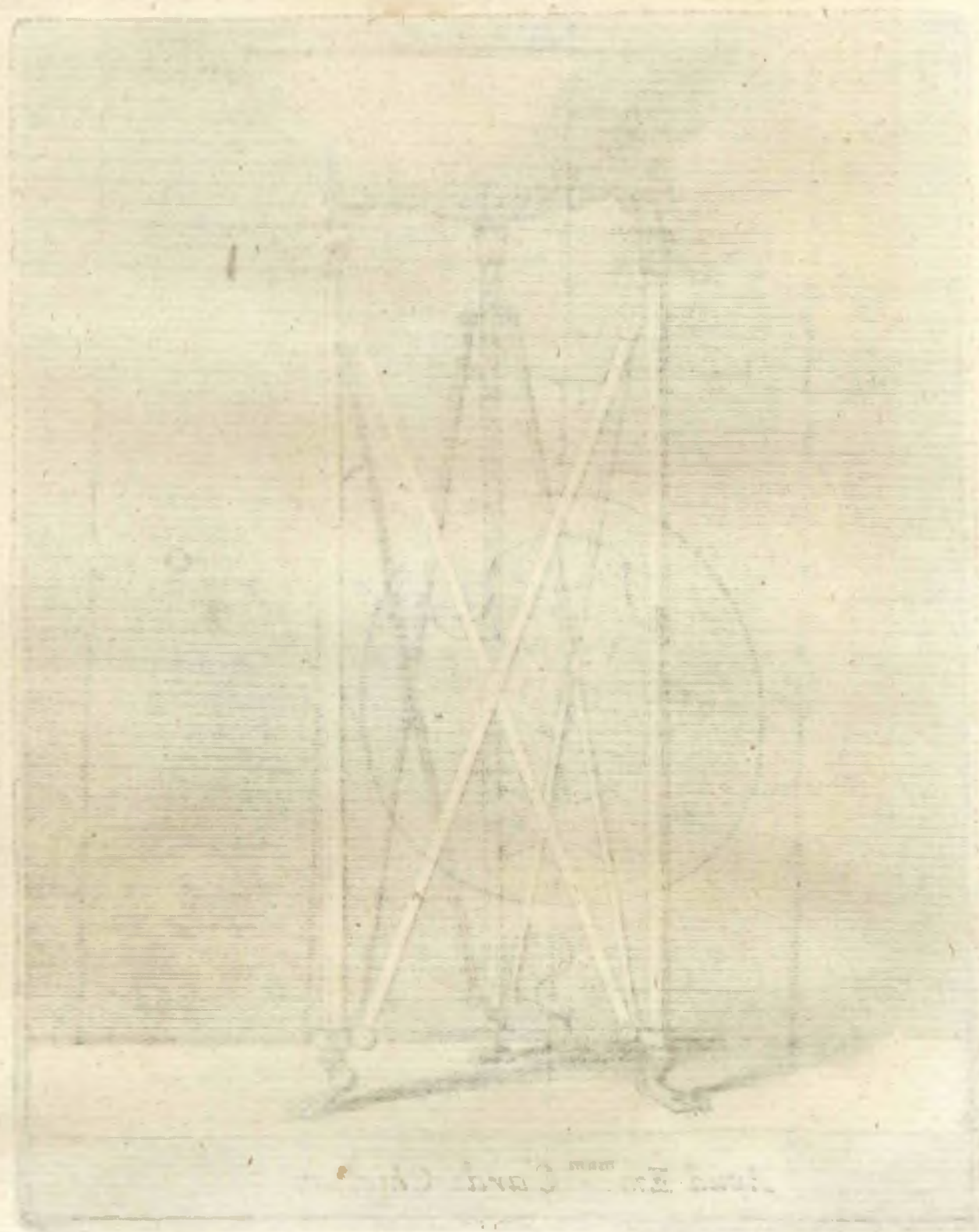
ÆREVS

Tab. 12.

Apud Em.^m Card. Chigium

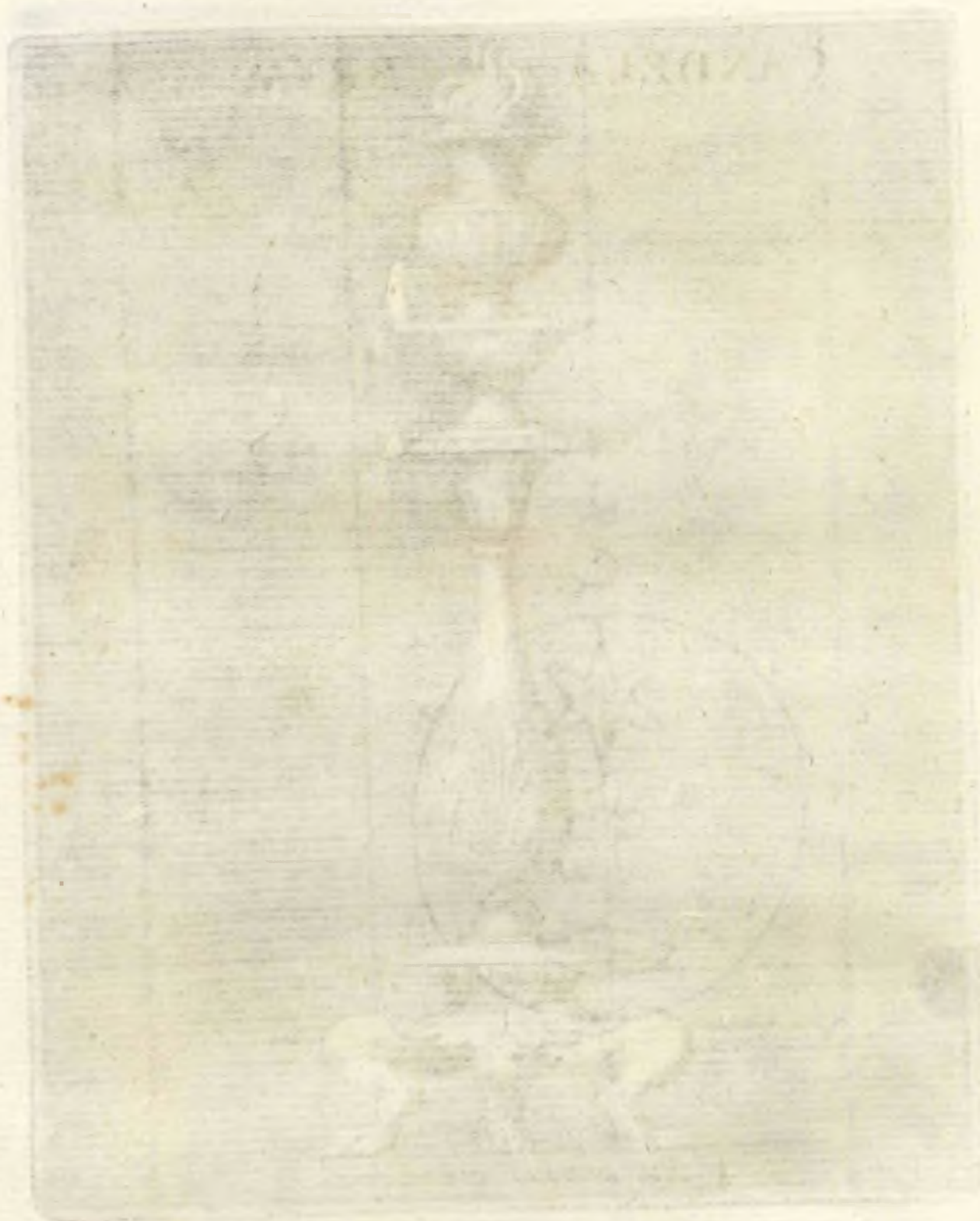
CANDELA BRVM

Tab. 13

Ex antiquo marmore

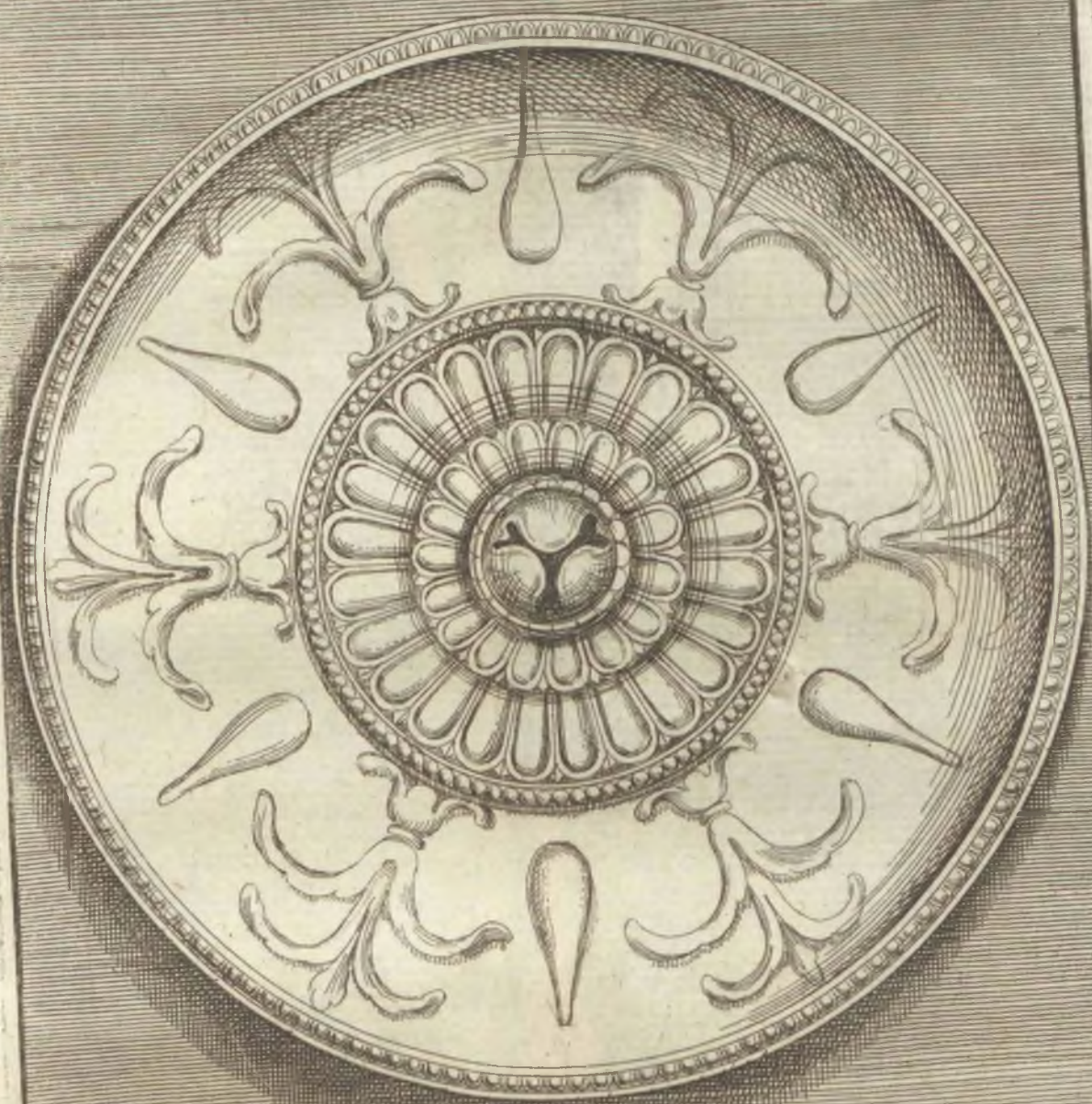

DISCVS

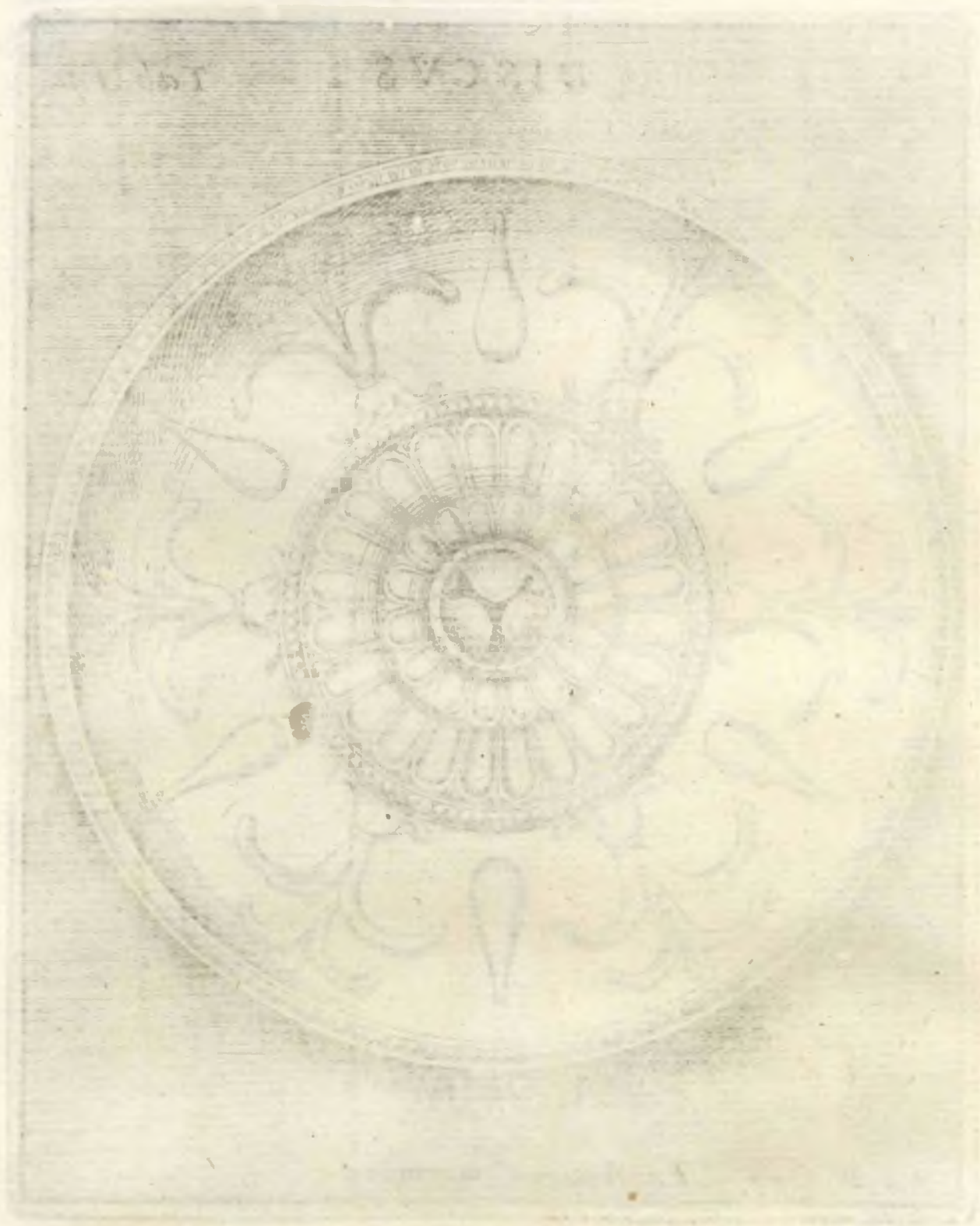
Tab. 14.

P. S. B. sculp

Ex Antiquo marmore

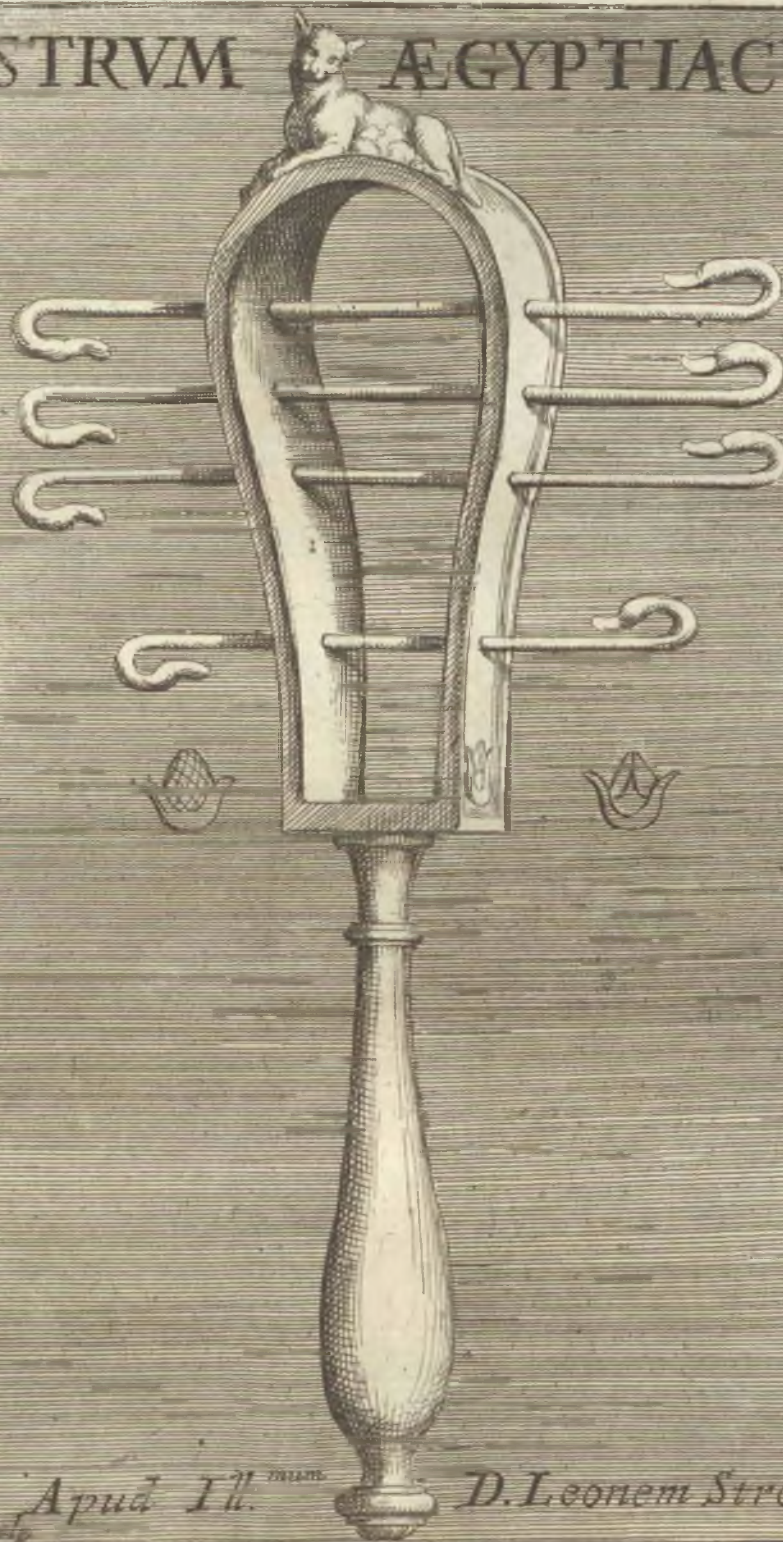

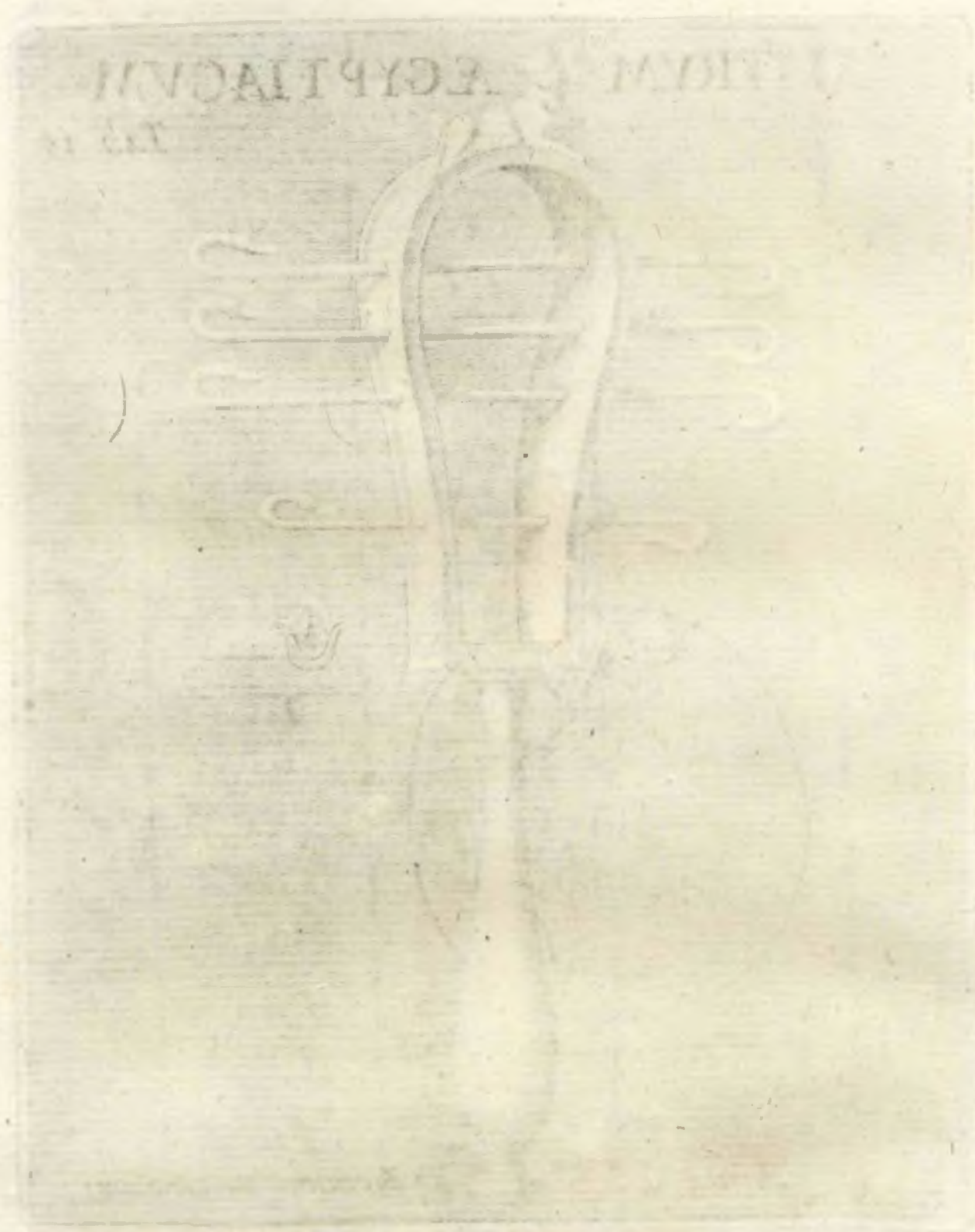
SISTRUM ÆGYPTIACVM

Tab. 15

P. C. B. s. *Apuđ Ill. ^{musei} D. Leonem Strozium*

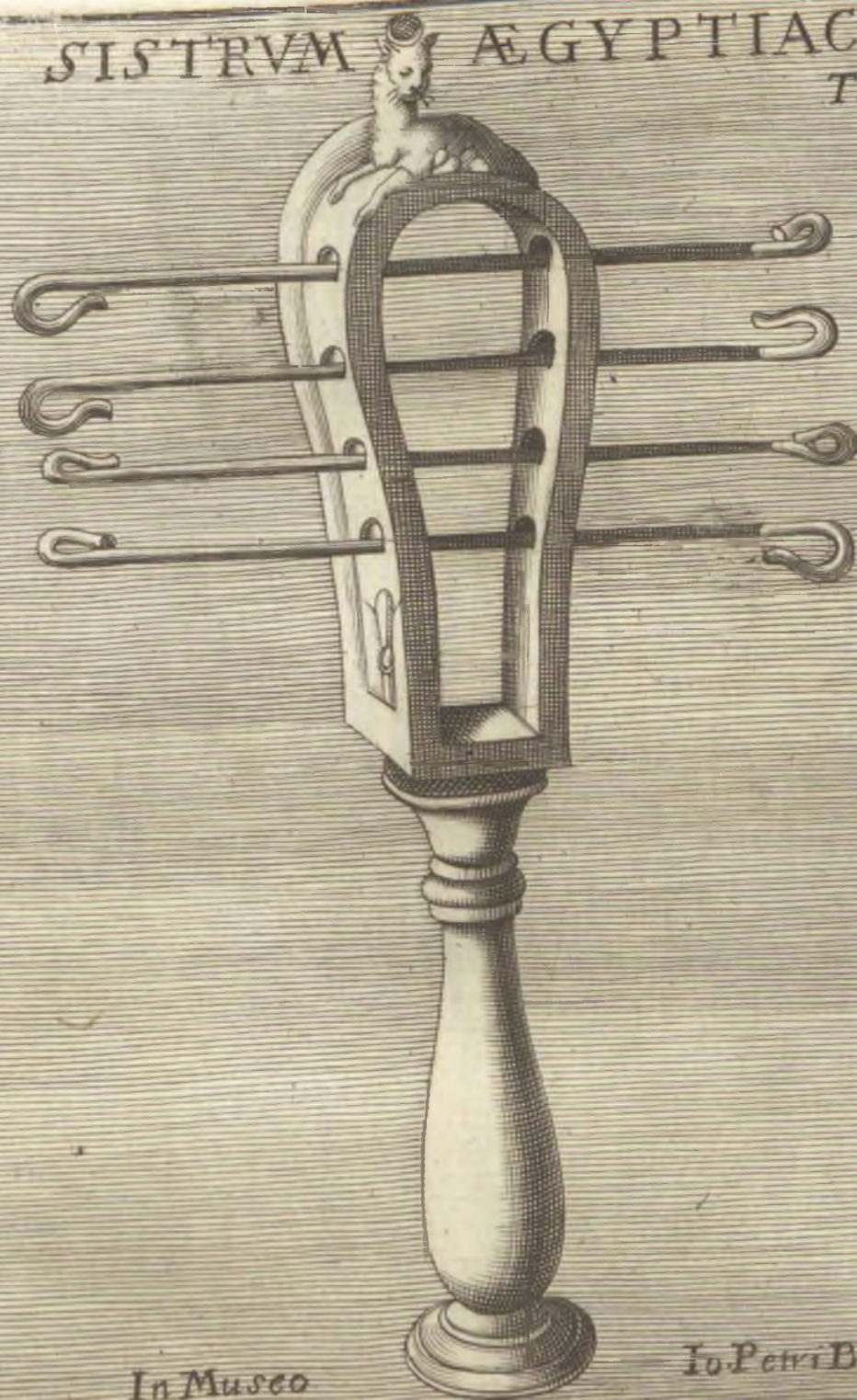

SISTRUM ÆGYPTIACUM

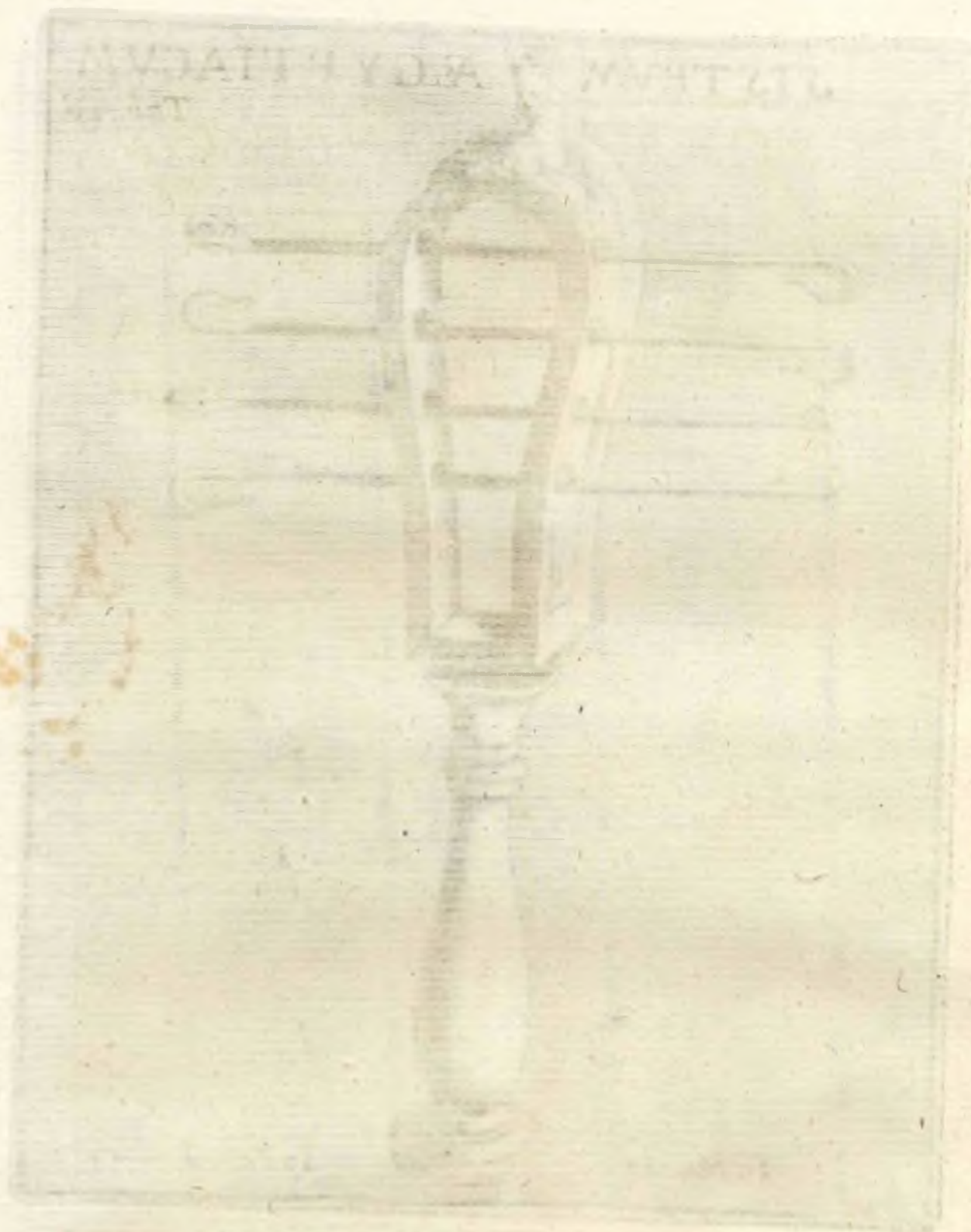
Tab. 16.

In Museo

Io Petri Bellori

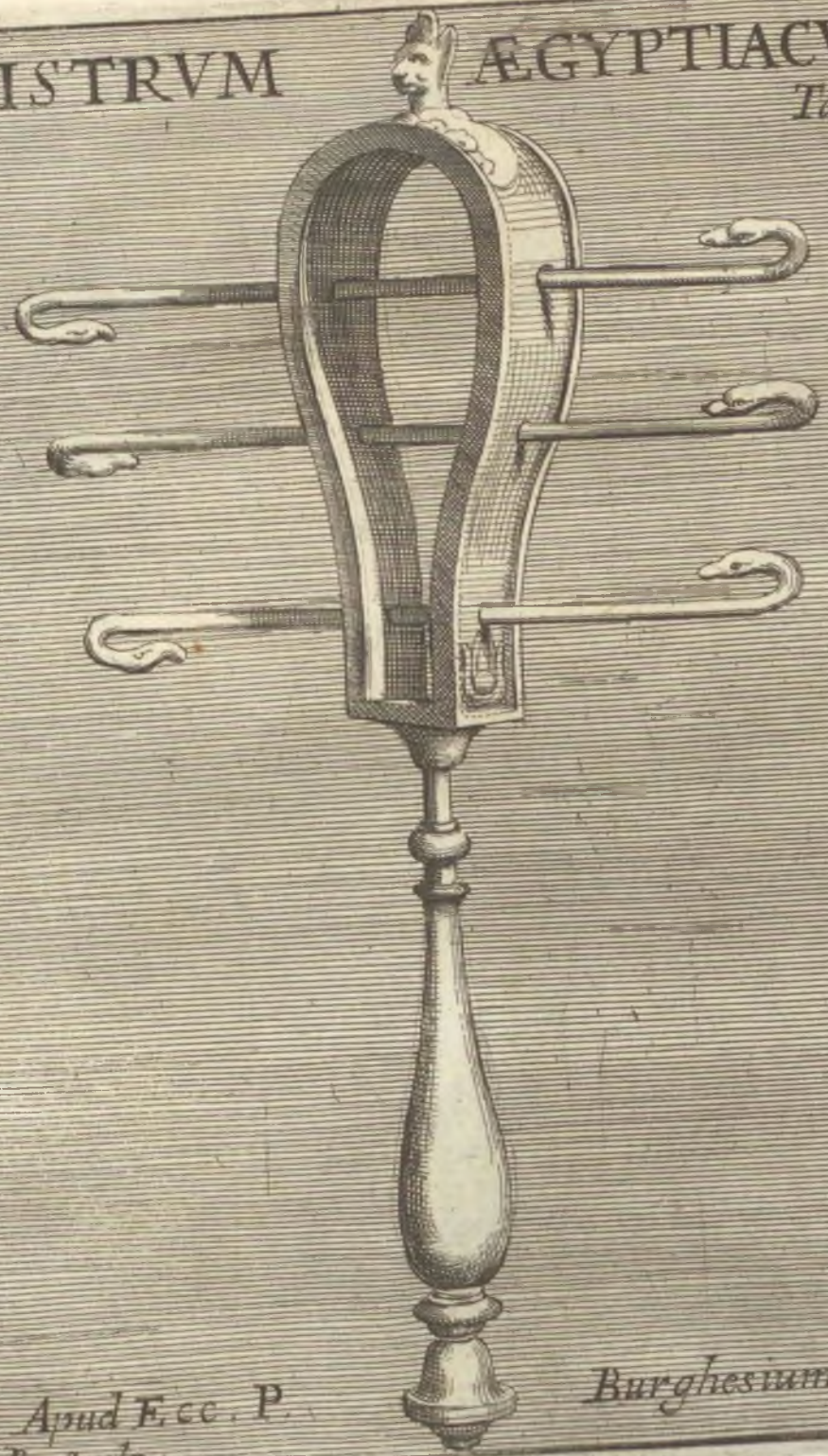

SISTRUM

ÆGYPTIACVM

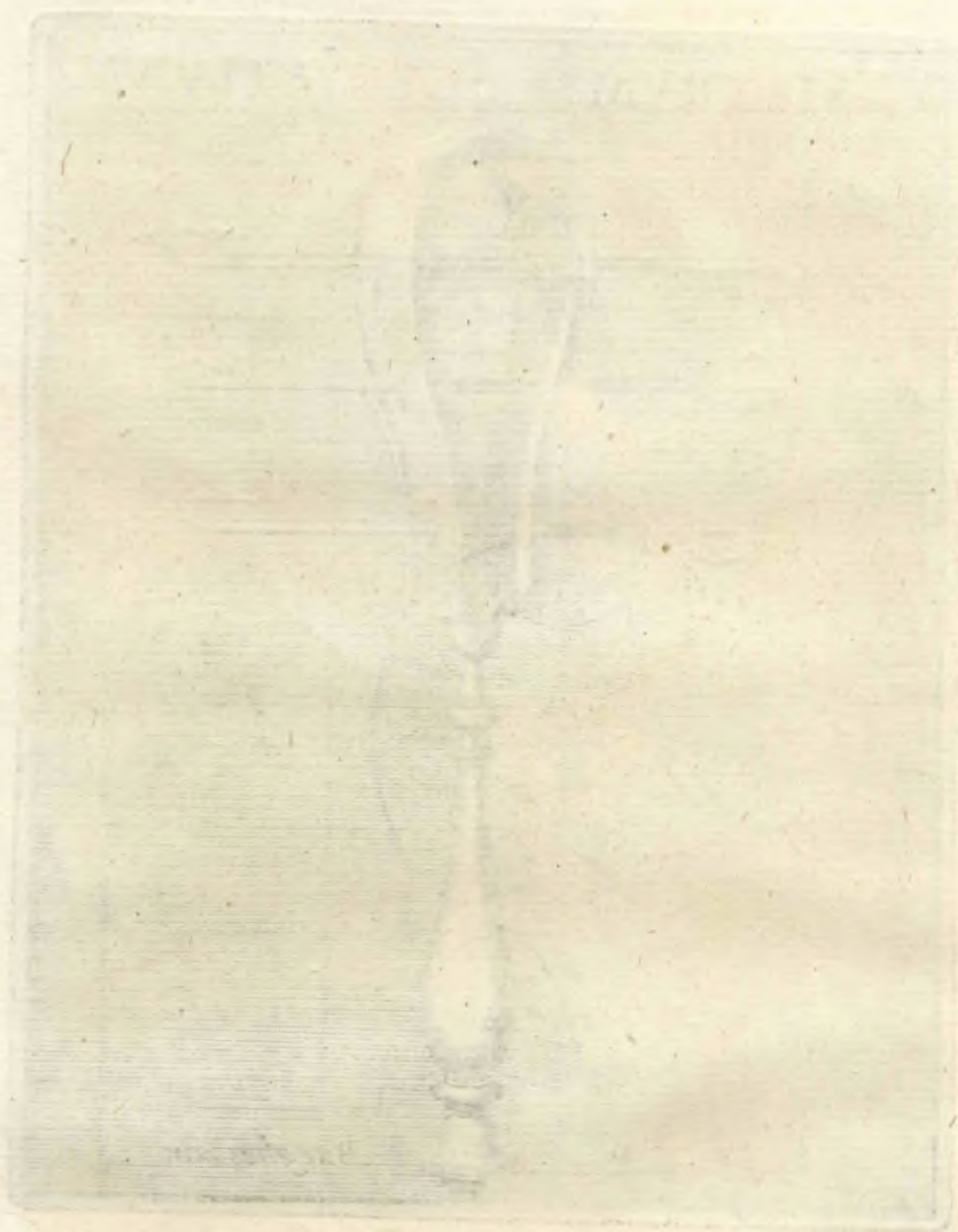
Tab. 17.

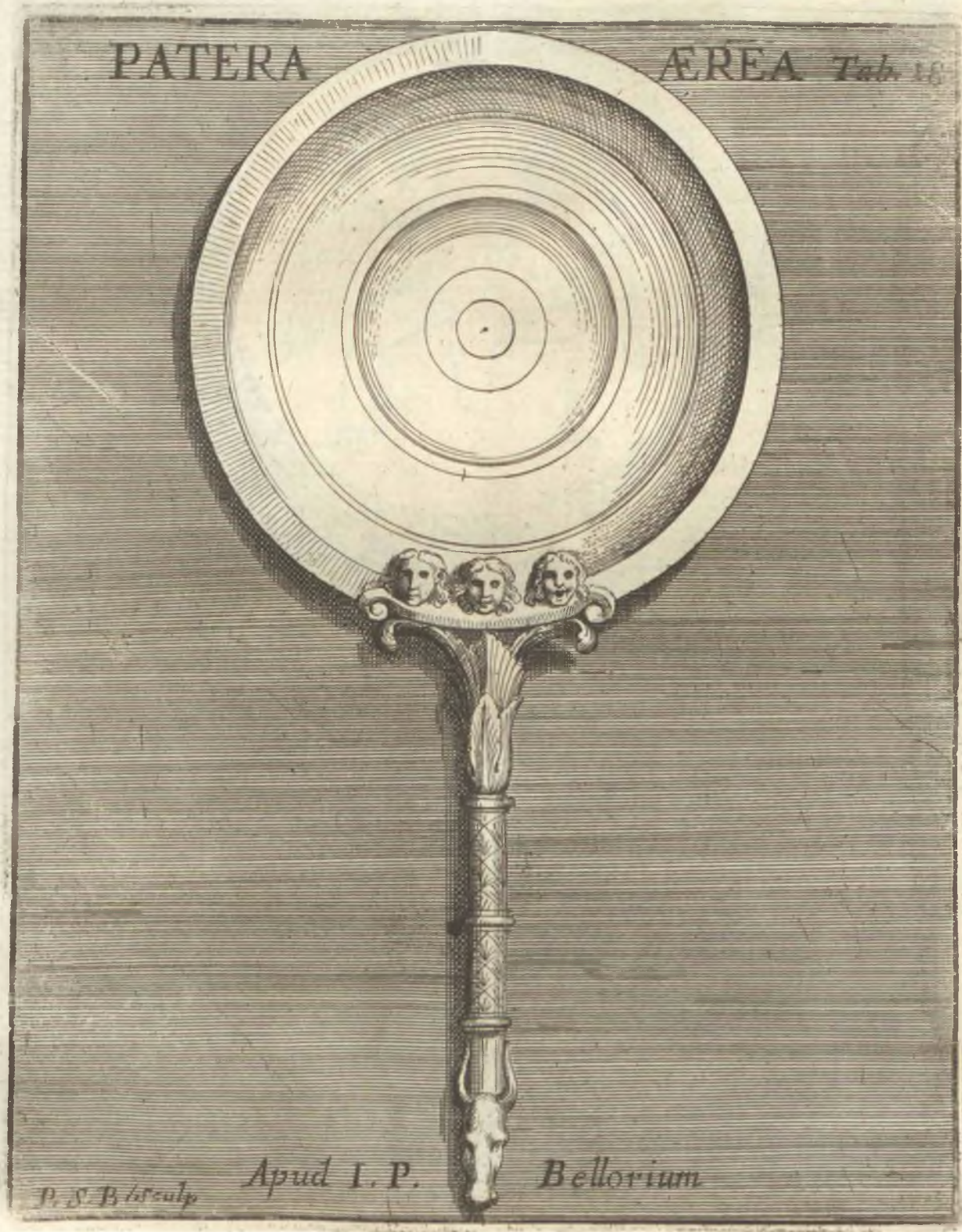
Apud E. cc. P.
P. S. B. sculp.

Burghesium

PATERA

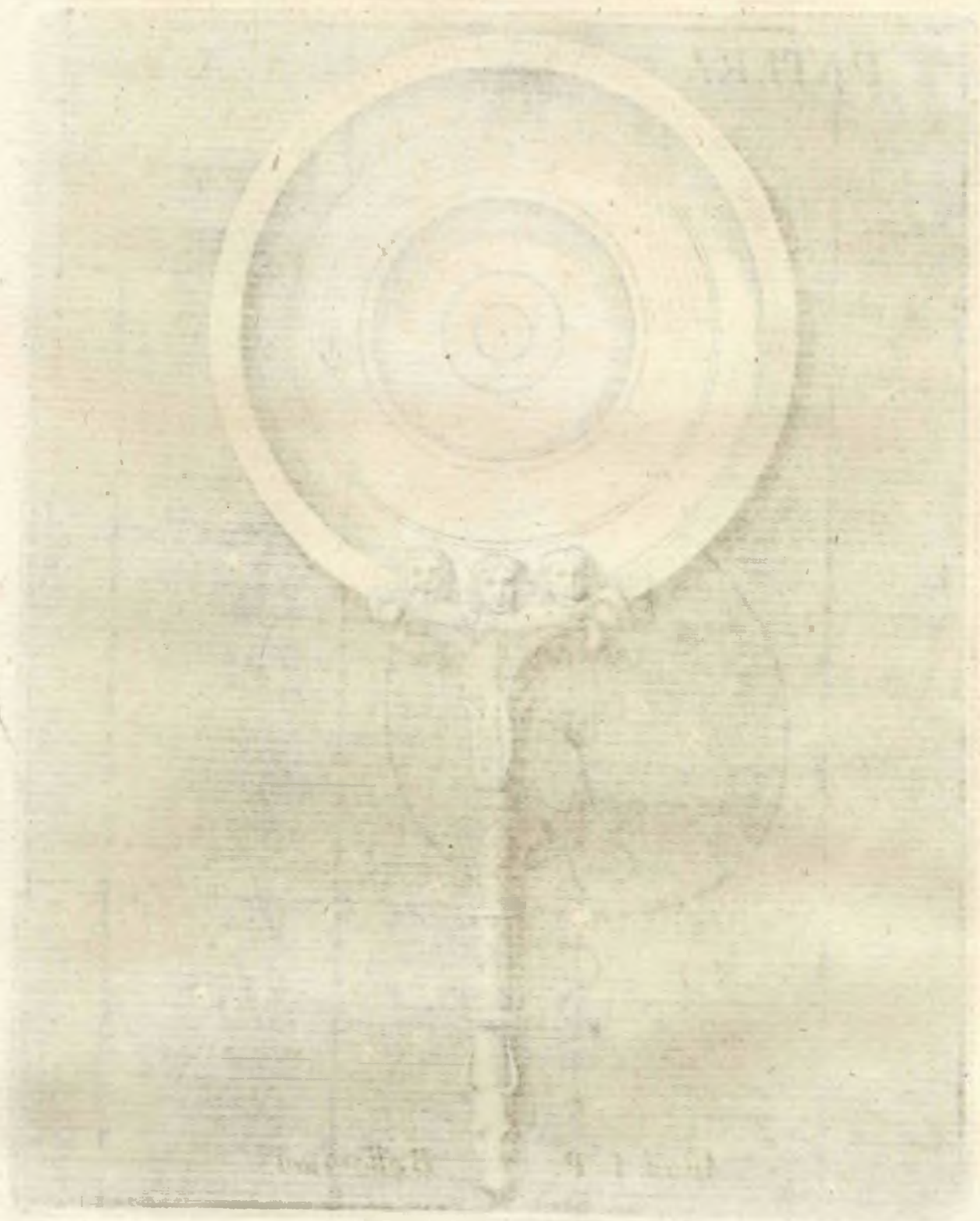
ÆREA Tab. 16

P. S. B. sculp

Apud I. P.

Bellorium

PATERA

ÆREA

Tab. 17

P. S. B. sculp. Apud P. A. Rolandum Magninum

PATERA

ÆREA

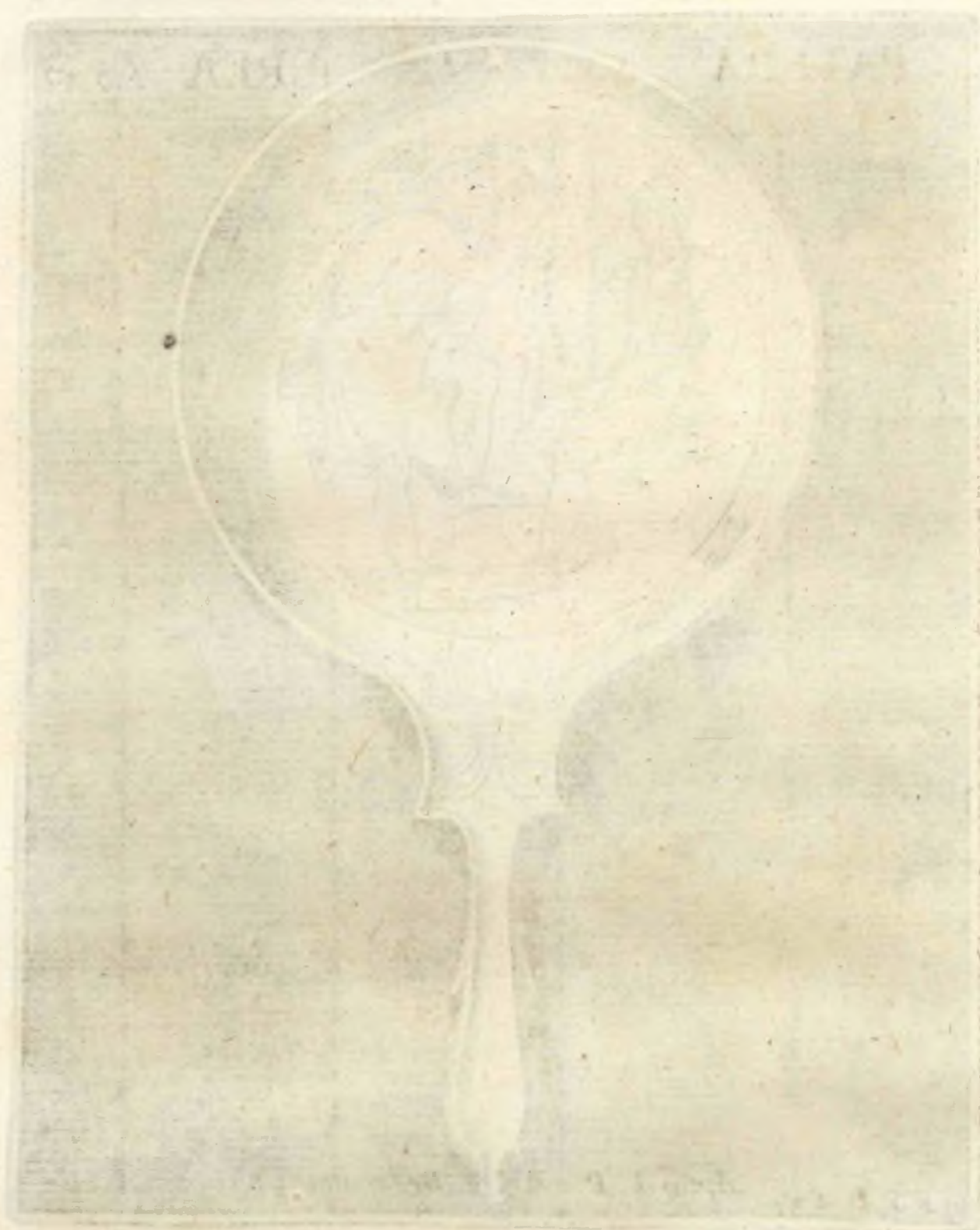
Tab. 20

P. S. B. Sculp. Apud I. P.

Bellorium

PATERA

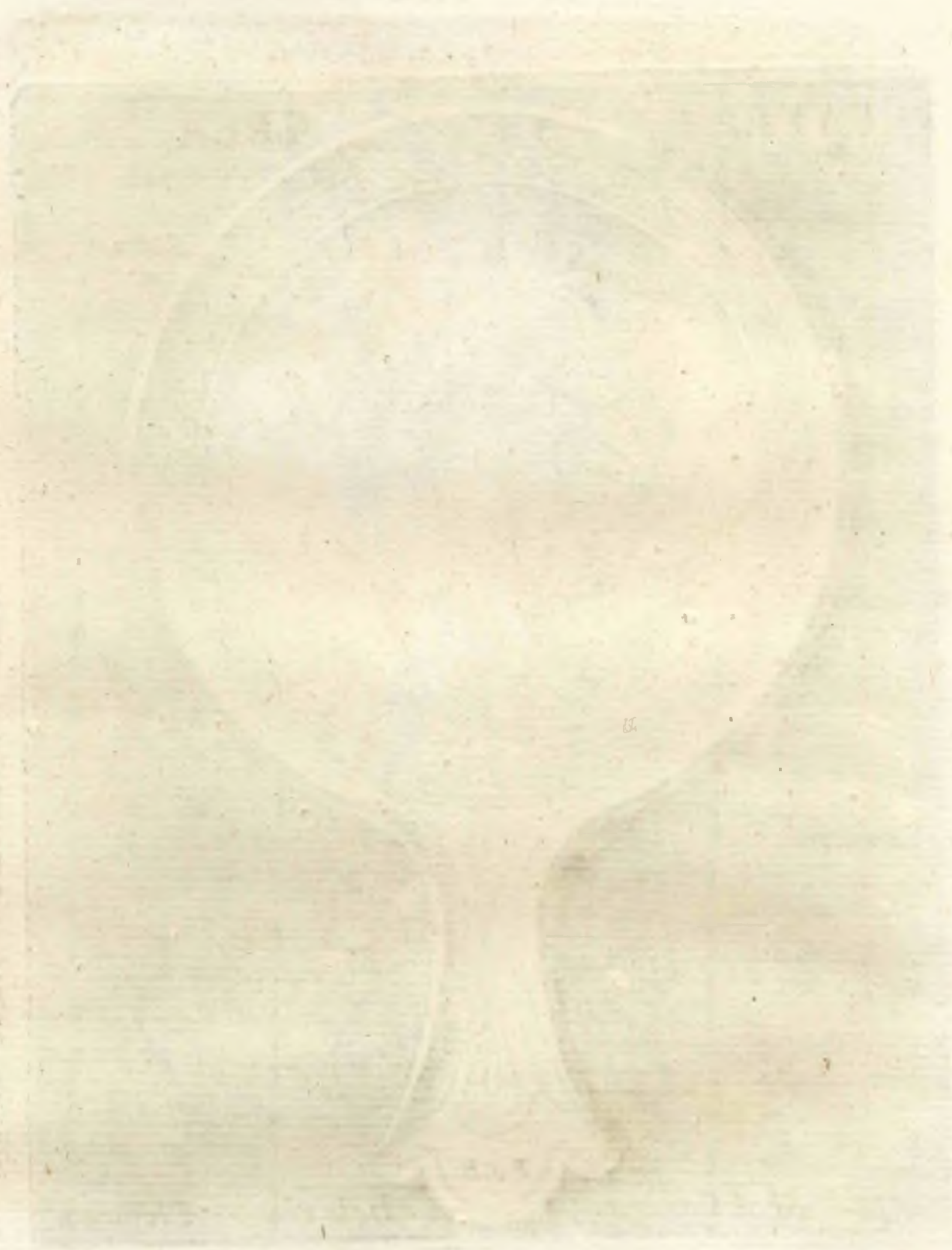
ÆREA Tab. 21.

Apud M. A. Causeum

De la Chaussée Authorem

PATERA

ÆREA

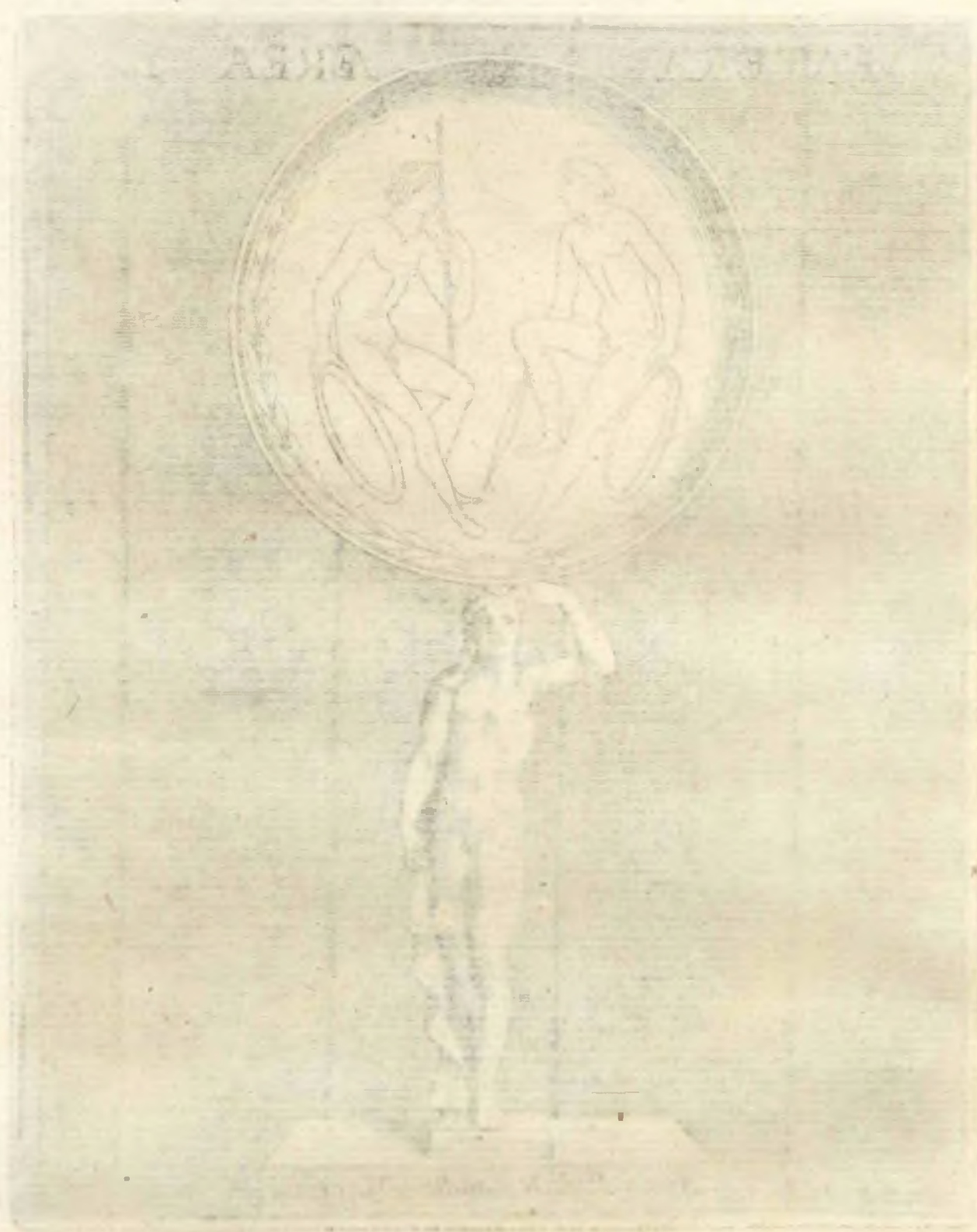
Tab. 52

P. J. B. Sculp.

Apud P. A. Rondum Magninū

PATERA

ÆREA

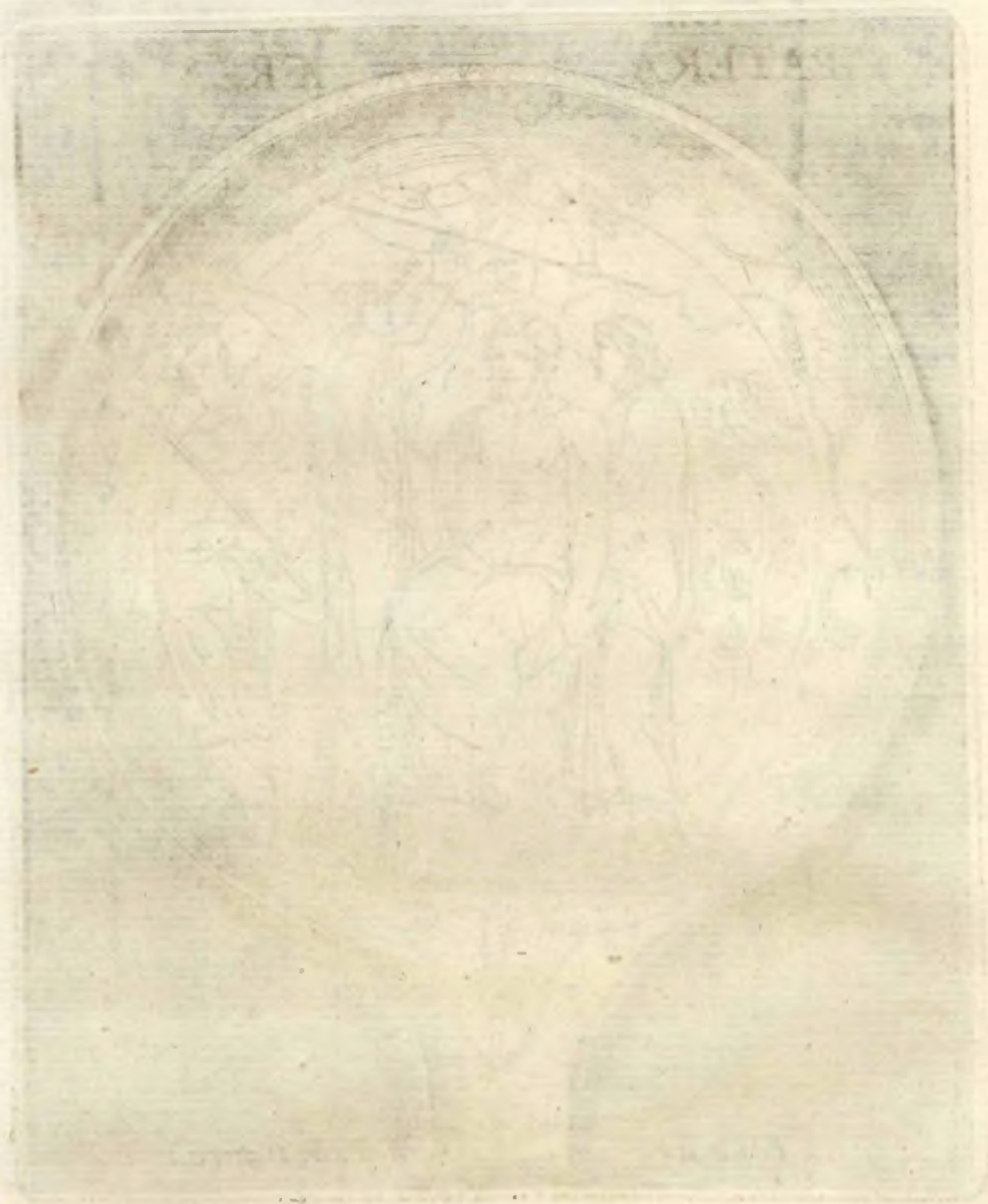
Tab. 29

Ex Ichedis
P. S. Bartoli sculp.

P. S. Bartoli

PATERA

FICTILIS

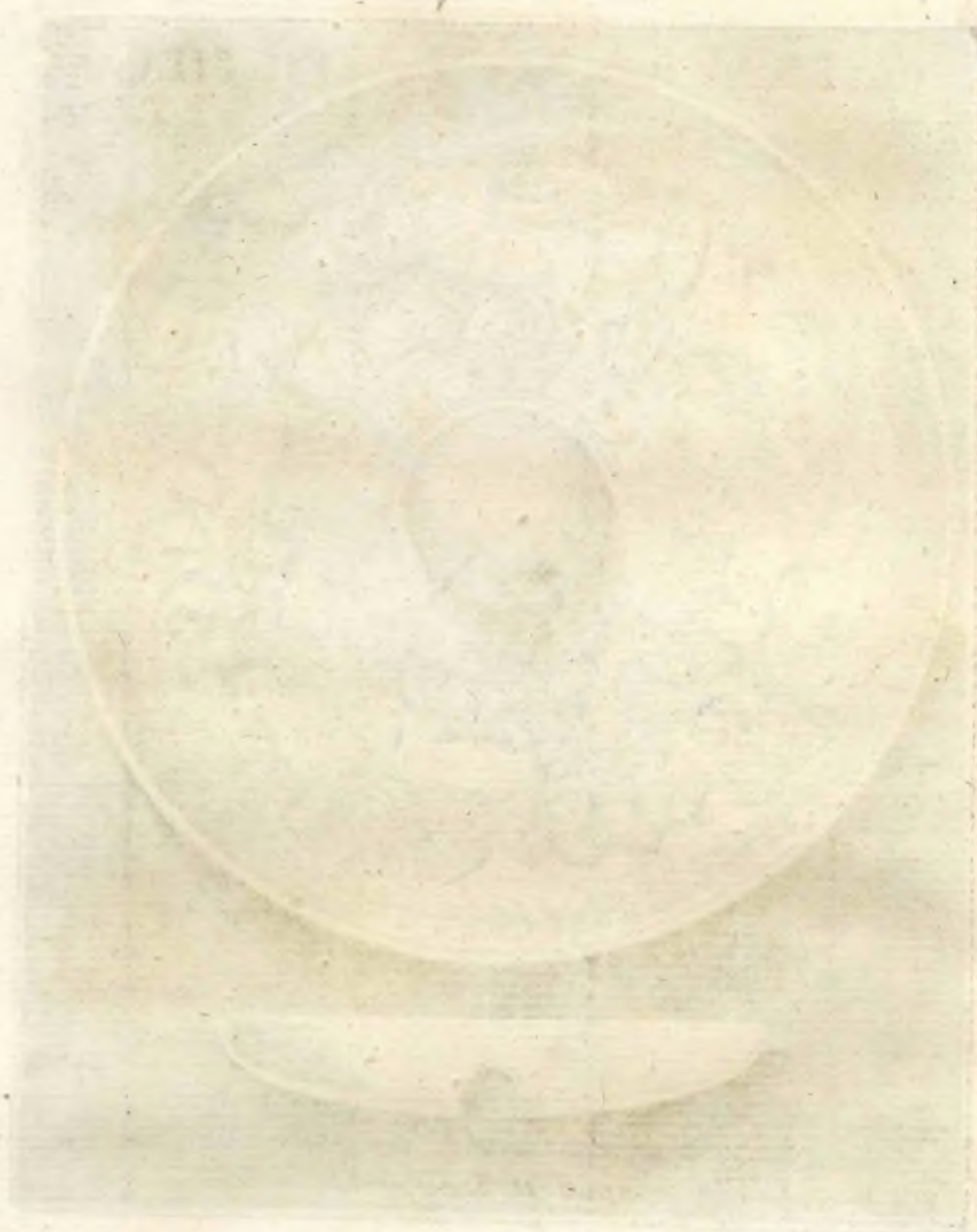
Tab. 2. 4.

P. S. B. Sculp.

Apud D. Devvith

PATERA AEREA

Tab. 25

In Tesouro

Mediceo

PATERA

ÆREA

Tab. 26

Apud E.

Ficoromoni

PATERA

AREA

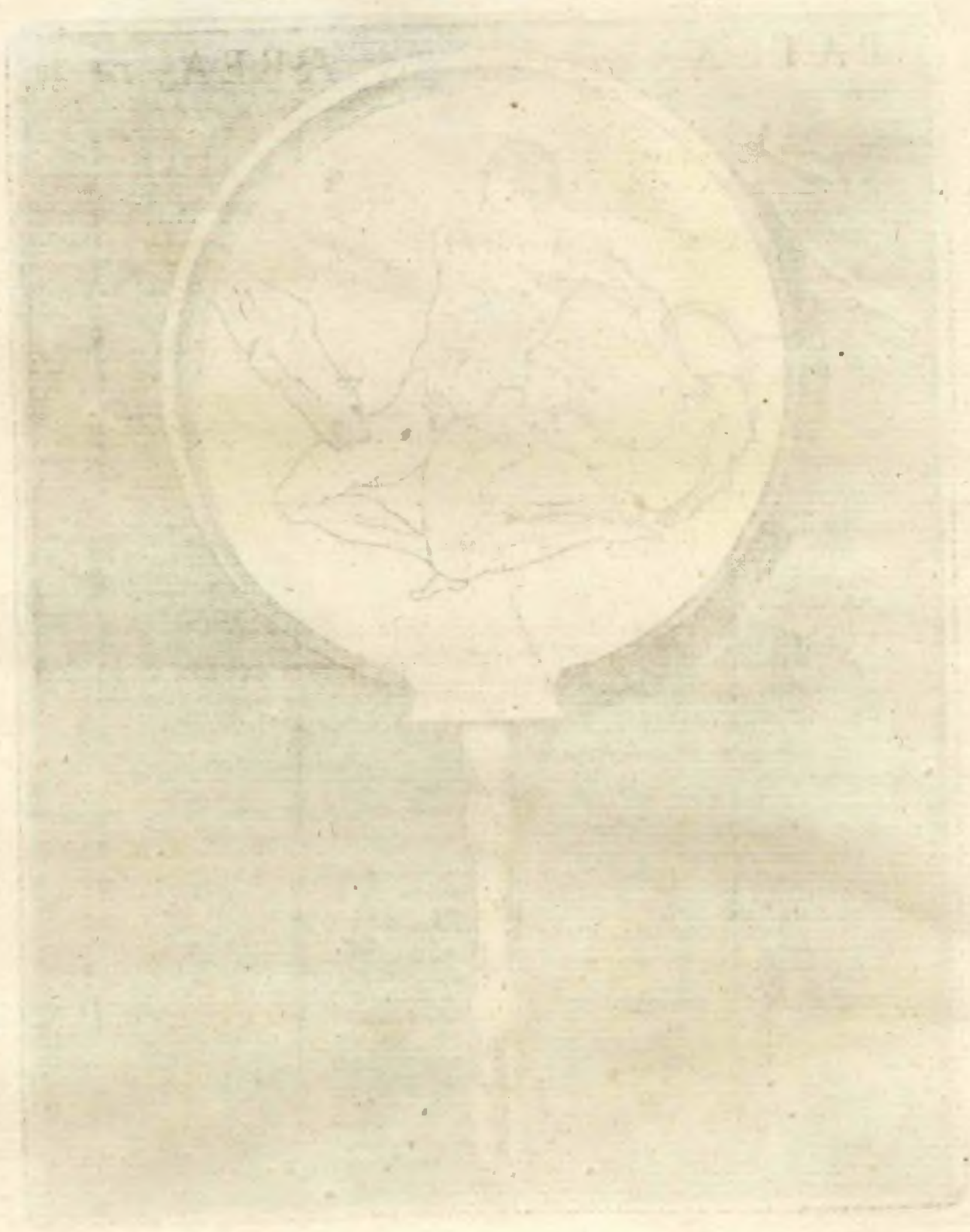
Tab. 27

Apud F. de

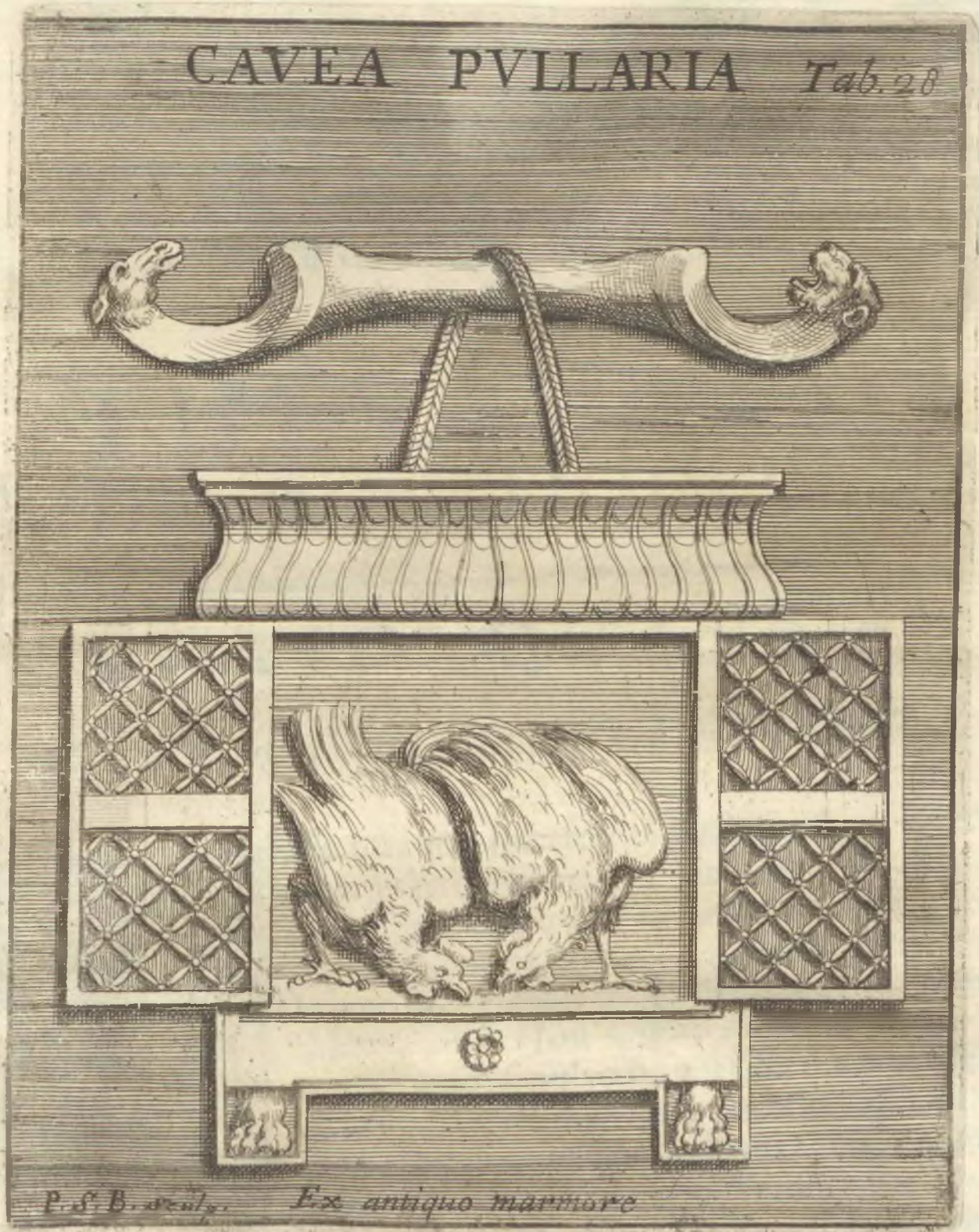
Ficoroni

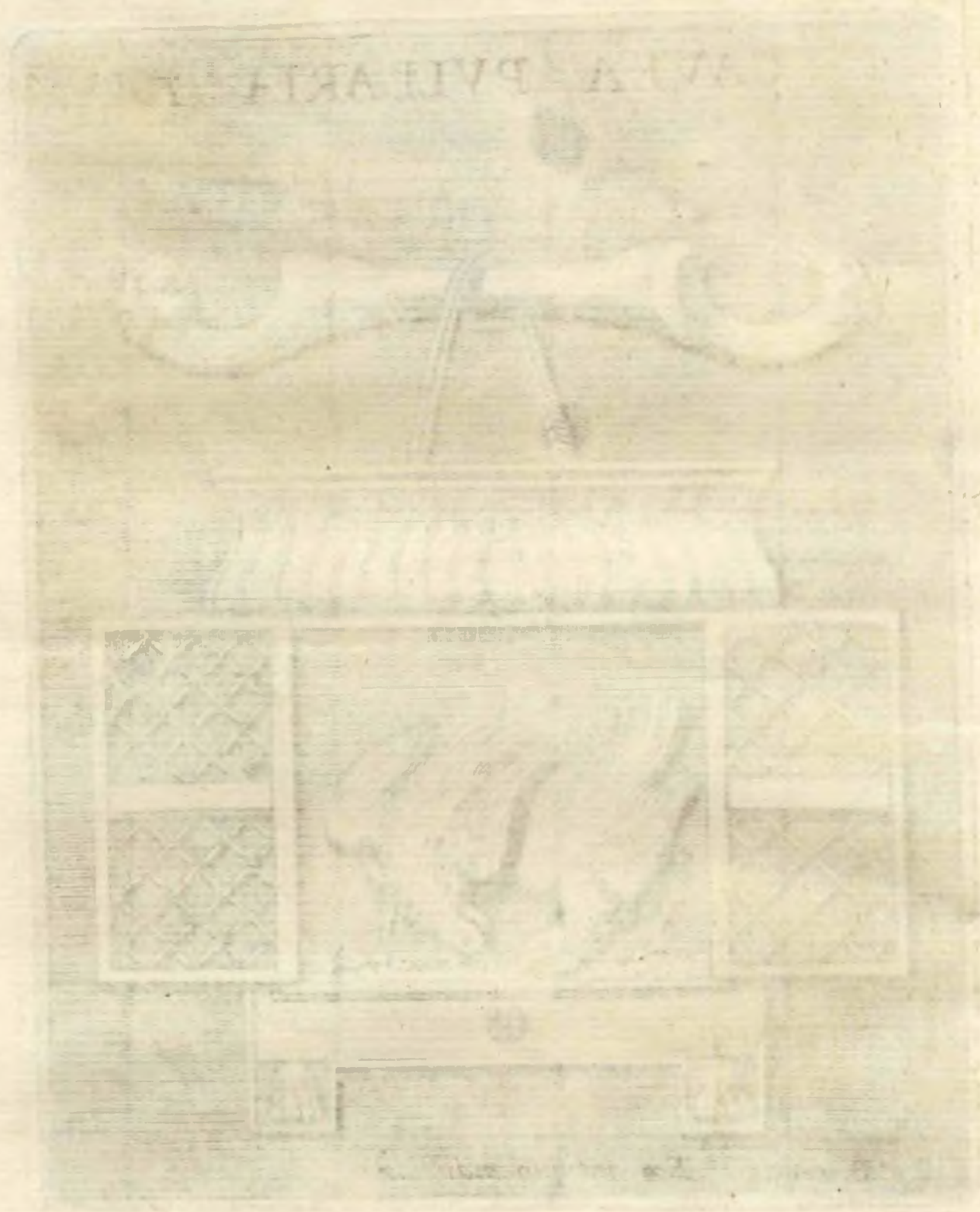
CAVEA PVLLARIA *Tab. 28*

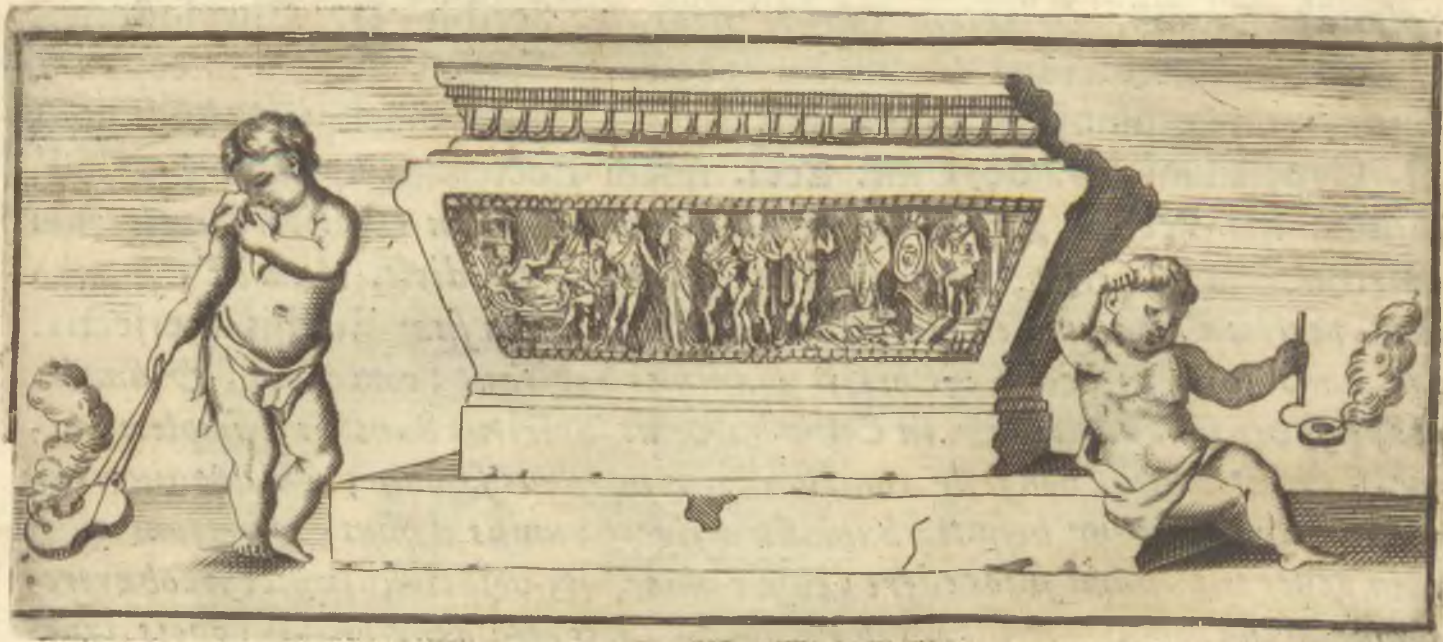
P. S. B. sculp.

Ex antiquo marmore

ROMANUM MUSEUM

S I V E

THESAURVS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUARTA.

Æneæ Antiquorum Lucernæ.

Æc utraque Lucerna unilychnis est ex anteriori parte veluti linguam exerens, in cujus apice foramen est ellychnio destinatum, aliud extat in centro ingressui fomitis datum: in posteriori parte manubrium habet caractere hieroglyphico nomen Domini Nostri Jesu Christi referens, utpote Salvatoris nostri simulacro, vel Christiani cujusdam cineri accensa; manubrio superimposita est Columba hieroglyphicum Spiritus Sancti, solitumque primæ Christianitatis symbolum, de qua Tertullianus lib. ad ver. Valent. cap. 2. & 3. In summa, inquit, Christum Columba demonstrare solita est; Serpens vero tentare. Illa & à primordio divine pacis præco. Ille à primordio divine imaginis prædo. Ita facilius simplicitas sola Deum, & agnoscere poterit, & ostendere; prudentia sola concutere potius, & prodere. Abscondat itaque se Serpens, quantum potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitat, in ceca detrudatur, per amfractus seriem suam evolvat, tortuose procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ Columbæ etiam domus simplex, in editis semper, & apertis, & ad lucem. Amat figuram Spiritus

Spiritus Sancti, Orientem Christi figuram. Scribit D. Chrysostomus Homil. in Matth. ideò Columbæ speciem à Spiritu Sancto susceptam, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Audiamus D. Cyprianum lib. de Unit. Eccl. ipsam Ecclesiam Columbæ assimilantem his verbis. *Quam unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex persona Domini designat, & dicit. Una est Columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.* Et alijs interjectis. *In domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitant, concordēs, & simplices perseverant.* Idcirco & in Columba venit Spiritus Sanctus, simplex animal, & lætum est, non felle amarum, non moribus sævum, non unguium laceratione violentum: hospitia humana diligere; unius domus consortium nosse; cum generant, simul filios edere; cum commeant, volatibus invicem coherere; communi conversatione vitam suam degere; oris osculo concordiam pacis agnoscere; legem circa omnia unanimiatis implere, hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas; hæc charitas obtinenda, ut Columbas dilectio fraternitatis imitetur. Columbam, aut piscem solebant primævi Christiani in annulis gestare, teste Clemente Alexandrino lib. Pædag. cap. 11.

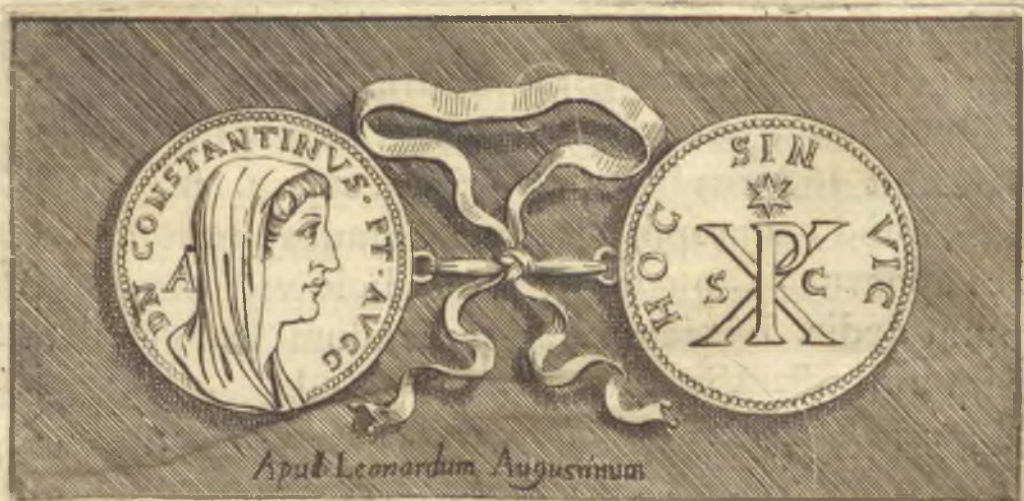
3 SEQUITUR alia Christianorum Lucerna oblonga, pensilis ex duabus catenulis; unilychnis est in anteriori parte tubulum quemdam emittens ad ellychnium evomendum in apice perforatum; habet in medio foramen operculo clausum, in quod oleum infundebatur, ex utraque verò huius foraminis parte notam, seu characterem hieroglyphicum nomen Christi significantem. Manubrium adinstar cuiusdam colli terminatur in caput Gryphi, cui Crux superimposita est. Gryphus animal Soli dicatum, fabulosum quidem, ut reor, sed in hieroglyphicis frequens, alis, & facie Aquilæ simile, reliquis verò partibus Leoni, de quo fusiùs infrà. Primævi Christiani Dominum Salvatorem nostrum tamquam divinum Solem, mundum immortali suo splendore illustrantem, infernalesque fugantem tenebras hoc hieroglyphyco forsan innuere voluerunt.

4 Hæc Lucerna bilychnis, & pensilis e tribus catenis, habens in anteriori parte duplex foramen in apice duplicis cuiusdam tubuli ellychnijs corruscantibus positum, in centro verò aliud majus ad excipiendum oleum constructum: in posteriori parte monogramma JESU Christi sacrosanctum nomen ejus referens cum duabus literis A. Ω. *Ego sum Alpha, & Omega, dicit Dominus Apoc. cap. 22. n. 13. primus, & novissimus; principium, & finis.* Quæ divina verba mirificè hunc in modum explanat Augustinus. *Ipsè de se dicit: Ego sum primus, & novissimus. Indubitanter agnosce, quòd priorem non potest habere, qui primus est. Item: Ego sum Alpha, & Omega. Sicut Alpha literarum nulla præcedit, ita & filium Dei nulli secundum constat esse.* Audiamus & paganum Thalerem apud Laertium Deum universarum rerum principium, & finem constituentem. Is interrogatus, *Quid Deus?* sapientissimè respondit; *quòd initio, & fine caret.* τὸ τὸ θεῖον. τὸ μήτε ἀρχὴν ἔχον μήτε τελευτῶν. Venerandum Christi nomen tutelare Christianorum præsidium, ac consuetum eorundem symbolum sarcophagis, lapidibus, lucernisque insculpi solitum fuit, quod ipsemet Constantinus pristinæ apparitionis memor in imperiali Labaro, in scutis, in galeis, teste Eusebio, atque etiam in nummis exprimi curavit. Unum hìc proponimus ex museo q. Leonardi Augustini, in cujus
antica

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 91

antica parte exhibetur caput Constantini velatum; in altera verò sacro-
sanctum JESU Christi nomen duabus ejusdem primis literis Græcis curiosè,
& subtiliter insertis conflatum, cui stella radiata Solem designans super-
posita est.

Elegantem Naviculam exhibet hæc Lucerna; pensilis est è duabus ca-
tenis, & bilychnis duplicem linguam è dextro latere exerens utramque
foramen habentem flammulæ dicatum: in centro navis insurgit malus,
cui velum ventis inflatum appensum est; ejus summitati affixa est tabula
hanc epigraphen incisam habens. DOMINUS LEGEM DAT VALERIO
SEVERO EUTROPI VIVAS. Juxta infimam mali partem exiguum cerni-
tur foramen recipiendo fomiti aptum. Ad proram in caput olorum de-
sinentem stat vir quidam beato Petro Apostolo facie similis: ad puppim
verò sedet alter remum utraque manu tenens, fratrem ejus Andream haud
dubiè repræsentans. Quid sibi velit inscriptio, nunc inquirendum. Vale-
rius Severus Christianâ religione imbutus, mortem tamquam legem sibi
à Domino impositam constanti animo expectans, longiorem Eutropio vi-
tam optat more veterum, qui morientes circumstantibus amicis solebant
dicere, *Vivite, ac valete*, quod erat grati animi officium. Sic Augustus
apud Suetonium in osculis Liviæ deficiens, *Livia*, inquit, *nostri conjugij
memor vive, ac vale*. Eutropius deinde in sepulchro Valerij Severi Lu-
cernam hanc dilectæ cineri accensam fortè collocavit, ac morientis amici
verba, ejusque erga beatos Petrum, & Andream Apostolos pietatem in
eadem Lucerna exprimere voluit.

Hæc Lucerna Jovi à quodam L. Tettio Alypo dicata pensilis, & bily-
chnis est, in cujus medio conchylum extat perforatum fomitis ingressui
destinatum; in postica parte stat Aquila expansis alis insistens fulmini,
qualis reperitur in nummo aureo, & argento Domitiani cum hac epigra-
phe, JUPITER CONSERVATOR. Lucernam huic ferè similem protulit
Fortunius Licetus lib. 6. cap. 58. sed absque fulmine, conchâque ad
oleum suscipiendum minimè perforatâ; nomen quoque laminæ incisum va-
riat, legitur enim in illa talis inscriptio, ETEITIUS ALYPUS JOVI
DD. In hac verò TETTIUS ALYPUS JOVI DD. Unde illam aut erra-
tam, aut ab hac nostra diversam esse non dubito. Fulmen symbolum est di-
vinitatis, ut apparet in multis Imperatorû numismatibus eorum Apotheo-
sim fulmine expressam exhibentibus; Aquila omen dominationis, teste

Justino lib. 12. nativitatem Alexandri Magni referente his verbis. *Prodigia magnitudinis ejus in ipso ortu nonnulla apparuerunt. Nam eâ die, quâ natus est, duæ Aquilæ totâ die præpetes supra culmen domus patris ejus sederunt, omen duplicis Imperij Europæ, Asiæque præferentes.* Aquila fuit etiam victoriæ signum, ut narrat idem Justinus lib. 20. *Pugnantibus Locris, ait, Aquila ab acie numquam recessit, eosque tandiù circumvolavit, quoad vincerent.* Illam avium reginam, Jovisque armigeram finxerunt Poëtæ; etenim sola avium fulmine non læditur, si fides Plinio lib. 2. cap. 55. & lib. 10. cap. 3. Scribit Isidorus lib. 17. Origin. cap. 3. Aquilam eâ ratione Jovi dicatam, quòd, dum ipse adversus Titanas proficisceretur, Aquila in auspicio ei apparuerit, quam ille pro indicio victoriæ acceptam Legionibus in signum dedit. Eâ deinde ad rapiendum Ganymedem sibi pocula ministraturum usus est. Virgilius lib. 5. *Æneid.*

Intextusque puer frondosâ regius Idâ, &c.

Quem præpes ab Ida

Sublimem pedibus rapuit Iovis armiger uncis.

7 Exhibetur Lucerna Vestæ dicata pariter ut præcedens pensilis è tribus catenis, habens in anteriori parte duplex foramen ellychnijs corruscantibus positum, in posteriori verò templum rotundum duarum columnarum, in cujus medio Vestæ stantis simulacrum alterâ manu pateram, alterâ tædam ardentem, cui bulla ante pectus dependet: ad ejus pedes stant duo Leones supra Lucernam in utroque majoris foraminis latere positi. Vestâ sumitur aliquando pro igne, teste Ovidio.

Nec tu aliud Vestam, quam vivam intellige flammam.

Unde in nummo Vespasiani repræsentatur hæc Dea stans sinistrâ sceptrum tenens, dextrâ lampadem ignis symbolum. Ignis perpetuus huic Deæ consecratus erat, cujus rei rationem reddit Phornutus. *Ignis autem perpetuus, inquit, Vestæ dicatus est, quòd videatur plurimis & ipsam esse ens; nimirum ignis iste perpetuus Vestæ consecratus ostendit ipsam esse causam ejus ignis, qui in mundo est, quasi ejus vi exortus sit. Est & alia causa perpetui ignis, nempe quòd terra fœcunda mater sit animalium omnium, & suam vitam ab igne habeat.* Exhibetur autem in templo rotundo huic simili, quòd Numam sacro igni asservando extruxisse ferunt, indicante non effigiem terræ, quasi ea Vestâ sit, sed universi mundi, in cujus medio Pythagorei sedem ignis locant, eamque Vestam nominant, & unitatem. Auctor est Plutarchus in Numa. Eandem etiam creditam esse cum terra docet Arnobius lib. 3. adv. Gent. *Terram nonnulli Vestam pronunciant, quòd in medio stet sola, cæteris ejus partibus in mobilitate perpetua constitutis.* Hac enim de causa Leones ejus simulacro subjiciuntur, quòd ferox illud animal terram habitet, ab eaque nutriatur. Sacer quoque habebatur Leo Magnæ Deûm Matri, quæ colebatur sub nomine Cybeles, & Vestæ, unde & Vestâ, & Mater vocata est. Hujus rei varia monumenta apparent in numismatibus antiquis, sed maximè in rarissimo æreo primi moduli nummo habente in antica parte caput Juliæ Sept. Severi uxoris cum hac epigraphe JULIA AUGUSTA; in averfa verò quatuor, vel sex figuras muliebres sacrificantes coram Templo rotundo quatuor columnis suffulto cum inscriptione VESTA MATER. In alijs numismatibus visitur eadem Dea Leonibus vesta, vel sedens inter duos Leones cum epigrap. MATRI DEUM. MATRI MAGNÆ.

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 93

MAGNÆ. De bulla collo appensa diximus Sectione II. & fusiùs agemus Sectione ultima.

Hæc Lucerna Soli dicata pensilis quoque, & bilychnis est: in centro 8
quinque exigua foramina inter duos circulos conspiciuntur fomiti reci-
piendo destinata; in postica parte stat Gryphus inter duas columnas orna-
mento quodam impositus, anteriori pede dextro rotam voluens. Gryphus
symbolum est Solis; rota, quam volvit, indicat procreationem rerum
omnium provenire ex continuo motu, & circuitu currus solaris: duabus
columnis innuuntur duo tropici Solis cursum ab utraque Zodiaci parte
terminantes, sive potentia Solis ab ortu ad occasum; forsàn illæ ad æqui-
noctia, & solstitia referuntur. Scribit Ælianus lib. 4. de Animal. cap. 27.
Gryphum animal Indicum quadrupedem ut Leonem esse, robustissimis
existere unguibus Leonum similibus, dorsum ejus pennis nigris indui,
anteriorē corporis partem rubris, alas candidis; ore Aquilino esse, ocu-
lis igneis, nidosque in montibus facere. Bactri populi Indis finitimi Gry-
phos illic auri custodes esse, aurumque effodere, simulque eo ipso nidos
construere dicunt. Indi verò eos auri custodes esse negant, siquidem au-
ri minimè egent, sed cùm ad illud colligendum homines accesserunt, hos
de pullis suis valde timentes pro eis pugnare. Certant etiam cum alijs
animalibus, quæ facillimè vinct, at contra Leones, & Elephantos stare
non audent. Fertur etiam, teste Plinio lib. 7. cap. 1. Arimaspos uno ocu-
lo in media fronte insignes cum Gryphis bellum assiduè ob metalla gere-
re, Gryphosque aurum è terræ visceribus eruere, & custodire, Arimaspos
autem rapere, quæ omnia fabulosa esse reor cum Herodoto in Thal. cujus
verba hic refero. *Πρὸς δὲ ἄρκτω τῇς Ευρώπης πολλῶ τοι πλείστος χρυσὸς φαίνεται
εἶναι. ὅπως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔχω οὐδὲ τῶτο ἀρεκέως εἶπαι. λέγεται ὅτι ὑπὲρ τῆς
χρυπῶν ἀρπάζειν Αἰμααπῶν, ἀνδρας μουνοφθαλμοὺς, πείθομαι δὲ οὐδὲ τῶτο,
ὅπως μουνοφθαλμοὶ ἄνδρες φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλω ὁμοίω τοῖσι ἄλλοις
ἀνθρώποισι.* *Ceterum ad Septemptrionem Europæ quamplurimam vim auri
esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicun-
tur tamen id à Gryphibus auferre Arimaspi viri unoculi; quod nec ipsum cre-
diderim, ut viri nascantur unoculi, ceteram naturam habentes alijs homini-
bus parem.*

Hæc Lucerna Ledæ dicata oblonga est adinstar naviculæ; in utraque 9
extremitate foramen habet flammigero ellychnio assignatum, in medio
majus inspicitur oleo excipiendo præparatum: hæc inter foramina duæ
sunt ansulæ perforatæ capita, & colla Cygnorum referentes, per quas
trajecta fila duo ferrea in modum catenarum Lucernam in altum pensilem
detinent, desinuntque inserta in annulum, ex quo aliud simile filum pen-
det Ledæ caput in medio appensum regens. Jupiter in Cygnum conversus
Ledâ Tyndari Laconiae Regis uxore potitus est, quæ duo deinde ova pe-
perit, ex quorum uno Pollux, & Helena, ex altero Castor, & Clytem-
nestra orti finguntur. De hoc congressu meminit Ovidius lib. 6. Metam.

Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.

Sic Helena apud eundem Poëtam in epistola ad Paridem.

Dat mihi Leda Iovem Cygno decepta parentem.

Leda post deificationem dicta est Dea Nemesis.

Jovis cum Leda, & Europa concubituum memoriam refert elegans hæc

Lucerna pensilis quoque, & bilychnis: de Leda, & Cygno in superiori actum est; Jovis Europæ amore flagrantis in Taurum conversi meminit Ovidius lib. 3. Met.

Iamque Deus posita fallacis imagine tauri

Se confessus erat.

Quatuor celebriora hujus Dei adulteria in hoc disticho connumerantur.

Ζεύς κύκνος, Ταῦρος, σάτυρος, χρυσός, δι' ἔρωτα

Ἀνδρῆς, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

Fit cygnus, taurus, Satyrusque, aurumque, ob amorem

Europæ, Lædes, Antiopæ, Danaes.

I I Prodit Lucerna Palladi Victrici dicata, pensilis, & bilychnis, habens in centro foramen intra plures circulos fomitem bibens; in postica parte templum rotundum duabus columnis suffultum, in cujus medio Pallas, seu Minerva galeata, & togata, Gorgonam gestans pectori affixam, dextrâ ramum olivæ. Tres catenæ, quæ pensilem detinent Lucernam, pendent è lamina, cui incisa sunt hæc verba, PALLADI VICTRICI. Similem Lucernam libro 6. de reconditis antiquorum Lucernis cap. 47. exhibuit Fortunius Licetus cum eadem inscriptione, & imaguncula, sed absque Gorgona, gladioque vice olivæ in manu Palladis dato. Hæc Dea in contentione cum Neptuno, uter eorum Cecropiam de suo nomine appellaret, oleam produxit; Neptunus verò terrâ tridente percussâ Equum. Placuit magis Minervæ olea pacem designans, quàm Equus omen belli, unde Minerva victrix evasit, Cecropiamque de suo nomine Athenas vocavit. Scribit Pausanias in Attic. oleam hanc incensâ à Persis urbe conflagrasse, eodemque die in duorum cubitorum altitudinem germinasse, quod ab Herodoto in Urania confirmatur. Ætate verò Plinij fama erat eam adhuc Athenis durare, teste eodem Plinio lib. 17. cap. 44. Minervam olivæ in-ventricem canit Virgilius lib. 1. Georgic.

I 2 Victricem Minervæ oleam sequitur Equus Neptuni, è cujus medio pectore prominet veluti tubulus habens in apice foramen papyro ardenti assignatum, nullum autem apparet fomiti suscipiendo distinctum, ex quo conjectare licet hanc Lucernam semel impletam, & accensam, novique fomitis adjectu minimè indigentem perpetuâ flammâ exarsisse. Lucernæ inextinguibiles tum ad tempus, tum perpetuæ fiebant. De priorum numero fuit illa aurea Minervæ dicata, de qua Pausanias in Attic. quæ licet per dies, noctesque arderet, oleum tamen in ea infusum nisi exacto anno minimè consumabatur. De perpetuò ardentibus multi scripsere, quorum auctoritates, relatasque historias, magno studio compilavit Fortunius Licetus, unde pauca de illa perenni flamma hic attexam. Narrat Porphyrius lib. 2. de abstin. ignem immortalem in templis conservari solitum, quippe qui Dijs simillimus sit. Strabo de Munychia urbe Atheniensium ad Pyreum sita tractando templum Minervæ recenset, in quo lucis inextinctæ lychnus erat. Refert Plutarchus in Camillo Virgines Vestales, quæ perpetuo igni custodiendo præpositæ erant, Urbe à Gallis capta in Capitolium fugisse, sacrumque ignem ibi secum asportasse, quod tam feliciter, & citò facere nequivissent, si in aliquo rogo ignis iste arsisset, non autem in Lucerna huic simili, quam in manu Vestæ exhibet nummus argenteus Vespasiani. D Augustinus etiam lib. 21. de Civit. Dei cap. 6. de quodam

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 95

quodam Veneris fano loquitur, ubi candelabrum erat, & in eo Lucerna sub dio sic ardens, ut eam nulla tempestas, nullusve imber posset extinguere; unde sicut ille lapis, ita ista *μύχρος ἀσβεστος*, idest, *Lucerna inextinguibilis* dicta est. Subjungit deinde vir sanctus. *Aut ergo in Lucerna illa mechanicum aliquid de lapide asbesto ars humana molita est, aut arte magicâ factum est.* At illas naturaliter fieri luculentum testem habemus virum præclarissimum, vitæque sanctitate conspicuum Cassiodorum, qui similes Lucernas se fecisse scribit in lib. de Institut. divin. scriptur. cap. 30. *Paravimus etiam nocturnis vigilijs mechanicas Lucernas conservatrices illuminantium flammarum, ipsas sibi nutriendas incendium; quæ, humano ministerio cessante, prolixè custodiant uberrimi luminis abundantissimam claritatem: ubi olei pinguedo non deficit, quamvis flammis ardentibus jugiter torreatur.* Hæ perennes Lucernæ oleo asbestino replebantur, quod erat incombustibile, nomenque ex argumento naturæ obtinuit. Lapis iste ferrei coloris nascitur in Arcadia, semelque accensus extinguere nequit: sic telam ex carbasino lino, asbestove, vel amianto lapide contextam, in qua cadavera Magnatum antiquitus cremabantur, flammis invictam fuisse constat; cujus mirabilis telæ, ut & asbestini lapidis rarissimæ asservantur reliquæ in celeberrimo museo Eminentissimi Cardinalis Chigij. Plura vide apud D. Augustinum lib. 21. de Civit. Dei cap. 5. Plinium lib. 19. cap. 1. & lib. 37. cap. 10. Solinum cap. 13. Nos ad Lucernam nostram redeamus. Neptunus à Græcis Hippius dictus est, à Latinis Equestris, & Confusus, cui Romulus solemnes paravit ludos Consualia vocatos, teste Livio lib. 1. Aedem, & aras Neptuno Equestri dicatas memorat Pausanias in Arcad. in Attic. & in El. pr. Ab illo Equos primùm domitos, scientiamque equestris rei traditam narrat Diodorus lib. 5.

Præclara hæc Lucerna pensilis, & bilychnis Pegasus exhibet inter duas 13
Najades herbis, seu palustribus juncis coronatas, quarum una vas gerit, altera conchâ Equo alato aquam, seu rorem porrigit. Frequens visitur in antiquis sarcophagis Pegasus immortalitatis symbolum, animarumque beatarum ad æthereas sedes translationi destinatus, quarum situm alij usque ad lunaris globi exordium extenderunt, alij supra septem sphaeras, quæ vagæ vocantur, collocaverunt. Constituerunt enim antiqui Elysios super sydera, animasque justorum in illa ultima sphaera, quæ *ἀπλανής* dicitur, recipi crediderunt, teste Macrobio in somn. Scip. lib. 1. cap. 9. & 11. *Terra vero Aplanes, in qua Elysios campos esse puris animis deputatos antiquitas nobis intelligendum reliquit.* Et mox. *Animæ beatæ ab omni cujuscumque cogitatione corporis liberæ Cælum possident.* Naides hîc appositæ videntur referri ad opinionem Thaletis, qui principium omnium rerum aquam esse dixit, *ἀρχὴν ἢ τῆς πάντων ὕδωρ ὑπεσῆσατο.* Scribit Laertius in ejus vita. Cum autem generatio, & corruptio absque humore fieri nequeant, & earum series sit perpetua, ut docet Aristoteles lib. 2. de gen. & corrupt. t. 58. si quidem teste eodem lib. 1. t. 17. corruptio unius est generatio alterius, & è contra; ideò Najades continui hujus motus causæ Pegasus immortalitatis symbolum comitantur. Hunc Neptuni, & Medusæ filium dicit Iginus Poet. Astron. 2. Arati, & aliorum complurium sententiam referens, qui eundem in Helicone Beotiæ saxum ungulo ferientem fontem ex ejus nomine Hippocrenem dictum aperuisse

cre-

crediderunt. Celebris hic fons Musis habebatur sacer, cujus aquæ Poetis favere, eisque præstare facundiam adeò putabantur, ut Persius se Poetam modestè neget, quod illas nondum labijs degustasset.

Nec fonte labra prolui Caballino,

Nec in bicipiti somniasse Parnasso,

Memini, ut repente sic Poeta prodirem.

Larvæ scenicæ ad Bacchum theatralis Poësis authorem pertinent, cui scenica spectacula consecrata fuere. In bacchanalibus Comediæ vulgo agebantur, quarum actores larvis ridiculis, & minacibus caput obducebant peramplo ore hiantè quasi spectatores devoraturus, ut narrat Lucianus lib. de saltatione. Bacchi statuis larvas similes appendi solitas docet Athenæus. Najades Bacchi sequaces dicit Horatius lib. 3. od. 25. ejusdem verò Sacerdotes Strabo: cui sententiæ favere videtur uvæ racemus huic Lucernæ insculptus. Ex his liquet eandem theatralis Poetæ memoriæ dicatam fuisse, cujus Comediæ immortalitati tradi merebantur.

- 14 Hæ duæ Lucernæ capita humana referentes Silenos haud dubiè repræsentant: primus barbam habet vitiū frondibus contextam, superioremque nasi partem, sive frontem, & malas jisdem obductas; alter hederâ coronatus est. Os utriusque apertum amplum exhibet foramen, ex quo ellychnij ligula exerebatur; habet etiam uterque in fronte foramen operculo clausum, oleo excipiendò paratum. Tam vitis, quàm hederâ fuit Libero patri sacra; ista quidem, quia, ut ille semper juvenis, hæc semper viret; illa verò, quòd ipse vitium feratur inventor. Tibullus lib. 3. el. 6.

Candide Liber ades, sic sit tibi mystica vitis,

Sic hederâ semper tempora vincita feras.

Bacchæ autem, & Satyri, & Panes, & Sileni erant ejus comites, teste Suidâ. Βάκχος ἡ Σατύροι καὶ Πάνες & Σιλωοὶ ὄπαδοὶ Διονύσου. Frequens occurrit Silenorum effigies in Lucernis, quia comestationes à priscis noctu ad lumen Lucernarum fiebant, ut docet Plutarchus Sympotiac. lib. 8. cap. 6. referens antiquitus Romanos seorsim prandere solitos, cænare cum amicis. At Silenus symbolum est ebrietatis, quæ ab illis incurrebatur in cæna. Priorem hanc Lucernam protulit Fortunius Licetus lib. 6. cap. 75. pampinis in achanti frondes commutatis errore forsan malè delineatæ iconis sibi transmissæ.

- 16 Hæc Lucerna in effigiem Columbæ efformata pensilis ex duabus catenis, & unilychnis est; duplex foramen habet, unum in extremitate caudæ flammulæ datum, alterum in summitate dorsi clausum operculo, in quod oleum infundebatur. In tutelam Veneris ponuntur Columbæ ea de causa, teste Fulgentio lib. 2. Mythol. quòd hujus generis aves sint in coitu fervidæ. Illas Venereo curru alligarunt Poetæ; easdem Virgilius aves Aeneæ maternas vocat lib. 6. Acneid.

Vix ea fatus erat, geminæ cùm fortè Columbae

Ipsa sub ora viri celo venere volantes,

Et viridi sedere solo, tum maximus heros

Maternas agnoscit aves.

Syri putabant nefas esse Columbas violare, quòd in tutelam Veneris essent, credebantque Semiramin in hanc avem esse conversam; Semiramis enim, linguâ Syriacâ, avem significat: alij eam ab avibus adhuc infan-

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 97

tem nutritam dicunt, eaque de causa Semiramin vocatam. Hyginus fab. 197. *Syri pisces, & Columbas ex Deorum numero habent, non edunt.*

Votivam hanc Lucernam Dianæ Ephesiæ à quodam Eutyche Alexandro Miletopolitarum Stratego dicatam in symbolica hujus Deæ statua cum utroque hoc nummo exhibuit Joannes Petrus Bellorius. Apex manubrij recurvus falcatae Lunæ imaginem refert cum hac epigraphe. ΑΡΤΕΜΙΣ. ΕΦΕΣΙΩΝ. ΕΥΤΥΧΟΥ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. DIANA EPHESIORVM EVTHYCHIS ALEXANDRI MILETOPOLITARVM. Hujus Miletopolitarum Strategì nomen legitur in averfa parte nummi ærei Commodi ab Eritio vulgati Mercurium repræsentantis faxo infidentem, dextrâ caduceum gestantem cum epigraphe ΕΥΤΥΧΟΥ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. primis litteris ΕΠΙ. CΤ. ærugine sine dubio corrosis. Alter ejusdem urbis nummus, quem vir præclari nominis, & insignis doctrinæ Eques Carolus Patinus edidit, in honorem Gordiani Pij à Miletopolitis sub quodam Marco Trajano Aurelio Hermete cusus Dianam venatricem exhibet in averfa parte cum inscriptione. ΕΠΙ. Μ. ΤΡ. ΑΥΡ. ΕΡΜΟΥ. ΜΕΙΛΗΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. De Miletopoli Græciæ oppido inter Cyzicum, & Bythiniam circa Rhyndacum fluvium consule Stephanum, Strabonem, & Plinium. Hæc ferè omnia de votiva Dianæ Ephesiæ Lucerna ex Jo. Petro Bellorio loco citato.

ΠΑΝΑ, seu Universi Naturam ex elementis constantem exhibet elegans hæc Lucerna pensilis, & bilychnis. Diversæ fuerunt priscorum opiniones circa numerum elementorum, de quibus egimus Sect. 3. tab. 17. alij tria, alij quatuor constituerunt: priori sententiæ conveniunt Pan, Leo, & Equus, in hac Lucerna expressi. Panem eundem cum Sole dicit Macrobius Sat. lib. 1. cap. 22. *Ignis (autem) in Sole.* Scribit eadem in somn. Scip. lib. 1. cap. 11. Cui astipulatur Bocaccius. *Cornua ei apponebantur ad significandos radios Solis, & Lunæ, cæterarumque stellarum; facies verò rubicunda, & inflammata ignem æthereum.* Per Leonem Cibeli dictum Terra significatur. Vide Sect. I. num. 35. Neptunus à Græcis Ἰππιος, a Latinis *Equestris* & *Consus* dictus Equo indicatur, & aquam denotat. Superest aer, si quatuor admittenda sunt elementa juxta communio-rem opinionem, qui Delphino designatur: ille enim utpote libidinosum animal, amorisque concupiscibilis symbolum Veneri dicatus est, ejusque statuis vulgo apponitur, teste Valeriano, testeque celebri hujus Deæ statuâ, quæ Romæ olim, nunc Florentijs in pretiosissima gaza Medicea asservatur. Aer autem juxta Macrobium loco citato sphaera est Veneris.

Hæc insolitæ sculpturæ Lucerna in thermis Titi Aug. reperta asservatur in museo Francisci de Ficoronis rei antiquariæ studiosissimi, cujus eruditioni multum debent exteri, qui antiquas Urbis magnificentias invifendi desiderio flagrantes Romam appellant, cum in his investigandis versatissimus, quidquid extat, occurritque curiositate dignum, diligentissimè edocet, & explanat. Hæc, inquam, Lucerna olei, ellychnijque incombustibilium post elapsa tot sæcula adhuc plena, ardendi non modo virtutem, sed etiam materiam in pulverem redactam flammis invictam servavit: & ne mirum hoc appareat, consulendus est Jo: Ludovicus Vives testans in notis ad aureum opus D. Augustini de Civitate Dei lib. 21 cap.

cap. 6. se Parisijs vidisse multa ex amianto ellychnia, quæ arderent inextinguibilia semper, atque incombustibilia.

- 20 Anas in manubrio hujus Lucernæ expressa hyemis symbolum est, & in antiquis picturis, & toreumatibus hanc tempestatem indicantibus repræsentatur, juxta hos veteris Poetæ versus.

Carpit blanda suis ver alnum dona rosatis;

Torrida collectis exultat frugibus æstas:

Indicat autumnum redimitus palmitæ vertex:

Frigore pallet hyems, designans alite tempus.

Quo quidem alite Anas videtur innui, aquas hyemales, ventumque huic tempestati maximè proprium pennas rostro purgando præfagiens, si fides Plinio lib. 19. cap. 35. Hæc Lucerna unilychnis, & pensilis e tribus catenis asservatur in eodem museo.

- 21 Præclara Cygni imaginem referens Lucerna unilychnis Apollini dicata fuit, fortè quòd hæc ales vaticinetur, quando moritura sit. Cicero Tuscul. quæst. lib. 1. Itaque commemorat, ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt, sed quòd ab eo divinationem habere videantur, quæ providentes quid in morte boni sit, cum cantu, & voluptate moriantur: sic omnibus & bonis, & doctis esse faciendum De flebili, funebrique Cygni cantu loquitur Martialis lib. 13. ep. 77.

Dulcia defectâ modulatur carmina liguâ

Cantator Cygnus funeris ipse sui.

Musarum avem ob cantum creditum fuisse Cygnum testatur Callimachus in hymno in Delum.

Ἡ μὲν ἔφη κύκνοι δὲ θεῶν μέλαινες αἰοῖδοι

Μηρόιον Πακτωλὸν ἐκυκλώσαντο λιπόντες

Ἑβδομάκις περὶ Δῆλον ἐπῆψαν δὲ λοχεῖη

Μασάων ὄρνιθες αἰοιδότατοι πεσσεινῶν.

Hæc dixit, Cygnique Dei prædulce canentes

Mæonium relinquunt Pactolum, terque quaterque

Mox circa Delum volitant, circaque puellam,

Musarum volucres, avibus mage turba canora.

Fuit autem Cygnus, ut fabulæ referunt, Liguriæ Rex Phaëtontis amator, qui post illius mortem diutino fletu in avem sui nominis conversus fuit, & deinde inter astra relatus. Vide Aratum in Phœnom.

- 22 Utraque hæc Lucerna insolitæ, & spectabilis facturæ votum procul dubio referens hominem repræsentat equo insidentem. In priori, quæ pensilis est, è medio equi pectore tubulus quidā prominet in apice foramē habens
- 23 ellychnio corruscanti datum; figura intus vacua est humeris ad recipiendum fomitem perforatis. In altera Eques ipse Lucernulam in altum levatam manu tenet; ab utraque parte vas positum est Aquilis in eo sculptis insigne, operculum habens capitibus ornatum; basis quatuor tigrinis pedibus fulcitur. Hæc imago à figura equestri Marci Aurelij in aræ Capitolina collocata non multum differt tum propter gestum, tum etiam propter quamdam vultus similitudinem: votum fortè istius Imperatoris est Jovi Capitolino factum ob partem de Germanis, & Sarmatis victoriam, capitaque in operculo sculpta sunt illa populorum devictorum, quiddam enim barbarum referunt. Hæc Lucerna caret foramine suscipiendo fomi-

Sectio IV. Æneæ Antiq. Lucernæ. 99

ti constituto, unde & illam inextinguibilem fuisse autumo, novique liquoris adiectu minimè indigentem.

24 Ineffabile sacrosanctæ Tryadis mysterium in hac eleganti Lucerna adumbrant diuini Platonis ideæ, unitatem in triangulo æquilaterali triplex verbum MONAC referente, quasi triplicem personarum distinctarum numerum, æqualitatemque in una individua sanctissimæ TRINITATIS essentia designantes, a qua ΠΑΝΤΑ in circumferentia circuli, qui mundi visibilis est imago, expressa proveniunt. Hanc unitatem non esse corpus opinio est ipsius Platonis in dial. 7. de Republ. Marsilio Ficino teste, cum illa in partes dividi nequeat, sed potius multiplicetur per se ipsam, si quidem pars quælibet toto debet esse minor, nulla verò unitas vel major, vel minor est unitate. Triplices numeros agnovêre Pythagorici, lineares, planos, & solidos: de primis est triangulus æquilateralis in hac Lucerna expressus, quia solâ metitur unitate. Hoc unum indivisibile simplicitate, & bonitate constans Deum esse fatetur sapientissimus Philosophus in Timæo Pythagoræ opinionem secutus, qui ἀρχὴν τῆς ἀπάντων μονάδα asseruit, referente Laertio in ejus vita; illudque rerum omnium principium constituit; utpote quod simplicissimum esse debet atque optimum, nihil autem vel unitate simplicius, vel melius bonitate, Auctor est idem Ficinus in Tim. cap. 8. & seqq. cujus annotationes ad Lucernæ nostræ dilucidationem mirè faciunt. *Deum porro, inquit Plato lib. de anima mundi, sola mens videt in his omnibus sanè rebus principem, auctoremque, & parentem horum omnium.* Θεὸν δὲ τὸν μὲν αἰώνιον νόος ὅρῃ μόνος τῆς ἀπάντων ἀρχαγὸς ἐ γενέτορα τουτέων. Undè ipsam divinitatem, & quia omnia supereminet, unitatem, & quia per omnia exuberat, bonitatem appellandam esse autumat. Ab hoc autem uno infinito quidem, cum principio & fine careat, super omnia, extra omnia, & in omnibus existente cuncta provenire, & quasi circulo quodam Mundi visibilis, ut jam diximus imaginem referente, in idem, unde manaverunt iterum remeare doctissimè explicat idem Ficinus in lib. de amore cap. 1. & seqq. *Quis negat, ait ille cap. 3. Deum centrum omnium merito nominari; cum omnibus insit unus penitus simplex, atque immobilis: cuncta vero ab ipso producta, multa, composita, & mobilia sint; atque ut ab eo manant, ita in eum instar linearum, & circumferentiæ resfluant.* Et mox. *Atque ut centrum punctum ubique in lineis, & in toto circulo reperitur, perq; punctum suum singula lineæ medium circuli tangunt punctum, ita Deus omnium centrum, qui unitas simplicissima est, actusq; purissimus sese inserit universis.* Trinitatem triangulo (1) designatam rerum omnium mensuram esse dixerunt Pythagorici, quorum opinioni assentitur idem Plato l. 4. de Leg. ὁ δὲ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον αὐτὸ εἶναι μάλιστα. *Verum enimvero Deus rerum omnium nobis sit mensura maxime.* Eam ob causam doctissimè explicat Ficinus in præfatum librū de amore c. 1. *Quod Deus ternario numero res gubernat, atque etiam res ipsæ ternario numero terminantur. Hinc Maronis illud, numero Deus impare gaudet. Nempe summus ille auctor primo singula creat, secūdo rapit, tertio perficit. Singula quoque in primis ab illo perenni fonte effluunt, dum nascuntur: deinde in eundem resfluunt, dum suam illam originem repetunt: postremo perficiuntur, postquam in suum principium redierunt. Hoc vaticinatus Orpheus Iovem principium, medium, & finem universi vocavit.* Et hic continuus attractus a Deo

inci-

incipiens,transiens in Mundum,& inDeum denique desinens perfectissimè circulo (2) designatur, quippe qui in idem, unde manavit, iterum remeat.

- 25 Unilychnis Lucerna serpentibus involutis, connexisque vice manubrij ornata in gaza nobilissimi adolescentis Equitis Alexandri Albani aservatur. Serpens salutis symbolum Æsculapio, & Hygiæ dicatus fuit, vel quia ipse quotannis veterem pellem exuit, novamque induit, juxta Tibullum.

Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas.

Vel quod ejus multiplex sit usus in medicinis teste Plinio. Ferebatur in orgijs serpens cistâ inclusus, & à Bacchantibus in festis Liberi patris manibus gestabatur, ea de causa, inquit Nonnus, quod ille vino gaudeat. Minervæ uti prudentiæ numini consecratus fuit, & in hujus Deæ thorace squamis intexto serpentes implicati Gorgonâ intermediâ visuntur. In averfa parte rarissimi aurei Septimij Severi numismatis à Seguino vulgati exhibetur caput Medusæ cum verbo PROVIDENT. denotans prudentiam, providentiamque propria esse Minervæ attributa. Serpens autem dictus fuit prudens eâ ratione secundum Clementem Alexandrinum lib. 6. Stromat. quod in maleficijs quoque potest inveniri consequentia aliqua, & discretio, & compositio, & conjectura futurorum. Obliqui, tortuosique Solis itineris symbolum est serpens si fides Lucretio, qui Solem serpere, ut annum struat, dixit.

Annua Sol in quo contundit tempora serpens.

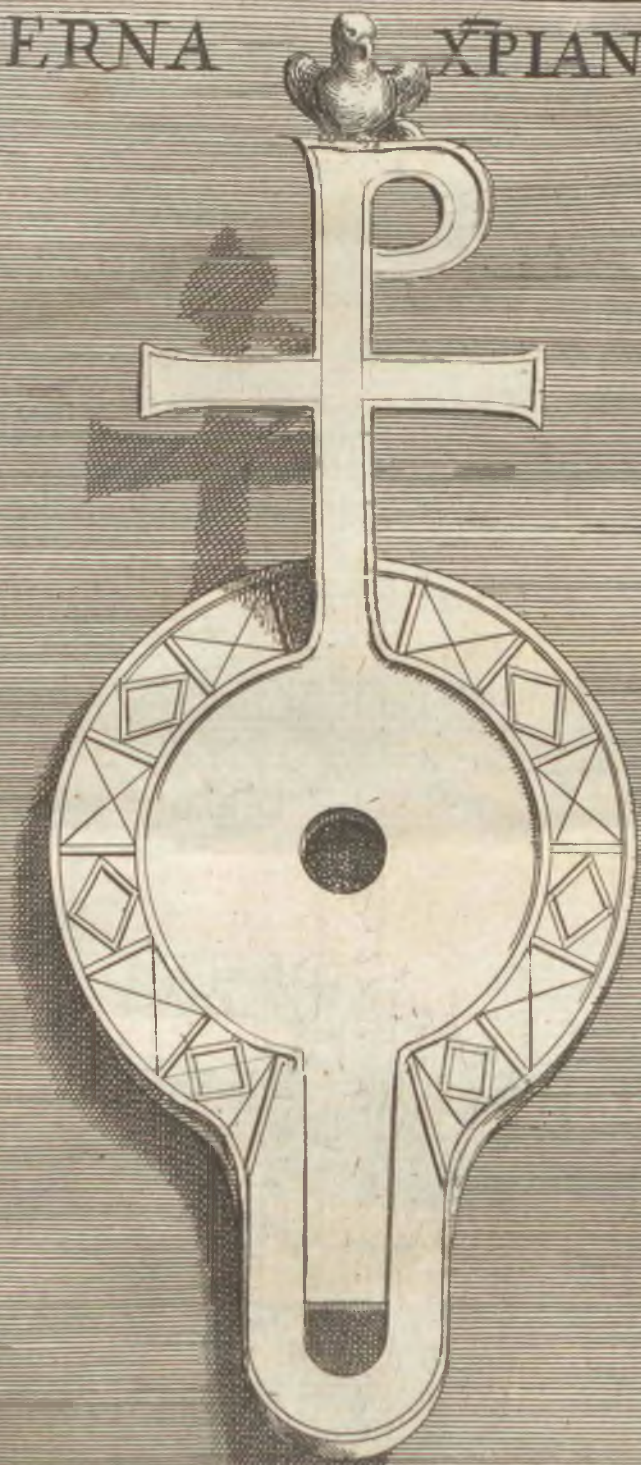
Occultam rerum originem per serpentis effigiem commonstrabant Valentiniani intestina nostra in exemplum adducentes, serpentinx spiræ adinstar in utero delitentie, occultatæque in nobis genitricis substantiæ specimen habentia. Vide Valerianum lib. 15.

- 26 Soli duodecim Zodiaci signa percurrenti Lucernam hanc circularem dicatam fuisse verisimile est, cum in ea tot foramina ellychnijs corruscantibus destinata sint. Circulo Solaris potentia designatur, quâ rerum omnium procreatio, continuique Solis in hunc mundum terrestrem influxus ex continuo illius motu, ac circuitu poveniunt. Circulus figura est omnium planarum perfectissima, mundi visibilis imaginem referens; ipsamque universitatem, quasi το πᾶν intra se complectens, quod omnium figurarum sit capax. Indicatur etiam per circulum æternitas, cum ille principio, & fine careat, quod æternitatis est proprium, unde in nummis consecrationis Faustinx senioris super sphæram Zodiaco circumscriptam sedentis legitur ÆTERNITAS. Propriè autem Soli æternitatis symbolo Zodiacum percurrenti convenit; cum enim ille a matutino horizonte digressus, eodem redierit, unde ferri caperat, divinæ litteræ totâ die pro perpetuo posuerunt, ut psalmo 70. 8. *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam, totâ die magnitudinem tuam.* Ubi Symmachus prolextione, quæ est, totâ die, perpetuo reddidit. Auctor est Valerianus lib. 39. circuli significata referens.

LVCERNA

XPIANORVM

P. S. B. Sculp

Apud P. A. Rolandum magnitum

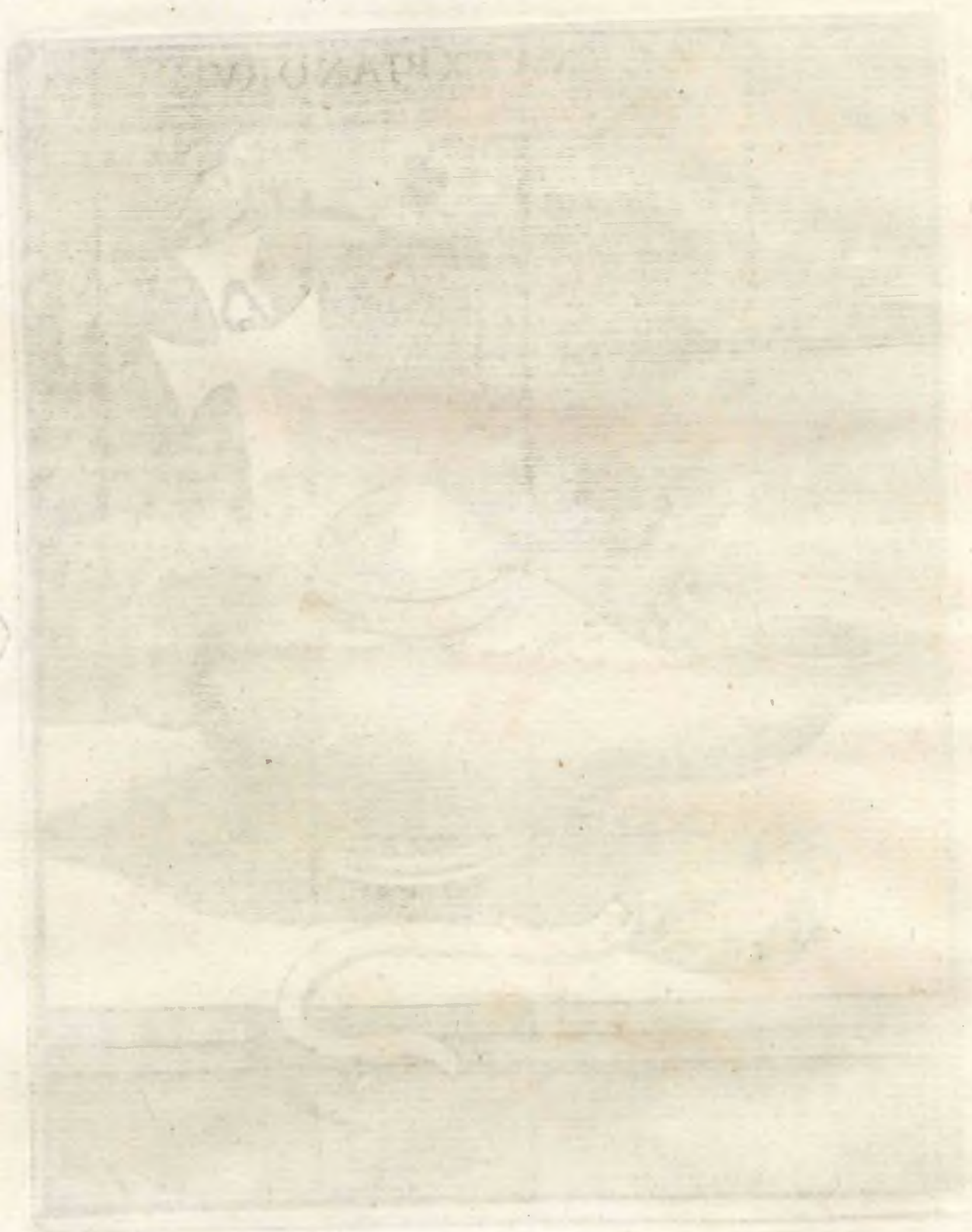

LV CERNA XP IANORVM

2

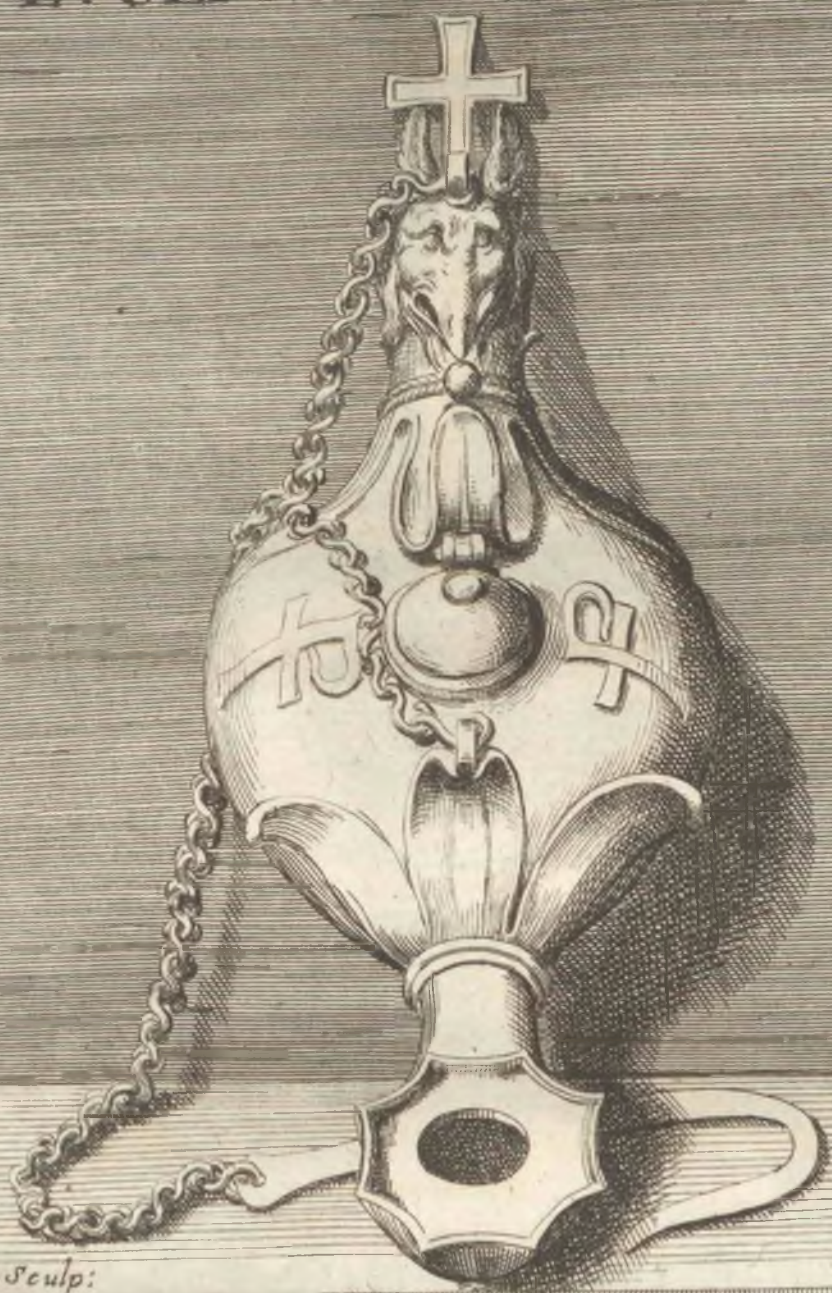

LVCERNA XPIANORVM

3

P.S.B. sculp:

Apud I.P. Bellorium

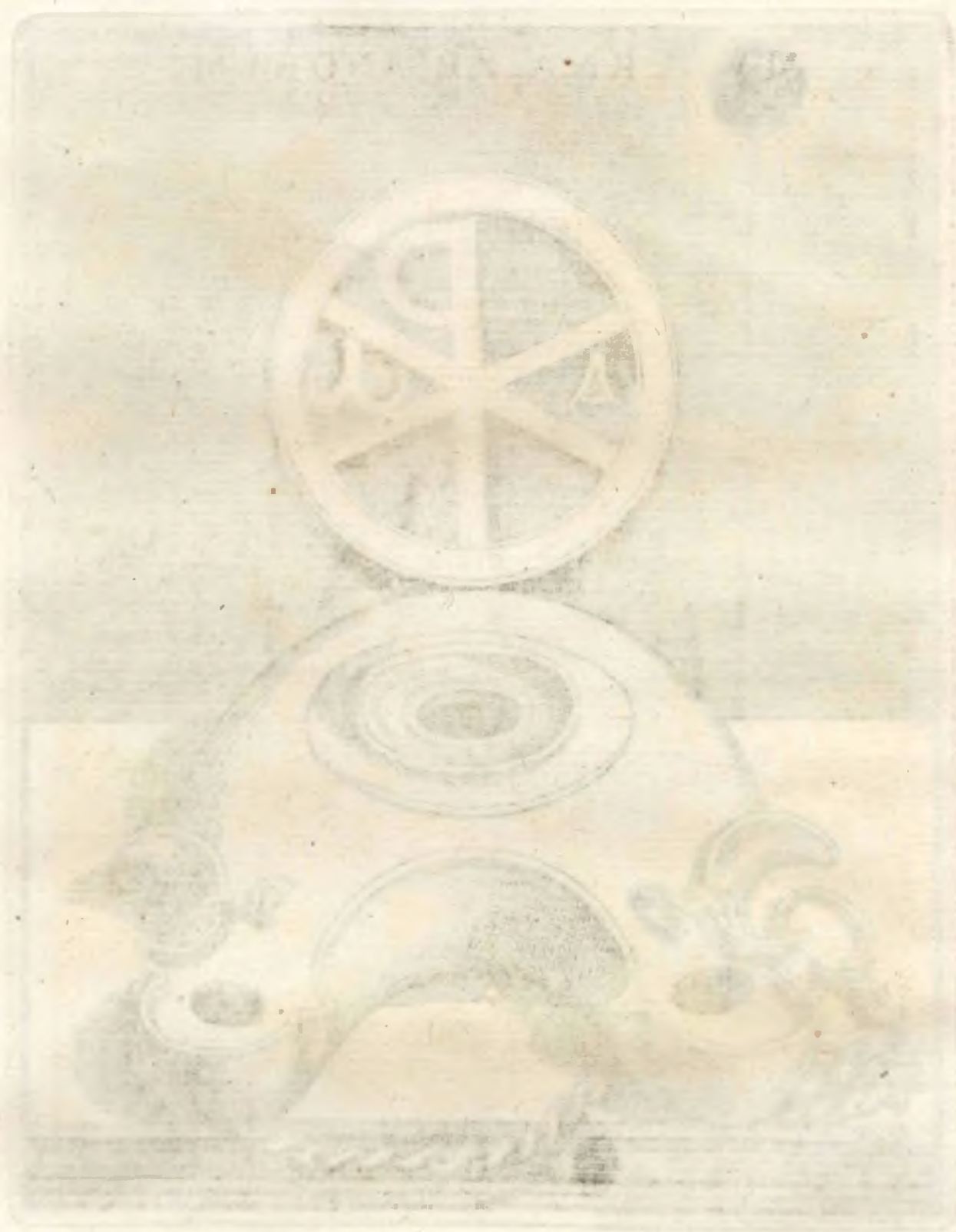

LVCERNA XPIANORVM

4

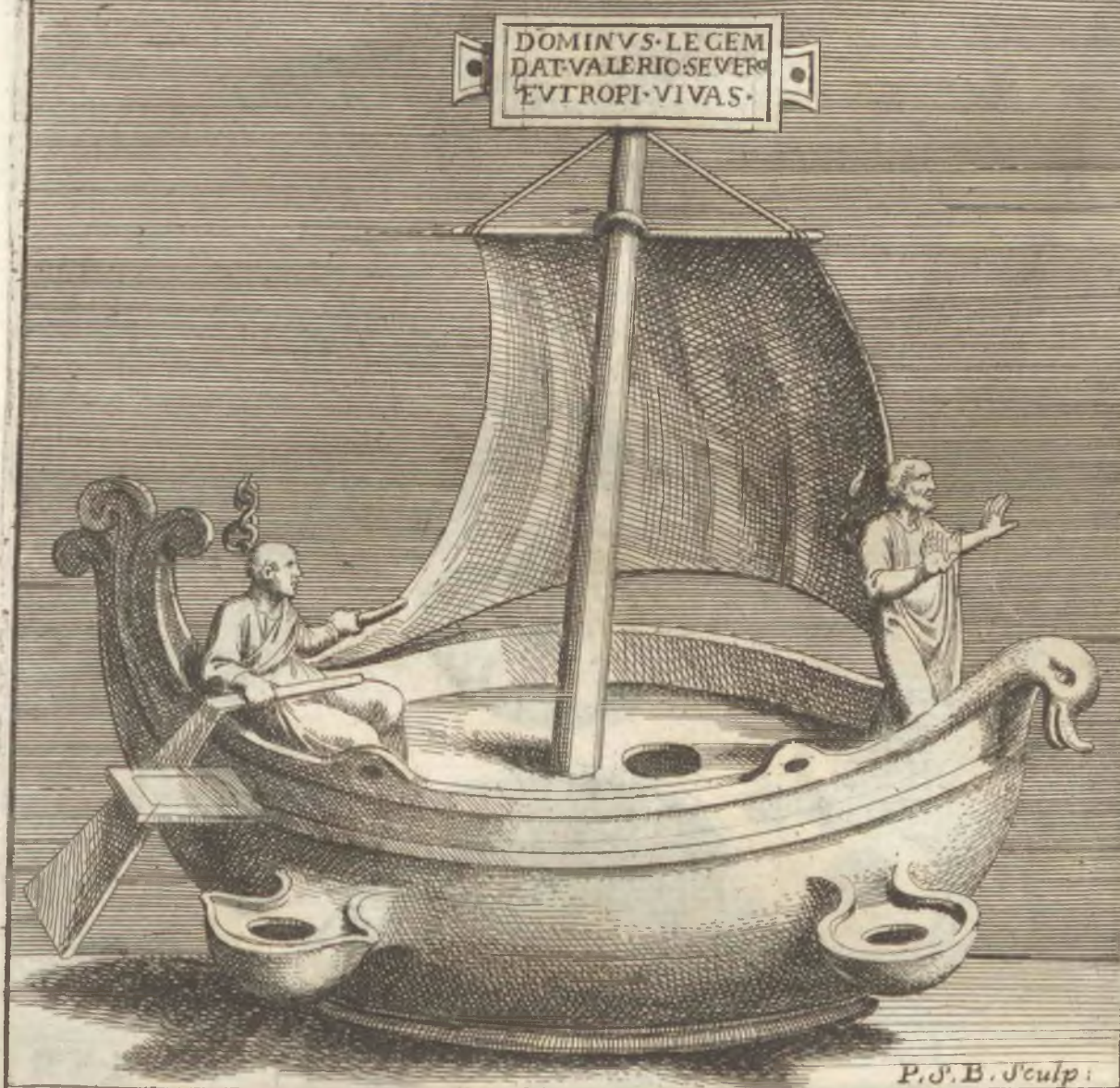

LVCERNA B.B. PETRI ET ANDREAÆ

P. S. B. Sculp.

In Thesauro S. Magni Ducis Hetnuriæ

A sepia-toned illustration of a small boat, possibly a rowing boat or a small sailing vessel, on a body of water. The boat has a single mast with a large, light-colored sail. A sign is attached to the mast, featuring the text 'PATRIOT-VIVE' and 'DANIEL RICHARDSON' in a stylized font. Two figures are visible in the boat: one standing at the stern, holding a long pole or oar, and another seated at the bow. The water is depicted with simple, wavy lines. In the background, a small, rocky island or headland is visible. The overall style is that of a 19th-century engraving or illustration.

In The year 2, 1841, the following

LV CERNA IOVI. D.

6

P. S. B. sculp.

Alma Mater Universitatis

PAUCERNA IOVI D.

LVCERNA VESTÆ. D.

7

P. S. B. sculp.

F. J. hedis

LVCERNA SOLI D.

8

P. Santer Bartolus sculp.

Apud I. P. Helomuz

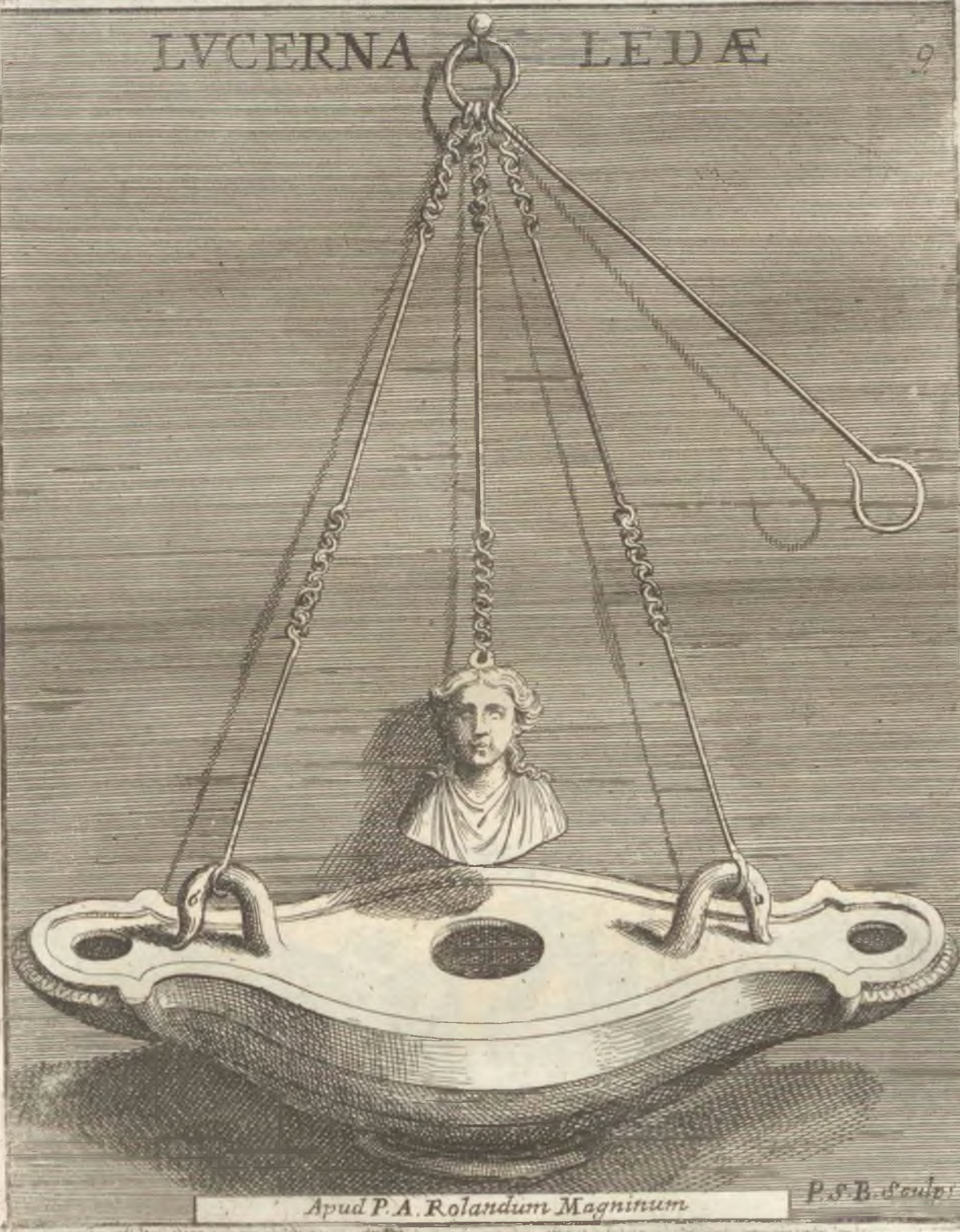

LVCERNA LEDÆ

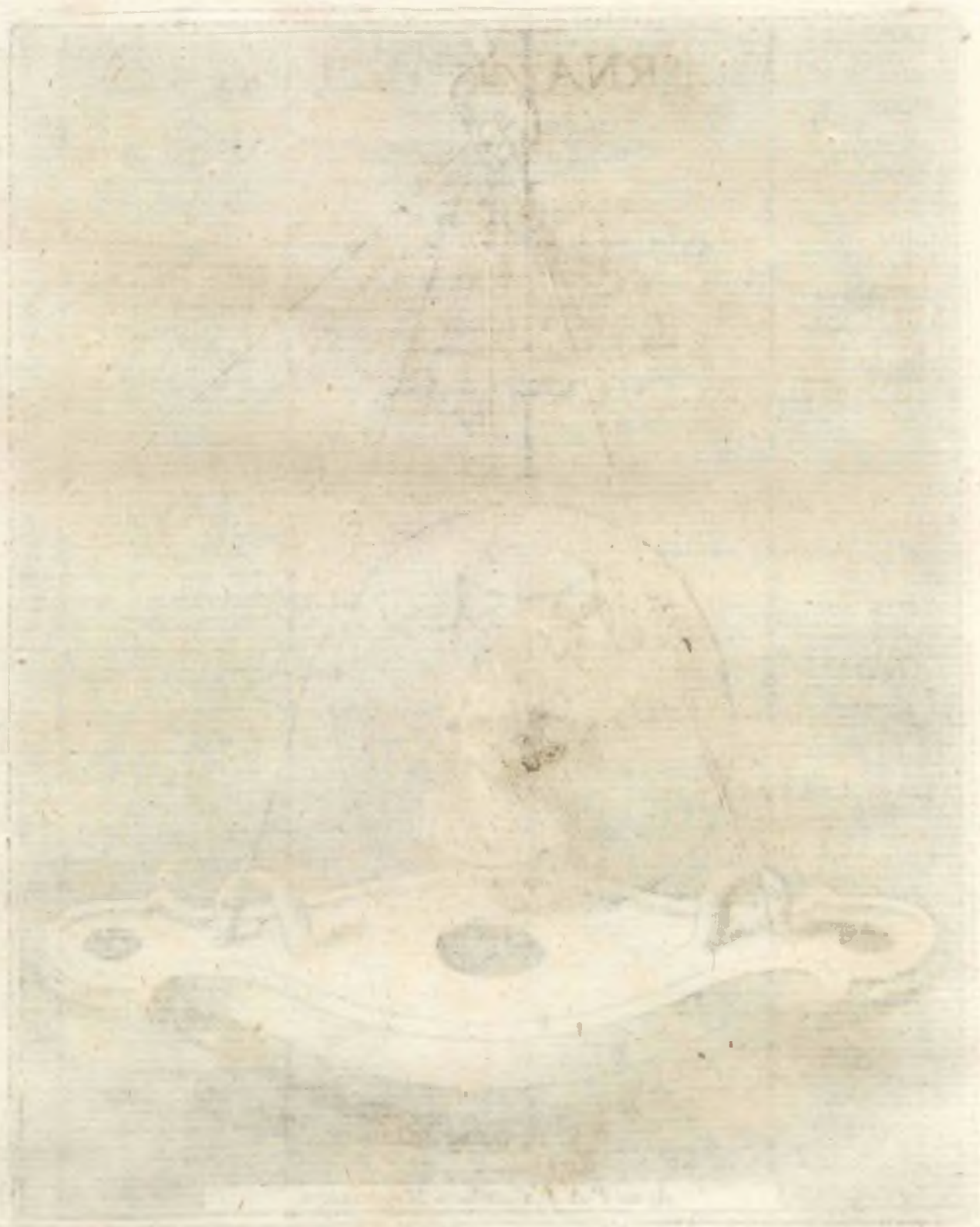
9

Apud P.A. Rolandum Magninum

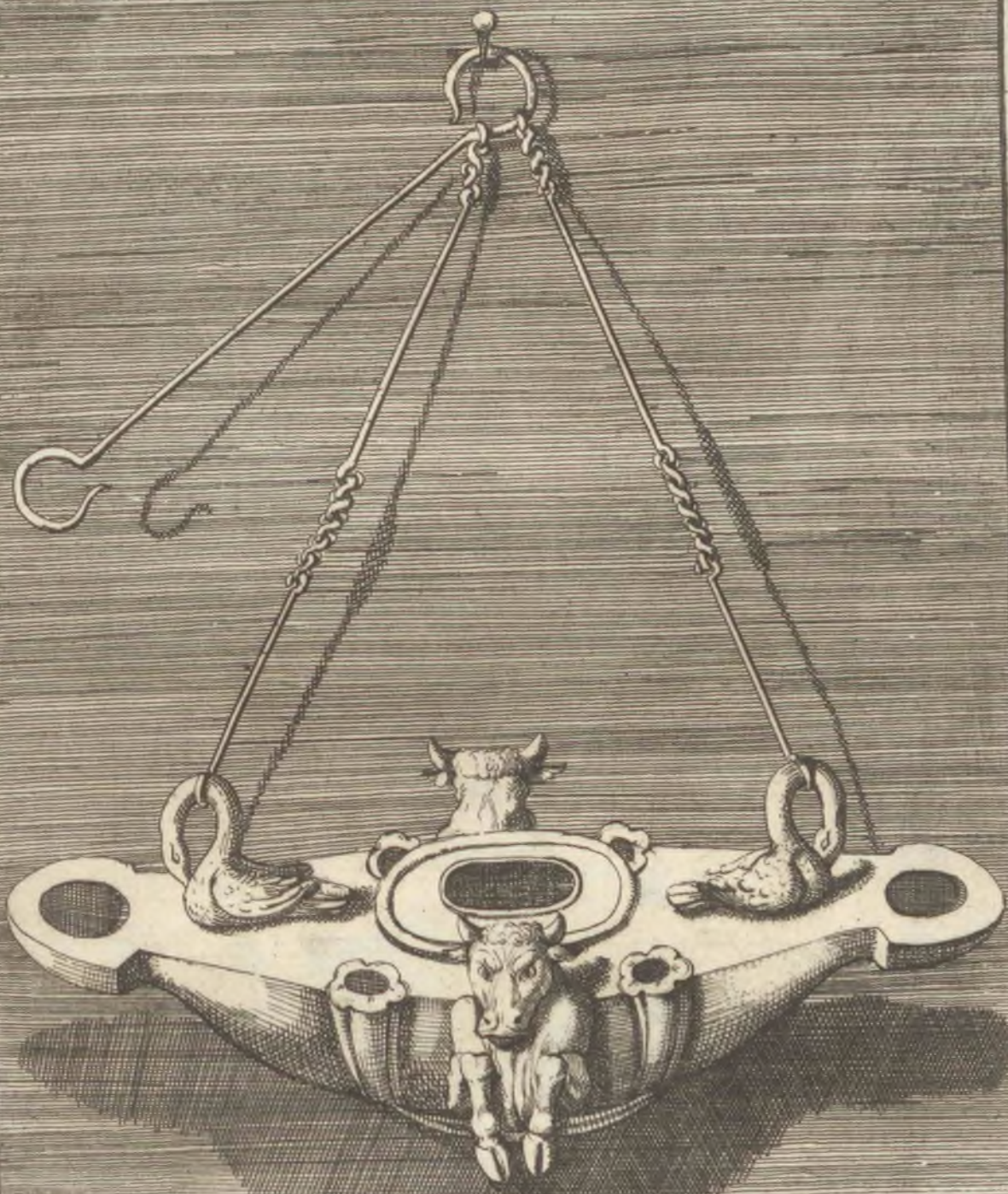
P.S.B. Sculp.

LVCERNA LEDÆ ET EVROPÆ 10

97

In Tesauo Barberina

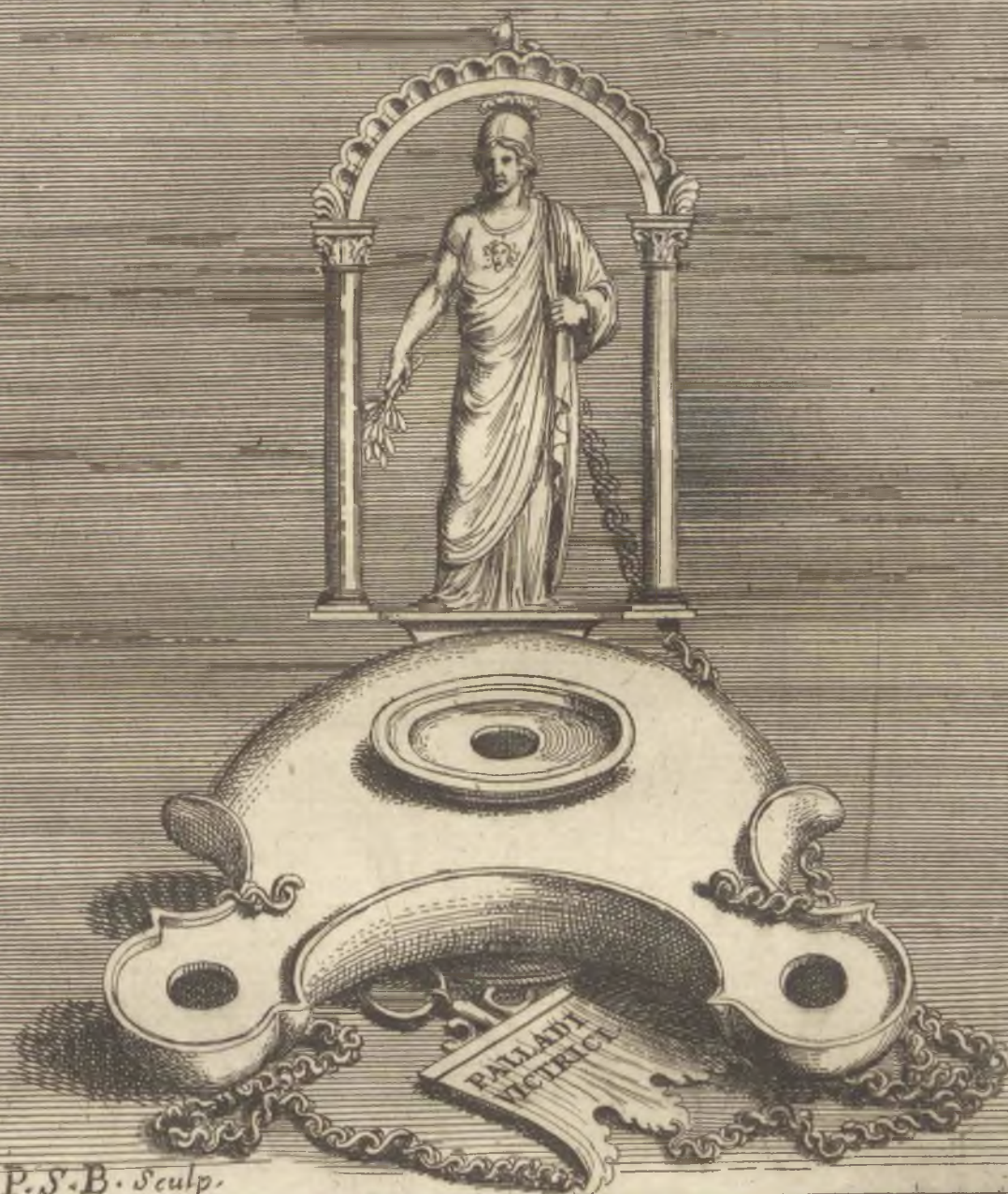

LUCERNA PALLADIS

11

P.S.B. sculp.

I.P. B.

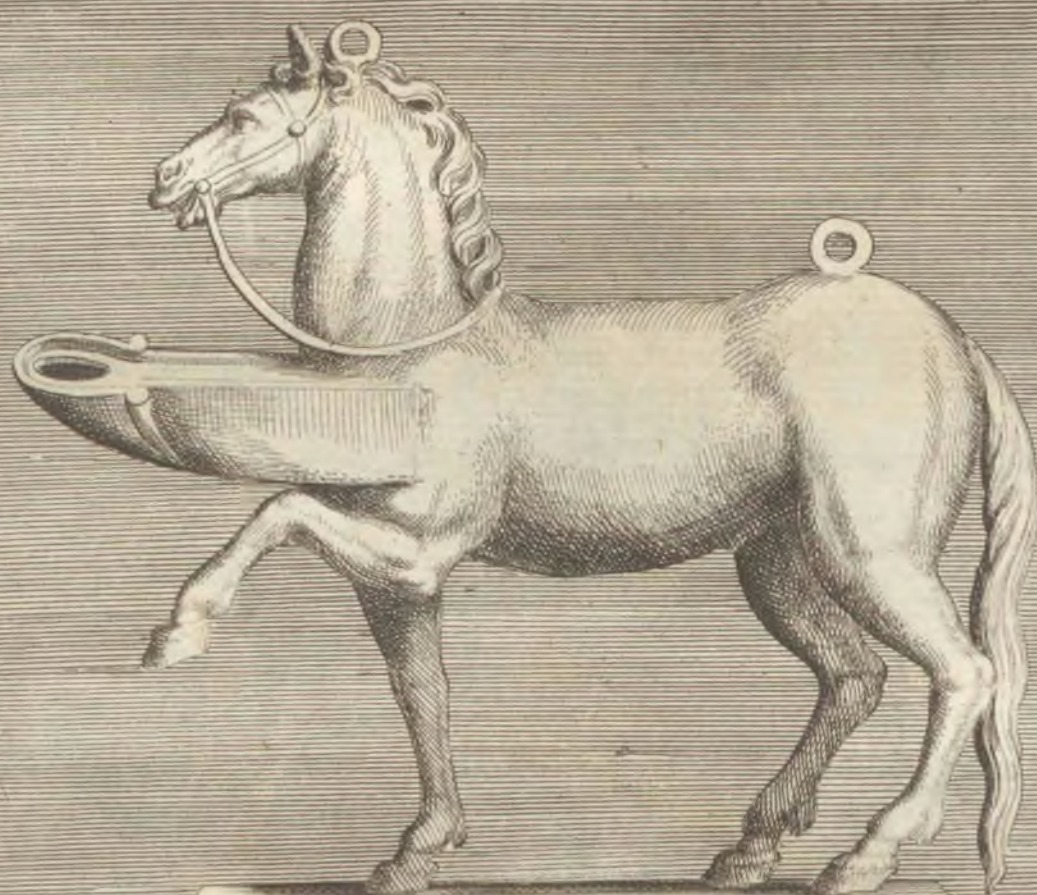

LVCERNA NEPTVNO. S.

12

P. S. B. Sculp.

Apud E. P. B. ghesium

LYCERNA

PEGASI

Olim apud M. A. Sabatinum

LVCERNA SILENI

14

P. S. B. Sculp. Apud P. A. Rolandum Magninum.

LVCERNA SILENI

15

P. S. E. Sculp. Apud P. A. Rolandum magnificum

LVCERNA

VENERI S.

16

Apud Abbatem I. A. Albarenum

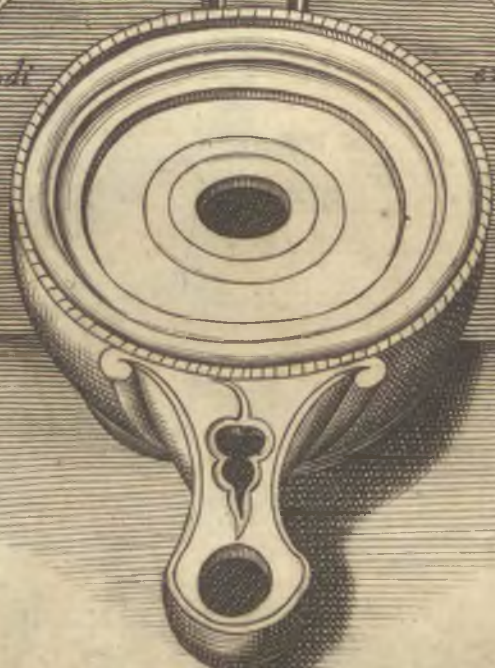
LVCERNA DIANA EPHESIAE S. 67

ex nummo Commodi

ex nummo Gordiani Py

In Museo Io Petri Bellori

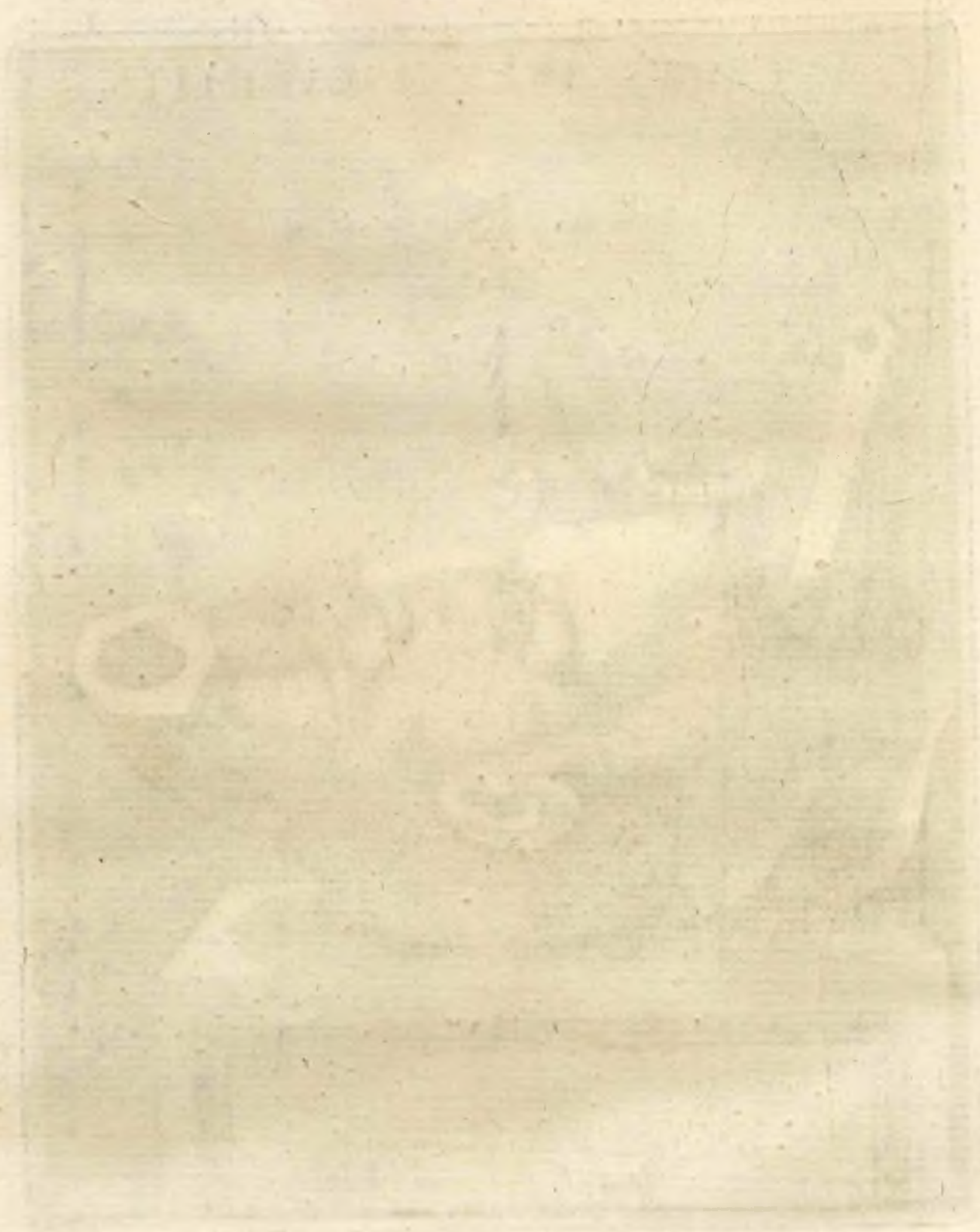

LVCERNA INEXTINGVIBILIS 19

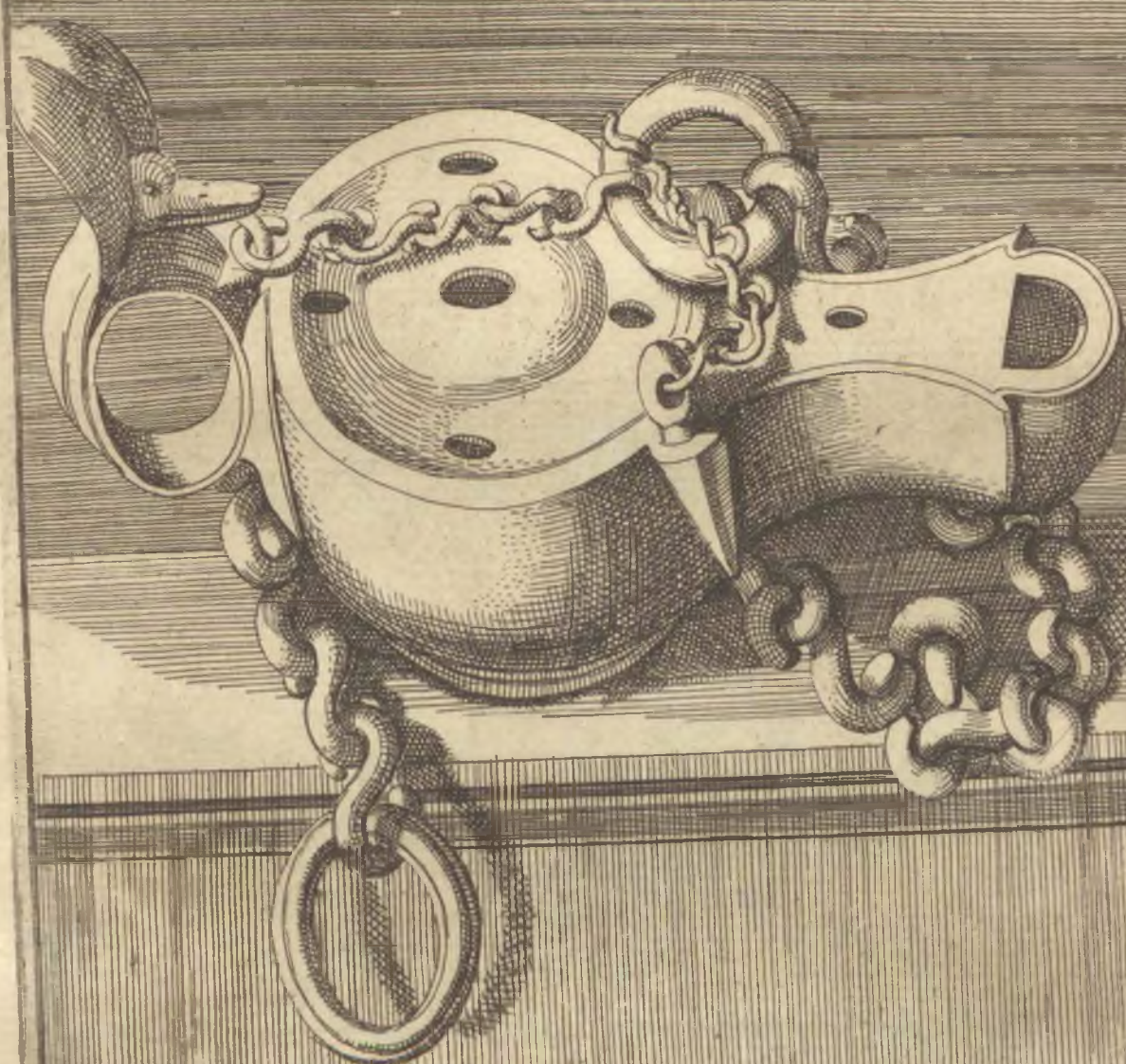

And F. H. H. H. H.

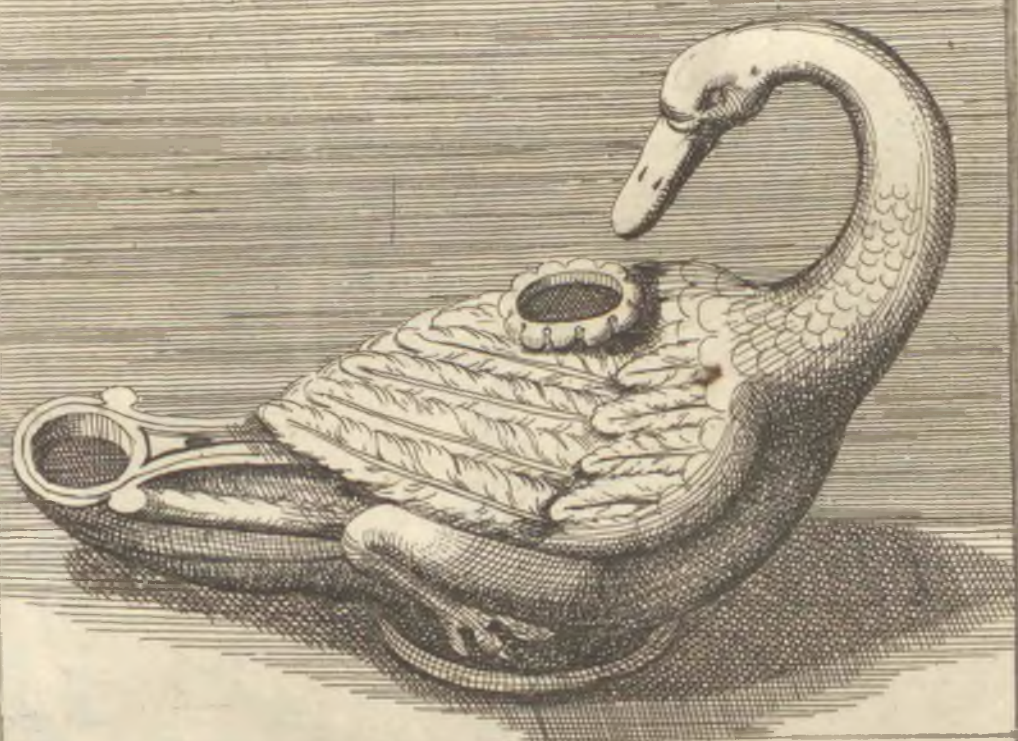
Apud F. de Ficoroni

LVCERNA CYGNI 21

J. P.

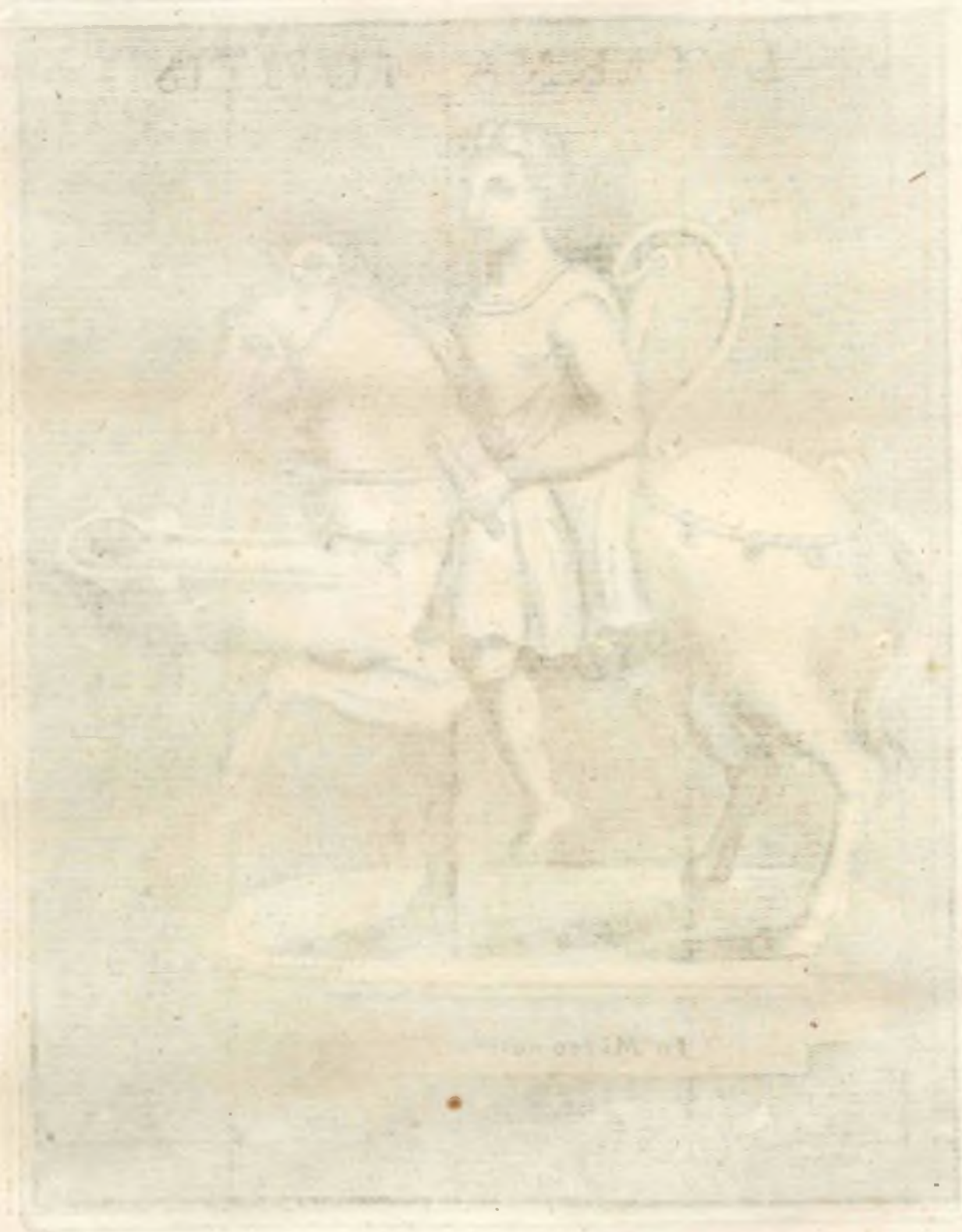

LVCERNA EQVITIS 22

In Museo nostro

LVCERNA EQVITIS

23

P. S. B. sculp

12 Th. Mauro Bartolino

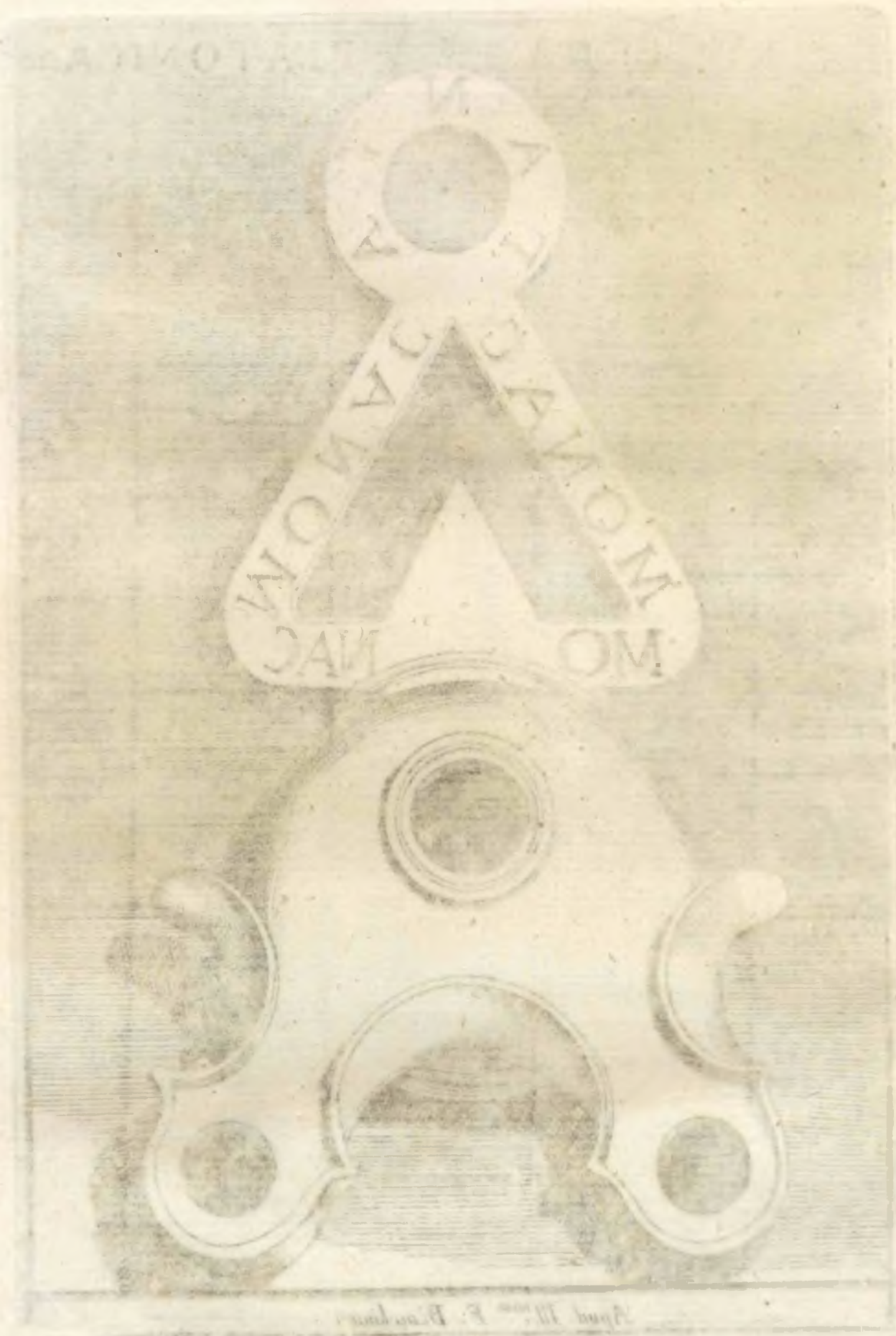
LUCERNA

PLATONICA²⁴

Apud Ill^{um} F. Bianchinum

Printed by F. B. B. B.

LVCERNA SERPENTIGERA 25

84

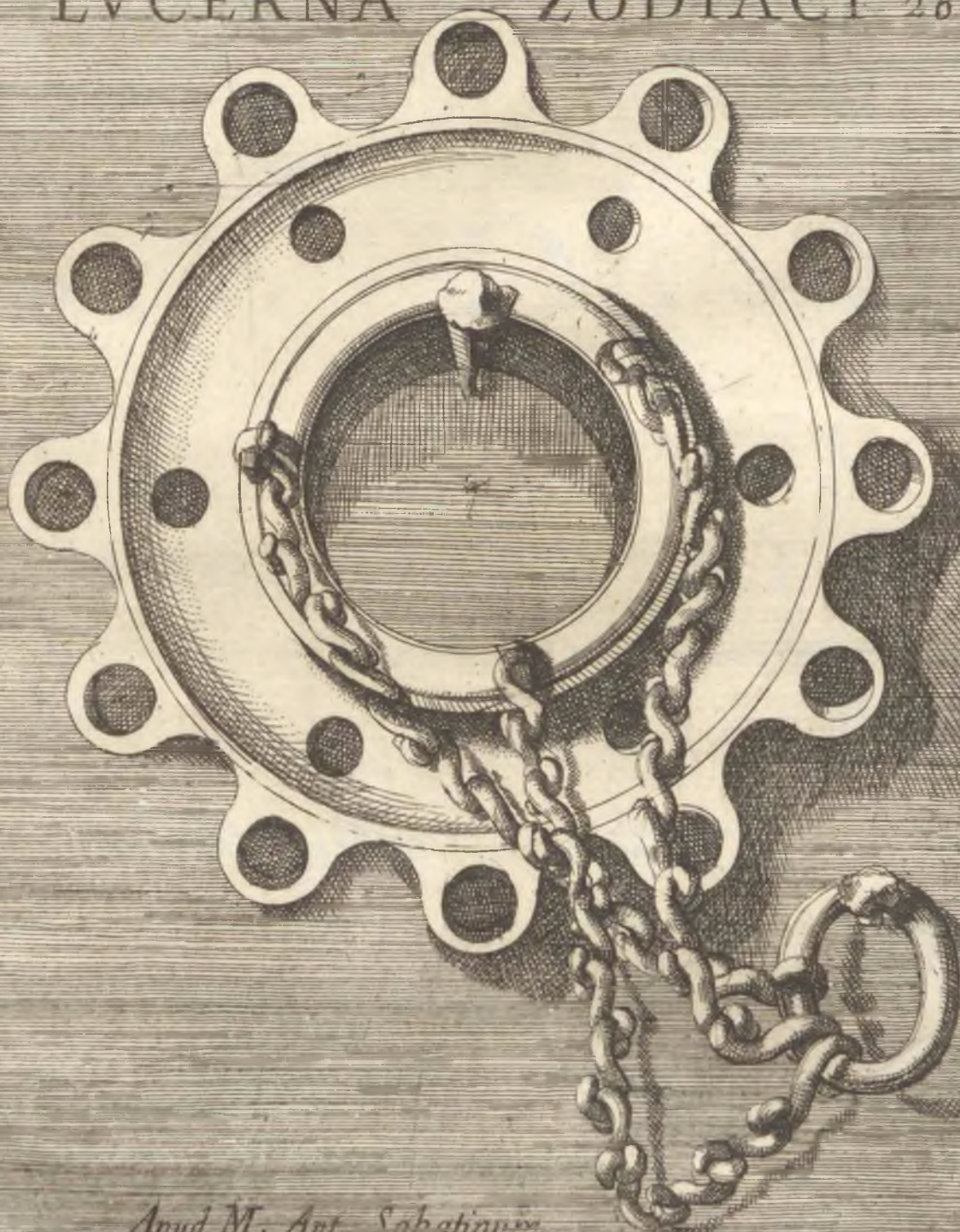
In museo Albano

LVCERNA ZODIACI 26

Apud M. Ant. Sabatinum

ROMANUM MUSEUM

SIVE

THESAURUS ERUDITÆ ANTIQUITATIS.

SECTIO QUINTA

Miscellanea continens.

ARTICULUS PRIMUS.

*Tria Vasa, fictile videlicet hetruscum, æneum,
& marmoreum.*

ULTA Vasa fictilia hetrusca observantur in museis varijs figuris depicta: unum hic exhibemus pulcherrimum, in cujus priori parte tria numina repræsentantur, Diana cum galea & scipione, Hercules cum clava, & Mercurius cum caduceo: in altera verò tres figuræ, quarum prima urceum tenet; secunda cornu ceras.

dictum, quo Sileni, alijque Liberi patris sequaces ad bibendum utebantur; tertia utramque manum velatam habet. Harum figurarum quatuor larvatae sunt: larvæ autem erant dedicatæ Baccho, qui fuit

N

author

I

2

author lusus scenæ , vt & musicæ theatralis , dramaticæque poëseos .
Hic Deus præerat etiam epulis , & comestationibus , unde imagines in
hoc Vase delineatæ videntur alludere ad cænam Augusti secretiorem ,
quæ vulgò *Secunda Mensa* vocabatur , in qua convivas Deorum , Dearum-
que habitu , ipsumque pro Apolline ornatum discubuisse narrat Sue-
tonius in ejus vita cap. 69.

3 Musas novem exhibet elegans Vas æneum victoris fortè in musi-
4 cis , aut poëticiis ludis præmium : Vasa enim in certaminibus ludisvè
victoribus data plurimi declarant nummi Tripodes , Vasa , Palmas , &
Coronas referentes . De Musis multi scripsere ; unus instar omnium
nobis erit Aufonius earum inventa , & munera his versibus complexus
Edyll. 20.

Clio gesta canens transactis tempora reddit .

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu .

Comica lascivæ gaudet sermone Thalia .

Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget .

Terpsichore affectus citharis movet , imperat , auget .

Plectra gerens Erato saltat pede , carmine , vultu .

Carmina Calliope libris heroica mandat .

Urania celi motus scrutatur , & astra .

Signat cuncta manu , loquitur Polyhymnia gestu .

Mentis Apollineæ vis has movet undique Musas .

In medio residens complectitur omnia Phœbus .

5 Sequitur Vas marmoreum huic simile, quod Pocillator Sectione II.
manu gerit . Illius extremitas in caput animalis quamdam Cervi simi-
litudinem referentis terminatur : superior verò pars ansata , & striata
est in modum cornu efficta fortè in memoriam veterum , qui ante
inventionem poculorum cornibus boum ad bibendum utebantur .
Hic mos vigebat apud Germanos ætate Julij Cæsaris scribentis lib. 6.
bell. Gall. Vasa cornua effingi apud eos ex Uris agrestibus, quæ feræ in
Hercynia sylva nascuntur . Constat autem veteres poculis diversi-
modè effigiatis delectari solitos , teste Juvenale Sat. 2. *Vitreo bibit ille
priapo* . De quibus plura vide Sectione II. in Pocillatore . Sed quidni
dicere liceat Vas istud Dianæ sacrificijs inservisse ? Cervos enim huic
Deæ sacros nemo nescit .

ARTICULUS SECUNDUS

*De Bullis, Armillis, Fibulis, Annulis, Clavibus,
Tesseris, Stylis, Strigilibus, Guttis,
& Phialis lacrymatorijs.*

TULLUS Hostilius tertius Romanorum Rex debellatis Hetru-
scis ea omnia, quæ insignia erant Magistratum Hetruscorum,
primus, ut Romæ haberentur, instituit; de quorum numero fuit
Bulla aurea, quam victores in triumpho præ se gerebant, inclusis intra
eam quibusdam remedijs adversus invidiam, ut putabant, valentis-
simis. Sed postea Tarquinius Priscus acto de Sabinis triumpho filium
suum annos quatuordecim natum, quod hostem manu percusserat,
Bullâ aureâ, prætextâque donavit; quæ deinde in usum puerorum no-
bilium, & ingenuorum usurpatæ sunt. Libertinorum verò filijs, qui
ex justa dumtaxat matrefamiliâs nati erant, ut prætextam, & lorum
in collo pro Bullæ decore gestarent, concessum est. Author est Macro-
bius lib. 1. Saturn. cap. 6. Sic Juvenalis Sat. 6.

*. . . . . Hetruscum puero si contigit aurum,
Vel nodus tantum, & signum de paupere loro.*

Scribit Festus Bullam dictam à græco sermone βουλή, idest, *consilium*,
quasi puerilis ætas alterius regenda sit consilio. Illam in figuram cor-
dis formatam esse refert Macrobius pueris ante pectus dependentem è
collo, ut eam inspicientes ita demum se homines cogitarent, si corde
præstarent: rotunda tamen observatur in marmoribus antiquis huic
aureæ, quam hîc exhibemus, similis, non autem cordiformis, ut de-
scribitur à Macrobio. Ephebi Bullam auream, ut & alia donativa
natali die accipiebant. Plautus in Ruden. act. 4. sc. 4.

Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

Gestabantque illam usque ad XV. annum, ut rectè probat Octavius
Ferrarius lib. 2. de re vestiariar. cap. 1., idest, completo XIV. anno Lari-
bus eam suspendebant. Persius Sat. 5.

Bullaque succinctis Laribus donata pependit.

Tunc verò depositâ prætextâ togam virilem, puram, sive liberam,
ante eosdem Lares sumebant, si credendum Propertio lib. 4. el. 1.

Mox ubi bulla rudi dimissa est aurea collo,

Matris & ante Deos libera sumpta toga.

Huic Bullæ aureæ inscriptum est Catuli nomen, fortè Q. Lucretij, qui

Collega C. Marij in quarto ejus. Consulatu anno ab Urbe condita DCLII. cum eo apud Aquas Sextias in Gallia Cimbros fudit, Cimbricque triumphii particeps fuit: deinde ab eodem Mario propter civiles dissensiones mori iussus, accensis carbonibus ore, ut Porcia Bruti conjux, haustis se suffocavit; vel multo igni percalfacto cubiculo recenti calce illito se inclusum peremit, ut narrat Valerius Maximus lib. 9. cap. 12. Scribit verò D. Augustinus lib. 3. de Civit. Dei cap. 27. Catulum hausto veneno manibus inimicorum se subtraxisse. Fuit autem adeò nobilis Q. Catuli prosapia, ut Ser. Sulpicius Galba, qui Neroni successit in Imperio, statuarum titulis PRONEPOTEM Q. CATVLI CAPITOLINI semper adscripserit. Suetonius in Galba cap. 2. Hæc Bulla aurea extat in celeberrimo museo Emin. Cardinalis Chigij dignissimi Nepotis sanctæ memoriæ Alexandri PP. VII. Principis Litteratorum Fautoris, in omni scientiarum genere, ut & in antiqua historia versatissimi: solebat enim Summus ille Pontifex, cum ab onerosa gravissimarum rerum cura jucundo & utili ocio aliquantulum cuperet sublevari, ad rei antiquariæ studium tamquam in hortum amænissimum divertere, plurimosque non dedignabatur penes se habere rarissimos maximi moduli nummos, qui nunc in nobilissima ejus pariter Nepotis Excell. Augustini Chigij Farnesiorum Principis gaza custodiuntur.

7

1. 2. Sequuntur duæ aliæ Bullæ, parvulæ quidem, & æreæ, sed propterea non contemnendæ: utraque, ut præcedens, intus vacua est, includendis jisdem remedijs apta; prior caput Palladis sculptum exhibet, quæ Dea ingenijs præesse dicebatur. Ovidius lib. 3. Fastor.

Pallada nunc pueri, teneræque ornate puella,

Qui bene placuerit Pallada, doctus erit.

Altera quoddam phallum videtur referre, quo fascinatio credebatur averruncari. De phallis Sect. II. in Baccho.

3. Armillæ erant ornamenta aurea, vel argentea in circuli modum efformata, quæ viri militares ab Imperatoribus donata gerebant: dictæ autem armillæ ab armis, teste Festo, quod antiqui humeros cum brachijs armos vocabant, unde arma ab his dependentia sunt vocata. Armillas sinistro brachio gestari solitas docet Livius lib. 1. Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo habuerunt. Illas civibus tantum, non autem externis, donatas legitur apud Plinium lib. 33. cap. 2. Mulieres etiam eas gestasse docet Festus. Armilla genus, quod mulieres gestare solebant in brachio sinistro. Sic etiam Plinius lib. cit. cap. 3. de usu auri in mulieribus. Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, spiris, &c. Earum imaginem hic damus

descrip-

Sectio V. Art. II. Fibulæ, &c. 105

descriptam ex antiqua argentea, quæ in museo Jo. Petri Bellorij asservatur.

4. Duo fibularum genera recensentur: una erat instar annuli, quæ Adolescentulorum, & Cantorum pudendis adhibebatur; illis quidem ne puerilis ætas Veneris usu in virilitatem citius præcipitaretur, teste Plinio lib. 33. cap. 12. his verò ne vox coitu asperior, deteriorque fieret. Juvenalis Sat. 6.

Solvitur his magno Comædi fibula, sunt quæ

Chrysogonum cantare vetent.

Utrique autem infibulabantur filo quodam tum æneo, tum argenteo, præputio sive cuticulâ glandis velamine trajecto. Altera vestiaria, cujus hîc exhibemur imaginem, oblonga in modum arcus efformata acu nervi figuram exprimente, quâ chlamydes, palliaque aperta tunicæ injici solita, ne humeris defluerent, neceiebantur; qualis in marmoribus, nummisque antiquis observatur, & de qua Ovidius lib. 14. Metam. Picum in avem conversum describens.

Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,

Fibula, quod fuerat, vestemque momorderat aurum,

Pluma fit, & fulvo cervix præcingitur auro.

Scribit Alexander ab Alexandro lib. 2. cap. 29. Aurelianum Imperatorem gregarijs militibus, ut per omne tempus militiæ fibulas haberent aureas, privilegium dedisse. Aurea pulcherrima extat hic Romæ apud Illustriss. Marchionem Raggium, cui inscripta sunt hæc verba, IVLIANE VIVAS, fortè ab hoc Imperatore alicui militi donata.

5. Antiquitus apud Romanos annulus ferreus bellicæ virtutis erat insigne: ætate verò D. Augusti, illoque decurias ordinante majorem judicum partem in annulo ferreo fuisse scribit Plinius lib. 33. cap. 1. Annuli etiam distinguebant Equites à plebe, cui annulorum aureorum usus interdictus erat. De illorum origine, ac dignitate differere mei non est propositi: dicam solummodo veteres gestasse Deos in annulis sculptos, ut & amuleta, Idola Aegyptia, Serapidem, Isidem, Harpocratem, Canopum, &c. quem morem non in foeminis tantum, sed & in viris Plinius vituperat. Unum ferreum hîc exhibemus cum Serapidis imagine extantem apud Jo. Petrum Bellorium, qui ad hunc Plinij locum lib. 33. cap. 3. illustrandum mirè facit. *Jam verò etiam Harpocratem, statuasque Aegyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.*

6. Multæ Claves antiquæ in museis observantur, ex quibus unam selegimus parvulam, & ejus planè formæ, quam hîc damus. Clavium custodiam penes servos fuisse testatur Seneca lib. 2. de ira.

cap. 25;

cap. 25. *Quid enim est, inquit, cur tussis alicujus, aut sternutamentum, aut musca parum curiosè fugata nos in rabiem agat, aut versus calix, aut clavis negligentis servi manibus elapsa.* Etenim januæ, cellæ, arcæ, bibliothecæ, vestimenta, omniaque domus supellectilia servorum curæ commissa erant, quæ omnia à Janitoribus, Cellarijs, Arcarijs, Libertis à studijs, vestiarijs, & supellecticarijs seris, & clavibus cohibebantur. Carcerum Janitores Clavicularios appellatos fuisse scribit Cuiacius lib. 10. Cod. tit. 65.

8

1. Hæc Tessera Paganica Tolentini urbis, & coloniæ Piceni; quæ nunc etiam *Tolentino* vocatur in Marchia Anconitana, ab Ill. I. Philippo Tomassino Aemoniensi Præsule sub finem libri, quem de Tesseris hospitalitatis edidit, ut & à CL. V. Jacobo Sponio in Miscell. sect. 9. fol. 301. descripta est, mutila quidem apud hunc, apud illum errata, sed ab utroque absque figura exhibita. Illa primùm Fulginij extabat in museo Ludovici Jacobelli; cimeliarchio deinde Cardinalis de Maximis accessit; nunc verò apud Joannem Petrum Bellorium asservatur, ubi eam & delineavi, & exscripsi. Tabula est ænea hac delineatâ imagine paulò grandior, cui superstat dimidia muliebris figura numen placaturum, vel potius urbis Genium repræsentans; ad cujus fortè sedendam iram, vel implorandum auxilium ob aliquod grave imminens periculum L. Veratius hostias lustrales, æreamque tabulam voti memoriam referentem in aliquo templo affigendam Paganis Tolentini municipij libens dono dedit.

2. En alia Tessera quadrilatera ex osse alicui Gladiatori rudè jam donato concessa, ut spectaculis, ludisve interesse posset spectandi gratiâ, non autem pugnandi: huic enim fervile nomen inscriptum est, tempusque ludi M. Sileno, & L. Norbano Coss. celebrati, quem Fructus Sexti Kal. Februar. spectavit.

3. Hæc Tessera eburnea duobus piscibus signata convivalis erat, cujus meminit Lampridius in Elagabalo his verbis. *Sortes sanè convivales scriptas in cochlearibus habuit tales, ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, ut veræ sortes essent, & fata tentarentur: quod quidem & ludis suis exhibuit, quum & ursos decem, & decem glires, & decem lactucas, & decem auri libras in sorte habuit.* Livius etiam lib. 9. de quadam convivali tessera mentionem facit, quâ ostensâ milites ad prandium admittebantur. *Consul extemplo tesseram dari jubet, ut prandeat miles.*

4. Tesserae lusoriæ erant oscilla sex laterum æqualium quibusdam punctis distincta, quæ jaciebantur talorum instar, de quibus Julius

Sectio V. Art. II. Stylus, &c. 107

lius Capitolinus in Aelio Vero . *Post convivium lusum est tesseriis usque ad lucem* . De illis loquitur etiam Cicero lib. I. de Divin. *Quid est enim fors ? idem propemodum , quod micare , quod talos jacere , quod tesseras : quibus in rebus temeritas & casus , non ratio & consilium valet* . Tesseris alias eburneas nostris similes , viridique encausto illitas vidi apud Joannem Petrum Bellorium ; sed illa in eodem museo asser-
vata his multò grandior est , habetque foramen rotundum in ea parte , quæ quatuor punctis signata est , ut videre liquet in hac imagine ma-
gnitudinem ejus , formamque referente . Plura de Tesseriis forent di-
cenda , sed cùm erudit. Vir Illustris. Raphaël Fabrettus librum de
Tesseriis , ponderibus , alijsque miscellaneis quamprimùm editurus sit ,
ubi multa de suo proprio museo vulgabit ; ea tantùm hìc exposui , quæ
delineatarum imaginum explicationem juvare possunt .

1. Stylus instrumentum ferreum , cujus mucrone antiquitus in
cereis pugillaribus scribebatur , teste Plinio lib. 34. cap. 14. *Stylo scri-
bere institutum est , ut vetustissimi authores prodiderunt* . Ejusdem verò
planitie scriptum abradebatur , ut innuit D. Hieronymus ad Domnio-
nem , *Stultus ego , qui me putaverim hæc absque philosophicis scire non
posse , qui meliorem styli partem eam legerim , quæ deleret , quam quæ
scriberet* . Stylus recondebatur in thecam graphiarium appellatam , de
quo Martialis lib. 14. ep. 19.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro :

Si puero dones , non leve munus erit .

Pugillares autem , in quibus ducto per ceram stylo scribebatur , erant
tabellæ ex citro , seu buxo , vel ebore confectæ , quibus cera colorata
superinducebatur . Ovidius lib. 1. Amor. el. 12.

Ite hinc , difficiles funebria ligna tabellæ :

Tuque negaturis cera referta notis .

Quam puto de longæ collectam flore cicutæ ,

Melle sub infami Corsica misit Apis .

At , tamquam minio , penitus medicata rubebas ;

Ille color verè sanguinolentus erat .

Fiebant etiam ex membranis , ut docet Martialis libro citato ep. 5.

Esse putes ceras , licet hæc membrana vocetur ;

Delebis , quoties scripta novare voles .

Varijs nominibus appellatos fuisse Pugillares , Duplices nempe , Tri-
plices , Quintuplices scribit idem Poëta in principio libri supradicti .

2. Strigiles sic dictæ à stringendo seu radendo erant instrumenta
quædam curva ex ferro , argento , vel auro , & aliquando ex hebeno ,
quibus veteres utebantur ad radendas sordes corporis post balnea ,
fudo-

fudoremque abstergendum. Persius Sat. 5.

Ipuer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

Illæ sæpe ungebantur, ut minùs læderent: scribit enim Suetohius in Aug. cap. 80. hunc Imperatorem callos quosdam habuisse per pectus, atque alvum ex assiduo, & vehementi strigilis usu plurifariam concretos ad impetiginis formam. Oleum autem conservabatur in gutto (3) seu ampulla illud guttatim fundente. De strigilibus inunctis & gutto loquitur Juvenalis Sat. 3.

. . . . . *Domus interea secura patellas*

Jam lavat, & buccâ foculum excitat, & sonat unctis

Strigilibus, pleno componit lintea gutto.

10 Antiquitus mos erat mulieres pretio conducere in funeribus mortuum ubertim deflentes, lachrymasque reponentes in vasculis, sive phialis vitreis, quæ deinde cum ossibus, cineribusque adhuc calentibus, necnon odoribus simul in urna claudebantur: unde hæc dicendi formula in antiquis lapidibus sæpe insculpta, CVM LACRYMIS POSVERE. Quinque phialas lacrymatorias hîc exhibemus, quarum media sculptum habet in fundo Mercurium cum petaso, & talaribus alatis, caduceum gestantem. Hic Deus apud Lucianum in mortuorum dialogis passim introducitur animas eorum, qui è vita excesserunt, ad inferos deducens. Eadem narrat de illo Pausanias in Arcadia, ut & Petronius Arbiter Satyr. cap. 100. *Mercurius, qui animas ducere, & reducere solet.* Sic etiam Virgilius lib. 4. *Æneid.*

Tum virgam capit: hac animas ille evocat orco

Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:

Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Ex quibus liquet repositas fuisse in istis phialis Præficæ, aliarumque mulierum pretio deflentium lacrymas, mortuique cadaver sive ad rogam, sive ad sepulturam cum uberrimo fletu comitantium. De illis Lucillius Sat. 2.

. . . . . *Mercede quæ*

Conductæ flent alieno in funere Præficæ.

ARTICULUS TERTIUS

Manus æneæ vota referentes.

11 **H**Æc manus ænea, cujus magnitudo, diversaque signa hieroglyphica hîc exhibentur, in celebri museo Jo. Petri Bellorij asservata

Sectio V. Art.III. Manus æneæ. 109

asservata votum quoddam pro salute prolis à conjuge susceptæ Serapidi solutum repræsentat. Sed à quonam? prorsus ignoratur: etenim in ea nulla extat nominis mentio; licet tamen ex artificis industria, votique nobilitate conjectare eam ab aliquo & opibus, & ingenio pollente Romano forsan, etiamsi Aegyptiorum numini consecratam, cum in Urbe cunctæ populorum subactorum religiones reciperentur, & maximè Aegyptiorum, qui doctiores, & sapientiores habebantur. *Hæc tamen Aegyptia quondam, nunc & sacra Romana sunt.* Ait Minutius Felix in Octav. Quidquid sit hanc manum Serapidi ex ejusdem numinis imagine dicatam fuisse constat, & fortè Deum Matri Isidi, sive rerum naturæ parenti, cujus in pompa manus præferebatur, ut narrat Apulejus lib. 11. Metamorph. forsan quòd hæc Dea manum sacram in pompa ostentasset. Votum autem pro masculina sobole solutum indicat manus dextra, siquidem illa masculæ virtutis symbolum est. Nunc ad obscuriora, & primùm ad interiorem manus partem deveniendum. Illa tres digitos pollicem, indicem, & medium elevatos, reliquos duos annularem, & minimum contractos ostendit, eo modo, quo Veteres significabant verba se velle facere ad populum. Apulejus lib. 2. Metamorph. *Ac sic aggeratis in cumulum stragulis, & effultus in cubitum, subrectusque in torum porrigit dexteram, & adinstar oratorum conformat articulum, duobusque infimis conclusis digitis ceteros eminentes porrigit, & infesto pollice clementer subrigens infit.* Qui gestus est etiam Episcoporum populum benedicientium. Indici, & medio subjecta est imago Serapidis, sive Osiridis, quem Æsculapium à quibusdam vocatum scribit Tacitus lib. 4. Hist. cap. 84. ut diximus Sect. II. in explicatione imagunculæ Æsculapium cum modio in capite repræsentantis. Accipiebatur etiam Serapis pro Sole, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 20. cui medendi potestas ideò attribuebatur, *quia temperatus Solis calor morborum omnium fuga est,* inquit idem Macrobius subjungens Apollinem, qui idem est cum Sole, aspellentem mala intelligendum esse: unde non mirum est, si votum pro salute pueri Æsculapio, Soli, & Apollini, sub Serapidis imagine solvitur. Infans in amplexu matris talari veste obtectæ, ut decebat pudica matrona, in lectulo decumbentis in ima parte cernitur: adstat Ibis symbolum Lunaris Genij, & præsidis in humidum elementum, per quam Aegyptij Lunarem vim solebant designare, Isidi sive Lunæ sacra, ad cujus rationem eam ova fingere scribit Aelianus totidem videlicet diebus, quot crescit, & decrescit. Sic etiam per Scarbæum Solem indicabant, ut docet Porphyrius apud Eusebium lib. 3. Præp. ev. cap. 3. *Καὶ θάου δὲ ἀμεινῆς μὲν βελυχθεῖν ἐν ἀγνώμῳ ὑπάρχον*

110 Romanum Museum.

ἡ θείων. Αἰγυπτίοι δὲ ἐτέφθησαν, ὡς εἰκόνα Ἥλιου ἐμψυχόν. ἡ γὰρ θάλασσα γὰρ πᾶς ἄρρεν, καὶ ἀφ' ἧς τὸν θεόν ἐν τέλει, καὶ ποιήσας σφαιροειδῆ, τοῖς ὀπασίοις ἀνταναφείρεται ποσὶν, ὡς Ἥλιος ὑγρόν, καὶ πειρίον ἡμερῶν ἐκδέχεται Σελήνην. *Jam vero Scarabæum, inquit, stultus forte quispiam detestetur, utpote divinis in rebus hospes, & peregrinus: at hunc Aegyptij quasi vivam, ac spirantem Solis imaginem venerari solent. Nam & Scarabæus omnis mas est, & semen in paludem immissum, ac sphaericam in figuram conformatum postremis pedibus in aversam partem convolvit, Solis in celo motum emulatus, integramq; Lunæ dierum conversionem expectat.* Mirabiles enim hujus insecti operationes Solaribus similes apparent, de quibus eruditè loquitur Ruellius lib. 2. de stirp. his verbis. *Quin & Scarabæus omnis cognitum animal totidem digitis, aut potius pedibus innititur, quot diebus mensis constat, in quibus exoriens Sol suos prosequitur cursus: is Solis & Lunæ coitum nobis aperte demonstrat; quandoquidem è bubulo stercore pilulam ab ortu ad occasum rotando versans in orbis imaginem effundit, quomodo in viginti & octo diebus factò humi scrobulo adobruens tantisper celat, dum signiferum ambiens Luna ad intermenstruum revertens fileat, aperto tum orbiculo novam prolem edit, nec aliam nascendi novit originem.* Et sic per Scarabæum nil aliud indicatur, nisi mascula quædam virtus Solis, quem veteres mundi animam, rerumque fatorem appellabant; & de quo, ut scribit Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. vitam omnia mutuantur. Unde sicut Osiridem censebant esse virtutem quamdam generativam, ita & Isidem vim naturæ foemininam totius susceptricem generationis. Etenim Sole, & Lunâ præcipuè vita nostra moderatur, teste eodem Macrobio lib. cit. cap. 20. & utriusque luminis beneficio hæc nobis constat vita, quâ fruimur. Sol (inquit ille lib. 1. Sat. cap. 19.) *auctor spiritus caloris ac luminis, humanæ vitæ genitor & custos est: & ideo nascentis daemon, idest, Deus creditur: Luna πύλη, quia corporum præsul est, quæ fortuitorum varietate jactantur.* Scribit Firmicus Maternus lib. 2. Mathes. omnem substantiam corporis humani ad potestatem Lunaris numinis pertinere; unde dux nascentium vocabatur, & à parientibus solebat invocari. Quoniam tamen illa non prodest sine Solis aspectu: hinc Scarabæus in media manu positus est, in ima verò parte Ibis Lunam indicans, quæ virtute, & calore Solis fota cum eo ad generationem rerum omnium perficiendam concurrit; horum enim astrorum influxu tota natura sustinetur, sicque per Scarabæum & Ibin pueruli generatio videtur innui. Scarabæus etiam, ut favorabile amuletum, animi fortitudinem designabat; Ibis verò vim quamdam malorum averruncativam, eratque Aegyptijs salubritatis symbo-

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 111

symbolum, & augurium, quoniam clysterem, qui apud eos in frequentissimo usu erat, reperisse putabatur. Per mensam sive tripodem Serapidis imagini subiectum, & dolabram vel gladium in pollice voventium sacrificia pro salute pueruli designantur: gladius ad sacra Mythræ, qui idem erat cum Serapide & Sole, potest etiam referri; & fortè pueri pater mythriacis sacris initiatus, sictumque & mimicum passus martyrium idem augurabatur filio; de hoc simulato martyrio consule Tertullianum lib. de Cor. Milit. & lib. de Præscript. Diogenem gladio verba comparavisse narrat Valerianus lib. 42. ille symbolum erat eloquentiæ & principatus, quæ bona puerulo ominabantur; ut & sapientiæ & divinationis scientia per tripodem significata; tripus enim Apollini sacer erat, & aureus videbatur in aditu templi Apollinis Delphici, de quo mentionem facit Herodotus in Calliop. Mors etiam gladio indicabatur, infanti forsan diuturno morbo minitata, sed à qua Deorum ope sacrificijs per tripodem designatis propitiatorum liberatus erat. Altera manus facies plura refert signa hieroglyphica; & primùm Rana occurrit in medio digito posita, quæ sine pedibus nascitur, pedesq; deinde posteriores assumit, teste Horo lib. 2. Infans, qui tum ætate nimium tenerâ, tum vi morbi impeditus semovere non potuerat, convalescens paulatim incepit progredi. Crocodilus autem in media manu repens, animal perspicacissimum, & linguæ usu carens, si fides Plinio lib. 8. cap. 25. silentium sapientibus Deæque Ifidi gratum, ac quamdam in rebus providentiam puero fortè ominatur. Scribit Valerianus lib. 29. Crocodilo tergus monstrante hominem invictum significari, propterea quòd ille adeo sit supernè corticosus, ut contra omnem ictum invictus habeatur. Puerum tandem amissam salutem recuperasse Serpens solitus Aesculapij typus denotat: illi enim, qui medicinâ utuntur, velut infirmitatis pelle depositâ renovantur ut Serpentes; narrat Plinius lib. 29. cap. 24. Serpenti multa inesse rimedia, unde ille in antiquis numismatibus salutis symbolum est. Mense verò Septembri puerulum convaluisset ex Libra conijcitur, quo tempore dies noctesque equaliter procedunt. Virgilius lib. 1. Georgic.

Libra diei somnique pares ubi fecerit horas.

Et quidem in septimo infirmitatis mense, manum enim in hunc modum compositam indicare numerum ducentessimum docet Valerianus. At testudinis exemplo animalis tardè incedentis, domoque numquam egredientis infans paulatim quidem pedibus usus est, sed ob debilitatem ex morbo contractam domi diutiùs manere coactus fuit. Votum Serapidi, & Ifidi solutum denotat urnula in utriusque sacris adhiberi

112 Romanum Museum.

solita, siquidem illam in hujus Deæ pompa illatam refert Apulejus lib. 11. Metam. cymbij anfati mentionem faciens. Urna etiam Osiridi sacrata erat, utpote humidæ naturæ Domino. Plutarchus de Is. & Os. καὶ τὸ ἱερὸν αὐτῆς πομπῇ τὸ ὑδρεῖον ὅτι πρῆν τὰ θεῶ. *Et ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem Dei.*

13 Sequitur altera manus ænea extans in nobilissima pinacotheca Barberina: illa duplò grandior circiter est, quàm hæc imago; sed præcedente, quam exposuimus, eò pretiosior, quòd in ea plura signa hieroglyphica continentur, voventisque nomen patet ex inscriptione. **CECROPIVS. V. C. VOTVM. S.** *Cecropius voti compos votum solvit.* Quisnam fuerit Cecropius ille, nil apud Scriptores reperitur; forsàn à Cecropide Atheniensium Rege, seu potius à Tribu ejusdem nominis, ex qua oriundus erat, hanc traxit denominationem. Votum autem pro salute pueruli factum hæc manus dextra haud dubiè repræsentat: illa digitos eo modo compositos habet, quo jam in præcedentis explicatione diximus, & quia tædiosum esset eadem repetere, ad alia progrediamur. In imo partis manus interioris exhibetur puer in amplexu matris stolatæ more pudicarum matronarum, in lectulo decumbentis, pro cujus salute hoc votum Ammoni salutari Genio, Isidi rerum naturæ parenti, & salutis auctori Æsculapio factum fuisse videntur indicare caput arietinum, nux pinea, & Serpens sive Draco manum ambiens. Ammon fœcunditatis, & generationis Genius habebatur apud Ægyptios, qui ab eo vitam rerum omnium fœcundam, cælorumque benignitatem concedi putabant: hinc illius nomen tamquam favorabile amuletum laminis incisum, & pectori affixum gerebant, tantùmque huic nomini tribuebant, ut solâ illius invocatione magnis bonis se repleri crederent; ut docet Kircherius lib. 5. Obel. Pamphil. fol. 494. Hæc superstitio viguit etiam apud Romanos, qui Ammonem naturæ conservatorem existimabant, ut legitur in Salonini nummo Arietem exhibente cum hac epigraphe. **AMMONI CONSERVATORI.** Nux pinea Deum matri Isidi propria fuit. *Quid sibi vult illa pinus* (inquit Arnobius lib. 5. adv. Gentes) *quam semper statis diebus in Deum matris intromittis sanctuario? nonne illius similitudo est arboris, sub qua sibi furens manus & infelix adolescentulus intulit, & genitrix Divum in solatium sui vulneris consecravit.* Huic Deæ non modo puerorum tutela, sed & valetudinis cura adscripta fuit, teste Diodoro lib. 1. cujus hæc sunt verba. *Φασὶ δὲ Αἰγύπτιοι τὸ Ἴσιν φαρμάκων τὲ πολλῶν πρὸς ὑγίαν εἶναι γεγονέναι, τὸ σωζόντων πολλὰ μηχανήσασθαι. διὸ καὶ νῦν τυχεύουσι, ἀθανασίας, ὅτι ταῖς θεραπαίαις τὸ ἀνθρώπων μέγιστα χεῖρην, καὶ καὶ τὰς ὑπὸ τοῖς ἀστέροις δίδοναι βοηθήματα, φανεροῦς ὅτι δὲ κενυμένους*

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 113

τὴν τε ἰδίαν ἐπιφάνειαν, καὶ τὸ πρὸς τοῖς θεοῖς ἀνθρώπων δεικνυμένον.
Isin multa sanitati hominum pharmaca invenisse Aegyptij tradunt, utpote quæ scientiæ medicæ fuerit peritissima, adeoque multa solerter excogitasse. Quam ob causam nunc quoque ad immortalitatem elata, sanatione hominum maximè gaudeat; & in somnis, si quis opem expetierit, manifestam numinis præsentiam, promptamque indigentibus bene merendi facultatem exhibeat. Et paucis interjectis. Κατὰ γὰρ τοῦ ὕπνου ἐπισταυρῶν δίδουσι τοῖς κἀμνοῦσι βοηθήματα πρὸς τὰς νόσους, καὶ τὰς ὑπακούσαντας αὐτῇ, ὡδυσφόπως ὑγιάζουσιν, καὶ πολλὰς μὲν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς νοσήματος ἀπελπιδέντας, ὑπὸ ταύτης σώζονται, συχνοὶς δὲ παντελῶς πηροθίντας τοῖς ὀρεσίς ἢ πῶς τῶν ἄλλων μερῶν τῆς σώματος, ὅταν πρὸς ταύτῃ τὸ θεὸν καταφύγῃσιν, εἰς τὸ προϋπάξασιν ἀποκαθίστασθαι ταῖς. Δρᾶν δὲ αὐτῶν καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας φάρμακον, &c. In somnis enim adsistentem ægrotis remedia contra morbos subijcere, eique morigerantes nec opinato convalescere. Multos etiam à Medicis propter morbi difficultatem desperatos ab hac salutem accipere, plurimosque oculis prorsus captos, aut aliâ corporis parte mutilatos, si ad Deæ hujus opem confugerint, in pristini vigoris integritatem restitui. Invenit illa immortalitatis pharmacum, &c. Æsculapio quoque ut salutis authori sacratum fuisse hoc donarium, indicat Serpens manum ambiens, solitus hujus Dei typus, de quo multis in locis egimus, & diffusè loquitur Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 20. Triplex etiam infirmitatis pueruli status præmissis tribus hieroglyphicis fortè designatur. Nux pinea in apice pollicis principium fuisse lethale videtur innuere; fertur enim pinum semel amputatam, nova germina numquam emittere. Sole deinde Arietem ingrediente morbus declinavit; Ammon etenim omnium saluti credebatur prospicere. Serpente verò felix morbi exitus optimè indicatur: siquidem convalescentes infirmitatis pellem exuere dicuntur, novamque induere ut Serpentes. Folium ficus in pollice positum arboris omnium plantarum succi plenissimæ ob humoris copiam symbolum irrigationis, & fetationis perhibebatur apud Ægyptios, teste Plutarcho lib. 6. Sympos. quæst. 10. & maximè in opusculo de Is. & Osir. ubi hæc scribit. Οὐ μόνον δὲ τὸν Νεῖλον ἀλλὰ πᾶν ὑγρὸν ἀπλῶς Οσίριδος ἀπορροῶν καλεῖται. καὶ τῶν ἰερῶν αἰὲν εὐπομπὰς τὸ ὑδραῖον ὅτι πρὸς τὴν θεῶν καὶ θεῶν βασιλείαν καὶ τὸ τόπῳ κλίμα τὴν κόσμῳ γράφουσι, καὶ μεθερμηνεύεται τὸ θεῶν ποτισμὸς καὶ κίνησις πάντων, καὶ δοκεῖ ὀνητικῶς μορίῳ τὴν φύσιν ἰοκίνασθαι. Non solum autem Nilum, sed omnem simpliciter humorem defluxum Osiridis vocant: & ante sacra in pompa semper præcedit vas aquarium in honorem Dei, & ficus folio regem, ac meridionale mundi clima pingunt, interpretanturque folium ficus irrigationem, & fetationem om-
nium,

nium, videturque naturâ simile genitali membro. Ficum apud Athenienses sacram appellatam fuisse docet idem Plutarch. lib. 7. Sympos. quæst. 4. & fortè Cecropius ex tribu Atheniensi oriundus eandem pro hac arbore venerationem conservaverat. Ficus alba ex felicibus arboribus habebatur, si fides Macrobio lib. 3. Saturn. cap. 20. Per Tripodem Suidas significari dicit triplicem temporis præteriti, præsentis, & futuri differentiam Soli rerum omnium moderatori convenientem, quem Ammonem existimatû fuisse refert idem Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 21. Tripus etiam Apollini dicatus & sapientiam, & divinationem denotat. Cymbium ansatum in pompa Isidis illatum memorat Apulejus lib. 11. Metam. Urna quoque Osiridi, sive Serapidi sacrata erat, utpote humidæ naturæ Domino, unde in ejus sacris semper ferebatur vas aquarium, ut diximus; Serapidem autem, & Jovem, qui ipsissimus est cum Ammone, eundem esse declarat Apollinis oraculum apud Julianum Imperatorem Orat. 4.

Εἷς Ζεύς, ὃς Ἀπόλλων, ὃς Ἡρακλῆς, καὶ Σέραπις

Unus Jupiter, unus Pluto, unus Sol est Serapis.

Meminit Apulejus in supradicta Isidis pompa alterius vasculi huic similis, quod exhibetur in hac imagine, *in modum papillæ rotundati, de quo lacte libabant*, quod symbolum videtur fuisse fœcunditatis Niloticæ. Simpulum refert aliud tertium vasculum, quod Festus describit, *vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libabatur*; & simile sæpius in museis observari diximus Sect. III. In exteriori manus parte quædam exhibentur signa, veluti Crocodilus, Rana, Testudo, & Libra, de quibus in præcedentis manus expositione pro ingenij nostri modulo egimus; unde nunc superest, ut ad reliqua procedamus. Anguis, vel potius Vermis oculis, ut videtur, orbatus in digito indice primus occurrit, qui fortè puerum vexans, ejus morbi causa fuit. Flagrum in sacris Isidis usurpatum scribit Apulejus lib. 8. Metam. Erat etiam illud divinationis symbolum apud veteres, teste Suetonio in Aug. cap. 94. Ciceronis somnium referente his verbis. *M. Cicero C. Cæsarem in Capitolium profecutus, somnium pristinae noctis familiaribus fortè narrabat: puerum facie liberali, demissum, cælo catenâ aureâ, ad fores Capitolij constitisse, eique Jovem flagellum tradidisse: deinde repente Augusto viso, quem ignotum adhuc, plerisque avunculus Cæsar ad sacrificandum acciverat, affirmavit ipsum esse, cujus imago secundum quietem sibi obversata sit.* Potest etiam flagrum referri ad lupercalia in luco Junonis, quæ eadem credebatur Isis, sub monte Exquilio XV. Calen. Martij celebrari solita, ubi novæ nuptæ palmas Sacerdotibus Lupercalibus verberandas offerebant, existiman-

Sectio V. Art. III. Manus æneæ. 115

tes talia verbera fœcunditatem afferre. Ovidius lib. 2. Fastor.

Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis,

Nec prece, nec magico carmine mater eris.

Excipe fœcundæ patienter verbera dextræ,

Jam socer optati nomen habebit avi.

Terga quoque verberanda præbuisse docet idem Poëta lib. cit.

Ille caprum maculat; jussæ sua terga maritæ

Pellibus exsectis percutienda dabant.

Quod innuit etiam Plutarchus in Romulo. Αἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ γυναικες

οὐ φεύγουσι τὰ παιδαῖς, νομίζουσι περὶ ὀποκίαν ἔκινον συνεργεῖν. *Mulieres adultæ*

(inquit) non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem, & par-

tum ratæ. Pueruli mater ad sterilitatem avertendam flagrum hujus-

modi forsan exploraverat. Serpens cristatus, sive Draco manum

ambiens Æsculapio salutis numini sacer habebatur, siquidem, teste

Eusebio lib. 1. Præp. Ev. cap. 7. Philonis ex Sanchuniatone verba

referente, Tautes Draconis, Serpentumque naturæ aliquam tribue-

bat divinitatem, & apud Phœnices, & Ægyptios hoc animantium

genus in sacris mysterijs adhibebatur, salutis corporis, & animæ ferens

symbolum, ut tradit idem Eusebius lib. 3. cap. 3. Enimverò cætera

reptilia crassioris & terrestris substantiæ sunt; Serpens verò spiritalis-

simum est animal, vi & copiâ spiritus abundans, igneam naturam

habens, maximamque præ se ferens celeritatem; cùm neque pedum,

neque manuum, neque alterius exterioris membri adminiculum ha-

beat. Præterea diuturnæ admodum vitæ est, corporis enim imbecil-

litem non solum exuit, verùm etiam majora corporis, & virium

accipit incrementa, & nisi vi quadam percussus fuerit, morte natu-

rali minimè extinguitur, nam ad reviviscendum herbam quamdam

nosse narratur. Illud Phœnices bonum Dæmonem, Ægyptij verò

Cnephum nuncupaverunt. Isidi quoque Serpentem consecratum

docet Ælianus narrans hujus Dææ simulacrum quodam Aspidum dia-

demate coronatum ab Ægyptijs effingi, Serpentemque in ejus pom-

pa ferri solitum. Per cornucopiæ frugibus, & fructibus refertum fœ-

licitas, & abundantia; per caduceum prudentia, & eloquentia, pax,

& concordia, ac in negotijs gerendis sagacitas puerulo fortè onina-

bantur: etenim cornucopiæ, & caduceus harum rerum indicia sunt;

sic in æreo Vitellij nummo exhibetur duplex cornucopiæ caduceo in-

termedio pacem, & concordiam, omniumque rerum abundantiam ex

adventu Imperatoris proventuras indicans. Pertinet etiam caduceus

ad hominum genituram, teste Macrobio lib. 1. Saturn. cap. 19. *Argu-*

mentum caducei ad genituram quoque hominum, quæ Genesis appella-

tur,

tur, Aegyptij protendunt. Mercurialem caduceum à tertio sacrorum Antistite in pompa Isidis illatum recenset Apulejus lib. 11. Metam. sic etiam thyrsos, & hederas in Osiridis solemnitatibus memorat. *Nam proximâ nocte, ait, vidi quemdam de sacratis linteis intectum, qui thyrsos, & hederas, & tacenda quædam gerens ad ipsos meos Lares collocaret.* Osiris idem habebatur cum Dionysio, sive Baccho, & apud Aegyptios hedera Osiridis planta vocabatur. Tibiæ in sacris Aegyptiacis usitatae meminit idem Apulejus lib. cit. *Symphoniæ dehinc suaves, fistulae, tibiæque modulis dulcissimis personabant.* (Et mox) *Ibant & dicati magno Serapidi Tibicines, qui per obliquum calamus ad aurem porrectum dextram, familiarem templi, Deiquæ modulum frequentabant.* Tibia sacris peragendis dicata parentum vota pro salute pueruli soluta videtur innuere, siquidem in Matris Deum, sive Isidis solemnitatibus tibiam sonari solitam scribunt Seneca in Agamemnon. vers. 686. & Sidon Apollinaris Carm. 9. vers. 202. Sic etiam Ovidius lib. 4. Fastor.

Protinus inflexo Bercynthia Tibia cornu

Flabit, & Idææ festa parentis erunt.

Tibias in sacrificijs, sacrisque peragendis fortè ad iratos Deorum animos demulcendos (ut loquitur Arnobius lib. 7. advers. Gent.) usurpatae fuisse patet ex antiquis nummis, & toreumatibus sacrificia exhibentibus, necnon inscriptionibus apud Gruterum pag. 175. & 269. in quibus de Tibicinibus Romanis, eorumque & Fidicinum collegio, qui S. P. P. S. idest, qui *Sacris Publicis Præsto sunt*, mentio reperitur. Tibiæ cantum in curatione morborum introductum fuisse testantur multi authores; sic Democritus apud Gellium in libro, cui titulus est de pestibus, *refert plurimis hominum morbis medicinam fuisse incantationes tibiæ.* Tibicinibus vesci in Capitolio permissum fuisse declarant Censorinus de Die Nat. cap. 12. ubi de musica loquitur, & Livius lib. 9. narrans Tibicines in æde Jovis, ut antiquitus, vesci prohibitos Tibur uno agmine abiisse; deinde verò jis, qui sacris præcinerent, in hac æde jus vescendi restitutum. Ex quibus patet tibiæ cantus tam in sacris Cybeles, sive Isidis, quàm in curatione morborum, cui præerat Aesculapius, adhibitos esse, necnon Tibicines sub tutela, ac præsidio Jovis, qui idem habebatur cum Ammone, latuisse, quibus Dijs hanc votivam manum dicatam demonstravimus. Tibiam autem, & Thyrsum in festis circumferri solitos nil aliud denotasse tradit Kircher. lib. 4. Obel. Pamph. hier. 19. *Nisi plantationem vitis, & musice inventionem, hoc est, vitæ liquorem, & harmoniam rebus singulis inexistentem, quâ suprema mens mundum, & quæ in mundo existunt, locupletavit.*

ARTICULUS QUARTUS.

De Signis Militaribus.

ANTIQUITUS signa legionum apud Romanos erant Aquilæ, 15
Lupi, Minotauri, Equi, & Apri, quorum simulacra singulos
ordines anteibant: sola deinde Aquila in acie portabatur, cæteris in
castris relictis: sed Marius secundo suo Consulatu reliquis in totum
abdicatis Aquilam Romanis legionibus propriè dicavit. Author est
Plinius lib. 10. cap. 4. Illam summæ hastæ impositam Aquilifer por-
tabat, & erat primum totius legionis signum, teste Vegetio lib. 2.
cap. 13. qui hanc legionis divisionem refert. *Legio in decem cohortes
divisa est; cohors autem in quinquaginta manipulos; & manipulus
rursum in viginti quinque milites.* Ex quibus liquet singulam cohor-
tem mille ducentorum quinquaginta militum conscriptam fuisse, le-
gionem verò duodecim & quingentorum, cum antea quatuor mil-
lium, deinde sex millium & ducentorum tantum fuisset, si fides Pom-
pejo. Signa militaria insignia erant cohortium, quæ per ea discerne-
bantur, ut docet Tacitus lib. 1. Ann. ne autem acies turbaretur,
militesque à contubernalibus aberrarent; singula cohortium signa
quibusdam notis, ac litteris distincta fuisse scribit Vegetius loco cit.
Primis Reipublicæ temporibus manipulo fœni, aut alterius herbæ
pertici alligato Romani pro signis utebantur. Ovidius lib. 3. Fastor.

Pertica suspensos portabat longa maniplos,

Unde manipularis nomina miles habet.

Succedentibus verò annis manum vice fœni, aut herbæ, ad manipuli
voci fortè alludendum, hastæ imposuerunt, clypeolis totam hastam
tegentibus, qui Deorum, & Imperatorum, virorumque Principum
imagines referebant, ut legitur apud Suetonium in Calig. cap. 14.
narrantem Artabanum Parthorum Regem Aquilas, & signa Roma-
na, Cæsarumque imagines adorasse. Sic etiam Herodianus lib. 8.
mortem Maximini à militibus occisi referens. *Τὰς τε εἰκόνας ἐν τῷ
σημείων κατὰ πῶσι, καὶ αὐτὸν σὺν τῷ πατρὶ προσελθόντα τῆς σκηνῆς, ὡς δὴ ἄρα ἐξελήξατο
αὐτοῖς, οὐκ ἀναχόμενοι ἀναεγῶσι.* Postquam de signis militaribus illius imagines
detraxerunt, prodeuntem mox tentorio cum filio, ut ad eos loqueretur
(hoc illi non concesso) continuo obtruncant. Drusi quoque imaginem,
ut & ipsius Sejani inter signa fuisse patet ex Tacito lib. 1. Ann. & Sue-
tonio in Tib. cap. 48. Apud Romanos signa militaria in pari vene-
ratione tenebantur ac Deorum simulacra, Tertullianus in Apolog.

Religio

118 Romanum Museum.

Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Dijs preponit. Illa in rebus lætis, ac festis diebus inungebantur, si credendum Plinio lib. 13. cap. 3. Aquilæ ac signa pulverulenta illa, & custodijs horrida inunguntur festis diebus. Eadem floribus decorari scribit Claudianus.

Marvortia signa rubescunt

Floribus, & subitis armantur frondibus hastæ.

Erant illæ inferiori parte acutæ, ut in terram facilè defigerentur. Virgilius lib. 6. Aeneid.

Stant terræ defixæ hastæ.

Posteriori ævo his signis in totum abdicatis usurpatos fuisse Dracones tradit Vegetius. Aquila pariter Legionaria extat penes Ill. Josephum Felice S. D. N. PP. Prælatum domesticum.

16 Signum Victoriæ alatæ lauream manu gerentis tamquam felix omen in Romanorum acie portabatur, ut apparet in Columna Trajana, varijsque toreumatibus antiquis Victorias huic, quam exhibemus, similes Vexillis impositas referentibus. Istæ imagunculæ forsan erant illæ, quæ vel boni ominis causâ Imperatoribus ad bellum proficiscentibus, vel jisdem ob imperij primitias offerebantur, & de quibus hæc scribit Ammianus Marcellinus lib. 28. *Quâ spe Tripolitani frustrati, formidantesque extrema, adlapsa legitimo die Concilij, quod apud eos est annuum, Severum, & Flaccianum creavere Legatos, Victoriarum aurea simulacra Valentiniano ob Imperij primitias oblatoiros.* Hæc Victoriola, quæ pulcherrima, & elegantissima est, summæ hastæ procul dubio imponebatur; & ad hunc effectum, ut conjectare licet, perforata fuit. Asservatur illa in nobilissimo Petri Antonij Rolandi Magnini gazophylacio, quod fuit olim Caroli Magnini ejus patrui rei antiquariæ studiosissimi. Multa in eo præclara, & rara custodiuntur; sed præsertim superbissimæ, & ditissimæ armaturæ, Idola Aegyptia parva quidem ex ære, at ex lapide ad naturalem magnitudinem accedentia, antiquæ Lucernæ, numismata, gemmæ, marmorea exquisitissimi artificij toreumata, eximiorum pictorum tabulæ, aliaque tum antiquæ tum modernæ magnificentiae monumenta, quæ, summâ Domini comitate & affabilitate, extraneorum admirationi quotidie proponuntur.

17 Vexillum pro quolibet Signorum genere accipiebatur; propriè tamen erat Equitum modicum habens velum quadratum ad hastam in modum crucis expansum, de quo multis in locis Vegetius. Quidam pro Vexillo Labari vocem substituunt, sed absque ullo probabili legitimoque fundamento; siquidem ante inferius ævum nusquam
apud

Sect. V. Art. V. Pictura antiq.&c. 119

apud antiquos scriptores Labari mentio, ut in suo Vitæ Humanæ Theatro notavit Laurentius Beyerlinck in voce *Labarum*. Tempore Tertulliani videtur ea vox cognita nondum fuisse; constat autem. *Constantinum Imperatorem statim à conversione Labarum formasse in signum crucis*. Etenim apud Tertullianum non Labari, sed Vexilli, & Cantabri nomina leguntur: sic in Apolog. cap. 16. *Omnes, inquit, imaginum suggestus insignes monilia crucium sunt: sypara illa Vexillorum, & Cantabrorum stolæ crucium sunt*. Quam sententiam confirmat eruditissimus Baronius Annal. Eccl. to. 1. anno sal. 312. cap. 5. his verbis. *Sed quod ad Labari antiquitatem pertinet, facilius erit in vetustis Imperatorum victoriarum monumentis sculpta oculis spectare Labaro signa similia, quàm ejus nomen apud veteres scriptores ethnicos legere*. Ceterum Vexillorum appellatione illud expressisse, eademque Cantabra etiam nuncupasse, ex iisdem, quos citavimus, Tertulliano, & Minutio manifestum redditur. Cantabra autem à Cantabris in Hispania populis dicta putat idem Cardinalis, qui hanc differentiam inter Vexilla, Cantabraque, ac Labara fuisse scribit, quòd illorum vela transversæ hastæ sic alligata erant, ut rugas aliquas sui contractione, admitterent: at in Labaris sic erant expansa, ut integras in se depictas exhiberent imagines, ut videre licet in plurimis toreumatibus, nummisque antiquis, & maximè in duobus hîc exhibitis, in quorum uno ad Aelium Cæsarem pertinente repræsentatur Pannonia dextrâ Vexillum gerens, sinistrâ stolam sublevans. In altero adversam Constantini nummi partem referente stant duo milites hastati clypeis innixi Labaro intermedio: Præterea in exercitu plura erant Vexilla, Labarum autem nonnisi unum, velum habens ex purpura, auro, gemmisque circumtextum, Imperatoribus solitum præferri, in quo Constantinus characterem hieroglyphicum nomen Domini nostri Jesu Christi significantem inscribi jussit, in memoriam ejus signi eidem bellum contra Maxentium moventi in Cælo apparito cum his verbis. IN TOYTΩ NIKA. IN HOC VINCE, Euseb. in Vita Constant. lib. 1. cap. 24.

ARTICULUS QUINTUS.

*Expositio antiquæ picturæ Barberinæ in fronte
hujusce libri posita.*

ELEGANS hæc antiqua pictura in nobilissimis ædibus Barberinis asservata jampridem ab erud. vir Jo. Petro Bellorio in libro,

120 Roman um Museum.

libro, quem *De fragmentis vestigij veteris Romæ ex lapidibus Farnesianis* edidit, vulgata est. Sed quoniam de illa ne minimum quidem verbum protulit, utpote ornamentum tantum causâ in illo opere posita; nos breviter aliquid de illius expositione hîc delibare proposuimus. Sedet Roma Gentium Domina, galeata, gemmato monili ornata, talari stolâ obtecta, chlamide seu peplo in extrema limbi ora depicto induta, pallio superimposito: dextrâ sceptrum tenet potentiae symbolum, lævâ unionibus exornatâ Victoriolam alterâ manu globum; alterâ Vexillum, in quo S. P. Q. R. Duæ aliæ Victoriolæ ejus humeris impositæ sunt; ex utraque Sellæ parte duo Cygni, totidemque imagunculæ Castorem, & Pollucem haud dubiè repræsentantes. In parte dextra clypeus topiariâ effigie descriptus. Castor, & Pollux fratres gemini, Jovis in Cygnum transformati ex Leda Tyndari Laconiae regis uxore filij, tutelaria Romanorum numina crediti fuere, quibus ædem A. Postumius Dictator bello Latino vovit, extruxitque anno V. C. CCLVII. tali de causa. Cum Tarquinius ex Urbe ejectus ad Octavium Mamilium Tusculanorum Ducem generum suum confugisset; amboque Latio concitato apud lacum Regillum cum A. Postumio Dictatore magnis viribus confingerent; victoriâ nutante duo primæ lanuginis juvenes Castor, & Pollux Romanarum partium propugnatores, Romanum equitatum candidis equis præcedentes, Latinas copias penitus fuderunt. Finito prælio ipsimet adolescentes equis sudore madentibus insidentes in Romano foro apparuerunt, ubi multis eos circumdantibus, rogantibusque, ecquid novi ab exercitu afferrent, pugnam, & victoriam indicavere, foroque egressi numquam postea comparuerunt, licet per totam Urbem valde quæsitum, ut dignis muneribus honorarentur. Senatus deinde litteris A. Postumij certior factus eos in prælio visos fuisse, verisimili conjecturâ fratres Dioscurus salutis Reipublicæ invigilantes credidit, templumque illis in foro Romano, ubi eorum imagines apparuerunt, construi decrevit. Eosdem narrat Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. P. Vatinio, Reatinæ Præfecturæ viro, Urbem noctu petenti obvios se præbuisse, Persenque Regem à Paulo die, qui præterierat, captum nuntiavisse. Qui plura de illis volet, adeat Livium lib. 1. Dionysium lib. 1. Rom. antiq. Plinium de Viris Illustribus, & Plutarchum in Coriolano.

VAS. FICTILE

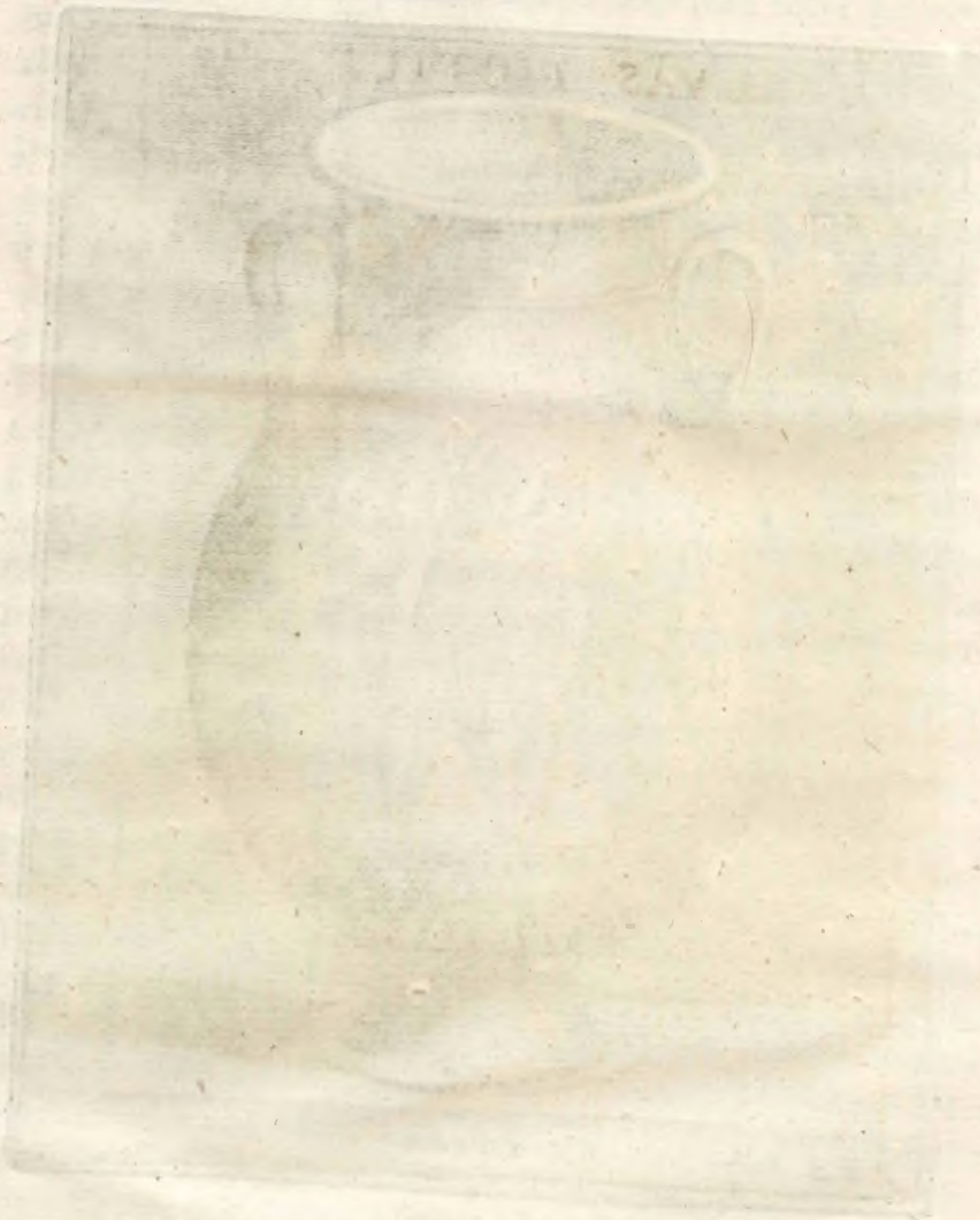
P.S.B. Sculp.

Ex schedis

Die Kunst des Schreibens.

Das Buch ist eine Anleitung zum Schreiben der lateinischen Sprache. Es enthält eine Beschreibung der verschiedenen Arten von Schriften, die in der lateinischen Sprache gebräuchlich sind, und eine Anleitung, wie man diese Schriften zu schreiben lernt. Das Buch ist in drei Teile gegliedert: der erste Teil enthält die Beschreibung der verschiedenen Arten von Schriften, der zweite Teil enthält die Anleitung, wie man diese Schriften zu schreiben lernt, und der dritte Teil enthält die Beschreibung der verschiedenen Arten von Schriften, die in der lateinischen Sprache gebräuchlich sind.

VAS FICTILE

2

Ex schedis

VASIS AENEI PARS PRIOR³

In museo Io. Petri Bellorij

VASIS AENEI PARS POSTERIOR

4

In museo Io. Petri Bellorij

VAS

MARMOREVM 5

P. S. B. sculp.

Ex schedis

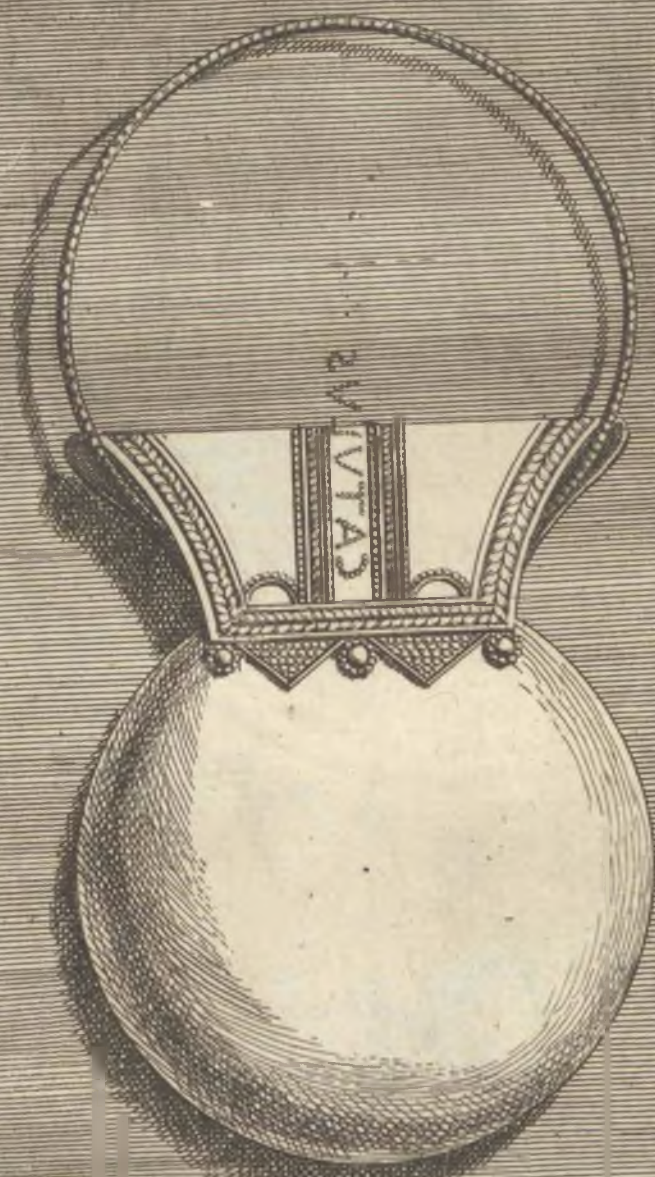

BVLLA AVREA

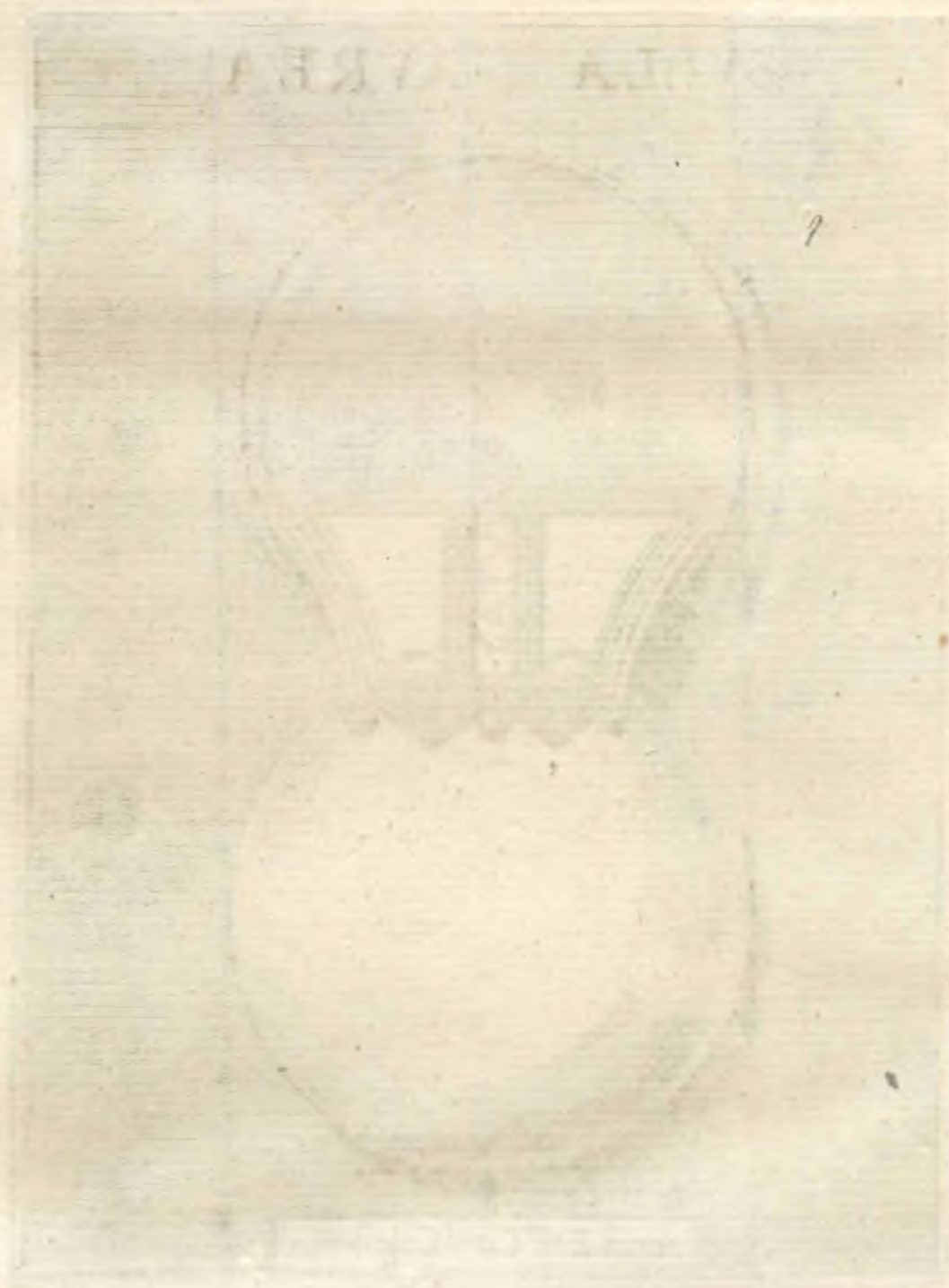
6

P.S.B. Scul.

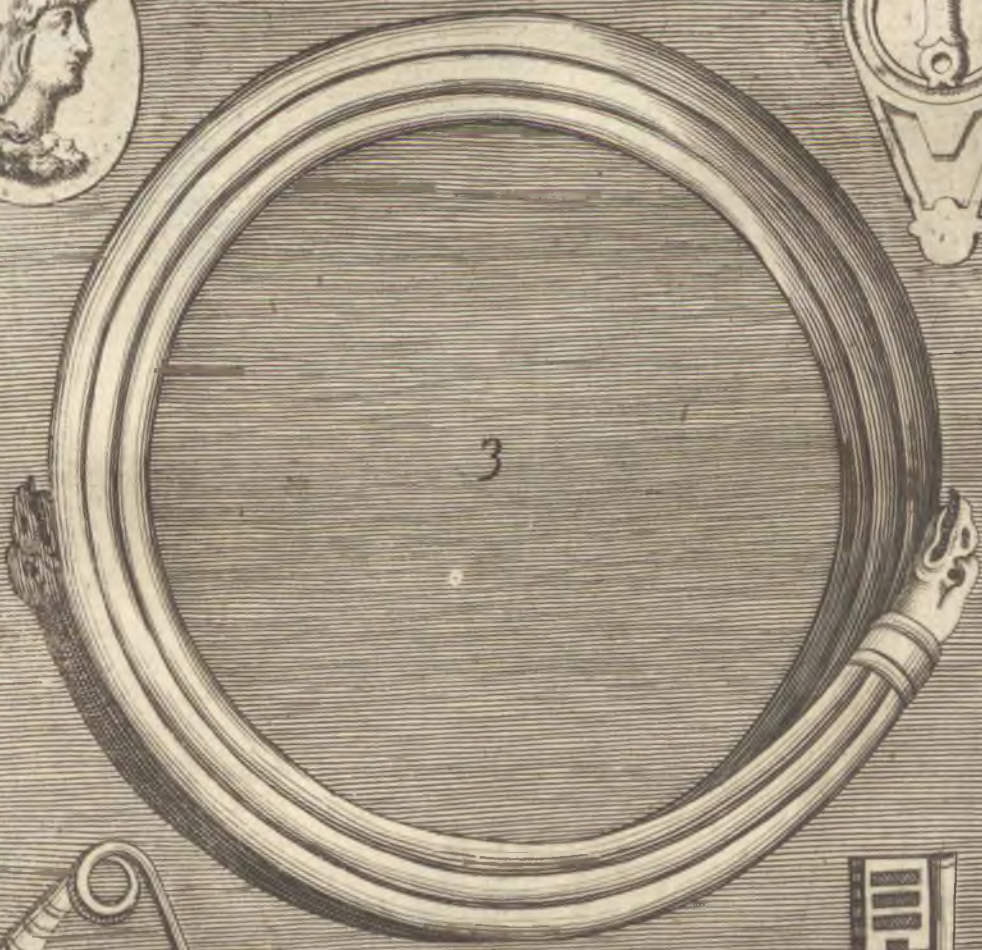
Apud Em^{um} Card. Chigium

FIBULA ARMILLA FIBULA ANNULVS CLAVIS

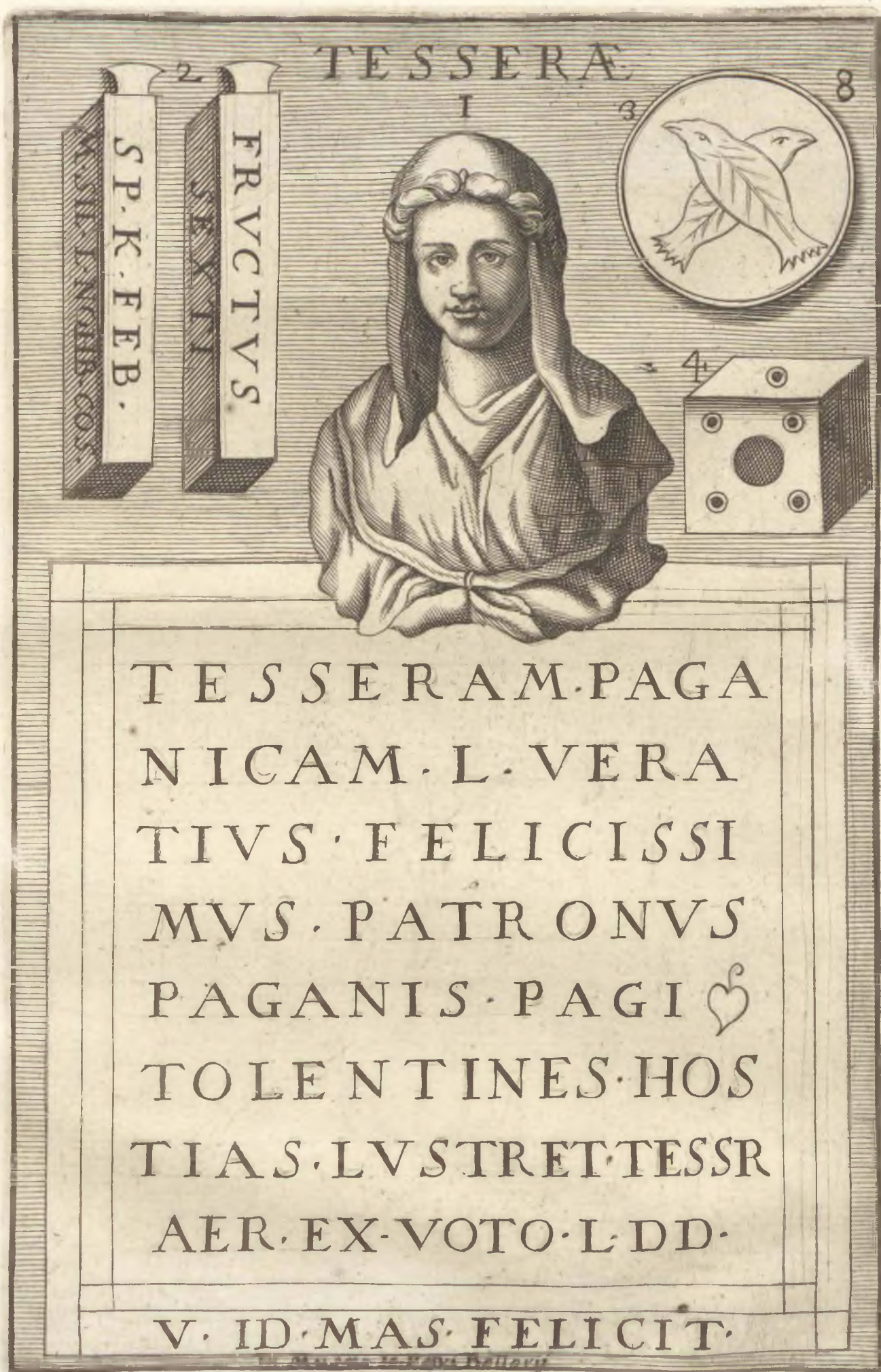

In Museo Io Petri Bellori

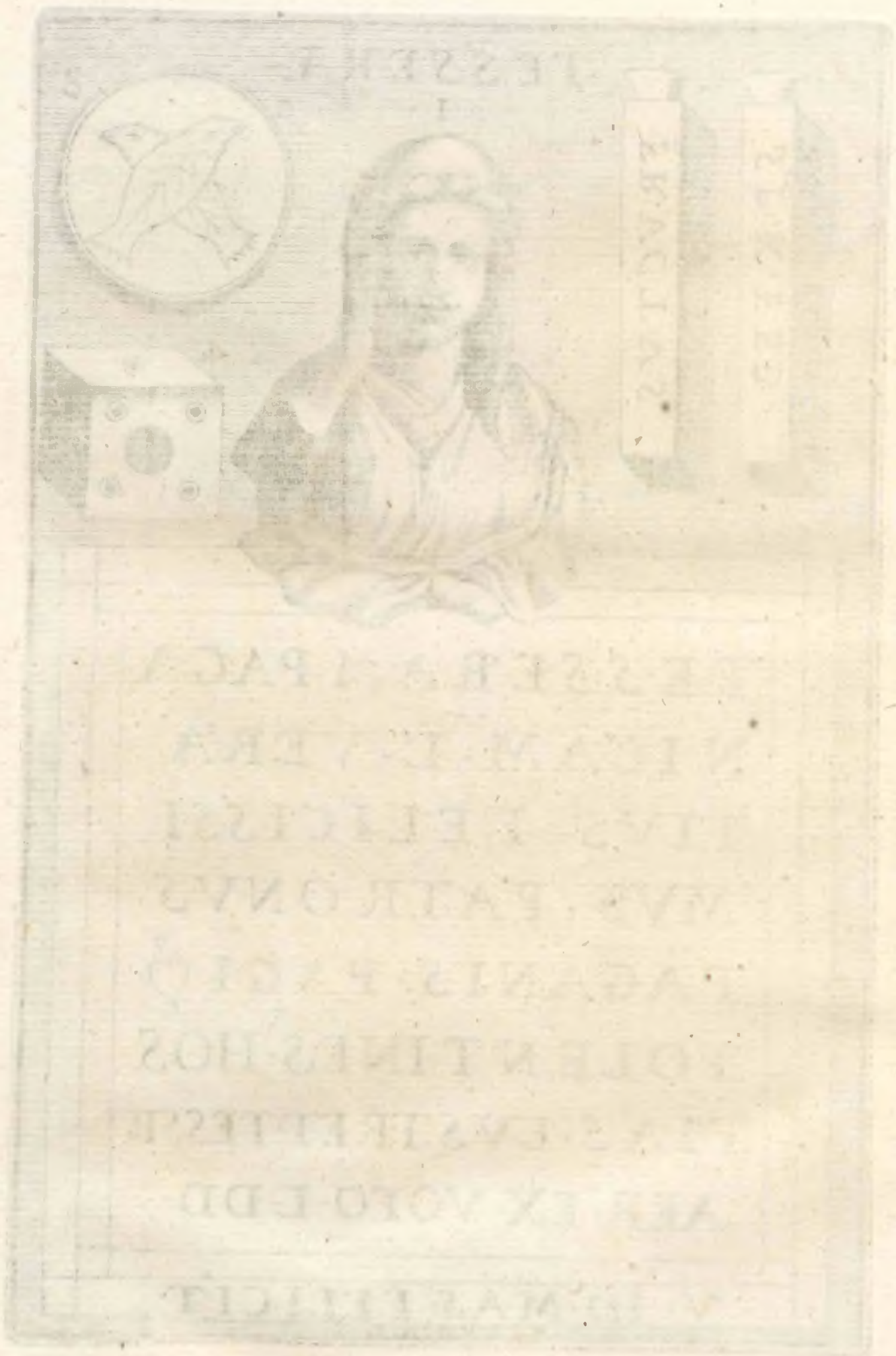

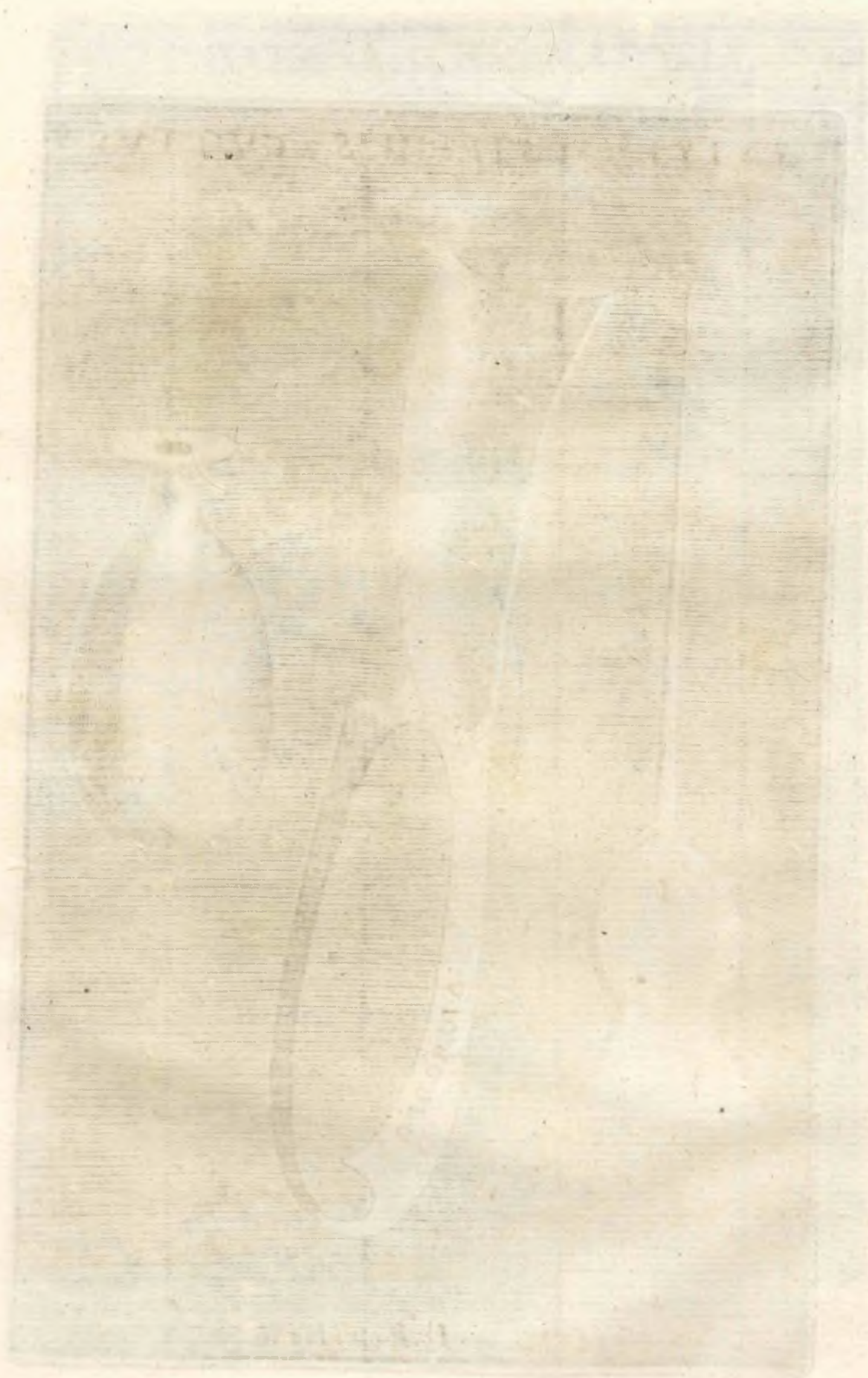

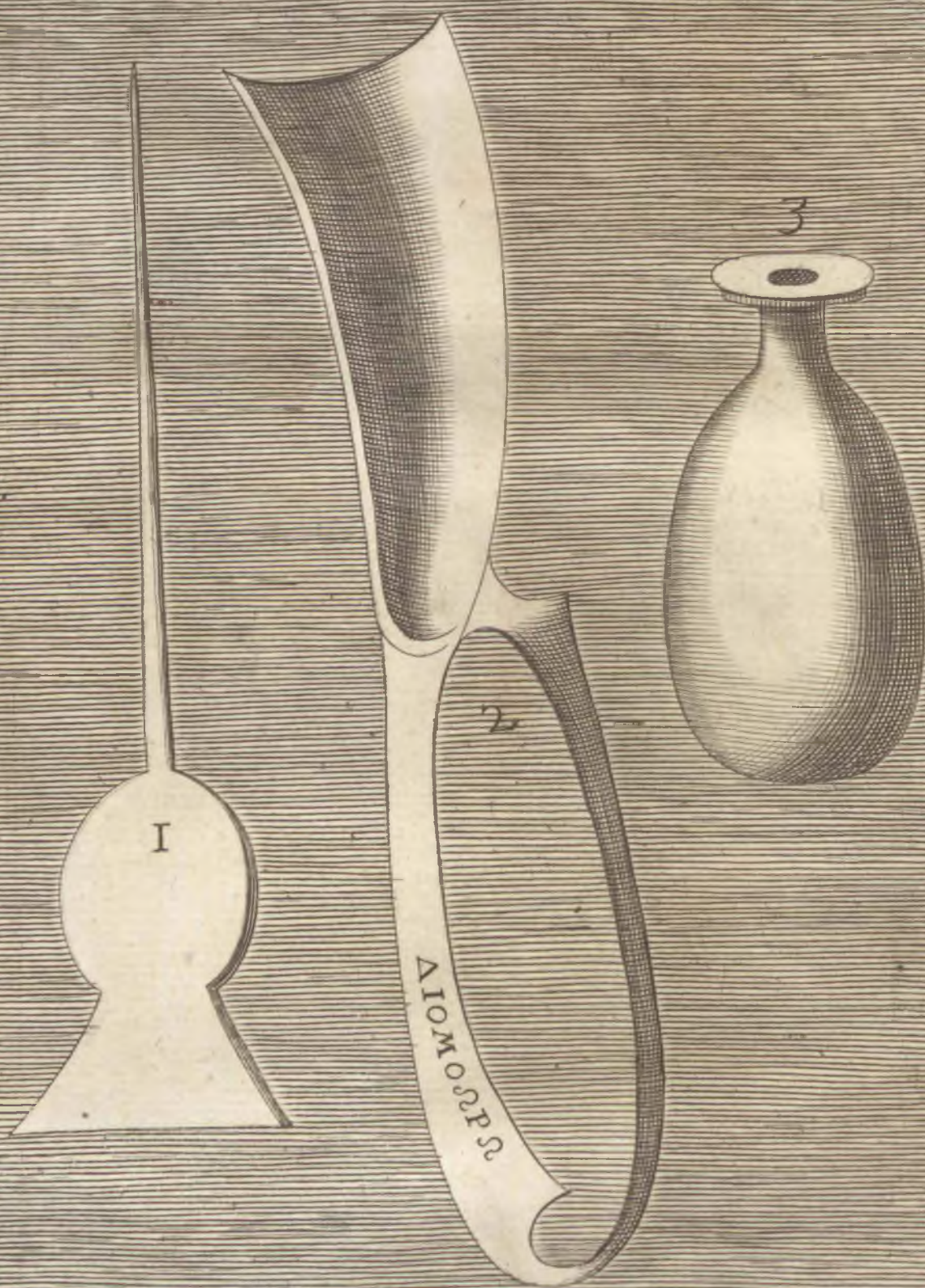

1. STYLVS 2. STRIGILIS 3. GUTTUS 9

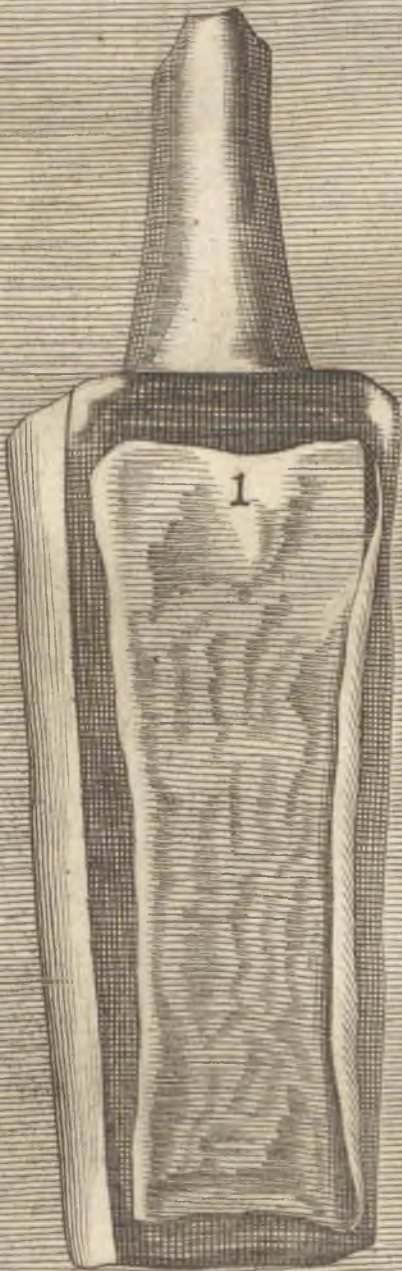

In Museo Io. Petri Bellarij

PHIALÆ LACHRYMATORIÆ

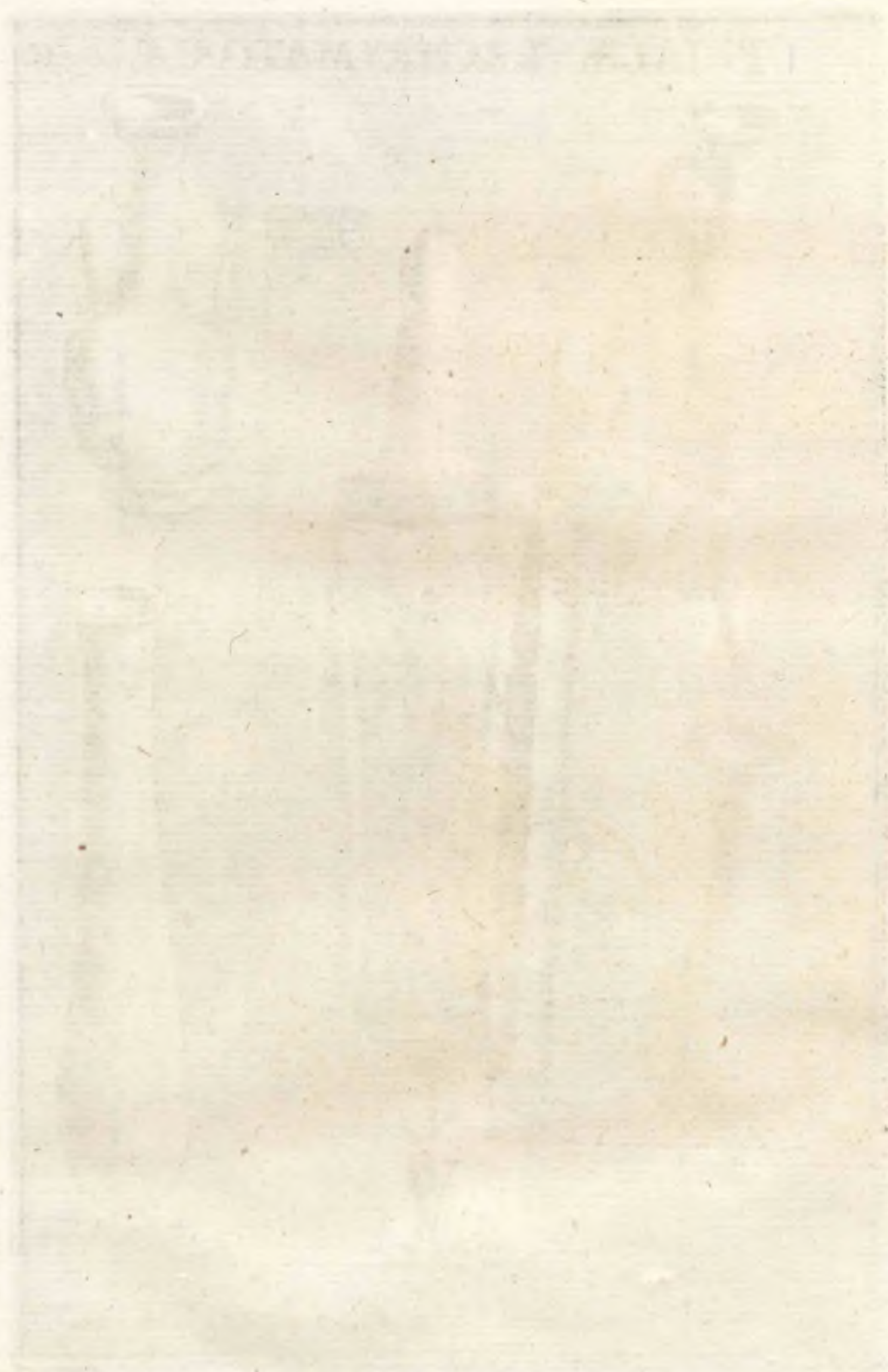
10

1. Apud J.P. Bellorium

Reliquæ apud Authorem

MANVS ÆNEÆ PARS INTERIOR II

Apud I.P.

P.S. B. S. 17

Bellorium

MANVS AENEÆ PARS EXTERIOR. 12

Apud I.P. I.S.B. Sculp.

Bellorium

MANVS AENEAE PARS INTIMA¹³

In Museo Barberino

MANVS AENEAE

PARS EXTIMA

14

In Museo Barberino

AQVILA

LEGIONARIA

15

P. S. B. Sculp.

Apud P. A. Rolandum M.

VICTORIA

16

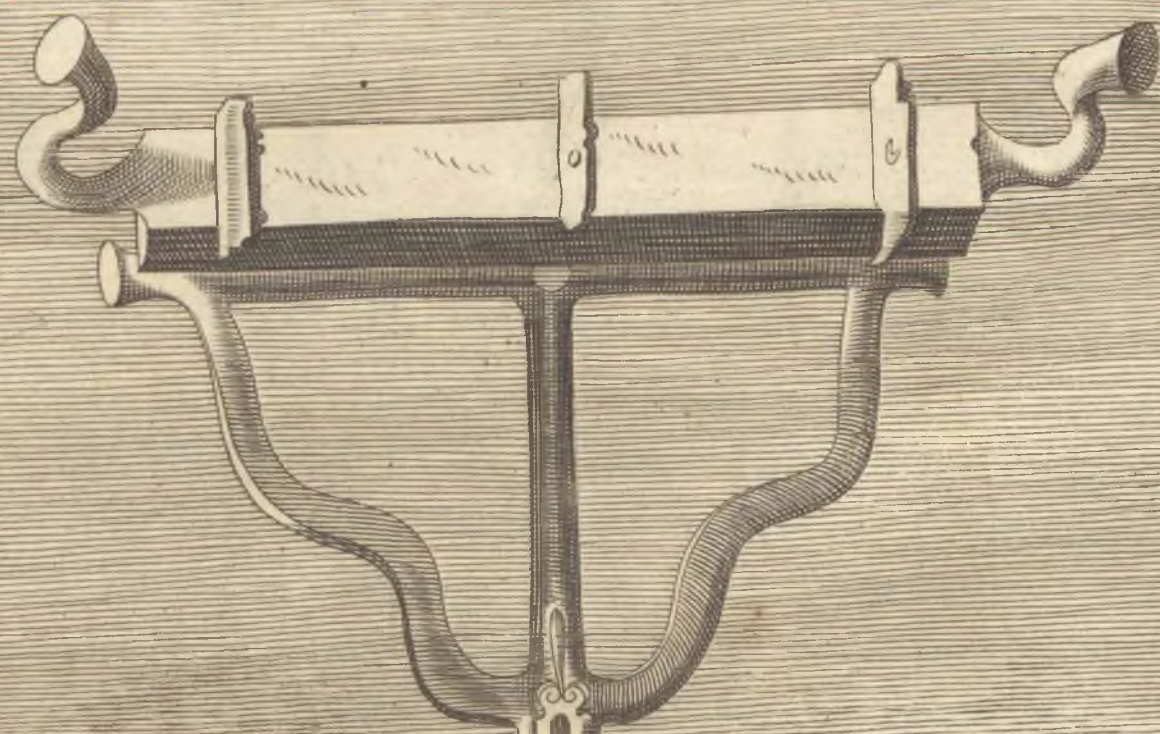

Apud P. A. Rolandum M.

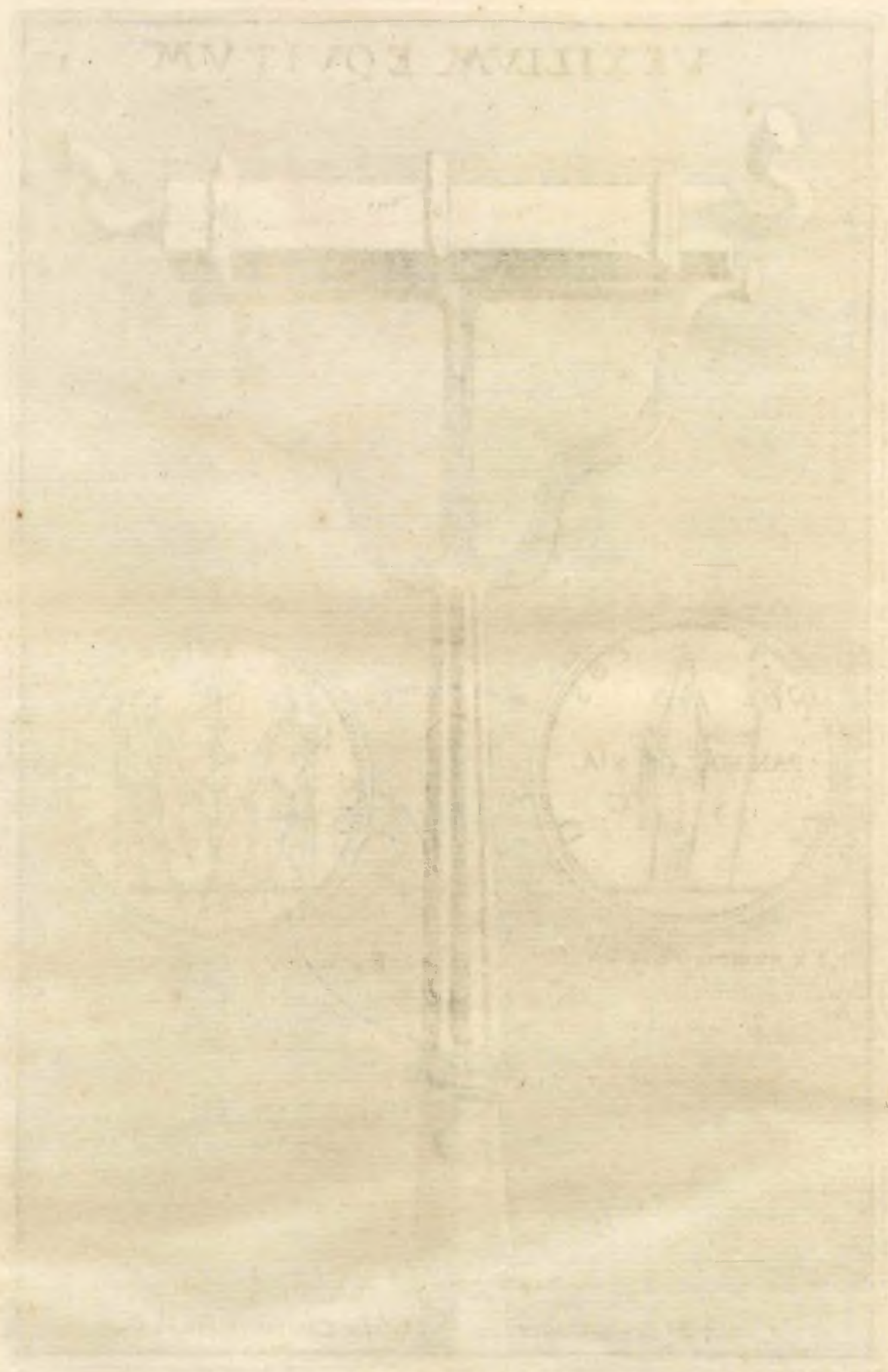
Ex nummo A. I. Caesaris

Ex nummo Constantini

Apud M. A. Causeum

De la Chausse Authorem

DISSERTATIO

DE

MUTINI

SIMULACRIS.

QUONIAM hujus Dissertationis titulus, necnon im-
gunculæ in illa explicatæ fevioribus oculis, aut scrupu-
losioribus in re antiquaria fortasse parum versatis immo-
destiores possunt primo intuitu apparere; ne videar oblitus modestiæ
viro ingenuo dignæ, ridiculas ethnicæ superstitionis reliquias diluci-
daturus, pudicas aures dictis violare; priusquam illarum expositio-
nem aggrediar, pauca tum de scriptoribus, qui similes protulerunt,
tum de utilitate, quæ ex veterum morum declaratione, pravorumque
castigatione nobis redundat, delibare proposui. Ac primùm ut scru-
pulis, quorum virtutem veneror, quantum in me est, fatisfaciam,
monendos illos cenfeo viros pietate illustres, moribusque integerri-
mis obscæna veterum Idola, in quibus eruditionis aliquid recondi-
tum est, nec despuisse, nec ab eruditis spernenda existimasse, clarum-
que Sacerdotem Joannem Baptistam Casalium virtute, ac doctrinâ
conspicuum æream Mutini Lucernam in suo Museo asservasse, quam
deinde vulgavit in opere suo De veteribus Ægyptiorum ritibus
Romæ edito, ubi hæc verba leguntur cap. 25. *Effigiandas curavi
plures, ex meis Lucernis æreis, quæ varia continent symbola, nempe
Canem Borvem, Sphingem, Mutinum, seu virile membrum, ac etiam
Lunam, quæ est signum Dianæ.* Sed non solum harum typos exhi-
buit, verùm etiam de Baccho, Priapo, Mutini Idolo, Symboloque
Obscæno integra quatuor scripsit capita, IX. nempe XII. XIII. & XIV.
libri de profanis Romanorum ritibus, qui supradicti operis partem
alteram conficit; quarum superstitionum expositionem Catholicæ
nostræ Religioni utilem arbitratur, hæc ajens in præfatione operis ad
lectorem. *At quamvis multa in epitomen redacta sint ex Ægyptio-
rum, & Romanorum superstitione (quorum mentes succum nequitie
perbiberunt) non erit ab hoc, inquam, proposito abhorrens; nam ex
horum detestatione magis veritas Catholicæ Religionis roboratur.*
Quin etiam Joannes Macarius Canonicus Arienſis Abraxam seu

Apistopistum, & Joannes Chifletius Canonicus Tornacensis Philippo Quarto Regi Catholico, & Sereniss. Principi Joanni Austriaco à sacris Oratorij Abraxam Proteum, seu multiformis gemmæ Basilidianæ portentosam varietatem exhibuerunt, suisque eruditis notis illustrarunt Censoribus, ac Superioribus annuentibus Antuerpiæ impressis, in quibus varia simulacra virilibus erectis conspiciuntur. Similiter Fortunius Licetus in libro De reconditis Antiquorum Lucernis pudibundas aliquas Lucernas protulit, quarum explicationes *ad emendationem, & ad exemplum, ne veteres improbitates noceant presentibus Lectoribus*, se aggressum esse profitetur. Sic etiam Leonardus Augustinus recondendæ semper memoriæ Alexandri PP. VII. Antiquarius inter suas gemmas, quas Romæ Superioribus, ac studiosis omnibus plaudentibus edidit, eidemque Summo Pontifici dedicavit, plurimas vulgavit, phallica sacrificia, necnon Mutini, & Abraxæ imagunculas referentes, quod opus litteratis adeò pergratum fuit, ut ab annis tribus vel circiter denuò Romæ prælo excussum fuerit. Vanum, ac superfluum foret alios modernos authores recensere virtute, ac doctrinâ præstantes, qui similes imagunculas exhibuerunt, abditumque illarum sensum mysticis involutum hieroglyphicis suis eruditissimis notis dilucidaverunt: Arnobius quoque, Lactantius Firmianus, Minutius Felix, D. Augustinus, alijque sancti Patres obscænos veterum mores retulerunt, falsorumque numinum simulacra quibuscumque scrupulis ex animo evulsis descripserunt. Quippe profana illa priscae superstitionis monimenta, turpesque illæ imagines, quas ethnico errore cæcutientes populi adorabant, eò magis sanctissima nostræ Religionis mysteria summo cultu, summâque veneratione digna prædicant. Unde Theodosius Imperator idolatriæ reliquias volens suis acerrimis, & justissimis edictis extirpare, fœdiores Idolorum statuas conservari, palamque collocari jussit, quod Theophilus Alexandriæ Præsul Imperatoris mandatis obtemperans laudabili studio, ac diligentia geri, & perfici curavit. *Hanc potestatem nactus Theophilus* (inquit Socrates lib. 5. Hist. Eccles. cap. 16.) *plurimus in eo erat, ut Gentilium mysteria ignominie exponeret, & Mithrion quidem repurgavit, Serapion verò subvertit: Mithrii mysteria homicidiorum gratiâ detestanda publicè ostentavit: Serapidis verò, & aliorum planè ridicula ostendit, Priapos per medium forum asportari jubens.* (Et deinde) *Subversa sunt itaque templa, statue verò in ollas, & alios Alexandrinæ Ecclesiæ usus, Imperatore Deos ad sustentandos pauperum sumptus largiente. Cunctis itaque Dijs confractis Theophilus unam statuam cujusdam Dei integram servari jussam publicè prostituit,*
ne tem-

Differtatio de Mutini simulac. 123

ne temporis progressu Gentiles tales se Deos adorasse negarent : quam rem Ammonium Grammaticum vehementer molestè tulisse scio dicentem, quod statua illa non esset unà cum alijs conflata, sed ad deridendam Gentilium religionem servata. Audiendus quoque Sozomenus similia narrans lib. 7. ejusdem Hist. Eccles. cap. 15. Sub id temporis Alexandrinus Episcopus templum Bacchi, quod Alexandriae erat, in Ecclesiam mutavit. Dono enim illud ab Imperatore petatum acceperat. Expurgatis autem simulacris illius, & adytis apertis, datâ operâ Paganorum mysterijs illudebat, & spectacula illa, Priapos etiam, & si quid aliud in illorum adytis absconditum erat, quod ridiculum esset, vel videretur, proponebat, ac in publicum ostentandi gratiâ proferebat. Si tantam Catholicæ Religioni utilitatem solo aspectu fœdæ illæ imagines attulerunt; quidni hæc nostras deformes priscæ Idolatriæ reliquias proferre licebit? quæ ridiculas veterum Paganorum nugas, & superstitiones risum meritò concitantes proponunt. Sed diutius in istis immorati sumus, nunc ad brevem, & modestam imaguncularum expositionem progrediamur.

Priapum præ Dijs cunctis venerabantur Lampfaceni teste Pausaniâ in Bœotic. Libero patri è Venere genitum dictitantes. Scribit Isidorus lib. 8. Orig. cap. 11. illum è Lampfaco Helleponti Civitate, ubi natus erat, ob nimiam pudendorum magnitudinem pulsum, quorum deformitatem tantam fuisse narrat Lactantius lib. 1. ut inter eum, & Sileni Asinum pro illorum magnitudine ortum fuerit certamen, unde vocatur à Columella Deus terribilis membri. Hortis præesse credebatur propter eorum fœcunditatem, quia horti numquam sunt sine aliquibus fructibus, eaque de causa in illis ponebatur Ithyphallus, ut docet idem Columella in Carmine de hortis.

. . . . . : Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquæ numen venerare Ithyphalli.

Credebatur etiam fures ab illis arcere, necnon aves fugare; hinc Virgilius lib. 4. Georgic.

*Et custos furum, atque avium cum falce saligna
Hellepontiaci servet tutela Priapi.*

Sic apud Catullum ep. 20. Populeus Priapus.

*Ego hæc, Ego arte fabricata rusticâ,
Ego arida, ô viator, ecce populus
Agellulum hunc, sinistrâ tutè quem vides
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malasque furis arceo manus.*

Horatius quoque lib. 1. Sat. 8. Priapum Deum custodem hortorum sic inducit loquentem.

*Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus scamnum, faceretne Priapum,
Maluit esse Deum; Deus inde ego furum, arvumque
Maxima formido: nam fures dextra coercet,
Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus:
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa: vetatque novis confidere in hortis.*

Præses etiam dicebatur generationis, idem enim habebatur cum Sole, Deus autem & Sol, teste Philosopho, omnia generant. Ridiculum fanè, sed eruditum hujus monstri Dei simulacrum asservatur in Museo Eminentiss. Cardinalis Chigij: cristam Galli habet ille capiti impositam, & pendentem è mento, stat veretro erecto, dextrâ crumenam tenens, lævâ campanam. Caput ejus cristatum est more Galli, quoniam hoc animal calidæ, & alacris naturæ perhibetur, maximèque ad coitum, & libidinem proclive: Gallinaceum Soli sacram avem existimatam fuisse narrat Pausanias in Eliac. pr. quòd cantu Solis reditum nuntiet. Pudendum ei appositum est ad denotandam generationem; ctenim præses generatricis facultatis dicitur ille apud Suidam. Campanam sinistrâ manu tenet, quâ forte innuuntur clamores in Bacchi orgijs fieri soliti, unde dictus est *πείπιος*, quasi *βειήπιος*, idest, *late sonans, clamorosus*; Priapus enim idem cum Baccho, siquidem in Bacchanalibus phallum ex collo suspensum gestabatur, cujus pompam Melampus in Græciam introduxit, teste Herodoto in Euterp. Plutarchus lib. de cupid. opum describens sacram Bacchi pompam amphoram vini cum palmite, hinc Hircum, quem trahebat aliquis, post cistam, nucum, & phallum recenset. Hujus superstitionis originem vide apud Eusebium lib. 2. Præp. ev. cap. 1. Arnobium lib. 5. adv. Gent. & Æliam Cretensem. Crumena, quam hæc imaguncula dextrâ gerit, forsan innuit sumptus ad Venerem excitandam, proindeque ad generationem necessarios esse, juxta illud Terentij in Eunuch. *Sine Cere, & Baccho friget Venus*. Potest quoque ad Ovidianam Danaës fabulam referri, nam, ut ait Tibullus lib. 1. el. 5. *donis vincitur omnis amor*. Priapus etiam apud Veteres pro Mercurio, siquidem multæ videntur Hermæ virilibus erectis in modum Priapi, at Mercurius crumenam gestans vulgò repræsentatur. Aurum apud Phœnices erat potentiæ symbolum, si fides Georgio Codino de Orig. Constant. unde isti populi Deos suos fingeant gestare aurea marsupia. *Ἀλλὰ καὶ οἱ φοίνικες τοῖς θεοῖς αὐτῶν πλάττεισιν ὀπφέροντας βαλάντια χρυσᾶ. ὡς τὲ χρυσὲ συμβόλου ὄντος δυναστείας.*

Priapus

Differtatio de Mutini simulac. 125

Priapus in numerum Deorum à Græcis translatus Mutinus dictus est, teste Lactantio lib. 1. sed in base cujusdam imagunculæ caput habentis gallinaceum cum pudendo vice rostri appposito nobilior inscriptus est titulus, nempe ΣΩΤΗΡ ΚΟΣΜΟΥ. CONSERVATOR MVNDI. Gallum Soli sacram avem diximus, Sol autem generatricis facultatis præses habetur: pudendum gallinaceo capiti appositum est, quòd homo unà cum Sole ad generationem perficiendam concurrat, juxta illud Aristotelis lib. 2. Phys. cap. 3. *Homo hominem generat, & Sol.* Et sic uterque genus humanum ex se mortale continuâ generatione, vt loquitur idem Philosophus lib. 2. de gener. & corrupt. cap. 2. perpetuum, & immortale reddit, MVNDIque CONSERVATOREM se præbet.

Sequitur aliud Mutini simulacrum in similitudinem Hermæ, seu Termini Ithyphalli, caprinis auribus, & erectis in fronte cornibus, capite tutulato tæniâque redimito, erecto veretro, utrâque manu latera comprimētis. Deos omnes ad Solem referri docet Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 19. Hermisque, sive Mercurij simulacris statu quadrato figuratis, erectis virilibus, soloque capite insignitis significari Solem mundi esse caput, & rerum fatorem, omnemque vim eius non in ministerio membrorum, sed in sola mente consistere; quatuor etiam lateribus innui totidem plagas mundi, aut quatuor vices tempotum, vel duo æquinoctia, totidemque solstitia. Mutinum eundem esse cum Sole, & Mercurio diximus. Ejus simulacrum tæniâ coronari scribit Tertullianus lib. de Cor. Milit. cap. 7. Modium, sive tutulum capite sustinet abundantiae, & foecunditatis signum, quarum præses credebatur: erat etiam tutulus Genij Tutelaris symbolum, Priapus autem Genius mulierum habebatur, siquidem ejus virilia præcipuè colebant foeminae ad foecunditatem sibi procurandam, phallaque tum ex ære, tum ex auro, vel argento de collo suspendebant, & alia in annulis expressa gerebant, quæ passim in museis observantur. Sic etiam sponsæ ad avertendum fascinum super ejus scapum sedere jubebantur, fortassis quòd hæc membri difformitas fascinationem crederetur arceret, ut ait D. Augustinus lib. 7. cap. 24. sive juxta mentem Lactantij lib. 1. ut illarum pudicitiam prior Deus delibasse videretur. Scapus ille Mutini auritus hîc repræsentatur; auris picta apud Horum Apollinem lib. 2. Hierogl. 22. futurum opus significat, *Ἀκοὴ ζωγραφημένη, μίλλον ἔργον σημαίνει*. Opus autem sponforum quid aliud est, quàm sobolis procreatio, quæ hanc obscenæ superstitionis cærimoniam proximè subsequēbatur.

En aliud

126 Romanum Museum.

4

En aliud ridiculum saltatriculi Priapi signum utrâque manu crotala gestantis, ad quorum sonum saltat ille lascivos edens gestus more Gaditanorum, ut loquitur Martialis; sic etiam Virgilius in Copa.

Crispum sub Crotalo docta movere latus.

Crotalum propriè erat scissa arundo, quæ manibus quassa sonabat: peculiare fuisse hoc instrumentum Priapi festis docet idem Virgilius in Priap.

Cymbala cum crotalis, prurientiaque arma Priapo

Ponit, & adductâ tympana pulsa manu.

Antiquum marmor in Romanis Antiquitatibus vulgatum mulierem saltatriculam exhibet crotala gestantem: Crotalistriæ dicebantur fœminæ his instrumentis utentes, quæ vulgò in convivijis, ac comestationibus admittebantur ad recreandos, & exhilarandos tum sonis, tum saltationibus convivarum aures, & oculos, de quibus consule Juvenalem, & Martialem.

5

Membra genitalia apud Veteres præcipuè colebantur, si fides Eusebio lib. 2. Præp. ev. cap. 1. quoniam ad generationem necessaria sunt, & per ea species animantium conservantur, & propagantur: vnum hic exhibetur τὸ πῶς ὡς τὴν ἐργασίαν ἀνασθεν ἔχον, alatum quidem, quòd ad generationem perficiendam sit paratum, per alas enim forma quædam omnium penetrativa, ut loquitur Kircherius, seu velox generatricis facultatis potentia indicatur. Luna crescens phallico imminet capiti eâ ratione, quòd illa, teste Macrobio lib. 1. in somn. Scipion. cap. 11. sit mortalium corporum & author, & conditrix: adeò ut nonnulla corpora sub luminis ejus accessu patiantur augmenta, & huic decrescente minuantur. Quam sententiam Clemens Romanus Pontifex lib. 8. recognit. ad Jacob. fratrem Domini confirmat his verbis. Similiter autem & Lunæ cursus, atque hæc, quæ imperitis videtur inordinata permutatio, incrementis frugum, & pecudum, omniumque animantium commoda est: augmentis enim ejus, detrimentisque mirâ quadam providentiæ arte omne, quod gignitur, alitur, & crescit. Luna quasi alter Sol minor, juxta mentem Aristotelis lib. 4. de generat. Animal. cap. 10. conducit ad omnes generationes, & perfectiones. Omnem corporis humani substantiam ad potestatem lunaris numinis pertinere scribit Firmicus Maternus, cuncta enim animantia corpora & concepta procreat, & generata dissolvit.

6

Elegantem hanc Lucernam imaginem alati penis habentem Soli, Baccho, Isidi, Mercurio, & Marti dicatam fuisse non absurdum erit dicere. Soli, quia præses habetur generationis, ut diximus; alæ autem velocem generatricis facultatis potentiam indicant. Baccho propter

Differtatio de Mutini simulac. 127

propter phallum in ejus pompa præferri solitum, de quo suprâ. Isidi ob historiam pudendi Osiridis à Plutarcho in Opusculo de Is. & Osir. & à Diodoro lib. 1. cap. 2. relatam. Mercurio, quia, ut docet Plotinus En. 3. lib. 6. cap. 19. veteres hunc Deum virilibus erectis repræsentabant, indicantes virum sapientem fœtus scientiæ in animis auditorum doctis sermonibus generantem; verba autem apud Homerum Odyss. lib. 1. vers. 122. dicuntur alata, unde hoc veretrum alis præditum exhibetur. Ex quibus conjectare licet hanc Lucernam arsisse vel in aliquo Mercurij delubro, vel in tumultu cujusdam viri sapientis: quod etiam de Marte, & homine bellicoso dicendum, siquidem antiquitus membrum genitale erat symbolum magnanimitatis, si credendum Valeriano lib. 34. illudque obeliscis, columnis, alijsque monumentis insculpebatur. Sed quidni credere liceat hujuscemodi Lucernam in aliquo Veneris lasciviæ Deæ fano, vel in lupanari suspensam fuisse? Etenim Lucernæ in lupanaribus accensæ prostitutas hîc esse mulieres indicabant; quia, ut scribit eruditiss. Lipsius lib. 1. Elect. cap. 3. sub vespera tantum horâ videlicet diei nonâ meretricibus corpore quæstum facere licitum erat. Hunc Lucernarum in prostibulis accensarum morem confirmat Tertullianus lib. 2. ad Uxor. loquens de Christiana muliere ab Idolatris ad libidines provocata. *Procedet de janua laureata, & lucernata, ut de novo consistorio libidinum publicarum.* Quæ consuetudo Lucernas ritu ethnico publicè accendendi Canone XXXVII. Concil. Eliberini prohibetur. *Ne Lucernas publicè accendant Fideles.* Perpetuam & inextinguibilem fuisse hanc Lucernam patet ex unico ejus foramine proculdubio papyro ardenti destinato, unde illam vel in delubro suspensam, vel in tumultu positam, fuisse autumo.

Mens erat Sectionem aliam *De antiquis rebus sacris* his quinque præmissis subtexere; sed cùm Illustriss. Joannes Ciampinus in suo libro *De Azymo & Fermentato tria De sacris profanisque Calicibus, De sacris Indumentis, necnon De sacrarum Imaginum usu, earumque veneratione* opuscula quamprimùm edere polliceatur; ne videar eadem hîc proponens viro summæ doctrinæ rei novitatem auferre, eruditiori ejus calamo locum, vt par est, libenti animo cedens taceo.

Discretio de Muniis Simulac.

propter phallum in eius domo positum, de quo supra. Et
di ob historiam positam in Opusculo de H. 88
Om. et a Diodegorio. 1. cap. 1. etiam. Etiam. Etiam.
Phonon. 1. cap. 1. etiam. Etiam. Etiam.
propter phallum, indicantem vim phallum positum in domo
audientem deus tenentem phallum; etiam. Etiam. Etiam.
metrum Odyss. lib. 1. vel. 1. etiam. Etiam. Etiam.
his praxitum exhibetur. Ex quibus confectis haec haec Lucernam
adit vel in alio. Etiam. Etiam. Etiam.
tapiant: quod etiam de Muniis. Etiam. Etiam.
etiam antiquis metrum positum. Etiam. Etiam.
credendum. Etiam. Etiam. Etiam.
monumentis insculptum. Etiam. Etiam.
Lucernam in alio. Etiam. Etiam.
positum fuisse. Etiam. Etiam.
hic etiam. Etiam. Etiam.
Etiam. Etiam. Etiam.
corpo quatuor facere positum. Etiam. Etiam.
his accensum motum continet. Etiam. Etiam.
de Christiana muliere. Etiam. Etiam.
de iure. Etiam. Etiam.
Etiam. Etiam. Etiam.
Canon XXVII. Concil. Etiam. Etiam.
accendat. Etiam. Etiam.
nam patet ex unico. Etiam. Etiam.
to, unde illam vel in alio. Etiam. Etiam.
fuisse autem.

Itens erat Sectio de Muniis. De antiquis rebus factis his quinque
primis subter; sed cum illis. Etiam. Etiam.
libro De Muniis. Etiam. Etiam.
De Muniis. Etiam. Etiam.
recreatione opuscula quatuordecim edere. Etiam. Etiam.
denique propositis viis. Etiam. Etiam.
dicti eius calamo. Etiam. Etiam.

Itens erat Sectio de Muniis. De antiquis rebus factis his quinque
primis subter; sed cum illis. Etiam. Etiam.
libro De Muniis. Etiam. Etiam.
De Muniis. Etiam. Etiam.
recreatione opuscula quatuordecim edere. Etiam. Etiam.
denique propositis viis. Etiam. Etiam.
dicti eius calamo. Etiam. Etiam.

VAS AENEVM

pag. 129.

Le Thaur Boterine

COROLLARIUM

Miscellaneorum seriem complectens.

VAS ÆNEUM,

In Thesauro Barberino.

PRÆCLARUM vas caput equinum vice tubuli referens Neptuno dicatum fuit, ejus sacrificijs forsan inservitum, siquidem primus ille domuit equos, reique equestris scientiam tradidit, testibus Diodoro lib. 6. & Pausania in Arcadicis, unde ἵππιος dictus est. Tertullianus lib. 1. de spectaculis cap. 9. *Neptunus equestris est, quem Græci Hippiion appellant.* Equum de Terra Neptuni tridente percussâ prolicuisse narrat Virgilius lib. 1. Georgic.

*Fudit equum magno tellus percussa tridenti
Neptuno.*

Ad ejus autem currum maria sulcantem equos jungit Orpheus in hymnis.

Κυμοθαλῆς, χειρῶπα, τετραόρον ἄρμα διώχων.

Quadrijugum impellens currum summo aquore labens.

Duplex hujus Dei munus recenset Homerus pariter in hymnis, navigantium scilicet, & equorum curam habere.

Διχθαῖ τοι ἔννοσίγαιε θεοὶ τιμῶν ἑδάσαντο,

ἵππων τε δμητῆρ ἑμέναι, σωτῆρά τε νηῶν.

Dupliciter tibi ô Terra motor Dij honorem diviserunt

Equorumque domitorem esse, servatoremque navium.

VAS ÆNEUM,

Apud Franciscum de Ficoronis.

VAS æneum elegans sanè, eruditisque insulptum imaginibus Priapo, Deisque agrestibus dicatum fuit: Satyri arrectis acutisque auribus instructi, & Fauni hederâ coronati capita in una parte exhibentur, quibus intermedius puer dextrâ cistam tenet fructibus refertam, sinistrâ funem, cui canis alligatus. Canis alter dormiens humi jacet: anser alis expansis volatum videtur tentare. Partem vasis gyrum ineuntem occupant arbor, & testudo. Satyri, Faunique Priapo, qui juxta Suidam idem cum Libero patre, seu, ut placet Diodoro Antiquit. lib. 4. cap. 6. Liberi, & Veneris filius, comites assignantur a Strabone p. 1. lib. 10. fortè ob eorum salacitatem, siquidem Satyros quasi Sathunos dictos, quòd sint in libidinem proni, docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 8. *παρὰ τὸν σάθλῳ, quod membrum virile declarat veluti sathunum.* Scribit Eusebius præp. eu. lib. 3. c. 11. *Satyros veneræ virtutis impetum ostendere. ὥσπερ αὖ τῆς εἰς ἀφροδίτα ἐρεθίζουσης ἀρμῆς διὰ τὸ σατύρων. Quemadmodum etiam impetus, qui ad Venerem extimulat, Satyrorum effigie solet exhiberi.* Faunus Pici filius, seu

Mer-

Mercurij, teste Plutarcho, pater fuit Faunorum, & Satyrorum, ac reliquorum agrestium Numinum. Oraculum habuit in Albunea Laurentinorum silva; festum autem ejus celebrabatur Romæ Non. Decembris, eique utpote uni ex Dijs sinistris sacrificabatur, nè læderet. Horatius Car. lib. 3. od. 18. ad Faunum.

*Ludit herboſo pecus omne campo,
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioſo
Cum bove pagus.*

Faunos, & Satyros semideos vocat Ovidius Metam. lib. 1.

*. . Semidei sunt rustica Numina Fauni,
Et Nymphæ, Satyrique, & monticolæ Silvani.*

Puer seu juvenis Faunus fortè Cyparissus Silvani amasius primitias fructuum Priapo offert: is enim hortorum, & pomariorum Deus, & custos habebatur, & repræsentabatur cum falce ad terrendas aues, furesq; arcendos juxta Virgilium Georg. lib. 4. & Tibullum lib. 1. el. 1. Unde canes eidem assistunt, animalia Laris sive domestici, sive compitalis symbola, ut docet Ovidius lib. 5. Fastorum. Canes placandis Numinibus hostiarum vice immolatos scribit Plinius lib. 29. cap. 4. Pro fugibus quoque, & pecoribus lactenti catulo sacrum convenire narrat Gyraldus Syntagm. 17. Anser naturæ adeò calidæ est, ut liquidis, ac frigidis cibis delectetur, & quacunque ille oletum suum sparserit, adurere omnia soleat. Homerus in somni præſagitione per anseres procos innuit, eorumque erga homines amoris exempla recenset Plinius lib. 10. cap. 22. de anseribus. *Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, & Glaucæ Ptolomæo regi cithara canentis, quam eodem tempore & aries amasse proditur. Potest & sapientiæ videri intellectus ijs esse. Ita comes perpetuo adhæſiſſe Lacydi philosopho dicitur, nusquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digressus.* Populus arbor Herculi sacra, quâ Bacchum coronatum describit Athenæus lib. 3. Populi coronas Bacchantibus tribuisse veteres narrat Cartarius. Testudo animal frigidum segnitiam, atque tarditatem indicat, unde jocosum illud Plauti dictum. *Testudineum hunc tibi grandibo gradum, si fustem sumpsero.* Quid autem plus ad otium, & segnitiam confert, quam Bacchi, & Veneris consortium? Phidias Veneris simulacrum Eleis ex auro, & ebore confecit testudinem altero pede prementis, teste Pausania. In altera vasis parte Priapus erecto veretro super mensam positus est, cui Satyrus dextrâ fistulam porrigit, lævâ hircum cornu trahens juxta Plutarchum sacram Bacchi pompam in lib. de cupidit. opum describentem: arbori supervolat aquila; Faunus canem attentè audientem alloquitur. Priapus brachijs videtur orbatus adinstar Termini, ut vulgò sculpebantur Mercurij statuæ eam ob causam, si fides Servio ad lib. 8. Æneid. quòd Arcades illum de furto accusatum, & convictum manibus detruncatum expulerunt; ideoque Cyllenius dictus est, quasi *κλυδὸς mancus*. De Satyris supra egimus; hi omnes admodum auriti, cornigeri, & capripedes; aliqui erecto veretro ob salacitatem, & veneream propensionem repræsentabantur. Narrat Ælianus Crathin quemdam Sybaritam concubuisse cum capra, &

VAS

ÆNEVM ^{pag. 170}

Apud F. de

Ficoronis

nunc in Museo Fejervary

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

Corollar. Miscellanea continens 131

& inde natum puerum caprina habentem crura, & humanam faciem, qui in Deorum numerum relatus est. Fistulam ab hircipedibus sonari solitam docet Martianus Capella, quam Sileno inventori tribuit Athenæus lib. 5. Hircus Baccho immolabatur, quod vites arroderet. Auctor est Varro lib. 1. de R. R. cap. 2. cui assentitur Martialis lib. 3. ep. 3. Hoc animal libidinis affectum notare scribit Valerianus lib. 10. quod in libidinem, & procacitatem adeò sit immodicum, ut septimâ, postquam natus est, die Venerem aggrediatur, teste Æliano; unde hieroglyphicum est fœcunditatis. Hircinum caput Osiridi aptabant Ægyptij; & Venerem hirco insidentem describit Pausanias. De cane supra differuimus: in canicula, quæ stella in medio cæli centro posita est, Solis calor duplicatur. Aratus in phœnom. de cane.

Cum tetigit Solis radios, accenditur æstas,

Discernitque, ortu longè sata vivida firmat.

Aquila prosperitatis, & Imperij omen fuit: interdum rapacitatem denotat. Per aquilam rem maximæ velocitatis ob summam illius pernecitatem intelligendam asserit Kircherius Obel. Pamph. lib. 2. pag. 122. Hanc volucrem Jovem sortitam, quod altius cunctis volantibus evolet, & penè inter omnes principatum teneat, solaque avium Solis radijs non terreatur, docet Aratus in phœnom: Nunc ad brevem idealis hujus lectionis conceptum deveniamus. Priapus, qui idem cum Sole præses generationis habebatur: Satyri impetum, qui ad Venerem excitulat, id est, ad generationem perficiendam indicant, seu vim illam spiritalem cuncta pervadentem, quam Silenis tribuit Porphyrius apud Eusebium præp. eu. lib. 3. cap. 11. Satyros autem provectioris ætatis Silenos nuncupatos fuisse scribit Pausanias. Fistula septem compacta calamis septem planetarum harmoniam, seu tot cælestium sphaerarum motus designat, quibus Solem moderatorem natura constituit. Auctor est Macrobrus Saturn. lib. 1. cap. 19. Hircus, quem ab Ægyptijs deificatum, sicut a Græcis Priapum narrat Diodorus apud Eusebium præp. eu. lib. 2. c. 1. ob immoderatum generationis appetitum symbolum est fœcunditatis, quâ Sol terram per arborem significatam gravidat. Aquila velocem numinis Solaris in mundos sensibiles impulsus denotat. Per anserem, & testudinem perfecta calidi, & humidi mediocritas ad generationem perficiendam necessaria innuitur. In signo canis Sol maximam vim obtinet, fructusque suo calore maturat, quod per puerum cistam pomis refertam dextrâ gestantem, lævâ canem trahentem significatur.

TOREUMATA URNIS MARMOREIS INSCULPTA,

*Quarum prior asservatur in Museo Pontificio,
posterior apud Franciscum de Ficoronis.*

MEmoriam defunctorum vulgò commendavere inscriptiones monumentis insculptæ, in quibus eorum nomina, ortus, familiæ, & officia prodebantur juxta Tibullum. lib. 3. el. 2.

Atque hac in celebri carmina fronte notet.

Lygdamus hic situs est.

Urnæ tamen sepulchrales, quarum explicationem suscipimus, inscriptionibus carent: mirum hoc, cum ex anaglyptis florentem sculpturam indicantibus easdem viris, seu mulieribus conspicuis inservijſſe appareat.

Prior quatuor currus varijs symbolis onustos quatuor Numina indicantes exhibet: primus Apollini dicatus est, siquidem Gryphos ejus currui succedere finxerunt veteres. Claudianus.

At si Phæbus adest, & frænis Grypha iugalem

Riphaeo tripodas repetens detorsit ab axe.

In nummo argenteo Gallieni Gryphus insculptus visitur cum epig. APOLLINI CONS. AUG. & ipse Deus Grypheneus dictus est. De hoc animale fusè differuimus Sect. 4. Tripodem, & Lyram Apollini convenire nemo nescit; vas gutto simile fortè huic Numini peculiare est, in quo humor rerum procreationi necessaria includitur ad significandum Solem, qui idem cum Apolline, terrenæ fœcunditatis esse auctorem, ut docet Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 18. diurno suo calore nocturnos humores moderantem; unde ipse temperatio mundi dicitur apud eundem Macrobium in som. Scip. lib. 1. eâ ratione, quod *non solum terram, sed ipsum quoque cælum, quod verè mundus vocatur, temperari Sole certissimum est.* Per uniones currui superpositas indicatur vis Solaris marinis, & terrenis productionibus concurrens.

Sequitur Bacchi currus cum Pantheris eidem alligatis. *Panthera Bacchi symbolum*, ait Philostratus Imagin. lib. Πάρδαλις τῆ Θεᾶς σύμβολον. quod illa venationibus, & vino gaudeat, scribit Oppianus lib. 4. de venat. Tigres quoque huic Deo tribuerunt veteres, quia nullum est tam immane, ferumque ingenium, quod vino non mansuescat. Horatius lib. 3. od. 3.

Hæc te mærentem, Bacche pater, tuæ

Vexere tigres indocili jugum

Collo trahentes.

Vas, ferulæ, & cista mystica Libero patri conveniunt: in orgijs cistæ cum incluso Serpente gestabantur ab hominibus albo vestimento indutis cum clavo purpureo. Tibullus lib. 2. el. 8.

Et tyriæ vestes, & dulcis tibia cantu,

Et levis occultis conscia cista sacris.

Serpentem Bacchicorum orgiorum signum fuisse declarant Clemens Alexandrinus

Corollar. Miscellanea continens. 133

xandrinus in Protreptico, & Arnobius lib. 5. quem ritum ab ethnicis Ophitas hæreticos accepisse narrat Epiphanius lib. 1. contra hæreses. *Ophitæ hæretici Serpentem in cista asservabant, eumque in Templo adorabant, osculabantur, & panes præbebant.*

Cervæ peculiariter Dianæ fuerunt dicatæ, quas hujus Deæ currui alligatas describit Callimachus in ejus hymn. Guillelmus du Choul nummum æreum Philippi profert cum Cerva in auersa parte, & epigr. **DIANÆ CONS. A V G.** Similem Gallieno tribuit Comes Medio-barbus. Cervam Dianæ sacram auratis cornibus insignem ad Oenoen positam narrat Apollodorus lib. 2. *ἡ δὲ ἐλάφος ἐν Οἰνὼν χρυσόκερως Ἀρτέμιδος ἱερὰ.* In festis Elafebolijs Mense Februario celebrari solitis Cervas eidem immolabant Athenienses. Hæc Dea non succincta uti.

Montium custos, nemorumque virgo,

Sed tanquam Lucifera, stolâ talari induta inter duas faces vehitur curru, in quo pharetra, Genio alato arcum gerente. Ejus statuas facem gestantes describit Pausanias in Arc. & Phoc. quæ illi convenit, non solum ob matutinas, serotinasque venationes, in quibus faces adhiberi testatur Oppianus lib. 1. de Venat. verum etiam quod lucifera splendorem suum in circumfusus aerem emittat, eumque illustret maximè in plenilunio. Eamdem cum Luna asserit Cicero lib. 2. de nat. Deor. *Dianam autem, & Lunam eandem esse putant.* Et mox. *Luna a lucendo nominata sit; eadem est enim Lucina.* Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque luciferam, sic apud nostros Iunonem lucinam in pariendo invocant: quæ eadem Diana, omnivaga dicitur, non a venando, sed quod in septem numeratur tanquam vagantibus. Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Sic etiam Horatius in carmine seculari ad Apollinem, & Dianam lib. 4. od. 6.

*Ritè Latonæ puerum canentes,
Ritè crescentem face noctilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Voluere menses.*

De solennibus hujus Deæ sacris in luco Aricino Idibus Augusti cum facibus celebrari solitis differuimus Sect. 1. pag. 20. Arcus, & pharetra instrumenta ad venationem necessaria, & Dianæ propria. Virgilius lib. 1. Ænied.

*Exercet Diana choros, quam mille secuta
Hinc atque hinc glomerantur Oreades, illa pharetram
Fert humero, gradiensque Deas supereminet omnes.*

& Horatius in eodem carmine seculari.

*Deliæ tutela Deæ, fugaceis
Lyncas, & Cervos cohibentis arcu.*

Cervæ ad velocem Lunæ motum alludunt; quippe quæ viginti octo propè diebus suum cursum conficit: & sicuti hæc animalia longissimâ gaudent vitâ, ita Lunæ æternitatis symbolo consecrata sunt.

Currus Mercurij ultimum locum obtinet; aries huic Deo dicatus erat juxta Hesiodum in Theogonia, & visebatur apud Corinthios Mercurij simulacrum cum ariete, quod ipse crederetur greges custodire, eorumque proventus adaugere. Extabat apud Tanagræos aliud ejusdem Numinis simulacrum arietem humeris gestantis ob pestilentiam urbe expul-

sam

sam arietis expiatione, quem ille circum moenia humeris gestaverat, unde κριοφόρος dictus est, *quasi arietem ferens*; in cuius facti memoriam quotannis formosissimus juvenis ex civitate delectus hoc animal circa muros solenni pompâ humeris ferebat. Vide Pausaniam in Bæot. & Valerianum lib. 10. Mercurius in ariete collocatus juxta astrologos orationis promptitudinem largiri credebatur. Commercio, & lanificio præsidebat; & quod hominibus ad lucra in auctionibus, & mercimonijs consequenda valde utilis crederetur, ἐρίωνιος ἐρμῆς κερδαῖος dictus est, *lucris auctor*, & ab Orphæo κερδέμφορος nominatur: ἐμπολαῖος etiam *negotiator* vocatur, uti legitur in veteri inscriptione Metis reperta, & a Grutero pag. 55. relata.

MERCURIO NEGOTIATORI
SACRUM
NUMISIUS ALBINUS
EX VOTO.

Petasis alatus solitus Mercurij galerus: de caduceo egimus Sect. II. pag. 38. Vas curruis impositus refertur ad lustrationem a mercatoribus Idibus Maij fieri solitam sacrificijs in templo Mercurij prope circum maximum peractis, sumptâ in urna hujus Dei aquâ ad portam Capenam, quâ laureo tramite immerso domi se, & merces aspergebant. Ovidius lib. 5. Fastor.

*Templa tibi posuere Patres spectantia Circum,
Idibus ex illo est hæc tibi festa dies.
Te, quicumque suas profitentur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra, rogant.
Est aqua Mercurij portæ vicina Capenæ,
Si juvat expertis credere, numen habet.
Hic venit incinctus tunicâ Mercator, & urnâ
Purus suffusâ, quamferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.
Spargit & ipse suos lauro rorante capillos,
Et peragit solitâ fallere voce preces.
Ablue præteriti periuria temporis, inquit.*

Sic etiam Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 12. Sacra hujus Dei refert his verbis. *Contendunt alij Maiam Mercurij matrem mensi (majo) nomen dedisse: hinc maxime probantes, quod hoc mense mercatores omnes Maiæ pariter Mercurioque sacrificabant.* Plura. vide Sect. II. n. 8.

Hæc quatuor Numina defunctorum memoriæ conveniunt, & non absque misterio urnæ sepulchrali insculpta sunt. Mercurius *animarum vector* dicitur ab Apuleio in apolog. & Ψυχοπομπὸς ab Artemidoro lib. 8. Onirocritic. παμίων τῷ Ψυχῶν Quæstorem animarum a Pythagora nuncupatum refert Lucianus. Audiamus ipsummet Mercurium apud eundem Lucianum cum Maia differentem. ἀλλὰ δεῖ μὲ ἐπὶ τῷ Πλούτωνι Ψυχαγωγεῖν, καὶ νεκροπομπὴν εἶναι, καὶ παρεσθάναι τῷ δικαστηρίῳ. *Sed oportet me etiam tunc defunctorum animas Plutoni adducere, manumque ducem agere, & foro judiciali assistere.* Horat. hanc virtutē ejus caduceo tribuit Car. lib. 1. od. 10.

*Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: virgâque levem coeres*

Corollar. Miscellanea continens. 135

*Aurea turbam, superis Deorum
Gratus & imis.*

& od. 24.

*Quid si Threicio blandius Orphea
Auditam moderere arboribus fidem;
Non vanæ redeat sanguis imagini:
Quam virga semel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius geegi.*

Hic Deus animas non modo ducere, verum etiam reducere credebatur, si fides Petronio Satyric. cap. 100. cui assentitur Virgilius Aeneid lib. 4.

*Tum virgam capit, hac animas ille evocat orco
Pallentes, alias sub tristia tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.*

Sed melius hanc, ut ita dicam, immigrationem describit lib. 6.

*Has omnes, ubi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno:
Scilicet immemores supra ut convexa revisant
Rursus, & incipiant in corpora velle reverti.*

Diana, Luna, & Proserpina seu Hecate eadem putabatur, teste Festo, unde tricipitem vocat illam Ovidius Metam. lib. 9. Tergeminam Virgilius Aeneid. lib. 4. Triformem Horatius Car. lib. 3. od. 22. & Apollodorus lib. de Dijs, & triplici facie spectabilem Chariclides in catena apud Athenæum Deipnosoph. lib. 7. eandem invocando *δέσποιν' Ἐκάμ' Ἡιδίτι, Ἡίμορφε, Ἑκατόσωπε*. O hera, reginaque Hecate, triviorum præses, triformis, triplici facie spectabilis. Triplex itaque potestas ei tribuebatur, in cælo, in terris, & apud inferos, quibus præesse credebatur. Virgilius Aeneid. lib. 6.

Voce vocans Hecatē, cælo, ereboque potentem.

Eaque de causa Domina cognominata fuit, teste Virgilio eodem lib.

Hi Dominam Ditis thalamo deducere adorti.

Dicta est Hecate, juxta Servium, quod centum victimis placaretur, aut quod centum annos errare faceret insepultos. Ad illius sacra ab Atheniensibus celebrata alludunt tedæ currui impositæ in secretis misterijs Cereris, & Proserpinæ usurpari solitæ.

Bacchus numen inferum reputatus fuit, & in multis lucernis sepulcralibus insculptus reperitur: hunc ex Jove, & Proserpina natum canit Orpheus in hymn. *Διὸς καὶ περσεφονείης ἀρρήτοις λέκτροισι τεκνωθείς*. Iovis, & Proserpinæ ineffabilibus lectis genitus. Scribit Diodorus Serapim dici tum Osirin, tum Dionysium, tum Ammonem, tum Jovem, tum Plutodem.

Eundem esse Apollinem atque Mercurium docet Macrobius Satur. lib. 1. cap. 19. *Quod apud multas gentes Stella Mercurij ad Apollinis nonem refertur; & quod Apollo Musis præsidet: Mercurius sermonem, quod est Musarum munus, impartit*. Plura ibidem diffusè tractantur, quæ lector consulere poterit. Plutodem autem, & Solem, qui ipsissimus est cum Apolline, eundem esse declarat Apollinis oraculum apud Julianum Imperatorem orat. 4. de quo Sect. 5. art. 3. pag. 114. Solem infernis habitationibus minimè convenire, eundemque cum Plutone dici non posse, testatur nomen ipsiusmet Plutonis, qui *αἰδης* a Græcis nominatur, deduc-

deductum ab a privativa & εἶδω video quasi εἶδης obscurus, quod in inferno omnia sint tenebricosa, unde Virgilius lib. 6. Æneid. infernas sedes vocat *tristes sine Sole domos*. At nox illa perpetua, & tristis ad locum poenarum reis destinatum debet referri: siquidem Campi Elysij beatarum animarum sedes suis syderibus puriori splendore micantibus illustrantur juxta Claudianum introducens Plutonem rapitam Proserpinam sic alloquentem.

*Ammissum ne crede diem, sunt altera nobis
Sydera, sunt orbis alij, lumenque videbis
Purius, Elysiosque magis mirabere campos,
Cultoresque pios; illic pretiosior ætas
Aurea progenies habitat.*

Sic etiam Virgilius eosdem campos describit Æneid. lib. 6.

*Devenere locos latos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.
Largior hic campos æther, & lumine vestit
Purpureo, Solemque suum sua sydera norunt.*

Veterum opiniones circa camporum Elysiorum situm recēsuimus Sect. 4. Grypho custodia sepulcrorum credebatur, cū hoc animal sit vigilans, sævum, & pertinax, ideoque monumentis sæpius videtur insculptum.

Posterior urna Nereides, Nymphas, & Tritones exhibet, e quibus una galeam, altera scutum gerit, symbola artem defuncti militarem indicantia. Marina numina sepulcris insculpebantur, quod veteres omnia ex humido procreari auctore Thalete, qui teste Luciano ἀρχὴν ἢ τὴν πάντων ὕδωρ ὑπεσάνετο, & in idem reverti crederent, sperarentque juxta Pythagoricam μετεμψύχασιν defunctorum animas ad corpora reverti debere, & ex eodem humore renasci. De illa animarum immigratione in alterius urnæ expositione abundè dictum est. Hanc opinionem secutus Plato in Phædone Socratem introducit cum Cebete colloquentem, eumque de statu animarum justarum post mortem, perversarumque in animalium corpora transitu edocentem, quam denuo confirmat idem Socrates apud Ciceronem Tuscul. quæst. lib. 1. asserens nihil aliud esse discere, nisi recordari. Qui plura volet, adeat Ovidium Metam. lib. 15. Senecam lib. 19. ep. 209. & Lucianum dial. de Gallo Pythagoram introducens varias suas transformationes recensentem.

PRIAPVS

ΣΩΤΗΡ
ΚΠΣΜΥ

Apud Ill^{mum} Raph. Fabrettum

1750

...

...

...

PRIAPVS

Apud M.A.

Causeum,

De la Chaussée

PRIAPVS

I

In museo Em. Card. Chigi

AVRITVS MVTINI SCAPVS

Apud Illi Raph. Fabricium

PRIAPVS SALTATRICVLVS

4

Apud Io Petrum Bellarium

LVCERNA MUTINI ALATI

Apud E. P. Burghesium

ITALIA DATUM AVGVSTI V

I N D E X

R E R U M , A C V E R B O R U M

M E M O R A B I L I U M .

Ordine Alphabetico .

A

A	BUNDANTIA quomodo pingatur .	<i>Tertiam Divinitatis formam innuunt .</i>
	pag. 48	57
	<i>Acca Romuli, & Remi nutrix .</i>	<i>Quid per illas designetur? 57. 125</i>
	24	<i>Quare Mercurio data? 84</i>
	<i>Accipiter Mithræ dicatus .</i>	<i>Albogalerus Flaminis Dialis Insigne .</i>
	44	74
	<i>Solis imago .</i>	<i>Alexander Magnus Ammonis filius creditus .</i>
	55	12
	<i>Osfride symbolum .</i>	<i>Ejus imagines tanquam amuleta gestabantur .</i>
	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Tutulatus quid denotet? 55. 56</i>	<i>Alexander PP. VII. laudatus .</i>
	78	<i>Ammon unde dictus? 4</i>
	<i>Acerra arcula thuraria .</i>	<i>Idem cum Jove, & Sole .</i>
	28	<i>ibid.</i>
	<i>Æsculapius Apollinis, & Coronidis filius .</i>	<i>ibid.</i>
	7	<i>Ægyptiorum Rex .</i>
	<i>Medicinæ, & divinationis præses .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>ibid.</i>	<i>Fœcunditatis, & generationis Genius .</i>
	<i>A Jovē fulmine percussus .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>ibid.</i>	<i>Illius nomen, ut favorabile amuletum gestabatur ab Ægyptijs .</i>
	<i>ibid.</i>	<i>ibid.</i>
	<i>Barbatus, cum baculo, & Serpente .</i>	<i>Ejus cum Olympiade congressus .</i>
	<i>ibid.</i>	29
	<i>Laureâ coronatus .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>ibid.</i>	<i>Amor Deorum fortissimus .</i>
	<i>Cum modio in capite .</i>	26
	44	<i>Amphora aquæ in sacris Isidis .</i>
	<i>Idem cū Apolline, & Osfride .</i>	58
	7. 44	<i>Vini in Bacchi pompa .</i>
	<i>Ægroti in ejus templo cubabant, quare? 7</i>	35
	9	<i>Amuletum Minervæ explicatū .</i>
	<i>Africa qualis, & unde dicta? 9</i>	23
	<i>Diversa monstrorum genera nutrit .</i>	<i>Angerona silentij Dea .</i>
	10	51
	<i>Quomodo repræsentetur in nummis .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>ibid.</i>	<i>Tutelare Urbis numen .</i>
	<i>Alabandenses Cariæ populi .</i>	<i>ibid.</i>
	33	<i>Digito salutari ora comprimit .</i>
	<i>Templum Urbī Romæ fecerunt .</i>	<i>ibid.</i>
	<i>ibid.</i>	<i>Ejus sacra in ara Volupiae .</i>
	<i>Alæ Minervæ conveniunt .</i>	<i>ibid.</i>
	5	<i>Unde dicta? 51. 52</i>
	<i>Victoriæ, & Nemesei tribuntur .</i>	82
	48	<i>Animæ vis triplex .</i>
	<i>Contemplationem indicant .</i>	82
	50	<i>Annulus ferreus bellicæ virtutis Insigne .</i>
		105
		<i>Cum Serapidis imagine .</i>
		<i>ibid.</i>
		<i>Anubis idem cum Mercurio .</i>
		61
		<i>Inventionis præses .</i>
		<i>ibid.</i>
		<i>Cur canina facie? ibid.</i>
		<i>ibid.</i>
		<i>Genius</i>

Index Rerum,

<i>Genius Nili.</i>	61
<i>Genius Auerruncus.</i>	62
<i>Apex Pontificis Maximi Insigne.</i>	74
<i>Apis tertius Ægyptiorum Rex.</i>	2
<i>Post mortem Serapis dictus.</i>	ibid.
<i>Apollo quare imberbis representatus?</i>	6
<i>Crinitus, & intonsus.</i>	ibid.
<i>Acersecomes dictus.</i>	ibid.
<i>Sol sive oculus mundi.</i>	ibid.
<i>Cur cum cythara?</i>	ibid.
<i>Divinationis & medicinae præsēs.</i>	ibid.
<i>Laurea coronatus.</i>	ibid.
<i>Arcus & Lyra quid denotent?</i>	19
	84.
<i>Idem cum Jano.</i>	42
<i>Venationis Inventor.</i>	83
<i>Quasi aspellens mala.</i>	109
<i>Aqua rerum omnium principium.</i>	
	2. 65.
<i>Aqua Lustralis.</i>	76
<i>Aquila Solis altitudinem ostendit.</i>	43
<i>Mithræ consecrata.</i>	44
<i>Omen dominationis.</i>	92
<i>Victoriæ signum.</i>	93
<i>Avium Regina, Jovisque armigera.</i>	ibid.
<i>Sola avium fulmine non læditur.</i>	ibid.
<i>Quare Jovi dicata?</i>	ibid.
<i>Totius legionis signum.</i>	117
<i>Arimaspi unoculi.</i>	95
<i>Cum Gryphis bellum gerunt.</i>	ibid.
<i>Aristoteles in quo primum à Platone dissentiens.</i>	12
<i>Armilla, qualia ornamenta?</i>	104
<i>Quo brachio gestari solita?</i>	ibid.
<i>Quibus concessa?</i>	ibid.
<i>Artemia Dianæ sacra.</i>	20
<i>Aspasia sub imagine Mineruæ.</i>	5. 39
<i>Aspergillum.</i>	76
<i>Aspides Isidi sacra.</i>	46. 115
<i>Cum globis capitibus imposuis, quid denotent?</i>	57
<i>Atys pastor ex Pessinunte.</i>	69
<i>Sacra Cybeles primus homines docuit.</i>	ibid.
<i>Furore correptus se castravit.</i>	ibid.
<i>Flores cadentes designat.</i>	70

<i>Pingitur cum sinu vestis aperto, quare?</i>	ibid.
<i>Auerrunci Dii quales?</i>	17
<i>Augures quot fuerunt?</i>	75
<i>Voces, & volatus avium intendebant.</i>	ibid.
<i>Quinque signorum genera observabant.</i>	88
<i>Augurium quid?</i>	75
<i>Apud quos primum viguit.</i>	ibid.
<i>Auguriorum superstitio condemnata.</i>	75. 88
<i>Augustini Chisii Farnesiorum Principis gazæ.</i>	104
<i>Aurum potentia symbolum.</i>	124
<i>Autumnalis tempestas quomodo representetur?</i>	71

B

<i>Bacchæ unde dictæ.</i>	9
<i>Liberi patris comites.</i>	ibid.
<i>Pampinis, hedera, & serpentibus coronatæ.</i>	ibid.
<i>Quatuor sorores.</i>	ibid.
<i>Bacchus à centauris vectus.</i>	22
<i>Lyæus dictus.</i>	23. 36
<i>Nudus pingitur, quare?</i>	ibid.
<i>Quomodo representetur?</i>	34
<i>Vini inventor, seu demonstrator creditus.</i>	ibid.
<i>Cur caput mitra alligatum?</i>	ibid.
<i>Diversa ejus nomina.</i>	35
<i>Liber unde dictus?</i>	ibid.
<i>Primitiarum inventor.</i>	57
<i>Cornu bovis ad bibendum usus est.</i>	69
<i>Epularum, & comessionum præsēs.</i>	69. 102
<i>Inter magnos Deos recensus.</i>	85
<i>Author lusus scenæ, & dramaticæ poëseos.</i>	102
<i>Baculus malorum aversionis symbolum.</i>	55
<i>In manu Æsculapii quare?</i>	7. 44
<i>Basilides discipulis silentium precipiebat.</i>	56
<i>Basilisci in Africa Galli cantu terrore percussi moriuntur.</i>	10
<i>Bassara Lydiæ oppidum.</i>	85
	Bassa-

Ac Verborum Memorabilium.

<i>Bassarida Vestis Bacchi.</i>	85
<i>Bellorius laudatus.</i>	40
<i>Belystiche bigarum palmam tulit.</i>	23
<i>Bigæ Luna dicata.</i>	19. 23
<i>Nocti attributa.</i>	23
<i>Bos terræ symbolum.</i>	43
<i>Brutus ab A. Postumio Albina ad-</i>	
<i>optatus.</i>	14
<i>Unus ex percussoribus Caesaris. ib.</i>	
<i>Secundus hæres scriptus in testa-</i>	
<i>mento Caesaris.</i>	ibid.
<i>Lege Pedii damnatus Consula-</i>	
<i>tum non inijt.</i>	ibid.
<i>Ultimus Romanorum dictus. ibid.</i>	
<i>Bulla Harpocratis collo appensa</i>	
<i>quid denotet?</i>	51
<i>Bulla aurea triumphantium ge-</i>	
<i>stamen.</i>	103
<i>Pueris nobilibus, & ingenuis</i>	
<i>concessa.</i>	ibid.
<i>Laribus quando, & à quibus</i>	
<i>suspendebatur?</i>	51. 103
<i>Bulla area cū Palladis imagine. 104</i>	
<i>Cum phallo.</i>	ibid.

C

C <i>Aduceatores.</i>	38
<i>Caduceus Mercurij.</i>	38. 115
<i>Cæsaris elogium.</i>	14
<i>Cala thus, quid, & ex qua materia?</i>	2
<i>Accipitrino capiti impositus quid</i>	
<i>figuret?</i>	55. 56
<i>Frugum maturitatis index.</i>	57
<i>Camillus pater Patriæ à militibus</i>	
<i>dictus.</i>	14
<i>Camillus apud Veteres quis?</i>	66. 67
<i>Cancer Solis iter ostendit.</i>	43
<i>Candelabrum.</i>	79
<i>Canes Hæcatæ immolabantur. 41. 83</i>	
<i>Pompam Isidis antecedeabant,</i>	
<i>quare?</i>	61
<i>Duo Canes, quid denotent?</i>	61. 62
<i>In Urbe Cynopoli pro Djs habe-</i>	
<i>bantur.</i>	62
<i>Cane mortuo maximus luctus apud</i>	
<i>Ægyptios.</i>	ibid.
<i>Canis astrum Tauro proximum.</i>	43
<i>Symbolum Laris.</i>	50

R

<i>Vatis, & Prophetæ.</i>	62
<i>Isidi, & Dianæ facer.</i>	62. 83
<i>Stella Caniculæ.</i>	62
<i>Latrans Lemures in fugam ver-</i>	
<i>tit.</i>	83
<i>Canopus Genius humidi elementi.</i>	54
<i>Ignis Chaldaeorum Dei victor. ib.</i>	
<i>Hydriâ clausus representatur.</i>	
<i>48. 54</i>	
<i>Ejus simulacri expositio. 55. & seq.</i>	
<i>Cantabra signa militaria unde sic</i>	
<i>dicta?</i>	119
<i>In quo differrent à Labaro. ibid.</i>	
<i>Cantharus Bacchi poculum.</i>	35
<i>Cardinalis Carpineus laudatus.</i>	15
<i>Ejus Museum rerum antiqua-</i>	
<i>rum ditissimum.</i>	ibid.
<i>Cardinalis Chisius laudatus.</i>	104
<i>Carthusianorum Museum.</i>	72.
<i>Castor, & Pollux Jovis, & Lede filij</i>	
<i>120.</i>	
<i>Tutelaria Romanorum numina.</i>	
<i>ibid.</i>	
<i>Catulus Collega Marij.</i>	103. 204
<i>Mors ejus violenta.</i>	ibid.
<i>Centaury curruj Liberi patris sub-</i>	
<i>juncti.</i>	22
<i>Duplicem fistulam, & cymbala</i>	
<i>gestant.</i>	ibid.
<i>Insignes vini portatores?</i>	ibid.
<i>Centaurus à Cupidine vincit quid</i>	
<i>denotet?</i>	26
<i>Ceras poculum ex cornu effectum.</i>	
<i>69. 101</i>	
<i>Ceres Saturni, & Opis filia.</i>	36
<i>Cur inter Deas relata?</i>	ibid.
<i>Frugifera, & Tedifera dicta. ibid.</i>	
<i>Legum inventrix.</i>	37
<i>Habuit sacra cum Baccho conjun-</i>	
<i>cta.</i>	36
<i>Cercopithecus idem cum Cynoceph-</i>	
<i>lo.</i>	58
<i>Cicero eloquentiæ Romanæ Prin-</i>	
<i>ceps.</i>	14
<i>Ejus lingua dicta dives.</i>	ibid.
<i>Patris patriæ nomen obtinuit à</i>	
<i>Senatu.</i>	ibid.
<i>Ejus elogium.</i>	ibid.

Cir-

Index Rerum.

<i>Circi faëctiones quatuor .</i>	86	<i>Cornu symbolum potentiaë .</i>	13
<i>Clava Herculis quercea , & no-</i>		<i>Cornucopiaë Fortunæ, Cereris, & A-</i>	
<i>dosa quare ?</i>	53	<i>bundantiæ symbolum. 46. 47. 48</i>	
<i>Plantas denotat .</i>	87	<i>Fœcunditatem indicat .</i>	115
<i>Clavicularij qui ?</i>	106	<i>Corona radita Reginaë Manium</i>	
<i>Clavis Jani, & Dianæ symbolum. 42</i>		<i>Insigne .</i>	41
<i>Clavium custodia antiquitus pe-</i>		<i>Virtutem solarem denotat .</i>	ibid.
<i>nes servos .</i>	105. 106	<i>Coronæ in sacris adhibitæ .</i>	67
<i>Clysteris usus ab Ibide demonstra-</i>		<i>In Convivijs usurpata .</i>	28
<i>tus .</i>	72	<i>Corvus Mithræ dicatus .</i>	44
<i>Cochlear .</i>	78	<i>Crathis cum capra concubuit .</i>	130
<i>Cœlius Calvus consul .</i>	13	<i>Crocodilus quid figuret ?</i>	60
<i>Tabellam exhibuit cum literis</i>		<i>Linguaë usu caret .</i>	111
<i>L. D. ibid.</i>	ibid.	<i>Silentij , & providentiæ symbo-</i>	
<i>Cœpe Sacerdotibus Ægyptijs prohi-</i>		<i>lum .</i>	ibid.
<i>bitum .</i>	65	<i>Tergus monstrans quid ?</i>	ibid.
<i>Coloniarum numismata cum simu-</i>		<i>Crotalistris quales ?</i>	126
<i>lacro Lupæ Romulum, & Re-</i>		<i>Crotalum quid ?</i>	ibid.
<i>rum lactantis .</i>	25	<i>Peculiare Priapi festis instru-</i>	
<i>Columba Hieroglyphicum Spiritus</i>		<i>mentum .</i>	ibid.
<i>Sancti .</i>	89. 90	<i>Crux ansata vitam venturam no-</i>	
<i>Solitum primævæ Christianita-</i>		<i>tat .</i>	66
<i>tis symbolum .</i>	ibid.	<i>Quid illa in manu Sacerdotis</i>	
<i>Ejus species quare à Spiritu San-</i>		<i>Ægyptij ?</i>	ibid.
<i>cto suscepta ?</i>	ibid.	<i>Antiquis sapientibus Magis usi-</i>	
<i>Illam primævi Christiani in an-</i>		<i>tata .</i>	ibid.
<i>nulis gestabant .</i>	ibid.	<i>In lapidibus templi Serapidis</i>	
<i>Columbæ Ecclesia assimilatur .</i>	ibid.	<i>Alexandarię insculpta .</i>	ibid.
<i>Columbæ in tutelam Veneris qua-</i>		<i>Cultri Victimariorum .</i>	77
<i>re ?</i>	96	<i>Cupidinis triumphus .</i>	27
<i>Syris sacra .</i>	ibid.	<i>Cupido Centauri manus revinciens ,</i>	
<i>Coma mulieri non ut ornamentum,</i>		<i>quid ?</i>	26
<i>sed tanquam indicium vela-</i>		<i>In bacchanalibus quare ?</i>	28
<i>minis .</i>	17	<i>Cybele Leone vecta, dextrâ tympa-</i>	
<i>Comessationes à priscis noctu fie-</i>		<i>num .</i>	18
<i>bant .</i>	96	<i>Uxor Saturni .</i>	36
<i>Commodus Aurelij patris in Impe-</i>		<i>Pingitur cum corona turrata. ibid</i>	
<i>rio successor .</i>	15	<i>Pedem rostro navis imponit. ibid.</i>	
<i>Carnifex Senatus dictus .</i>	ibid.	<i>Varia ejus nomina .</i>	ibid.
<i>Herculis nomen sumpsit .</i>	ibid.	<i>Cymbala in sacris Bacchi usurpata. 22</i>	
<i>Strangulatur .</i>	ibid.	<i>Cynocephalus quis ?</i>	58
<i>Concilium Bracharense II. contra</i>		<i>Orientis Lunę symbolum .</i>	49
<i>Priscillianistas .</i>	19. 20.	<i>Lunaris Genius .</i>	ibid.
<i>Concilium Eliberinum Lucernarum</i>		<i>Coniunctionis Solis, & Lunæ tem-</i>	
<i>publicè accensarum ritum</i>		<i>pus indicat .</i>	ibid.
<i>prohibet .</i>	127	<i>Cynocephali duo sedentes quia deno-</i>	
<i>Cornibus Boum prisca ad bibendum</i>		<i>tent ?</i>	ibid.
<i>utebantur .</i>	69	<i>Vestimento reticulato induti quid?</i>	
		<i>ibid.</i>	

Ac Verborum Memorabilium.

ibid.

Cyparissus Silvani amasus. 130

D

- D** Elphinus Neptuno sacer. 37
 Fortuna symbolum. 48
 Deorum simulacra primum fictilia. 87
 Deus principium, & finis. 90
 Unus apud veteres Philosophos. 49
 Pro ratione diversorum officiorum
 varijs nominibus appellatus. ib.
 Idem cum natura. ibid.
 Diana Ephesia cū multis mūmis. 39
 Magnifici ejus templi descriptio.
 ibid.
 Tutum in illo debitoribus refu-
 gium. ibid.
 Cur pingatur turrata? ibid.
 Eadem cum Iside, Cybele, & Ce-
 rere. ibid.
 Varia ejus symbola. 40
 Diana Lucifera unde dicta. 20
 Quomodo representetur. 20 40
 Aras habuit apud Phlyenses, &
 Myrrhinusios. 20
 Terræ imperium sortita. 40
 Ejus ministerium. ibid.
 Partibus mulierum favere cre-
 debatur. ibid.
 Dux nascentium, mortalium cor-
 porum author, & conditrix. ib.
 Facem ardentem gerit, quare? 41
 Diana Triformis. 41
 Varia ejus symbola. ibid.
 Diana eadem cum Jano. 42
 Faculatrix, & Venatrix dicta. 83
 Pingitur feras insectans. ibid.
 Venationis inventrix. ibid.
 Didius Julianus Pertinacis in Impe-
 rio successor. 16.
 Tertio Imperij mense occiditur. ib.
 Discus. 80
 Domitius Abenobardus Neronis pro-
 avus. 14
 Unus ex percussoribus Caesaris. ib.
 Draco in manu Dianæ quid? 41. 42
 Ab Hercule interemptus quid? 53
 Dracones pro signis militaribus usur-

pati.

117

E

- E** Brietatis definitio. 9
 Quatuor illius genera. ibid
 Ecclesia Columbæ assimilata. 90
 Elagabalus ad imperium evectus. 26
 Caracallæ filius creditus. ibid.
 Antoninus à militibus appella-
 tus. ibid.
 Post annum Imperij tertium tru-
 cidatur. ibid.
 Equus Neptuno sacer. 94. 129
 Omen belli. ibid.
 A Neptuno primum domitus. 96
 Aquam denotat. ibid.
 Essentiæ divinæ triplices. 82

F

- F** Auna. 35
 Faustulus. 24
 Fax ardens novilunij virtutem
 significat. 41
 Dianæ symbolum. ibid.
 Felis Lunæ filius quare dictus? 80
 Humanæ facie quid denotet? 81
 Apud Ægyptios divinis penè affi-
 ciebatur honoribus. ibid.
 Ejus interfectores morte puniebantur.
 ibid.
 Lunæ globus in ejus capite quid?
 ibid.
 Fibulæ quot, & quales? 105
 Auræ ab Aureliano militibus
 concessæ. ibid.
 Ficus omnium plantarum succi ple-
 nissima. 113
 Symbolum irrigationis, & feta-
 tionis apud Ægyptios. ibid.
 Atheniensibus sacra. 114
 Alba ex felicibus arboribus. ibid.
 Ficus Ruminalis. 24
 Romæ in Comitio colebatur. 25
 Unde sic dicta? ibid.
 Flagellum in manu Isidis quid no-
 tet? 17
 Malorum expulsionis symbolum.
 56
 Flagrum in sacris Isidis. 114
 Domi-

Index Rerum:

Dominationis symbolum. *ibid.*
In Lupercalibus usurpatum. *ibid.*
*Mulieribus fecunditatem procu-
rare credebatur.* 115
Flamines unde dicti? 73
Quot, & quibus Dÿs cōsecrati? 74
Flores in convivijs. 35
*Floribus convivarum frontes, cali-
ces, & tori adornabantur.* *ibid.*
Fons Ammonis in Illirijs. 4
Fortuna duplex 45. 46. 47
Cū gubernaculo, & cornucopiæ. 46
Eadem cum Iside. *ibid.*
Aspidibus coronata. *ibid.*
*Cam polo in capite, & clava in
manu.* *ibid.*
Unde dicta? 46
Fortes metuit, ignavos premit. 47
*A Lacedæmonibus quomodo inva-
cata?* *ibid.*
Redux in numismatibus. *ibid.*
Cum modio in capite. *ibid.*
*Serpens, & Delphinus ejus symbo-
la.* 47. 48
Hominum hera. 48
Cum Mercurio quid denotet? 23
Fulmen Divinitatis symbolum. 92

G

G *Allus Mercurio, & Æscula-
pio attributus.* 48
Soli sacer. 124
Calidæ, & alacris naturæ. *ibid.*
*Ganymedes Trois Phrygiæ Regis fi-
lius.* 27
A Iove raptus. *ibid.*
Mutatus in signum Aquarium. 28
Genijs Fontium vota repensa. 31
Genio Augusti templum dicatum. 31
*Genij Urbium, populorum, & pri-
vatorum.* *ibid.*
Lunares humidæ naturæ præsid. 55
*Sub Felis, & Anubidis imagini-
bus expressi.* *ibid.*
Baculos gestantes quid? *ibid.*
Genius Polymorphus quis? 60
Idem Ægyptijs cum ipso supremo

numine. *ibid.*
*Penne, & globus in ejus titulo
quid?* 61
Cur vestitus? *ibid.*
Cur indiscretis pedibus? *ibid.*
*Germani cornibus ad bibendum ute-
bantur.* 102
Gladius Imperij symbolum. 60
Eloquentiæ, & Principatus. 111
Mortis indicium. *ibid.*
Glans primū hominis nutrimentū. 54
Globus Aspidibus circumdatus quid?
46. 56. 57.
*Globus primam Divinitatis formam
notat.* 57
Gorgona Minervæ symbolum. 5. 39
In clypeo Veneris quare? 22
Gryphus Soli dicatus. 91
In hieroglyphicis frequens. *ibid.*
Aquilæ, & Leoni similis. 91. 94
Solis symbolum. 94
Rotam pede volvens quid? *ibid.*
Gryphi auri custodes. 94
Cum Arimaspi bellum gerunt. 95
Gubernaculū Fortunæ symbolū. 46. 47
Guttus. 108

H

H *Æretici silentium discipulis
suis præcipiebant.* 56
*Harpocrates Osiridis, & Isis fi-
lius.* 49
Inarticulata vocis præses. *ibid.*
Digito silentium suadet. 50
Varia ejus symbola. *ibid.*
Cur cum Baccho, & Cupidine? 51
Consideratur ut Lar domesticus. *ib.*
Cum flagello quid? 56
Idem cum Horo. *ibid.*
*Hecate, Luna, & Diana idem nu-
men.* 41
Varia ejus nomina. *ibid.*
*Cum clavi & funibus represen-
tata.* 42
Hedera Baccho sacra, quare? 9. 98
Ejus virtutes. *ibid.*
Planta Osiridis dicta. 116
Hele.

Ac Verborum Memorabilium.

<i>Helenæ raptus.</i>	84	<i>Symbolum Lunaris Genij.</i>	109
<i>Ejus exitus.</i>	85	<i>Salubritatis.</i>	110
<i>Hercules invictus Pompeij tessera.</i>	20.	<i>Ignis perpetuus Vestæ consecratus</i>	
<i>Hercules sacrificans.</i>	24	<i>quare?</i>	93
<i>Leominum ejus indumentum quid?</i>	24. 53.	<i>In templis conservari solitus.</i>	97
<i>Cum corona, & attributis.</i>	52	<i>Vestaliū in Lucernis.</i>	ibid.
<i>Vitam cynicam duxit.</i>	ibid.	<i>Ingurgitationes Sacerdotibus probi-</i>	
<i>Cur clava, & Leonis exuvie ei at-</i>	53	<i>bitæ.</i>	65
<i>tribute.</i>	53	<i>Joannes III. Concilium contra Pri-</i>	
<i>Per tria poma aurea quid?</i>	ibid.	<i>scillianistas convocavit.</i>	20
<i>Per Draconem extinctum quid?</i>	ibid.	<i>Joannes Ciampinus laudatus.</i>	29. 127
<i>ibid.</i>		<i>Joannes Foy-Vaillant laudatus.</i>	25
<i>Cur malum ei sacrificatum?</i>	ibid.	<i>Isidorum calvities.</i>	65
<i>Ob fortitudinem inter Deos rela-</i>	ibid.	<i>Isidorus Huart laudatus.</i>	16
<i>tus.</i>	ibid.	<i>Isis soror, & coniux Serapidis.</i>	2
<i>Idem cum Sole.</i>	ibid.	<i>Varia ejus nomina, & proprieta-</i>	
<i>A Lindijs cum convitijs coleba-</i>	ibid.	<i>tes.</i>	2. 3
<i>tur.</i>	ibid.	<i>Symbola ejus capiti imponi so-</i>	
<i>Mulieribus nefas ejus sacris im-</i>	ibid.	<i>lita.</i>	3. 17
<i>misceri, & per eum iurare.</i>	ibid.	<i>Eadem cum terra, vel natura re-</i>	
<i>Vitium frondibus, & uvis coro-</i>	54	<i>rum subiacente Soli.</i>	3. 17
<i>natus.</i>	54	<i>Genius Ægypti.</i>	3
<i>Cur cum scypho?</i>	ibid.	<i>Ejus vestimentum stellis corru-</i>	
<i>Ebrietati deditus.</i>	ibid.	<i>scans quid?</i>	ibid.
<i>Herculis clava plantas denotat.</i>	87	<i>Noctiluca dicta.</i>	ibid.
<i>Hermis quid innuatur?</i>	125	<i>Navigantibus prodesse credeba-</i>	
<i>Hircus in pompa Bacchi.</i>	35. 124	<i>tur.</i>	ibid.
<i>Hydria abundantia symbolum.</i>	48	<i>Velificiorum inventrix.</i>	ibid.
<i>Hygiea Æsculapij filia.</i>	8. 44	<i>Perjuriorum ultrix.</i>	ibid.
<i>Salutis Dea.</i>	8	<i>Inachi Argivorum Regis filia.</i>	ibid.
<i>Serpens ei dicatus.</i>	8. 44	<i>Prima scientiarum rudimenta.</i>	
<i>Mulieres apud Sicyonios ejus si-</i>		<i>Ægyptios docuit.</i>	4
<i>mulcro capillos dicabant.</i>	8	<i>Loto insidens quid?</i>	17
		<i>Cum vestimento reticulato quid?</i>	
		<i>ibid.</i>	
		<i>Cur cum flagello?</i>	ibid.
		<i>Cur inter quatuor elementa?</i>	18
		<i>Cur cum multis mammis?</i>	ibid.
		<i>Eadem cum Fortuna.</i>	45
		<i>Omnium vita, quo sensu dicta?</i>	58
		<i>Sindone tecta quare?</i>	ibid.
		<i>Eadem cum Luna, Diana, & He-</i>	
		<i>cate.</i>	81
		<i>Puerorū, & valetudinis præses.</i>	112
		<i>Cur in ejus pompa manus præ-</i>	
		<i>lata?</i>	109
		<i>Aspidum diademate coronata.</i>	
		<i>46. 115</i>	
		<i>Ithyphallus in hortis quare positus?</i>	
		<i>123.</i>	

I

<i>Janus idem cum Apolline, & Dia-</i>	
<i>na.</i>	42
<i>Pingitur cum clavi & virga.</i>	ibid.
<i>Ibis Lunæ sacra.</i>	48. 72
<i>Avis Ægypto peculiaris.</i>	71
<i>Serpentes alatos interimit.</i>	ibid.
<i>Extra Ægyptum vivere nequit.</i>	
<i>72.</i>	
<i>Clysteris usum monstravit.</i>	72. 111
<i>Duplex alba, & nigra.</i>	72
<i>Illius interfectores morte punie-</i>	
<i>bantur.</i>	ibid.

Index Rerum,

Juno Tyria à Leone veſta . 18
Dea Celeſtis vocata . ibid.
Jupiter quare ſuperne nudus , infer-
ne teſtus ? 86

L

L *Abarum in exercitu nomiſi*
unum . 119
Imperatoribus ſolitus præferri .
ibid.
In quo differret à Cantabris , &
Vexillis . ibid.
Qua forma à Constantino reſtitu-
tum . ibid.
Lares Dij familiares caninis pelli-
bus veſtiti . 50
Bullati . 51
Publici quomodo pingantur ? 85
Cum baſtis quare ? ibid.
Laribus bullæ ſuſpendebantur . 51
Larvæ Baccho dicatæ . 101. 102
Laurea Apollini , & Libero ſacra . 19.
Laurus vaticinationis ſymbolum . 6. 7
Pulvinari ſubjecta vera ſomnia
oſtendit . 6
À vaticinaturis comedebatur . ibid
Apollini ſacra . ibid.
Ejus virtutes . 7
Leda à Jove compreſſa . 95
Duo peperit ova . ibid.
Poſt mortem Nemefis dicta . ibid.
Legio quot milites continebat ? 117.
Leo Magnæ Deum Matri ſacer . 87. 94
Veſtæ dicatus . 94
Lepus Autumni ſymbolum . 71
Libra diei , & noctis æqualitatem de-
monſtrat . 111
Ligula quid ? 78
Lindij Herculem cum convitijs cole-
bant . 53
Litus Augurum Inſigne . 75
À Romulo primum uſitatus . ibid.
Illeſus inter flammæ repertus .
ibid.
Lorum Libertinis loco bullæ conceſ-
ſum . 103
Lotus capiti Iſidis imponi ſolitus . 3. 17
Solis motum ſequitur . 3. 17. 84
Iſidi ſacer . 81

Virtutem ſolarem denotat . 84
Lucerna Crucis Columbam habentis ,
90.
Gryphi Crucē habentis in capite . 91
Naviculam referens . ibid.
Aquila Jovi D. 92
Veſtæ . 93
Gryphi Soli D. 94
Leda . 95
Palladis Viſtricis . 96
Equi Neptuno D. ibid.
Aurea Minervæ integrum annum
ardens . ibid.
Inextinguibilis in templo Dianæ .
97.
Silenorum . 98
Columbæ Veneri D. ibid.
Dianæ Epheſiæ . 99
Equitum imagines referens . 99
Lucernæ ubi poni ſolita ? 31. 32
Inextinguibiles tum ad tempus ,
tum perpetuæ . 96
Qua materia replebantur ? 97
Ventis , & aquis invictæ . ibid.
In Lupanaribus accenſæ quid ?
127.
Publicè accenſæ à Concilio Elibe-
rino prohibita . ibid.
Lupa Romuli , & Remi nutritrix . 24
Ejus ſimulacrum in Urbe poſitum .
25.
In clypeo Æneæ ſculpta . ibid.
Urbis , & Coloniæ Inſigne . ibid.
Luna dux naſcentium . 110
À parentibus invocari ſolita . ibid.
Omnis corporis humani ſubſtantia
ad illam pertinet . ibid.
Non prodeſt ſine Solis aſpectu . ibid.
Alter Sol minor . 127
Luna creſcens phallico imminens ca-
piti quid ? ibid.
Lunæ aſpectus triplex . 82
Ejus motus triplex . ibid.
Lyra Apollinis quid denotet ? 19. 84
Lyſimachus Agathoclis filius . 13
Unus ex ſucceſſoribus Alexandri
Magni . ibid.
Cur cum cornibus arietinis ? ibid.
Leoni objectus . ibid.
Pergamo præfuit . ibid.
Menades

Ac Verborum Memorabilium.

M

M ænades unde dicta?	28
Malleus.	77
Manus in pompa Isidi.	109
Manus ante vota referentes.	108
Manus signum militare.	117
Marius Piccolominens laudatus.	32
Mars sydus ardens, & violentum.	87
Mala decernit.	ibid.
Martis sphaera ignis.	ibid.
Membrū genitale cur colebatur?	126
Symbolum magnanimitatis.	127
Obeliscis, & colūnis insculptū.	ibid.
Mercurius sociatur cum Fortuna quare?	23
Præses mercatura, lucri author, & negotiator.	23. 37. 134
Caducens ei attribuitur.	23. 38
Cur cum Minerva?	24
Eloquentia, & sapientia præst.	24. 38.
Unde dictus?	37
Cum Marsupio quare?	ibid.
Deorum nuncius.	38
Iovis, & Maje filius.	ibid.
Animas mortuorum ad Inferos ducit.	38. 108. 134.
Fur dictus.	39
Ejus statuae brachijs orbata.	130
Primus Ægyptiorū Legislator.	61
Sub Anubidis imagine colebatur.	ibid.
Nuncius inter superos, & inferos.	ibid.
Etruscis Camillus.	67
Idem cum Sole.	84
Cur cum petaso?	84. 134
Cur cum pinnatis talaribus?	ibid.
Planetarum velocissimus.	ibid.
Cum virilibus erectis quare?	127
Meretrices speculum Veneri dicabant.	51
Messalina uti Bacchans orgia celebrabat.	28
Miletopolis Græcia oppidum.	99
Minerva providentia intellectualis.	4
Cur dicatur Virgo?	ibid.
Eadem cum Luna.	5

Artibus, & armis præst.	ibid.
Varia ejus nomina.	ibid.
Serpens ei consecratus.	ibid.
Ala ejus galea superimposita quid?	ibid.
Varia ejus symbola, & attributa.	5. 23. 39.
Pegasus Bellerophonti tradidit.	5.
Dea sapientia credita.	23
Noctua ei dicata quare?	5. 23
Ingeniis, & doctrina præst.	23. 24
Cum Mercurio sociatur quare?	24
Ejus galea variis symbolis ornata.	39
Cur de Iovis vertice nata signatur?	86
Iovis providentia, sive intellectus.	ibid.
Aer credita.	87
In contentione cum Neptuno victrix.	96
Oleam produxit.	ibid.
Cecropiam Athenas vocavit.	ibid.
Minervæ quinque.	6
Ministri sacrorum Camilli dicti.	67
Ministri Tricliniorum, & eorum officia	67. 68
Mithras idem cum Sole.	27
Persarum numen.	43
Idem cum Sole, Appolline, Titane, & Osiride.	ibid.
Ejus simulacri expositio.	ibid.
Modius fecunditatis, & abundantie symbolum.	2
Capitibus Serapidis, & Isidis imponi solitus.	2. 3
Æsculapii capiti quare?	44
Fortuna capiti quare?	47
Priapi capiti quare?	125
Mulieribus prohibitum sacris Herculis immisceri, & per eum jurare.	53
Mutini simulacrorum expositio.	121

N

N aiades Bacchi sequaces.	96
Ejus sacerdotes.	ibid.
Natura omnium rerum parens ipsemet Deus.	49
S	Neptu-

Index Rerum.

Neptunus maris Deus. 37
 Tridens, & Delphinus ejus in-
 fga. ibid
 Ennosigaus, & Sifethon dictus ib.
 Equum terrâ tridente percussâ
 produxit. 94. 134.
 Hippius, Equestris, & Consus
 dictus. 95. 134.
 Aras, & Ludos habuit sibi dica-
 tos. ibid.
 Equos primùm domuit. ibid.
 Duplex ejus munus. 129
 Nero Citharædas. 71
 Noctua Minervæ dicata. 5. 23
 Noces in pompa Bacchi. 35. 124
 Nux pinea Isidi sacra. 81. 112
 Mortis symbolum. 113
 Nymphis vota ab antiquis repen-
 sa. 30. 31

O

Olea pacis symbolum. 95
 Minervæ dicata. ibid.
 Incensa in uno die germinat. ibid.
 Oleum asbestinum incombustibile. 95
 Olympas Alexandri mater. 12
 A Iove Ammonæ compressa. ibid.
 Ophua serpentiem. colebant. 133
 Orates Dionæ comites. 83
 Osiris omne principium facultate hu-
 manæ prædixit. 2
 Causa ortus, & substantia Semi-
 nis. ibid.
 Humida natura dominus. ibid.
 Idem cum Sole. 3. 55
 Idem cum Æsculapio. 109
 Virtus generativa. 110
 Idem cum Baccho. 116

P

Alatium Principis Burghesij
 laudatum. 82
 Pallas ingeniis præst. 23
 Palmes in pompa Bacchi. 45. 124
 Panthea signa quæ? 48. 49.
 Panthera Bacchi comes 36
 Vino gaudet. ibid
 Papiliones quid denotent? 28
 Paridis cum Helena primus cōgres-

sus ubi? 84
 Patera unde dicta? 83
 Earum usus in sacrificiis. ibid.
 Pedes indiscreti quid? 61
 Pegasus Minervæ symbolum. 5. 39
 Immortalitatis. 95
 Neptuni, & Medæ filius. ibid.
 Hippocrenem fontem aperuit. ibid
 Penatum imagines. 85
 Perseus typus silentii, & veritatis. 3
 Isidi sacra. ibid.
 Cur ejus capiti imponi solita? 3. 17. 46.
 Petri Ant. Rolandi Magnini Mu-
 seum. 118
 Phalla de collo suspendebant mulie-
 res. 125
 Phallum in pompa Bacchi. 35. 124
 Alatum quid denotet? 126
 Phiala lacrymatoria. 108
 Claudebantur in urna cum cine-
 ribus. ibid
 Philosophorum imagines à discipuli.
 gestabantur. 12
 Plato dictus divinus. 11
 Academia Princeps. ibid.
 Aristocles primùm dictus. ibid.
 Illius ore Apes confederunt. ibid.
 Mirabilis ejus facundia. ibid
 Comatus, & barbatus. 12
 Octogenario major decessit. ibid.
 Pocillatores, & eorum officia. 67-68
 Pocula, & calices coronati. 29
 Poculis diversimodè effigiatis delecta-
 bantur. veteres. 68. 102
 Polus in capite Fortuna. 46
 Poma aurea in manu Herculis.
 quid? 53
 Pompejus formâ excellens. 13
 In adolescentia Alexandro M. si-
 milis. ibid.
 Ejus gesta. ibid
 Pontifex Maximus aliis præerat. 74
 Ejus ornamentum, & insigne. ibid.
 Pontifices à quo instituti. ibid.
 Porrum Sacerdotibus Ægyptiis ve-
 titum. 65
 Praefriculum quid? 76
 Præfica cadavera cum fletu comi-
 tantes

Ac Verborum Memorabilium.

<i>tantes.</i>	108
<i>Pratexta quibus concessa?</i>	103
<i>Priapus Liberi, & Veneris filius.</i>	123
<i>E. Lampsaco pulsus quare?</i>	ibid.
<i>Deus terribilis membri.</i>	ibid.
<i>Hortis praeesse credebatur.</i>	ibid.
<i>Idem cum Sole,</i>	124
<i>Generatricis facultatis praeses.</i>	ibid.
<i>Caput habet cristatum quare?</i>	124. 125.
<i>Cur cum pudendo erecto?</i>	124
<i>Cur cum campana, & crumena?</i>	ibid.
<i>Idem cum Baccho, & Mercurio.</i>	ibid.
<i>Mutinus dictus.</i>	125
<i>Conservator mundi.</i>	ibid.
<i>Cur tenia coronatus?</i>	ibid.
<i>Genius tutelarum mulierum.</i>	ibid.
<i>Crotalagestat.</i>	126
<i>Primitiae Dijs offerebantur à Romanis.</i>	67
<i>Debebant esse de priorure.</i>	ibid.
<i>Primitiarum inventor Bacchus.</i>	ibid.
<i>Priscilliani haeretici de signis caelestibus doctrina.</i>	19. 20
<i>Ejus errores à Leone Magno confutati.</i>	19
<i>Damnati in Concilio Bracharense Secundo.</i>	ibid.
<i>Proserpina eadem cum Diana, & Hecate.</i>	41. 42
<i>Pro segetibus accepta.</i>	41
<i>Cum clavi, & funibus representata.</i>	42
<i>Puella Spartanæ cum capillis sparsis.</i>	4
<i>Puella Scitulæ ministrantes.</i>	67. 68
<i>Pueri calamistrati in convivijs.</i>	ibid.
<i>Pueri, & Puellæ nobiles Camilli, & Camillæ vocabantur.</i>	67
<i>Pugillares ex qua materia fiebant?</i>	107.
<i>Pullorum augurium.</i>	38
<i>Purgationes quot, & quales apud veteres?</i>	76
<i>Pythagoreorum silentium,</i>	56

Q	
<i>Quadrige Minervæ symbolum.</i>	5. 39.
<i>Soli dicata.</i>	19
<i>Quadrigarij quatuor coloribus distincti.</i>	86
<i>Illis coloribus quid denotetur?</i>	ibid.
<i>Quaternarius numerus.</i>	82
<i>Quatuor anni tempestates quatuor puerulis designatae.</i>	70

R	
<i>Rana sine pedibus nascitur.</i>	111
<i>Raphael Fabrettus laudatus.</i>	15
<i>Roma gentium domina.</i>	33
<i>Urbs simpliciter dicta.</i>	ibid.
<i>ΘΕΑ ΡΩΜΗ</i>	ibid.
<i>Cum galea cristata nudam habens mammam dextram.</i>	34
<i>Variæ ejus laudes.</i>	ibid.
<i>Romani primos fructus Dijs offerebant.</i>	27. 67
<i>Seorsim prandere solebant, canare cum amicis.</i>	98
<i>Romulus, & Remus Lupæ ubera sugentes.</i>	25
<i>Rosæ in convivijs quare?</i>	35

S	
<i>Sabina Hadriani uxor.</i>	16
<i>Sacerdos Persicus primitias fructuum soli offerens.</i>	27
<i>Sacerdotes Aegyptij frugalissimi.</i>	63. 64.
<i>Vestem lineam tantum gerebant.</i>	65.
<i>Circumcisionis notam habebant.</i>	66.
<i>Sacerdotibus ingurgitationes prohibita.</i>	65
<i>Sæculum aureum unde dictum?</i>	87
<i>Salus eadem cum Hygiea?</i>	8. 44
<i>Cur cum patera, & Serpente?</i>	44. 45.
<i>Salutis augurium apud Romanos.</i>	8
R	Ab

Index Rerum,

- Ab Antiocho Sotere vexillis im-*
positum . . . . . *ibid.*
- Scapus Mutini auritus quid deno-*
tet? 125
- Scarabæus mundi symbolum .* 57
- Varia ejus significata .* . . . . *ibid.*
- Soli dicatus .* . . . . *ibid.*
- Ejus operationes solaribus analo-*
ga 57. 109. 110
- Quid per illum denotetur?* 110
- Scyphus Bacchi poculum .* 35
- Idem qui Cantharus .* . . . . *ibid.*
- Proprie Herculis poculum, & qua-*
re? 54
- Secespita quid?* 77
- Securis Baccho dicata .* . . . . *ibid.*
- Segetes ventis agitatae Serpentum*
meatus imitantur 41
- Seguinus laudatus .* . . . . *ibid.*
- Semiramis avem significat .* 99
- Infans ab avibus nutrita .* . . . . *ibid.*
- In Columbam conversa .* . . . . *ibid.*
- Septenarius numerus Pythagoreis*
sacer 82
- Serapis primus, & maximus Ægyp-*
tiorum Deus 1
- Cælum, Princeps Deus .* . . . . *ibid.*
- Idem cum plerisque numinibus .*
2. 3.
- 'Apis tertius Ægyptiorum Rex .* 2
- Cultum vitium, & aratrum Ægy-*
ptios docuit . . . . . *ibid.*
- Quomodo pingatur?* . . . . . *ibid.*
- Pro Sole, & Apolline .* 109
- Idem cum Jove, & Plutone .* 114
- Serpens Minervæ consecratus .* 5
- Typus salutis, & prudentiæ .* . . . . *ibid.*
- Æsculapio, & Hygiæ sacer .* 8. 44
- Per annos singulos revirescit .* 7. 8
- Symbolum fecunditatis .* 43
- Animal spiritalissimum, & igneum*
46. 115
- Cur Fortunæ attributus?* 47
- Secundam Divinitatis formam*
notat 57
- Æsculapij symbolum quare?* . . . . . 111.
115.
- In sacris mysterijs adhibitus .* 115
- Isidi consecratus .* . . . . *ibid.*
- Severus in Pannonia Imperator sa-*
lutatus 16
- Caracallam, & Getam Imperato-*
res declarat . . . . . *ibid.*
- Eboraci in Anglia exstinguitur .*
ibid.
- Signa Legionum qualia?* 117
- Signa militaria Insignia cohortium .*
ibid.
- Quas imagines referrent?* . . . . . *ibid.*
- Summus eorum cultus .* . . . . *ibid.*
- Inungebantur, ac floribus orna-*
bantur quando? 118
- Hastæ imponebantur .* . . . . *ibid.*
- Signa Panthea qualia?* 48. 49
- Silentium ab hereticis cur discipu-*
lis impositum? 56
- Silenus simus, & calvus .* 8
- Garrulus, & nugax, sive loquax .*
ibid.
- Bacchi magister, ac nutricius .*
ibid.
- Philosophus .* . . . . *ibid.*
- Fistulæ multis compactæ calamis*
inventor 9
- Cum Apolline contendit .* . . . . *ibid.*
- Cur hederæ coronatus?* . . . . . *ibid.*
- Sileni Bacchi comites .* 98
- Effigies illorum in Lucernis qua-*
re? . . . . . *ibid.*
- Ebrietatis symbola .* . . . . *ibid.*
- Simiæ in pompam Isidis introductæ .*
59.
- Simpulum Pontificum Collegij sym-*
bolum 76
- Sistrum in manu Isidis quid figu-*
ret? 3
- Sistrum Ægyptiacum .* 80
- Quot virgulis compositum?* . . . . . *ibid.*
- Quare in sacrificijs concutieba-*
tur? . . . . . *ibid.*
- Quid per ejus virgulas denotetur?*
80. 81. 82.
- Quid per Felem in ejus summitate*
sculptam . . . . . *ibid.*
- Vicem tubæ exhibebat in bello.* 81
- Situla in manu Isidis quid denotet?*
58.
- Socrates Sophronisci, & Phanaretæ*
filius 10
- Philosophiam moralem præcipue*
coluit.

Ac Verborum Memorabilium.

coluit. *ibid.*
Sapientissimus Apollinis oraculo.
 11.
Semper æqualem servavit vul-
tum. *ibid.*
Ejus magistri, uxores, & filij. *ibid.*
Constantissime moritur. *ibid.*
Ejus accusatores puniti. *ibid.*
Statua ei post mortem erecta. *ibid.*
Sol ipsissimus cum Apolline. 6
Idem cum Mercurio. 84
Solis pinnata simulacra apud Ægy-
ptios. *ibid.*
Solis temperatus calor morborum om-
nium fuga. 109
Sole, & Luna præcipue vita nostra
moderatur. 110
Solon Salaminus unus ex septem
Græciæ Sapientibus. 10
Atheniensis Philosophus, & Legis-
lator. *ibid.*
Urbem Solensem condidit. *ibid.*
Otogenarius decessit. *ibid.*
Spanhemius laudatus. 41
Sphinx Minervæ symbolum. 5. 39
Sponsæ cur manus, & terga Sacer-
dotibus Lupercalibus offerrent
verberanda? 115
Super Mutini scapum sedere iu-
bebantur, quare? 125
Stimulus in manu Dianæ quid? 41.
 42.
Strigiles unde dictæ? 107
Earum materia, & usus. *ibid.*
Stylus quid? *ibid.*
Syri pisces, & Columbas veneran-
tur. 99

T

T *Auticus Character quid signifi-*
cet? 66
Tela flammis invida. 97
Ternarius numerus. 82
Ejus usus in divinis. *ibid.*
In sanandis morbis potentissimus.
ibid.
Tessera Paganica Urbis Tolentini.
 106.
Gladiatori rude donato concessa.
ibid.

Convivalis cum duobus piscibus.
ibid.
Lusoria. 106. 107
Testudo elinguis typus silentij. 51
Cur Cybeli conveniat? *ibid.*
Quid significet? 111
Theodomiri Suevorum Regis hortatu
Concilium contra Priscillianis-
tas convocatur. 20
Thuribulum. 78
Thyrus cur Bacchantibus datus?
 28.
Cur Libero patri? 35
In festis illatus quid? 116
Tiberius Livie Augustæ filius. 14
Juliam in uxorem accepit. *ibid.*
Augusti in Imperio successor. *ibid.*
Omnibus vitijs contaminatus. 15
Ejus exitus. *ibid.*
Tibia in sacris Ægyptiacis usitata.
 116.
Tibiæ cantus in curatione morbo-
rum introductus. *ibid.*
Tibicinibus in Capitolio vesci per-
missum. *ibid.*
Tridens Neptuni Insigne. 37
Tripodes quid? 78. 79
Apollini, & Baccho dicati. 79
Tripes sapientiæ, & divinationis sym-
bolum. 111
Triplicem temporum differentiam
indicat. *ibid.*
Apollini præcipue sacer. 111. 114
Tripudium apud Romanos quid? 88
Triton Neptuni, & Salaciæ Nymphe
marinæ filius. 22
Inter Deos humidi elementi nu-
meratus. *ibid.*
Tutulus pennis, & globo insignitus
quid? 61.
In capite Priapi quid? 125
Tympanum quid denotet in manu
Cybeles? 18
In ejus sacris usurpari solitum.
ibid.
Typhon quid? 60
Omne in natura defectivum indi-
cat. *ibid.*
In Crocodilum mutatus. *ibid.*

Vanitas

Index Rerum, ac Verb. Memorab.

V

<i>V</i> anitas mulierum in disponendis crinibus, alienisque comparandis condemnata.	16
<i>V</i> as aquarium in pompa Serapidis præferri solitum.	2
<i>A</i> quæ lustralis.	76
<i>I</i> n modum papillæ rotundatum quid denotet?	114
<i>V</i> asa primum fictilia apud veteres.	87.
<i>V</i> asa in certaminibus, & ludis victoribus data.	102
<i>V</i> enatio inventum Apollinis, & Dianæ.	83
<i>V</i> eneris Cnidia Praxitelis simulacrum.	21
<i>V</i> enus victrix à Romanis culta.	20
<i>E</i> jus templum in Urbe.	ibid.
<i>A</i> Cæsare in campis Pharsalicis pro tessera militibus data.	ibid.
<i>V</i> enus scutorum inventrix.	ibid.
<i>M</i> artis arma gestat quare?	ibid.
<i>C</i> ur nuda, & aperta dipingatur?	21.
<i>C</i> ur marina dicta?	ibid.
<i>A</i> nadyomene vocata.	ibid.
<i>P</i> elagia, & Aphrodita, maris domina.	22
<i>A</i> Tritone vehitur.	ibid.
<i>C</i> lypeos cudere docuit.	ibid.
<i>C</i> lypeum tenet, in quo Gorgona, quare?	ibid.
<i>V</i> erba gladio comparata.	111
<i>V</i> erus à M. Aurelio adoptatus.	15
<i>L</i> ucillam in uxorem accipit.	ibid.
<i>A</i> rmeniacus, Parthicus, & Medicus dictus.	ibid.
<i>I</i> mprovise morte exstinguitur.	ibid.
<i>V</i> esta pro igne.	93
<i>P</i> ro universo mundo.	ibid.
<i>C</i> ur ignis perpetuus ei consecratus?	ibid.
<i>E</i> adem cum terra.	94
<i>L</i> eones ejus simulacro subijciuntur quare?	ibid.
<i>V</i> estimentum reticulatum Isidis quid figuret?	17

Rerum omnium connexionem indicat.

<i>V</i> exillum pro quolibet signorum genere.	118
<i>I</i> n quo differret à Labaro.	119
<i>V</i> ictoria involucris apud Athenienses, & Mantinenses.	52
<i>A</i> lata Orbi insistens.	ibid.
<i>R</i> ostro navis.	ibid.
<i>C</i> oronam, & palmam gerit.	ibid.
<i>P</i> almaris dicta.	ibid.
<i>I</i> n Senatu asservata.	ibid.
<i>U</i> nde dicta?	ibid.
<i>T</i> res fratres illi assignantur.	ibid.
<i>V</i> ictoriæ alatæ vexillis imponebantur.	118
<i>I</i> mperatoribus ad bella proficiscētibus boni ominis causâ, vel ob Imperij primitias offerebantur.	ibid.
<i>V</i> illa Principis Burghesij laudata.	82
<i>V</i> ini usus plerisque Sacerdotibus interdictus.	64
<i>V</i> irgines nupturæ pupas Veneri donabant.	51
<i>V</i> irginis aquæ origo.	29
<i>D</i> uctus statuis, & columnis ornati.	30.
<i>Q</i> uantitas.	ibid.
<i>V</i> irtutes lapidis, in quo Quadrigæ sculptæ.	20
<i>V</i> ita humana triplex.	82
<i>V</i> itis Baccho sacra quare?	98
<i>V</i> ivite, & Valete, verba morientis ad amicos.	92
<i>U</i> rnula in pompa Isidis illata.	111
<i>O</i> siridi sacra.	112. 114
<i>V</i> ulcanus pileatus cum malleo, & forcipe.	45
<i>C</i> ujusnam filius?	ibid.
<i>A</i> rtem fabrilem instituit.	ibid.
<i>J</i> ovi fecit fulgura.	ibid.
<i>U</i> xores habuit Venerem, & Gratiarum unam.	ibid.
<i>P</i> onitur pro ipso igne.	ibid.
<i>C</i> ooperator Minervæ quare dictus?	ibid.

Z

<i>Z</i> odiacus unde dictus?	19
-------------------------------	----

O M I S S A

A Ctaon a canibus laniatus. 88.
 Homines effigie servata. *ibid.*
 Alexander Albanus laudatus. 72.
 Anas hyemis symbolum. 98
 Anseris natura, & proprietates. 130
 Ejus in homines amoris exempla. *ibid.*

Ansinus Hadriani amasius. 27
 Post mortem defunctus. *ibid.*
 Sub imagine Mercurii *ibid.*
 Ad instar Harpocratis *ibid.*
 A Smyrnaeis, & Nicomediensibus
 veneratus *ibid.*
 Aquila significata. 131
 Aries Mercurio dicatus. 133

B acchus numen inferum. 135
 Ejus imago argentea. 72

C anicula in medio caeli posita. 131
 Solis calorem duplicat. *ibid.*
 Canes Diis immolati. 130
 Canis princeps inferorum custos. 32
 Cerva Dianae dicata. 133
 Circulus solarem potentiam desi-
 gnat. 100
 Figurarum planarum perfectissi-
 ma. *ibid.*
 Aeternitatis symbolum. *ibid.*
 Constantini nummus. 91
 Cygnus Rex Liguria. 98
 In avem conversus. *ibid.*
 Apollini dicatus. *ibid.*
 Musarum avis. *ibid.*

D iana eadem cum Luna, & Pro-
 serpina. 133. 135.
 Tergimenta, triformis, triplici
 facie spectabilis. 135

E lysiorum situs. 95

F annus Pici, seu Mercurii fi-
 lius. 129. 130.
 Ejus oraculum ubi? 130
 Ejus festum quando celebratum.
ibid.

Fauni, & Satyri semidei dicti. *ibid.*
 Fistula Sileno attributa. 131

H irens Baccho immolatus. 131
 Libidinis affectum notat. *ibid.*

I nscriptiones in monumentis qua-
 re? 131
 Iovis tonantis simulacrum. 72
 Eius quatuor celebriora adulte-
 ria. 94

L arvae Scenicae Baccho dicatae. 96
 Leo terram significat. 97
 Lictores unde dicti. 71
 Eorum officia. *ibid.*
 Lucerna cum Litoris A. & N. 90
 Anatis. 98
 Cygni. *ibid.*
 Inextinguibilis. 97
 Leda, & Europa. 93
 Panis, seu Vniuersi. 97
 Pegasi. 95
 Platonica. 99
 Serpentina. 100
 Zodiaci. *ibid.*
 Lustrationes in templo Mercurii
 ad portam Capenam. *ibid.*

S apientiae simulacrum. 32
 Satyri venereque virtutis impe-
 tum ostendunt. 129
 Serpens dictus prudens quare? 100
 Solis itineris symbolum. *ibid.*
 Occultam rerum originem signi-
 ficat. *ibid.*

T estudinis natura, & significa-
 ta. 130
 Tigres Baccho Sacri. 132
 Trinitas Sanctissima triangulo, &
 circulo designatur. 99
 Troianarum mulierum ornatus. 88
 Tibiarum, & Cornuum usus in bac-
 chanalibus. 28

V enus aeris sphaera. 97
 Aurea poma gestans. 71
 Harico insidens. 131

EMENDANDA

OMISSA

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

Table of the ... 1111

E M E N D A N D A .

Pag. 4. lin. 21. ὅτι, lege, ὅτι. 5. 4. Ἀθλυνᾶ, lege, Ἀθλυνᾶ. 7. 34. διὰ, lege, διὰ.
 7. 35. ὀνείρατων, lege, ὀνείρατων. 12. 23. superiori seculo, lege, superioribus annis.
 21. 16. αἰλαγόνες, lege, αἰλαγόνες. 26. 37. ἐπέρχεται, lege, ἐπέρχεται. ibid. 39.
 ταράσσει, lege, θαρασσει. 37. 19. Ποσειδᾶν, lege, Ποσειδᾶν. ibid. 22. χθᾶν, lege, χθᾶν.
 38. 7. λογίος, lege, λόγιος. ibid. 11. Ἑλλῶες, lege, Ἑλλῶες. 42. 7. φερεφάττη, lege,
 φερεφάττη. ibid. 9. μυκμένους, lege, μυκμένοις. ibid. 12. Ταύρον, lege, Ταύρου. 43. 14.
 ὄν, lege, ὄν. ibid. 15. Πέρσαις, lege, Πέρσαις. 45. 13. forpice, lege, forcipe. 51.
 15. Persuis, lege, Persius. 56. 12. virbis, lege, verbis. ibid. 17. ἀρρήτων, lege, ἀρρήτων.
 57. 19. Μονογενές, lege, Μονογενές. ibid. 37. οἷς, lege, οἷς. 58. 19. οὐδέποτε, lege,
 οὐδέποτε. ibid. 40. μυγαλῆς, lege, μυγαλῆς. 62. 12. Ægyphos, lege, Ægyptios.
 ibid. 22. κυσί, lege, κυσί. 65. 40. quod, lege, quam. 66. 27. destructi, lege, de-
 structo. 69. 30. servare, lege, servari. 78. 25. εἰσέναι, lege, εἰσέναι. 95. 3. μύχρος,
 lege, λύχρος. 102. 34. inservisse, lege, inservivisse. 106. 20. sedendam, lege, sedan-
 dam. 114. 30. divinationis, lege, dominationis. 117. 30. εἰκᾶνας, lege, εἰκᾶνας.
 124. 40. τοῖς θεοῖς, lege, τοὺς θεοὺς.

